די חכמה פֿון לעבן און אנדערע עסייען

ארטור שאָפּענהויער

א מאָדערנע איבעראַרבעטונג אויף היימישער אידיש

באַזירט אויף דער אַלטער אידישער אויסגאַבע
מיטן קורצן לעבנס־בילד און אַלע עסייען

וועגן דער אויסגאַבע

די שפּראַך, זאַץ־בוי און אויסדרוקן זענען איבערגעאַרבעט געוואָרן אויף היינטיגער היימישער אידיש. דער סדר, טענות, ביישפּילן און פילאָזאָפישע קאָנטראַסטן פונעם מקור זענען פּרעזערווירט געוואָרן. דאָס איז אַ מאָדערניזירטע לייען־אויסגאַבע מיט אָנגעצייכנטע רעדאַקציע־ענדערונגען, נישט אַ וואָרט־פאַר־וואָרט איבערזעצונג.

"היינט", "אונזער צייט" און ענליכע ווערטער אין דעם מחבר'ס שטימע מיינען זיין היסטאָרישע צייט. זיינע פּאַראַלטעטע מיינונגען וועגן געזונט, ירושה, פעלקער, פרויען און אַנדערע גרופּעס זענען איבערגעגעבן געוואָרן מיט באַמערקונגען. זיי ווערן נישט באַשטעטיגט אַלס היינטיגע פאַקטן.

אין דעם עסיי וועגן זעלבסטמאָרד זענען פּראַקטישע פּרטים פון זיך שעדיגן אויסגעלאָזט און דאָס ווערט דאָרט בפירוש באַמערקט. אייניגע געפערליכע לויב־אויסדרוקן ווערן איבערגעגעבן אַלס דעם מחבר'ס טענה אַנשטאָט אַ דירעקטע רעקאָמענדאַציע. אַנדערע צוגעלייגטע הערות שטייען אין קלאַמערן אָדער זענען קלאָר אָנגעצייכנט געוואָרן אַלס רעדאַקציע־באַמערקונגען.

קלאָרע מקור־אָדער־דרוק־טעותים זענען פאַרראַכטן געוואָרן מיט באַמערקונגען. פרעמדשפּראַכיגע ציטאַטן ווערן בדרך כלל איבערגעגעבן אין אידיש; וויכטיגע טערמינען און מקורות בלייבן. דער אַלטער פאַרלאַג'ס רעקלאַמע־קאַטאַלאָג, ליידיגע בלעטער און ביבליאָטעק־צייכנס זענען נישט טייל פונעם מחבר'ס טעקסט און זענען נישט אַריינגענומען געוואָרן.

אַרטור שאָפּענהויער

אַ קורצער לעבנס־בילד

דער גרויסער דייטשער פילאָזאָף אַרטור שאָפּענהויער איז געבוירן געוואָרן דעם 22סטן פעברואַר 1788 אין דאַנציג. זיין טאַטע, אַ גאַנץ פאַרמעגליכער סוחר אין דאַנציג, איז געווען אַ פאַרגעשריטענער מענטש. ער האָט געגעבן זיין זון אַ פרייע, וועלטליכע דערציאונג, כאָטש נישט קיין רעגלמעסיגע.

ווען אַרטור איז געווען ניין יאָר אַלט, האָט דער טאַטע אים מיטגענומען קיין פראַנקרייך און אים איבערגעלאָזט אויף צוויי יאָר אין האַוור, ביי אַ פריינד'ס משפּחה. דער קליינער שאָפּענהויער איז דאָרט געוואָרן אַזוי פראַנצויזיש, אַז ווען ער איז צוריקגעקומען אַהיים, האָט ער, צום טאַטע'ס פרייד, כמעט מער נישט פאַרשטאַנען זיין מאַמע־לשון.

דערנאָך האָט ער פיר יאָר געלערנט אין אַ פּריוואַטער האַנדל־שולע אין האַמבורג. דאָרט האָט זיך אין אים דערוועקט דער חשק צו שטודירן וויסנשאַפט. ער האָט אָנגעהויבן בעטן דעם טאַטן ער זאָל אים שיקן אין גימנאַזיע. דער טאַטע האָט אָבער געוואָלט מאַכן

פון אים א סוחר, נישט קיין געלערנטער. דעריבער האט ער אים געגעבן אן אויסוואל: אדער מיטפארן מיט די עלטערן אויף א לאנגער רייזע איבער אייראפע, אדער גיין אין גימנאזיע.

ארטור האט אויסגעקליבן די רייזע. פון פופצן ביז זיבעצן יאר האט ער באריזט דייטשלאנד, עסטרייך, די שווייץ, פראנקרייך און ענגלאנד, און פארשריבן זיינע איינדרוקן אין א טאגבוך. אנהייב 1805 האט דער טאטע אים געשיקט זיך אויסלערנען דעם האנדל ביי אן אנגעזעענעם סוחר. די ארבעט איז אים גארנישט געווען צום הארצן. מיט אלע כוחות האט ער געוואלט ארויס פון דער האנדל־וועלט.

עטליכע חדשים שפעטער איז זיין טאטע געשטארבן. נאך א יאר איז די מאמע אריבערגעפארן קיין וויימאר. פון זיינע בריוו צו איר זעט מען ווי אומגליקליך ער האט זיך געפילט ביי זיין ארבעט. צום סוף האט זי באשלאסן נישט צו צווינגען איר זון צו טאן אן ארבעט וואס גייט קעגן זיין נאטור. אין א בריוו האט זי אים געהייסן פארלאזן די שטעלע און שטודירן די אלטע שפראכן. שאפענהויער האט זיך מיט גרויס התמדה צוגעכאפט צום לערנען. אין א פאר יאר איז ער שוין געווען גרייט ארייננצוגיין אין אוניווערסיטעט.

שוין אין זיין פריער יוגנט האט זיין געמיט באקומען א פעסימיסטישן טאן. זיין מרה־שחורה'דיגער בליק אויף דער וועלט זעט זיך שוין אינעם טאגבוך פון דער רייזע וואס ער האט געמאכט אלס א זיבעצן־יעריגער בחור. די חורבות פונעם אמפיטעאטער אין רוים האבן ביים יונגן טוריסט ארויסגערופן דעם געדאנק וועגן "טויזנטער פארשוואונדענע מענטשן וואס זענען דא דורכגעגאנגען במשך פון הונדערטער יארן". אין טולאן האט ער זיך פארגעשטעלט דאס לעבן פון א שקלאף אויף א גאלערע, אן פרייד און אן האפענונג. זיינע ווערטער ווייזן ווי שטארק די איינדרוקן האבן אים אויפגעטרייסלט און וואס פאר א שווערן שאטן זיי האבן געווארפן אויף זיין יונגן געמיט.

"צו זיבעצן יאר", שרייבט ער אויף אן אנדער פלאץ, "אן באקומען א סיסטעמאטישע שול־בילדונג, בין איך פונקט אזוי געטראפן געווארן פון די אומגליקן פונעם לעבן ווי בודהא אין זיין יוגנט, ווען ער האט דערזען קראנקהייט, עלטער, ליידן און טויט."

צוויי יאר האט ער שטודירט אין דער אוניווערסיטעט פון געטינגען און אנדערטהאלבן יאר אין בערלין. אין זיינע סטודענט־יארן האט ער זיך נישט באגרעניצט צו פילאזאפיע. ער האט באזונדערס געוואלט באקומען גרונטליכע קענטענישן אין נאטור־וויסנשאפט, און האט אפילו געהערט אסאך מער לעקציעס אין די פעלדער ווי אין פילאזאפיע.

צו דער צייט פון שאפענהויער'ס ערשטע שריט אין דער ליטעראטור געהערט אויך זיין קאנפליקט מיט דער מאמע. די הויפט־סיבה איז געווען דער היפוך צווישן זייערע כאראקטערן. די מאמע איז געווען א לעבנספרייליכע פרוי. זי האט ליב געהאט געזעלשאפט און געזוכט אן אנגענעמען צייטפארטרייב. זי האט אויך געהאט א לעבעדיקן, עמפינדליכן שכל און א גאנץ באדייטנדיקן ליטעראראישן טאלאנט.

שאפענהויער'ס טיפע נאטור האט אים אבער געברענגט צו א פיינטליכן יחס צו דער מאמע'ס אויבערפלעכליכן, עסטעטישן בליק אויף דער וועלט. פאר אים איז דאס לעבן נישט געווען קיין פרייליך שפיל, נאר שווערע מי און אן אומאויפהערנדיגער קאמף.

דערצו האט ער געהאט א הארטן כאראקטער און איז געווען זייער סענסיטיוו. זיין ליבע צום אמת האט אים אפט געברענגט צו פארלאנגען ער זאל אין אלעם בלייבן דער גערעכטער.

ער האט דעריבער נישט געטראכט זיך צוצופאסן צו דער מאמע'ס כאראקטער אדער זיך רעכענען מיט אירע נייגונגען און געברויכן. דער רעזולטאט איז געווען אז מאמע און זון האבן זיך נישט געזען במשך פון פיר־און־צוואנציג יאר. אין די לעצטע יארן פון איר לעבן האבן זיי אבער ווידער אנגעהויבן שרייבן פריינדליכע בריוו איינער צום צווייטן.

נאך אלס א סטודענט אין בערלין האט שאפענהויער אנגעהויבן ארבעטן אויף זיין דיסערטאציע, וואס איז ארויס אין 1813. אין 1814 און 1815 האט ער געשריבן זיין קלענער ווערק "וועגן זען און פארבן", אונטערן שטארקן איינפלוס פון געטע'ס לערע וועגן פארבן. ארום דער זעלבער צייט האט ער אויך אנגעהויבן ארבעטן אויף זיין הויפט־ווערק. ער האט עס פארענדיגט אין מערץ 1818.

דער ווערק איז דעריבער געשאפן געווארן אין א צייט ווען זיין פילאזאפישער בליק האט שוין באקומען א פעסטע, ענדגילטיגע פארעם. עס איז זיין הויפט־ווערק פון דער יוגנט, און גלייכצייטיג דער גרונט־ווערק וואס האט באשטימט אלע זיינע שפעטערדיגע שריפטן. נאכן פארענדיגן "די וועלט אלס ווילן און פארשטעלונג", איז זיין ארבעט במשך פונעם גאנצן לעבן באשטאנען אין ווייטער טראכטן איבער דעם זעלבן ענין, איבערקוקן זיינע געדאנקען, זיי דערקלערן און באלייכטן פון פארשידענע זייטן, און זיי אנווענדן אויף פראגעס פון וויסנשאפט און לעבן.

דער יוגנט־ווערק צייכנט זיך אויס מיט דער פרישקייט פון דירעקטן שאפן. ער איז נאך כמעט פריי פון דער פארביטערונג און פאראכטונג וואס פליסן שפעטער אין שטראמען פון זיין נשמה. די שטראמען גיסן זיך באזונדערס אויף די "אוניווערסיטעט־פילאזאפן", מיט העגעל אלס דער הויפט־ציל פאר זיינע גיפטיגע פיילן.

איינע פון די סיבות וואס האבן פארשטארקט שאפענהויער'ס פיינטליכקייט צו מענטשן איז זיכער געווען זיין נישט־געלונגענער פרואוו צו באקומען אן אנגעזעענעם פלאץ אין דער בערלינער אוניווערסיטעט און צווישן געלערנטע בכלל.

זיין הויפט־ווערק האט נישט געמאכט קיין רושם. ער איז אריבער כמעט אומבאמערקט. פון די ווייניגע רעצענזיעס וואס מען האט געשריבן דערוועגן זעט מען נישט אז די מענטשן פון זיין דור האבן פארשטאנען דעם גרויסן ווערט און באדייט פון זיין פילאזאפיע.

אין 1836 איז ארויס זיין בוך "וועגן דעם ווילן אין דער נאטור". אויפן טיטל־בלאט האט ער געשטעלט דריי שורות פון עסכילוס' "פראמעטעאוס". מיטן מויל פונעם ליידנדיגן טיטאן האט ער זיך דארט באקלאגט אויף זיין דור, וואס האט נישט געהעריג אפגעשאצט זיינע ווערק. דער נייער ווערק האט צוגעצויגן נאך ווייניגער אויפמערקזאמקייט ווי דער הויפט־ווערק.

אסאך שטעלן אין זיינע שריפטן און באמערקונגען אין זיינע בריוו ווייזן ווי שווער עס איז אים געווען צו פארטראגן די גלייכגילטיגקייט פון זיין סביבה. זי האט געדויערט עטליכע צענדליגער יארן. מען זעט אויך ווי אויפגעבראכט ער איז דערפאר געווען אויף זיינע מיטמענטשן.

ערשט פון 1851 אן, ווען זיין לעצטער ווערק איז ארויס, האט מען אנגעהויבן באמת שפירן זיין איינפלוס אויף די מענטשן פון זיין צייט. דער גרעסטער טייל פון דעם ווערק ווערט דא איצט צום ערשטן מאל געגעבן דעם אידישן לייענער. ער באשטייט פון א ריי קורצע אפהאנדלונגען. א טייל באהאנדלען פילאזאפישע פראגעס אינעם ענגערן זין, וואס שאפענהויער האט פריער נישט געהאט קיין געלעגנהייט צו בארירן. אנדערע באהאנדלען גרעסערע און קלענערע פראגעס פון לעבן און קולטור. ערשט דעמאלט האט דער ברייטער עולם אנטדעקט שאפענהויערן.

נאכן צוזאמענבראך פון העגעל'ס פילאזאפיע און נאכן דורכפאל פון דער רעוואלוציע פון 1848 איז אויפגעקומען א שטימונג וואס איז געווען גינסטיג פאר שאפענהויער'ס אידעען. פון אלע זייטן האט מען אנגעהויבן זען סימנים פון זיין שנעל וואקסנדיגן שם.

אבער מער פון אלעם האט אים דערפרייט דער נאענטער קרייז פון זיינע פילע, איבערגעגעבענע תלמידים. זיי האבן געגלויבט אין אים און מיט ענערגיע פארשפרייט זיינע אידעען. אזוי האט שאפענהויער אין די לעצטע יארן פון זיין לעבן באקומען דעם פארדינטן שכר פאר זיין שווערער, מי־פולער לעבנס־ארבעט. ער איז געשטארבן דעם 21סטן סעפטעמבער 1860 אין פראנקפורט אם מיין.

די פרייד וואס די שפעטע אנערקענונג האט אים געגעבן איז, אגב, געווען אין סתירה מיט זיינע אייגענע מיינונגען. אין איין שטעלע אין זיין לעצטן ווערק פארגלייכט ער די לויבגעזאנגען פון זיין דור מיט די ליבשאפט־ווייזונגען פון א ביליגער, שמוציגער גאסנפרוי. ער האט געוואלט ווערן בארימט ביי די קומענדיגע דורות. זיי האט ער פארגליכן מיט א שטאלצער, נישט־צוטריטליכער שיינקייט, וואס גיט איר אויפמערקזאמקייט נאר דעם וואס איז עס ווערט, דעם זיגער און העלד.

אבער אין די לעצטע יארן פון זיין לעבן האט ער אנגעהויבן שאצן די לויב־ווערטער פון זיינע מיטמענטשן און אפילו זוכן זיי. ווער ווייסט אין דער ענדערונג נישט זען אז אויך פילאזאפן זענען אונטערגעווארפן די פשוטע מענטשליכע שוואכקייטן?

נ. פ.

די חכמה פון לעבן

ארייַנפיר

"גליק איז נישט קיין לייכטע זאך. עס איז זייער שווער צו געפינען עס אין זיך, און אוממעגליך צו געפינען עס ערגעץ אנדערש."
שאנפאר

אויף די קומענדיגע בלעטער וועל איך רעדן וועגן "די חכמה פון לעבן" אינעם געוועגליכן זין. דאס הייסט, די קונסט איינצוריכטן אונזער לעבן אזוי אז מיר זאלן דערגרייכן דעם גרעסטן מעגליכן סכום פון הנאה און גליק.

די טעאריע פון דער קונסט קען מען רופן איידעמאנאלאגיע, ווייל זי לערנט ווי צו פירן א גליקליך לעבן. אזא לעבן קען מען אפשר באשרייבן אזוי: א לעבן וואס מען וואלט, פון א ריין אביעקטיוון שטאנדפונקט, אדער בעסער, נאך רואיג און מיושב טראכטן, זיכער אויסגעקליבן ענדערש ווי נישט צו לעבן. די פראגע האט דאך נויטוועדיג אויך א פערזענליכן צד. מיר דארפן וועלן האלטן דאס לעבן צוליב אים אליין, נישט צוליב מורא פארן טויט, און נישט וועלן אז עס זאל אמאל זיך ענדיגן.

אבער צי דאס מענטשליכע לעבן שטימט טאקע מיט דער אויפפאסונג, אדער קען בכלל שטימען מיט איר? ווי באקאנט, ענטפערט מיין פילאזאפישער סיסטעם דערויף ניין. די איידעמאניסטישע הנחה פארלאנגט אבער א יא. איך האב שוין געוויזן אינעם ניין־און־פערציגסטן קאפיטל פונעם צווייטן באנד פון מיין הויפט־ווערק אז די הנחה איז געבויט אויף א גרונטליכן טעות.

ביים אויסארבעטן דעם פלאן פון א גליקליכן לעבן האב איך דעריבער געמוזט אינגאנצן פארלאזן דעם העכערן מעטאפיזישן און עטישן שטאנדפונקט צו וועלכן מיינע אייגענע טעאריעס פירן. וואס איך וועל דא זאגן איז ביז א געוויסער מאס א פשרה. איך נעם אן דעם פשוטן שטאנדפונקט פונעם טאג־טעגליכן לעבן, מיטן טעות וואס ליגט אין זיין יסוד.

מיינע באמערקונגען האבן דעריבער נאר א רעלאטיוון ווערט. דאס ווארט "איידעמאנאלאגיע" אליין איז שוין א פארשענערטער אויסדרוק. איך טענה אויך נישט אז איך וועל אויסשעפן דעם ענין. ערשטנס איז ער נישט צום אויסשעפן. צווייטנס וואלט איך דערפאר געמוזט איבערזאגן וואס אנדערע האבן שוין געזאגט.

דאס איינציגסטע בוך וואס איך געדענק, געשריבן מיט א כוונה ענליך צו דער פון דער דאזיגער זאמלונג אפאריזמען, איז קארדאן'ס "De utilitate ex adversis capienda", וועגן דעם נוץ וואס מען קען ארויסנעמען פון צרות. עס איז כדאי צו לייענען, און קען אויך דינען אלס א צוגאב צו מיין איצטיגן ווערק.

אריסטאטעל זאגט טאקע א פאר ווערטער וועגן איידעמאנאלאגיע אינעם פינפטן קאפיטל פונעם ערשטן בוך פון זיין "רעטאריק". אבער וואס ער זאגט דארט האט נישט קיין גרויסן באדייט. צוזאמשטעלן אנדערע מענטשן'ס ווערטער איז נישט מיין פאך, און איך האב זיך נישט באנוצט מיט די פארגייער. נאך מער איז דאס ווייל דורכן צוזאמשטעלן פארלירט מען דעם אייגענעם בליק, וואס איז דער עיקר אין אזא מין ווערק.

בכלל האבן די חכמים פון אלע צייטן שטענדיג געזאגט די זעלבע זאך. די נאראנים, וואס זענען אין יעדן דור דער געוואלדיגער רוב, האבן אויך שטענדיג געטאן דאס זעלבע, פונקט דעם היפוך. אזוי וועט עס ווייטער גיין. ווי וואלטער זאגט: "מיר וועלן איבערלאזן די וועלט פונקט אזוי נאריש און שלעכט ווי מיר האבן זי געפונען ביים אנקומען."

קאפיטל 1
די איינטיילונג פונעם ענין

אריסטאטעל טיילט איין די גוטע זאכן פונעם לעבן אין דריי סארטן: וואס קומען פון דרויסן, וואס קומען פון דער נשמה, און וואס קומען פונעם גוף. פון דער איינטיילונג נעם איך נאר דעם מספר. די גרונטליכע חילוקים אין מענטשליכן גורל קען מען לויט מיין בליק צעטיילן אין דריי סארטן.

א. וואס א מענטש איז. דאס מיינט זיין פערזענליכקייט אינעם ברייטסטן זין: געזונט, כוח, שיינקייט, טעמפעראמענט, מאראלישער כאראקטער, שכל און בילדונג.

ב. וואס א מענטש האט. דאס מיינט פארמעגן און באזיץ פון יעדן מין.

ג. וואס אנדערע האלטן פון א מענטש. דאס מיינט וואס דער מענטש איז אין זיינע מיטמענטשן'ס אויגן, אדער גענויער, ווי זיי שטעלן זיך אים פאר. זייער מיינונג דריקט זיך אויס אין דריי פארמען: כבוד, ראנג און בארימטקייט.

די חילוקים פונעם ערשטן סארט האט די נאטור אליין געשטעלט צווישן מענטש און מענטש. שוין דערפון קענען מיר פארשטיין אז זיי ווירקן אסאך מער און אסאך טיפער אויף דעם מענטש'ס גליק אדער אומגליק ווי די אנדערע צוויי סארטן. יענע זענען נאר א רעזולטאט פון מענטשליכע איינריכטונגען.

פארגליכן מיט אמת'ע פערזענליכע מעלות, ווי א גרויסער קאפ אדער א גרויס הארץ, זענען אלע פריווילעגיעס פון ראנג און יחוס, אפילו קעניגליכער יחוס, ווי מלכים אויף א בינע אין פארגלייך מיט אמת'ע מלכים. מעטראדארוס, עפיקורוס' ערשטער תלמיד, האט שוין לאנג צוריק געזאגט דאס זעלבע. אלס טיטל פאר איינעם פון זיינע קאפיטלעך האט ער געשריבן: "דאס גליק וואס מיר באקומען פון זיך אליין איז גרעסער ווי דאס גליק וואס מיר באקומען פון אונזער סביבה."

עס איז אויסער ספק אז דער עיקר אין דעם מענטש'ס וואוילזיין, אינעם גאנצן כאראקטער פון זיין עקזיסטענץ, איז ווי ער איז געבויט פון אינעווייניג. זיין טיפסטע צופרידנקייט אדער אומצופרידנקייט קומט דירעקט פון זיינע געפילן, וואונטשן און געדאנקען. די סביבה ווירקט אויף אים נאר אומדירעקט.

דערמיט דערקלערט זיך פארוואס די זעלבע אויסערליכע געשעענישן און אומשטענדן ווירקן נישט אויף צוויי מענטשן אויפן זעלבן אופן. אפילו ווען די סביבה איז אינגאנצן די זעלבע, לעבט יעדער אין זיין אייגענער וועלט. דער מענטש נעמט דירעקט אויף נאר זיינע אייגענע אידעען, געפילן און וואונטשן. די אויסערליכע וועלט קען אים באאיינפלוסן נאר וויפיל זי רופט זיי ארויס.

די וועלט אין וועלכער א מענטש לעבט ווערט בעיקר געפארעמט דורך זיין בליק אויף איר. דעריבער זעט זי אויס אנדערש פאר פארשידענע מענטשן. פאר איינעם איז זי ארעם, לאנגווייליג און פלאך. פאר אן אנדערן איז זי רייך, אינטערעסאנט און באדייטנדיק.

ווען מענטשן הערן וועגן די אינטערעסאנטע זאכן וואס איינער האט איבערגעלעבט, וואונטשן זיך אסאך אז אזעלכע זאכן זאלן פאסירן אויך ביי זיי. זיי פארגעסן אז זיי דארפן ענדערש מקנא זיין דעם גייסטיגן כוח וואס האט געגעבן די געשעענישן דעם באדייט וואס זיי האבן אין דער באשרייבונג. פאר א מענטש מיט גייסט זענען זיי געווען אינטערעסאנטע אוואנטורעס. פאר דעם פלאכן קאפ פון א פשוטן מענטש וואלטן זיי געווען לאנגווייליגע, טאג־טעגליכע פאסירונגען.

דאס זעט מען באזונדערס קלאר אין אסאך פון געטע'ס און בייראן'ס פאעמעס, וואס זענען מסתמא געבויט אויף אמת'ע געשעענישן. א נארישער לייענער ווערט מקנא דעם פאעט פאר די פילע וואונדערליכע זאכן וואס האבן אים פאסירט, אנשטאט מקנא צו זיין זיין מעכטיגע פאנטאזיע. זי האט געמאכט פון א גאנץ פשוטער דערפארונג עפעס אזוי גרויס און שיין.

א מענטש מיט א מרה־שחורה'דיגן טעמפעראמענט וועט מאכן א טראגעדיע פון עפעס וואס איז פאר א לעבנספרייליכן מענטש נאר אן אינטערעסאנטער קאנפליקט. א רואיגער, קאלטבלוטיגער מענטש וועט עס באטראכטן ווי א זאך פון וויייניג באדייט.

צו פארשטיין און אפשאצן א געשעעניש דארפן צוויי זייטן מיטארבעטן: דער וואס נעמט זי אויף, און די זאך וואס ער נעמט אויף. די צוויי זענען נויטווענדיג פארבונדן איינער מיטן צווייטן, ווי זויערשטאף און וואסערשטאף אין וואסער.

ווען דער אביעקטיווער, אויסערליכער צד פון א דערפארונג איז טאקע דער זעלבער, אבער דער פערזענליכער בליק דערויף איז אנדערש, וועט די געשעעניש אויסזען אזוי אנדערש אין די אויגן פון פארשידענע מענטשן ווי ווען די אויסערליכע זייטן וואלטן אויך געווען אנדערש. פאר א טעמפן פארשטאנד איז די שענסטע און בעסטע זאך נאר אן ארעמע ווירקליכקייט, און אזוי ווערט זי אפגעשאצט. ווי א שיינע לאנדשאפט אין פארוואלקנטן וועטער, אדער אין דער אפשפיגלונג פון א שלעכטער קאמערא אבסקורא.

פשוט געזאגט: יעדער מענטש איז פארמאכט אין די גרענעצן פון זיין אייגענעם באוואוסטזיין. ער קען דירעקט נישט ארויס פון די גרענעצן, פונקט ווי ער קען נישט ארויס פון זיין אייגענער הויט. יעדע אויסערליכע הילף קען אים דעריבער זייער וויייניג העלפן.

אויף א בינע איז איינער א פרינץ, א צווייטער א מיניסטער, א דריטער א דינער, סאלדאט אדער גענעראל. דאס זענען נאר אויסערליכע חילוקים. דער אינערליכער אמת, דער קערן פון אלע די געשטאלטן, איז די זעלבע זאך: אן ארעמער אקטיאר מיט אלע צרות פון זיין גורל.

אין לעבן איז פונקט אזוי. חילוקים פון ראנג און רייכקייט געבן יעדן זיין ראלע, אבער זיי מאכן נישט דעם אונטערשייד אינעם טיפסטן גליק און הנאה. אין אלע ראלעס שטייט דער זעלבער סארט מענטש: אן ארעמער שטערבליכער מיט זיינע צרות און יסורים. די יסורים קענען אין יעדן פאל קומען פון אנדערע סיבות, אבער אין זייער עצם זענען זיי די זעלבע אין אלע פארמען. זייער שטארקייט קען זיין אנדערש, אבער זי שטימט גאר נישט מיט דער ראלע וואס דער מענטש דארף שפילן לויט זיין שטעלע און פארמעגן.

אלץ וואס עקזיסטירט אדער פאסירט פאר א מענטש, עקזיסטירט און פאסירט נאר פאר זיין באוואוסטזיין. דעריבער איז דער כאראקטער פון דעם באוואוסטזיין דער עיקר. אין רוב פעלער איז ער אסאך וויכטיגער ווי די אומשטענדן וואס געבן אים זיין אינהאלט.

דער גאנצער פראכט און הנאה פון דער וועלט, אפגעשפיגלט אינעם טעמפן באוואוסטזיין פון א נאר, איז זיכער ארעם אין פארגלייך מיט סערוואנטעס' פאנטאזיע. ער האט געשריבן זיין "דאן קיכאט" אין א קלעגליכער תפיסה. דער אביעקטיווער העלפט פון לעבן און ווירקליכקייט ליגט אין די הענט פונעם גורל און נעמט אן פארשידענע פארמען אין פארשידענע פעלער. דער פערזענליכער העלפט זענען מיר אליין, און ער בלייבט אין תוך שטענדיג די זעלבע זאך.

דעריבער טראגט יעדן מענטש'ס לעבן דעם זעלבן שטעמפל, ווי שטארק די אויסערליכע אומשטענדן זאלן זיך נאר ענדערן. עס איז ווי א ריי פארשידענע ווערסיעס פון איין מוזיקאלישער טעמע. קיינער קען נישט ארויס פון זיין אייגענער פערזענליכקייט.

אין וועלכע אומשטענדן מען זאל נאר שטעלן א חיה, בלייבט זי אין די ענגע, אומפארענדערליכע גרענעצן וואס די נאטור האט איר געגעבן. ווען מיר ווילן מאכן א באליבטע חיה גליקליך, דארפן מיר זיך האלטן אין אירע נאטירליכע גרענעצן און באגרעניצן זיך צו וואס זי קען שפירן.

דאס זעלבע איז מיט א מענטש. די מאס גליק וואס ער קען דערגרייכן איז שוין באשטימט דורך זיין פערזענליכקייט. באזונדערס גילט דאס פאר די גייסטיגע כוחות. זיי באשטימען איין מאל פאר אלעמאל זיין מעגליכקייט צו האבן העכערע הנאות. ווען זיי זענען קליין, וועט קיין אויסערליכע הילף, קיין זאך וואס זיין סביבה אדער דאס מזל קען טאן פאר אים, נישט גענוג זיין אים צו הייבן העכער פונעם געווענליכן, האלב־חיה'ישן גליק און הנאה.

זיינע מעגליכקייטן וועלן זיך באגרעניצן צו הנאות פון די חושים, א רואיג און אומגעשטערט משפחה־לעבן, א נידעריגן סארט געזעלשאפט און גראבן צייטפארטרייב. אפילו בילדונג קען זייער ווייניג פארברייטערן זיין בליק, כאטש זי קען אויפטאן געוויסע זאכן. די העכסטע, פארשידנארטיגסטע און בלייבנדיגסטע הנאות זענען דאך די גייסטיגע, ווי שטארק מיר זאלן זיך אין דער יוגנט נאר איינרעדן אנדערש. זיי ווענדן זיך בעיקר אין די גייסטיגע כוחות.

אונזער גליק ווענדט זיך דעריבער אין וואס מיר זענען, אין אונזער פערזענליכקייט. אונטער "מזל" פארשטייט מען געוועגליך נאר וואס מיר האבן אדער וואס מענטשן האלטן פון אונז. אבער דאס מזל קען זיך פארבעסערן. דערצו דארף א מענטש נישט אסאך פון מזל ווען ער איז אינעווייניג רייך. א נאר וועט אבער בלייבן א נאר מיט א טעמפן קאפ, אפילו אין גן עדן, ארומגערינגלט מיט הימלישע שיינקייטן.

אז די פערזענליכע זייטן זענען אומפארגלייכליך וויכטיגער פאר אונזער גליק און הנאה ווי די אויסערליכע, זעט מען איבעראל. פון שפריכווערטער ווי "הונגער איז דער בעסטער קעכער" און "יוגנט און עלטער קענען נישט וואוינען צוזאמען", ביז צום לעבן פון א גאון און א הייליגן.

געזונט שטייט אזוי הויך העכער אלע אנדערע גוטע זאכן, אז א געזונטער בעטלער איז באמת אסאך גליקליכער ווי א קראנקער קעניג. א רואיגער און פרייליכער טעמפעראמענט וואס קומט פון א געזונטן, גאנצן גוף; א קלארער, לעבעדיקער, טיפער פארשטאנד וואס זעט די זאכן ווי זיי זענען; אן איינגעצוימטער, אנגענעמער ווילן וואס שאפט א ריין געוויסן: דאס זענען מעלות וואס קיין ראנג און קיין רייכקייט קענען נישט פארבייטן.

וואס א מענטש איז פאר זיך אליין, וואס בלייבט מיט אים ווען ער איז אליין און וואס קיינער קען אים נישט געבן אדער צונעמען, איז זיכער וויכטיגער פאר אים ווי אלץ וואס ער קען האבן, אדער אפילו וואס ער קען זיין אין אנדערע מענטשן'ס אויגן.

א מענטש מיט א רייכער אינערליכער וועלט געפינט אין פולער איינזאמקייט אן אויסגעצייכנטע הנאה אין זיינע אייגענע געדאנקען און פאנטאזיעס. אבער קיין געזעלשאפטליכע פארוויילונגען, טעאטערס, רייזעס און פרייליכקייטן וועלן נישט באפרייען א טעמפן מענטש פון זיין שווערער לאנגווייליגקייט.

א גוטער, איינגעהאלטענער און שטילער מענטש קען זיין צופרידן אויך אין ארעמקייט. אבער קיין רייכקייט וועט נישט צופרידנשטעלן א גייציגן, נישט־פארגינערישן און בייזן מענטש.

נאך מער: פאר דעם וואס האט שטענדיגע הנאה פון זיין נישט־געוויינליכער, גייסטרייכער פערזענליכקייט זענען רוב הנאות, נאך וועלכע אנדערע יאגן זיך, אינגאנצן איבעריג און אפילו שווער און מוטשעדיג. דעריבער זאגט הארציוס וועגן זיך: "עס זענען דא מענטשן אן קיין אוצרות, מירמלשטיין, עלפנביין, עטראסקישע סטאטועטן, בילדער, זילבער אדער קליידער באצירט מיט פורפור. און עס זענען דא מענטשן וואס שטרעבן נישט צו האבן זיי."

[באמערקונג: דער מקור־דרוק האט דא א פארדרייטע איבערזעצונג פון "Tyrrhena sigilla". דער זין פון הארציוס' לאטיינישן טעקסט ווערט דא פאראכטן.]

אויך סאקראטעס האט, ווען ער האט געזען פארשידענע לוקסוס־זאכן אויסגעשטעלט צום פארקויפן, געזאגט: "וויפיל זאכן זענען דא אין דער וועלט וואס איך דארף נישט!"

דער ערשטער און וויכטיגסטער יסוד פאר אונזער לעבנס־גליק איז דעריבער וואס מיר זענען, אונזער פערזענליכקייט. שוין ווייל זי ווירקט שטענדיג, אין אלע אומשטענדן. דערצו איז זי נישט, ווי די גוטע זאכן פון די אנדערע צוויי סארטן, אונטערגעווארפן דעם מזל. מען קען זי נישט צונעמען פון אונז. דערפאר קען מען איר ווערט באטראכטן ווי אן אבסאלוטן, בשעת די אנדערע צוויי האבן נאר א רעלאטיוון ווערט.

דער אויספיר איז אז א מענטש קען באאיינפלוסט ווערן פון דרויסן אסאך ווייניגער ווי מען מיינט. אבער די אלמעכטיגע צייט ווייזט איר כוח אויך דא. ביסלעכווייז ווערן איר אונטערגעווארפן די פיזישע און גייסטיגע מעלות. נאר דער מאראלישער כאראקטער אליין איז נישט צוטריטליך אפילו פאר דער צייט.

אין דעם פרט זענען די גוטע זאכן פון די לעצטע צוויי סארטן אפשר העכער, ווייל די צייט קען זיי נישט דירעקט צונעמען. נאך א מעלה ביי זיי איז אז זיי זענען אביעקטיוו און אויסערליך, און מען קען זיי דערווערבן. יעדער האט כאטש די מעגליכקייט צו באקומען זיי. אבער דאס פערזענליכע איז אינגאנצן נישט אין אונזער מאכט. עס ווערט אונז געגעבן ווי מיט א געטליכן רעכט און בלייבט אומפארענדערט דאס גאנצע לעבן.

וואס מיר קענען טאן איז ארויסנעמען דעם גרעסטן מעגליכן נוץ פון די פערזענליכע מעלות וואס מיר האבן באקומען. מיט אנדערע ווערטער, נאכגיין נאר צילן וואס פאסן צו אונזער פערזענליכקייט, און זוכן דעם סארט אנטוויקלונג וואס פאסט צו אונזערע כוחות. מיר דארפן אויסמיידן אנדערע סארטן אנטוויקלונג און דעריבער אויסקלייבן די געהעריגע שטעלע, באשעפטיגונג און לעבנס־שטייגער.

שטעלט זיך פאר א מענטש מיט די אויסערגעוויינליכע מוסקל־כוחות פון הערקולעס. די אומשטענדן צווינגען אים אבער צו א זיצנדיגער ארבעט, א מי־פולער קליינער האנט־ארבעט, אדער אפילו צו לערנען און אינטעלעקטועלער ארבעט. יענע פארלאנגען גאנץ אנדערע כוחות, וואס ער האט נישט. און די כוחות מיט וועלכע ער איז באזונדער באשאנקען בלייבן אומבאנוצט. אזא מענטש וועט זיך שפירן אומגליקליך זיין גאנץ לעבן.

נאך אומגליקליכער וועט זיין א מענטש וועמענס אינטעלעקטועלע כוחות זענען דער עיקר ביי אים, אבער ער דארף זיי לאזן אומאנטוויקלט און אומבאנוצט. ער דארף טאן אן ארבעט וואס פארלאנגט זיי גאר נישט, אדער אפילו פיזישע ארבעט פאר וועלכער ער האט נישט געגנוג כוח. מען דארף זיך אבער היטן, בעיקר אין דער יוגנט, פון זיך איינרעדן. מען טאר זיך נישט צושרייבן אן איבערפלוס פון כוחות וואס מען האט אין אמת'ן נישט.

ווייל די גוטע זאכן פונעם ערשטן סארט וועגן זיכער איבער די אנדערע צוויי, איז קליגער צו זוכן צו היטן אונזער געזונט און אנטוויקלען אונזערע כשרונות ווי צו זוכן צו ווערן רייך. אבער מען טאר דערפון נישט מאכן דעם פאלשן אויספיר אז מיר דארפן בכלל נישט זארגן פאר די נויטיגע לעבנס־מיטלען.

רייכקייט אינעם שטרענגן זין, א גרויסער איבערפלוס, קען זייער ווייניגביישטייערן צו אונזער גליק. דעריבער שפירן זיך אסאך רייכע מענטשן אומגליקליך. זיי פעלט גייסטיגע אנטוויקלונג אדער וויסן. דעריבער האבן זיי נישט קיין אינטערעסן אויסער זיך וואס זאלן זיי צוציען צו אינטעלעקטועלער ארבעט.

אויסער באפרידיגן אמת'ע, נאטירליכע געברויכן, האט וואס רייכקייט קען געבן זייער ווייניג באדייט פאר אונזער אמת'ן גליק. פארקערט, די אומצאליגע און אומפארמיידליכע זארגן פון האלטן א גרויס פארמעגן שטערן דאס גליק.

דאך שטרענגען זיך מענטשן טויזנט מאל מער אן צו ווערן רייך ווי צו אנטוויקלען זייער גייסט. עס איז אבער זיכער אז וואס א מענטש איז איז אסאך וויכטיגער פאר זיין גליק ווי וואס ער האט.

מיר זעען אסאך מענטשן וואס ארבעטן ווי מוראשקעס. פון פארטאגס ביז אין נאכט זענען זיי פארנומען צו פארמערן זייער שוין־עקזיסטירנדיג פארמעגן. זיי וויסן גארנישט אויסער דעם ענגן קרייז פון מיטלען פארן דאזיגן ציל. זייער קאפ איז ליידיג, און קען

דעריבער נישט אויפנעמען עפעס אנדערש. די העכסטע, גייסטיגע הנאות זענען זיי נישט צוטריטליך. אומזיסט זוכן זיי צו פארבייטן זיי מיט לייכטע הנאות פון די חושים, וואס גייען שנעל פארביי און קאסטן אסאך געלט.

צום סוף, ווען דאס מזל שמייכלט זיי, האבן זיי א היבשן הויפן גאלד וואס זיי לאזן איבער פאר זייערע יורשים צו פארמערן אדער פארשווענדן. אזא לעבן, כאטש עס ווערט געפירט מיט אן ערנסטער מינע פון וויכטיגקייט, איז פונקט אזוי נאריש ווי א לעבן וואס ווערט סימבאליזירט דורך א נארנמיצל.

וואס א מענטש האט אין זיך איז דעריבער דער הויפט־יסוד פאר זיין גליק. און ווייל דאס פארמעגן איז געווענליך אזוי קליין, שפירן זיך רוב מענטשן וואס זענען שוין פריי פון דער מלחמה מיט נויט אין תוך פונקט אזוי אומגליקליך ווי די וואס קעמפן נאך דערמיט.

די ליידיגקייט פון זייער אינערליכער וועלט, די פלאכקייט פון זייער באוואוסטזיין און די ארעמקייט פונעם שכל שטופן זיי צו זוכן געזעלשאפט. זי באשטייט אבער פון מענטשן פונקט ווי זיי. עס הייבט זיך אן א געמיינזאמער געיעג נאך פרייליכן צייטפארטרייב און פארוויילונג. ערשט זוכט מען דאס אין הנאות פון די חושים און פארשידענע פארוויילונגען, און צום סוף אין אויסגעלאסנקייט.

די סיבה פון דער שרעקליכער פארשווענדונג, דורך וועלכער א יורש פון א רייכער משפחה פארלירט אפט זיין גאנץ פארמעגן אין אן אומגלויבליך קורצער צייט, איז פשוט די לאנגווייליגקייט פון זיין גייסטיגער ארעמקייט און ליידיגקייט. ער איז געקומען אויף דער וועלט רייך פון דרויסן און ארעם פון אינעווייניג. אומזיסט זוכט ער צו פארבייטן די אויסערליכע רייכקייט אויף אינערליכע. ער וויל באקומען אלץ פון דרויסן, ווי אלטע מענטשן וואס זוכן צו פארשטארקן זייערע כוחות מיטן אטעם פון יונגע מיידלעך. אזוי ברענגט די אינערליכע ארעמקייט צום סוף אויך אויסערליכע ארעמקייט.

עס איז איבעריג צו ווייזן דא אויף דער וויכטיגקייט פון די אנדערע צוויי סארטן פארן מענטשליכן לעבן. אלע אנערקענען שוין דעם ווערט פון פארמעגן, און עס דארף נישט קיין באווייז.

דער דריטער סארט איז אפילו גאנץ לייכט אין פארגלייך מיטן צווייטן. ער באשטייט נאר פון אנדערע מענטשן'ס מיינונגען. דאך דארף יעדער שטרעבן צו כבוד, דאס הייסט א גוטן נאמען. צו ראנג דארפן שטרעבן נאר די וואס דינען דעם שטאט, און צו בארימטקייט נאר זייער ווייניגע מענטשן.

אגב, מען האלט כבוד פאר אן אומשאצבארן אוצר, און אין בארימטקייט זעט מען דאס שענסטע וואס א מענטש קען דערגרייכן, דעם גאלדענעם פעל פון די אויסדערוועלטע. נאר נאראנים שטעלן ראנג העכער פון פארמעגן.

די צווייטע און דריטע סארטן ווירקן, אגב, איינע אויף דער אנדערער. וויפיל פעטראניוס איז גערעכט אז "האסטו, האלט מען דיך פאר עפעס", און וויפיל, אויף דער אנדערער זייט, אנדערע מענטשן'ס גוטע מיינונג אין אלע אירע פארמען פירט אפט צו פארמעגן.

קאפיטל 2
וואס דער מענטש איז

מיר האבן שוין געזען בכלל אז דעם מענטש'ס גליק ווענדט זיך אסאך מער אין וואס ער איז ווי אין וואס ער האט אדער וואס אנדערע האלטן פון אים. וואס ער טראגט אין זיך איז שטענדיג דער עיקר. זיין פערזענליכקייט גייט מיט אים איבעראל און שטעמפלט אלץ וואס ער לעבט איבער.

אין אלעם און אין אלע אומשטענדן האט דער מענטש אין דער נאענטסטער באציאונג הנאה נאר פון זיך אליין. דאס גילט פאר פיזישע הנאות און נאך מער פאר גייסטיגע. דעריבער איז דער ענגלישער אויסדרוק "to enjoy one's self" זייער גוט געטראפן. ווען מען זאגט "He enjoys himself in Paris", מיינט עס "ער געניסט זיך אין פאריז", נישט "ער געניסט פאריז", ווי מען זאגט אויף דייטש.

ווען די פערזענליכקייט איז אבער פון א שלעכטן סארט, זענען אלע הנאות ווי א פיינער וויין אין א מויל וואס איז ביטער פון גאל. ווען מיר לאזן אין א זייט די שווערע אומגליקן, האט סיי אין פרייד סיי אין לייד ווייניגער באדייט וואס א מענטש דארף אויסשטיין, ווי דער אופן ווי ער נעמט עס אויף. דאס הייסט, דער כאראקטער און די שטארקייט פון זיין עמפינדליכקייט אין אלע אירע פארמען.

וואס א מענטש איז פאר זיך אליין און וואס ער האט אין זיך, בקיצור, זיין פערזענליכקייט מיט אלץ וואס זי נעמט אריין, איז דאס איינציגסטע מיט וואס זיין גליק און וואוילזיין זענען דירעקט פארבונדן. אלע אנדערע באדינגונגען האבן נאר אן אומדירעקטן באדייט. מען קען פארמינערן און אפילו אפשאפן זייער איינפלוס, אבער נישט דעם איינפלוס פון דער פערזענליכקייט. דעריבער איז די קנאה וואס פערזענליכע מעלות רופן ארויס די פארביסנסטע, כאטש מען באהאלט זי אויך מיטן גרעסטן זארג.

נאר די אייגנשאפטן פון אונזער באוואוסטזיין זענען פעסט און אומפארענדערליך. נאר אונזער פערזענליכקייט ווירקט שטענדיג און אומאויפהערנדיג, מיט מער אדער ווייניגער כוח אין יעדן מאמענט פון אונזער לעבן. אלע אנדערע איינפלוסן זענען צייטווייליג, צופעליג און פארגייענדיג, אונטערגעווארפן אלע סארטן ענדערונגען. דעריבער זאגט אריסטאטעל: "די נאטור איז פעסט, נישט די מאטעריעלע מיטלען." [1]

דערפון קומט אז מיר קענען לייכטער איבערטראגן אן אומגליק וואס קומט אינגאנצן פון דרויסן ווי אן אומגליק וואס מיר האבן אליין געברענגט אויף זיך. דאס מזל קען זיך ענדערן, אבער דער כאראקטער נישט.

פון דער זעלבער סיבה זענען די פערזענליכע מעלות, ווי אן איידעלער כאראקטער, א גוטער קאפ, א גליקליכער טעמפעראמענט, א פרייליך געמיט און א גוט אנטוויקלטער, געזונטער גוף, מיט אייןווארט, א געזונטער גייסט אין א געזונטן גוף, די ערשטע און וויכטיגסטע יסודות פאר אונזער גליק. מיר דארפן דעריבער מער זארגן זיי צו אנטוויקלען און היטן ווי פאר אויסערליכע רייכקייט און כבוד.

פון אלע די מעלות מאכט אונז אבער א פרייליך געמיט גליקליך אויפן דירעקטסטן אופן. עס באלוינט זיך גלייך אליין. א פרייליכער מענטש האט שטענדיג א סיבה צו זיין פרייליך: דעם פאקט אליין אז ער איז פרייליך. קיין אנדערע זאך קען נישט אזוי פארגיטיגן דעם פארלוסט פון עפעס גוטס ווי די אייגנשאפט, און זי אליין קען דורך קיין אנדערע זאך נישט פארגיטיגט ווערן.

ווען איינער איז יונג, שיין, רייך און מכובד, און דו ווילסט וויסן צי ער איז גליקליך, פרעג צי ער איז פרייליך און גוט אויפגעלייגט. אויב יא, וואס מאכט אויס צי ער איז יונג אדער אלט, גלייך אדער געהויקערט, ארעם אדער רייך? ער איז גליקליך.

אין מיין פריער יוגנט האב איך אמאל געעפנט אן אלט בוך און געפונען די ווערטער: "ווער עס לאכט אסאך איז גליקליך, און ווער עס וויינט אסאך איז אומגליקליך." א זייער פשוטע באמערקונג. אבער פונקט צוליב איר פשוטקייט האב איך זי נישט געקענט פארגעסן, אפילו ווען זי איז נאר אן אומשולדיגע, זעלבסטפארשטענדליכע ווארהייט.

ווען פרייד קומט צו אונז, דארפן מיר דעריבער עפענען פאר איר טיר און טויער. זי קומט קיינמאל נישט אין אן אומריכטיגער צייט. אנשטאט דעם הייבן מיר אפט ערשט אן זיך צו באַרעכענען צי מיר זאלן זי אריינלאזן. מיר ווילן וויסן צי מיר האבן טאקע יעדע סיבה צו זיין צופרידן. אדער מיר האבן מורא זי זאל שטערן אונזער ערנסטן טראכטן און אונזערע וויכטיגע זארגן.

וואס די זארגן און דאס טראכטן וועלן אונז געבן איז נישט זיכער. אבער די פרייד איז א דירעקטער געווינס. זי איז, אזוי צו זאגן, דאס בארע געלט פון גליק, נישט, ווי אלץ אנדערש, נאר א באנק־צעטל דערויף. נאר זי מאכט אונז דירעקט גליקליך אינעם איצטיגן מאמענט. דעריבער איז זי די גרעסטע ברכה פאר באשעפענישן וועמענס לעבן איז נאר אן אומענדליך קורצע ווײלע צווישן צוויי אייביגקייטן. צו דערגרייכן און היטן פרייד דארף דעריבער זיין אונזער העכסטע שטרעבונג.

עס איז זיכער אז קיין זאך העלפט אזוי ווייניג פאר פרייד ווי רייכקייט, און אזוי אסאך ווי געזונט. צווישן די נידעריגע ארבעטנדיגע קלאסן, באזונדערס צווישן די וואס לעבן אויפן לאנד, זעען מיר פרייליכע, צופרידענע פנימער. צווישן די רייכע און העכערע קלאסן זעען מיר פנימער פול מיט זארג און אומצופרידנקייט. מיר דארפן דעריבער, וויפיל מעגליך, היטן א הויכן גראד פון געזונט, דעם בליט פון פרייד.

[די דאזיגע געזונט־טענות און פיזיאלאגישע ציפערן זענען דעם מחבר'ס היסטארישע מיינונגען, נישט היינטיגע מעדיצינישע אנווייזונגען.]

די באקאנטע מיטלען דערצו זענען צו אויסמיידן יעדן מין איבערמאס, שטארקע און אומאנגענעמע אויפרעגונגען און צו גרויסע גייסטיגע אנשטרענגונג; פארברענגען כאטש צוויי שעה א טאג אין דער פרישער לופט; זיך אפט באדן אין קאלט וואסער, און ענליכע געזונט־כללים.

אן גענוג טאג־טעגליכע באוועגונג קען מען נישט בלייבן געזונט. כדי אלע לעבנס־פראצעסן זאלן געהעריג ארבעטן, דארף מען באוועגן נישט נאר די טיילן וואס זענען דירעקט פארבונדן דערמיט, נאר דעם גאנצן גוף. דעריבער זאגט אריסטאטעל מיט רעכט:

"לעבן איז באוועגונג." דאס לעבן באשטייט אין באוועגונג. דאס איז זיין עצם.

אינעם גאנצן גוף הערשט אן אומאויפהערנדיגע, שנעלע באוועגונג. דאס הארץ, מיט זיין קאמפליצירטן דאפלטן צוזאמענציען און אויסברייטערן, קלאפט שטארק אן מיד ווערן. אין אכט־און־צוואנציג קלאפן דארף עס דורכיאגן דאס בלוט דורכן גאנצן גרויסן און קליינעם קרייזלויף. די לונגען פאמפן ווי א פארע־מאשין, אן אויפהער. די געדערעם באוועגן זיך שטענדיג מיט זייער כוואליע־באוועגונג. אלע דריזן זויגן שטענדיג אריין און שיידן אויס. אפילו דער מוח האט א דאפלטע באוועגונג מיט יעדן דופק און יעדן אטעם.

ווען די אויסערליכע באוועגונג פעלט אינגאנצן, ווי ביי די אומצאליגע מענטשן וואס פירן א זיצנדיג לעבן, שאפט זיך א שרייענדיגער, שעדליכער חילוק צווישן דער אויסערליכער רואיגקייט און דער אינערליכער טעטיגקייט. די שטענדיגע אינערליכע באוועגונג דארף כאטש אביסל געשטיצט ווערן דורך אויסערליכע באוועגונג. דער חילוק איז ווי ווען אלץ אין אונז וואלט געברענט צוליב אן אויפרעגונג, אבער מיר וואלטן נישט געוואגט אויסצודריקן אונזערע געפילן אויף קיין אופן. אפילו ביימער דארפן באוועגט ווערן פונעם ווינט כדי צו וואקסן. דער כלל קען מען אויסדריקן קורץ אויף לאטייניש: "omnis motus, quo celerior, eo magis motus". [2]

[1] "עטיק פון איידעמוס", בוך 7, אפטיילונג 2.

[2] "וואס שנעלער א באוועגונג איז, אלץ מער באוועגונג איז זי."

ווי שטארק אונזער גליק ווענדט זיך אין א פריילעכער שטימונג, און די שטימונג ווידער אין אונזער געזונט, קען מען זען ווען מען פארגלייכט דעם איינדרוק וואס די זעלבע אומשטענדן מאכן אויף אונז ווען מיר זענען געזונט און שטארק, מיט דער ווירקונג וואס זיי האבן ווען שוואך געזונט מאכט אונז שלעכט אויפגעלייגט און דערשלאגן.

נישט וואס די זאכן זענען אביעקטיוו, פאר זיך אליין, מאכט אונז גליקליך אדער אומגליקליך, נאר וואס זיי זענען פאר אונז, אין אונזער אויפפאסונג. ווי עפיקטעטוס זאגט: "נישט זאכן ווירקן אויף מענטשן, נאר די מיינונגען וועגן זאכן."

בכלל ווענדן זיך ניין צענטל פון אונזער גליק נאר אינעם געזונט. מיט געזונט איז אלץ א קוואל פון הנאה. אן געזונט קען מען פון גארנישט הנאה האבן. אפילו די אנדערע פערזענליכע גוטע זאכן, די אייגנשאפטן פון גייסט, געמיט און טעמפעראמענט, ווערן צוליב שוואכן געזונט געשעדיגט און צעשטערט.

דעריבער איז נישט אומזיסט וואס מענטשן פרעגן זיך, ווען זיי טרעפן זיך, קודם וועגן זייער געזונט און וואונטשן זיך איינער דעם אנדערן גוט געזונט. דאס איז באמת דער עיקר פארן מענטשליכן גליק. דער אויספיר איז אז עס איז די גרעסטע נארישקייט מקריב צו זיין געזונט פאר סיי וואס: געווינס, הצלחה, וויסן אדער בארימטקייט, און שוין אפגערעדט פאר תאווה און שנעל־פארגייענדיגע הנאות. אלץ דארף אפטרעטן פארן געזונט.

אבער וויפיל געזונט זאל נאר העלפן פאר פרייד, וואס איז אזוי נויטיג פאר אונזער גליק, ווענדט זיך פרייד נישט איינגאנצן אינעם געזונט. א מענטש קען זיין פולשטענדיג געזונט און דאך האבן א מרה־שחורה'דיגן טעמפעראמענט און בכלל זיין אומעטיג אויפגעלייגט.

די הויפט־סיבה ליגט זיכער אין די גרונטליכע, דעריבער אומפארענדערליכע, אייגנשאפטן פונעם גוף. בעיקר אינעם מער אדער ווייניגער נארמאלן פארהעלטעניש צווישן עמפינדליכקייט, אויפרעגבארקייט און דער כוח זיך צו באנייען.

אן אומנארמאלער איבערוויג פון עמפינדליכקייט שאפט אן אומגלייכע שטימונג, צייטווייליגע אויסברוכן פון אומגעצוימטער לעבעדיגקייט און איבערוועלטיגנדיגע מרה שחורה. אן איבערמאס פון נערוון־כוח און עמפינדליכקייט איז אויך א נויטיגע באדינגונג פאר גאונות. דעריבער האט אריסטאטעל גאנץ ריכטיג באמערקט: "מענטשן וואס צייכענען זיך אויס אין פילאזאפיע, פאליטיק, פאעזיע אדער קונסט ווייזן זיך אלע ארויס מיט א מרה־שחורה'דיגן טעמפעראמענט."

דאס איז אויך דער חילוק וואס פלאטאן מאכט צווישן דעם מענטש מיט א לייכטן געמיט און דעם מיט א שווערן געמיט. ער רעדט פון די פארשידענע גראדן עמפינדליכקייט פאר אנגענעמע און אומאנגענעמע איינדרוקן. איינער וועט לאכן פון א זאך וואס קען א צווייטן כמעט ברענגען צו פארצווייפלונג.

די עמפינדליכקייט פאר אנגענעמע איינדרוקן איז אלץ שוואכער, וואס שטארקער זי איז פאר אומאנגענעמע איינדרוקן, און פארקערט. ווען עפעס האט א גלייכע שאנס צו געלינגען אדער נישט, וועט א שלעכט־אויפגעלייגטער מענטש זיך ערגערן אדער כעס'ן ביים דורכפאל, אבער ער וועט זיך נישט פרייען ביים דערפאלג. דער גוט־אויפגעלייגטער וועט זיך נישט ערגערן ביים דורכפאל, אבער יא פרייען ביים דערפאלג.

ווען דעם שלעכט־אויפגעלייגטן מענטש געלינגען ניין אונטערנעמונגען פון צען, וועט ער זיך נישט פרייען מיט די ניין. ער וועט זיך ערגערן איבער דער איינציגער נישט־געלונגענער. דער גוט־אויפגעלייגטער וועט אינעם פארקערטן פאל קענען זיך טרייסטן און זיין פרייליך מיט דער איינציגער וואס איז געלונגען.

כמעט יעדע שלעכטע זאך האט אבער אויך א גוטן צד. דערפאר זענען די אומגליקן און יסורים וואס די שלעכט־אויפגעלייגטע, פינסטערע און אנגסטיגע מענטשן שטייען אויס, בכלל מער א רעזולטאט פון זייער פאנטאזיע און ווייניגער אמת'ע ווי ביי די פריילעכע און זארגלאזע. דער וואס זעט אלץ שווארץ האט שטענדיג מורא פארן ערגסטן און נעמט דעריבער פארזארג־מיטלען. ער וועט נישט אזוי אפט זיך פאררעכענען ווי דער וואס פארבט אלץ ליכטיג.

ווען צו דער נייגונג צו מרה שחורה קומט צו א קראנקהייט אין דער נערוון־סיסטעם אדער אין דער פארדייאונג, קען די נייגונג ווערן אזוי שטארק אז די שטענדיגע אומצופרידנקייט רופט ארויס א מיאוס צום לעבן און דערנאך א נייגונג צו זעלבסטמארד. זי קען ארויסברעכן אפילו נאך דער קלענסטער אומאנגענעמקייט.

אין איר ערגסטער פארעם דארף מען אפילו נישט דעם אויסערליכן שטופ. דער מענטש קען באשליסן צו נעמען זיך דאס לעבן נאר ווייל ער הערט נישט אויף זיך צו שפירן שלעכט. זיין באשלוס קען זיין קאלט און פעסט. [א פראקטישער פרט אין דער מקור־שילדערונג ווערט דא אויסגעלאזט.] פאר אים אליין קען דער געדאנק אויסזען ווי א נאטירליכע, געוואונטשענע באפרייאונג פון זיין צושטאנד. עסקיראל גיט א ברייטע באשרייבונג דערפון אין זיין ווערק וועגן גייסטיגע קראנקהייטן.

אבער אויך דער געזונטער און אפילו דער פריילעכסטער מענטש קען אונטער געוויסע אומשטענדן קומען צו אזא באשלוס. דאס איז ווען די גרויסקייט פון זיין ליידן אדער פון אן אומפארמיידליך אנקומענדיגן אומגליק וועגט איבער זיין מורא פארן טויט.

דער חילוק ליגט נאר אין דער שטארקייט פון דעם שטופ וואס עס פארלאנגט. זי שטייט אין א פארקערטן פארהעלטעניש צום שווערן געמיט. וואס שווערער דאס געמיט, אלץ קלענער קען זיין דער שטופ, ביז ער קען צום סוף אפילו אינגאנצן פעלן. וואס לייכטער דאס געמיט, געשטיצט דורך גוטן געזונט, אלץ שטארקער דארף זיין דער שטופ.

אזוי זענען פאראן אומצאליגע צווישן־שטאפלען צווישן די צוויי עקסטרעמען: א זעלבסטמארד וואס קומט נאר פון א קראנקהאפטיגער פארשטארקונג פון איינגעבוירענער מרה שחורה, און א זעלבסטמארד ביי א געזונטן, פריילכן מענטש וואס קומט נאר פון אויסערליכע סיבות.

שיינקייט איז טיילווייז פארבונדן מיט געזונט. כאטש די פערזענליכע מעלה העלפט נישט דירעקט פאר גליק, איז זי זייער וויכטיג, אפילו פאר א מאן. שיינקייט איז אן אפענער רעקאמענדאציע־בריוו וואס געווינט פאראויס אנדערע מענטשן'ס הערצער.

אן אויבערפלעכליכער בליק ווייזט שוין די צוויי שונאים פונעם מענטשליכן גליק: ווייטאג און לאנגווייליגקייט. וואס מער עס געלינגט אונז זיך צו דערווייטערן פון איינעם, אלץ מער דערנענטערן מיר זיך צום צווייטן, און פארקערט. אונזער לעבן איז דעריבער באמת א שטארקערע אדער שוואכערע וואקלונג צווישןביידע.

די סיבה איז אז זיי שטייען אין א דאפלטן קעגנזאץ, אן אויסערליכן, אביעקטיוון, און אן אינערליכן, פערזענליכן. אויסערליך פירן נויט און דחקות צו ווייטאג, בשעת זיכערקייט און איבערפלוס פירן צו לאנגווייליגקייט. דעריבער זעען מיר די נידעריגערע קלאסן אין א שטענדיגן קאמף מיט נויט, דאס הייסט מיט ווייטאג, און די רייכע, פארנעמע לייט אין אן אומאויפהערנדיגן, אפט פארצווייפלטן קאמף מיט לאנגווייליגקייט.

דער אינערליכער קעגנזאץ קומט דערפון וואס א מענטש'ס עמפינדליכקייט פאר ווייטאג שטייט אינעם פארקערטן פארהעלטעניש צו זיין עמפינדליכקייט פאר לאנגווייליגקייט. זי ווערט באשטימט דורך דער גרויסקייט פון זיין גייסטיגן כוח.

טעמפקייט פונעם גייסט גייט געוועגליך צוזאמען מיט א טעמפן געפיל און שוואכער אויפרעגבארקייט. דאס מאכט דעם מענטש ווייניגער עמפינדליך פאר ווייטאג און אנגסט. פון דער טעמפקייט קומט אבער אויך די אינערליכע ליידיגקייט וואס איז אפגעשטעמפלט אויף אזויפיל פנימער. זי ווייזט זיך אויך אין דער שטענדיגער, לעבעדיגער אויפמערקזאמקייט צו אלע, אפילו די קלענסטע, אויסערליכע זאכן.

די ליידיגקייט איז דער אמת'ער קוואל פון לאנגווייליגקייט. זי לעכצט נאך אויסערליכע אויפרעגונגען וואס זאלן אביסל אויפרירן דעם גייסט און געמיט. מענטשן זענען דערביי נישט זייער אויסקלייבעריש. מען זעט דאס פון זייער קלעגליכן צייטפארטרייב, זייער פארברענגען אין געזעלשאפט און זייערע שמועסן, און פון דער צאל מענטשן וואס שטייען ביים טיר אדער קוקן ארויס פונעם פענצטער.

פון דער ליידיגקייט קומט דער חשק צו געזעלשאפט, פארוויילונג, הנאה און יעדן סארט לוקסוס. דאס פירט אסאך מענטשן צו פארשווענדונג און צרות. קיין זאך היט נישט אזוי זיכער דערפון ווי אינערליכע רייכקייט, דער רייכטום פונעם גייסט. וואס גרעסער ער ווערט, אלץ ווייניגער פלאץ בלייבט פאר לאנגווייליגקייט.

די אומאויסשעפליכע טעטיגקייט פונעם געדאנק, זיין שטענדיג באנייטער שפיל מיט די פארשידענע דערשיינונגען פון דער אינערליכער און אויסערליכער וועלט, זיין כוח און חשק צו נייע צוזאמענשטעלונגען, האלטן דעם קאפ ווייט פון לאנגווייליגקייט. אויסער די איינציגע מאמענטן ווען די כוחות ווערן אפגעלאזט.

אבער אין שורש פון דעם העכערן שכל ליגן אויך העכערע עמפינדליכקייט, א גרעסערער ווילן־כוח און ליידנשאפט. צוזאמען שאפן זיי א פיל שטארקערע רעאקציע און עמפינדליכקייט פאר גייסטיגע און אפילו קערפערליכע ווייטאגן, און א גרעסערע אומגעדולד קעגן שטערונגען, אפילו די וואס מען קען באזיגן. דערצו העלפט דער כח הדמיון מיט זיינע לעבעדיגע, אנגענעמע און אומאנגענעמע פארשטעלונגען.

דאס אלץ גילט אין א באשטימטער מאס פאר אלע שטאפלען אינעם גרויסן אפשטאנד צווישן דעם טעמפסטן ווילדן און דעם גרעסטן גאון. וואס נאענטער א מענטש שטייט, סיי אויסערליך סיי אינערליך, צו איינעם פון די צוויי קוואלן פון מענטשליכן ליידן, אלץ ווייטער שטייט ער פונעם צווייטן.

אזוי וועט זיין נאטירליכער חוש אים ווייזן ווי צו צופאסן זיין אויסערליכע וועלט, וויפיל מעגליך, צו זיין אינערליכער. ער וועט זיך היטן בעיקר פון דעם קוואל פון ליידן צו וועלכן ער איז מער עמפינדליך.

דער גייסטרייכער מענטש וועט קודם זוכן צו זיין פריי פון ווייטאג, אומגעשטערט, מיט רו און פרייע צייט. ער וועט זוכן א שטיל, באשיידן לעבן מיט ווי ווייניג מחלוקת ווי מעגליך. נאכן אביסל זיך באקענען מיט די אזוי־גערופענע מענטשן וועט ער אויסקלייבן צוריקגעצויגנקייט, און ווען זיין גייסט איז זייער גרויס, אפילו איינזאמקייט.

וואס מער דער מענטש האט אין זיך, אלץ ווייניגער דארף ער פון אנדערע, און אלץ ווייניגער קענען אנדערע זיין פאר אים. דעריבער פירט א הויכער שכל צו נישט זיין געזעלשאפטליך. ווען מען וואלט געקענט פארבייטן דער געזעלשאפט'ס קוואליטעט מיט קוואנטיטעט, וואלט כדאי געווען יעדע מי צו לעבן צווישן אסאך מענטשן. אבער הונדערט נאראנים צוזאמען מאכן נאך אלץ נישט איין קלוגן מענטש.

דער מענטש פונעם אנדערן עקסטרעם וועט אבער, ווי נאר די נויט לאזט אים אטעמען, זוכן פארוויילונג און געזעלשאפט פאר יעדן פרייז. ער וועט זיך אנכאפן אינעם ערשטן מענטש וואס קומט אים אונטער און פון גארנישט אזוי שטארק אנטלויפן ווי פון זיך

אליין.

אין איינזאמקייט, ווען יעדער איז אנגעוויזן אויף זיך, זעט מען באלד וואס ער האט אין זיך. דער נאר אין פורפור זיפצט אונטער דער שווערער לאסט פון זיין גייסטיגער ארעמקייט. דער גרויס־באשאנקענער מענטש באפעלקערט און באלעבט מיט זיינע געדאנקען אפילו די וויסטסטע סביבה.

בכלל וועל איך זאגן אז א מענטש איז געזעלשאפטליך אין דער זעלבער מאס אין וועלכער ער איז גייסטיג ארעם און גראב. אין דער וועלט איז דער אויסוואל נישט פיל מער ווי צווישן איינזאמקייט און גראבקייט.

[אין דעם קומענדיגן פאראגראף גיט דער מחבר איבער א ראסיסטישן פאראורטייל און אן אפנידערנדיגע צייטונג־באשרייבונג. זיי ווערן געהאלטן דא אלס טייל פון זיין היסטארישן טעקסט, נישט אלס א באשטעטיגונג.]

מען זאגט אז די געזעלשאפטליכסטע מענטשן זענען די שווארצע, וואס זענען אויך אינטעלעקטועל שטארק צוריקגעשטאנען. לויט באריכטן פון צפון־אמעריקע אין דער פראנצויזישער צייטונג "לע קאמערס" פונעם 19טן אקטאבער 1837, דרענגען זיך שווארצע מענטשן, פרייע און שקלאפן, אין גרויסע צאלן אויפן קלענסטן שטח, ווייל זיי קענען זיך נישט זאט אנקוקן איינער דעם אנדערן'ס שטומפנאזיגע פנימער.

דער מוח איז א מין פאראזיט אדער פענסיאנער פונעם גאנצן גוף. אזוי אויך איז די פרייע צייט וואס א מענטש שאפט פאר זיך די פרוכט און דער געווינס פון זיין גאנצן לעבן. אויסער דעם באשטייט דאס לעבן נאר פון מי און ארבעט. די פרייע צייט גיט אים די מעגליכקייט צו געניסן זיין באוואוסטזיין און פערזענליכקייט.

אבער וואס גיט פרייע צייט רוב מענטשן? לאנגווייליגקייט און ליידיגקייט, ווען זיי האבן נישט גענוג אפטע הנאות פון די חושים אדער לייכטזיניגע פארוויילונגען צו אויספילן זי. ווי ווערטלאז זייער פרייע צייט איז זעט מען אינעם אופן ווי זיי פארברענגען זי. געווענליכע מענטשן טראכטן נאר ווי צו פארברענגען די צייט. א מענטש מיט עפעס א טאלאנט טראכט ווי צו אויסנוצן זי.

באגרעניצטע קעפ ווערן אזוי שטארק לאנגווייליג ווייל זייער שכל איז נאר א פארמיטלער פון מאטיוון פאר זייער ווילן. ווען עס זענען נישט דא קיין מאטיוון וואס דער שכל זאל אויפנעמען, רוט דער ווילן און דער שכל האט נישט וואס צו טאן. ביידע זענען נישט בכוח צו ארבעטן פאר זיך אליין. דער רעזולטאט איז א שרעקליכער שטילשטאנד פון אלע כוחות אינעם מענטש: לאנגווייליגקייט.

כדי דאס צו אויסמיידן, גיט מען דעם ווילן קליינע, צייטווייליגע, קינסטליך אנגענומענע מאטיוון. זיי זאלן אים אויפרעגן און דערמיט באשעפטיגן אויך דעם שכל וואס נעמט זיי אויף. זייער באציאונג צו אמת'ע, נאטירליכע מאטיוון איז ווי פאפיר־געלט צו זילבער. זייער ווערט ווערט באשטימט דורכן אייגענעם באשלוס.

אזעלכע מאטיוון זענען שפילן, קארטן און אנדערע, וואס מען האט אויסגעטראכט פאר דעם ציל. ווען זיי פעלן, העלפט זיך דער באגרעניצטער מענטש מיט קלאפן, האפערן און אלץ וואס קומט אונטער זיין האנט. אויך א ציגאר איז פאר אים א געוואונטשענער ערזאץ

פאר געדאנקען.

דעריבער איז אין אלע לענדער קארטן־שפיל געווארן דער הויפט־באשעפטיגונג פון געזעלשאפט. עס איז דער מאסשטאב פון איר ווערט און איר אנערקענטע באנקראט פון געדאנק. מענטשן האבן נישט קיין געדאנקען צו טוישן, טוישן זיי קארטן און זוכן צוצונעמען איינער דעם אנדערן'ס גאלדענע מטבעות. אוי, קלעגליכע מענטשן!

כדי אבער נישט צו זיין אומגערעכט, וועל איך נישט פארשווייגן אז מען קען כאטש זאגן צו בארעכטיגן קארטן־שפיל אז עס גרייט צו פארן וועלטליכן און געשעפטליכן לעבן. מען לערנט זיך קלוג אויסנוצן די אומפארענדערליכע אומשטענדן, די קארטן וואס צופאל גיט, און שטענדיג האנדלען אויפן פאסיגן אופן. דערביי לערנט מען זיך אויך באהאלטן די געפילן, מאכן א פרייליכע מינע ווען מען האט שלעכטע קארטן.

פונקט דערפאר האט קארטן־שפיל אויף דער אנדערער זייט א פארדארבנדיגן איינפלוס. זיין גייסט איז צו אפגעווינען יענעם'ס געלט מיט אלע סארטן המצאות און נארערייען. די געוואוינהייט ווארצלט זיך איין, דרינגט אריין אינעם פראקטישן לעבן, און דער מענטש קומט ביסלעכוויז צו האנדלען אזוי אויך אין אלע ענינים פון מיינס און דיינס. ער האלט יעדן געווינס פאר ערלויבט, אבי דער געזעץ פארבאט עס נישט. דאס בירגערליכע לעבן גיט דערויף טאג־טעגליכע באווייזן.

פרייע צייט איז, ווי געזאגט, דער בליט, אדער בעסער, די פרוכט פון יעדן מענטש'ס עקזיסטענץ. נאר זי לאזט אים באמת באזיצן זיך אליין. דעריבער דארף מען האלטן פאר גליקליך די וואס געפינען אין זיך עפעס רעכטס. ביי רוב מענטשן בלייבט אבער נאר א בחור מיט וועמען מען קען גארנישט אנהייבן, וואס לאנגווייליגט זיך שרעקליך און איז זיך אליין צו א לאסט. לאמיר זיך דעריבער פרייען, "ליבע ברידער, אז מיר זענען נישט קינדער פון א שקלאפין, נאר פון א פרייער". [3]

ווי א לאנד איז אלץ גליקליכער וואס ווייניגער עס דארף אימפארט, אזוי אויך א מענטש וואס האט גענוג פון זיין אינערליכן רייכטום און דארף ווייניג אדער גארנישט פון דרויסן. אזעלכע אימפארטירטע סחורות קאסטן טייער, מאכן אפהענגיג, ברענגען סכנה און עגמת נפש. צום סוף זענען זיי נאר א שלעכטער אויסבייט פאר די פראדוקטן פון דער אייגענער ערד.

פון אנדערע, און בכלל פון דרויסן, דארפן מיר אין קיין פרט נישט ערווארטן אסאך. וואס איין מענטש קען זיין פאר א צווייטן האט זייער ענגע גרענעצן. צום סוף בלייבט יעדער אליין, און דעמאלט איז די פראגע ווער עס איז דער וואס איז אליין. אויך דא גילט געטע'ס אלגעמיינע באמערקונג אין "דיכטונג אוןווארהייט", באנד 3, זייט 474: יעדער איז אין אלעם אנגעוויזן אויף זיך אליין.

דאס בעסטע און מערסטע דארף יעדער דעריבער ערווארטן און באקומען פון זיך. וואס מער עס איז אזוי, און וואס מער ער געפינט די קוואלן פון זיינע הנאות אין זיך, אלץ גליקליכער וועט ער זיין. מיטן גרעסטן רעכט זאגט אריסטאטעל: "דאס גליק געהערט צו די וואס זענען זיך אליין גענוג."

אלע אויסערליכע קוואלן פון גליק און הנאה זענען אין זייער נאטור אומזיכער, פארפירעריש, פארגייענדיג און אונטערגעווארפן צופאל. זיי קענען אונז לייכט פארראטן אפילו אין די בעסטע אומשטענדן. דאס איז אפילו אומפארמיידליך, ווייל זיי קענען נישט שטענדיג זיין גרייט.

אויף דער עלטער נעמען זיי זיך כמעט אלע אויס. ליבע, שפאס, דער חשק צו רייזן און רייטן, און די פעאיגקייט צו פאסן אין געזעלשאפט פארלאזן אונז. דער טויט נעמט אפילו צו אונזערע פריינד און קרובים. דעמאלט איז מער ווי אלעמאל דער עיקר וואס דער מענטש האט אין זיך. דאס האלט זיך לענגער פון אלעם.

אבער אויך אין יעדן אנדערן עלטער איז און בלייבט עס דער אמת'ער, איינציגסטער פעסטער קוואל פון גליק. פון דער וועלט קען מען באקומען אזוי ווייניג. זי איז פול מיט נויט און ווייטאג, און פאר די וואס מיידן זיי אויס לויערט לאנגוויילינקייט אין אלע ווינקלעך. בכלל הערשט רשעות, און נארישקייט האט דאס גרויסע ווארט. דער גורל איז אכזריות'דיג און די מענטשן זענען צו באדויערן.

אין אזא וועלט איז דער וואס האט אסאך אין זיך ווי א ליכטיגע,ווארעמע, פרייליכע שטוב אום ווייְנאכט, אינמיטן שניי און אייז פון א דעצעמבער־נאכט. א באשאנקענע, רייכע פערזענליכקייט, באזונדערס מיט אסאך גייסט, איז דער גליקליכסטער גורל אויף דער ערד, אפילו ווען ער זעט אמאל בכלל נישט אויס גלענצנדיג.

זייער קלוג זענען דעריבער געווען די ווערטער פון קריסטינע, דער יונגער קעניגין פון שוועדן, קוים נײַנצן יאר אלט, ווען דעקארט. זי האט אים דעמאלט געקענט נאר פון איין מאמר און פון וואס אנדערע האבן איר דערציילט. ער האט שוין צוואנציג יאר געלעבט אין דער טיפסטער איינזאמקייט אין האלאנד. זי האט געזאגט: "הער דעקארט איז דער גליקליכסטער פון אלע מענטשן. מיר דוכט זיך אז זיין מצב איז צו מקנא זיין." [4]

די אויסערליכע אומשטענדן דארפן אוודאי זיין גענוג גינסטיג, ווי ביי דעקארט, אז דער מענטש זאל קענען באזיצן זיך און זיך פרייען מיט זיך. דעריבער האט שוין קהלת געזאגט: "חכמה איז גוט צוזאמען מיט ירושה, און נאך מער פאר די וואס זעען די זון." [5]

ווער די נאטור און דאס מזל האבן באשאנקען מיט אזא גורל וועט מיט גרויס זארג היטן אז דער אינערליכער קוואל פון זיין גליק זאל בלייבן צוטריטליך. די באדינגונגען זענען אומאפהענגיגקייט און פרייע צייט. ער וועט גערן באצאלן דערפאר מיט איינגעהאלטנקייט און שפארעוודיגקייט, באזונדערס ווייל ער איז נישט, ווי אנדערע, אנגעוויזן אויף אויסערליכע קוואלן פון הנאה.

די אויסזיכטן אויף אמטן, געלט, אויסנעמען און הצלחה אין דער וועלט וועלן אים נישט פארפירן זיך אפצוזאגן פון זיך און צופאסן צו מענטשן'ס נידעריגע כוונות אדער שלעכטן געשמאק. ער וועט טאן ווי הוראציוס זאגט אין זיין בריוו צו מעצענאט, בוך 1, בריוו 7.

עס איז א גרויסע נארישקייט צו פארלירן אינערליך פאר אן אויסערליכן געווינס. צוליב גלאנץ, ראנג, פראכט, טיטל און כבוד אפצוזאגן אינגאנצן אדער מערסטנס פון רו, פרייע צייט און אומאפהענגיגקייט. געטע האט דאס אבער געטאן. מיין מזל האט מיך פעסט געצויגן אין דער אנדערער ריכטונג.

[3] דער מחבר ציטירט דעם קריסטליכן בריוו צו די גאלאטער, קאפיטל 4, פסוק 31.

[4] באיע, "דאס לעבן פון דעקארט", בוך 7, קאפיטל 10.

[5] קהלת, קאפיטל 7, פסוק 12, לויט דער איבערזעצונג אינעם מקור.

דער אמת אז דער הויפּט־קוואַל פון מענטשליכן גליק קומט פון דעם אייגענעם אינערליכן איך ווערט אויך באשטעטיגט דורך אריסטאטעל'ס זייער ריכטיגער באמערקונג אין דער ניקאמאכישער עטיק: קיין הנאה איז נישט מעגליך אן עפעס טעטיגקייט, אן אויסנוצן א כוח, און זי קען אן דעם נישט אנגיין. [6]

אריסטאטעל'ס לערע אז דעם מענטש'ס גליק באשטייט אין אומגעשטערט אויסנוצן זיין הויפּט־פעאיגקייט ווערט אויך איבערגעגעבן דורך סטאבעאוס אין זיין באשרייבונג פון דער פעריפאטעטישער עטיק.

די ערשטע באשטימונג פון די כוחות וואס די נאטור האט געגעבן דעם מענטש איז צו קעמפן מיט דער נויט וואס באפאלט אים פון אלע זייטן. אבער ווי נאר דער קאמף ווערט שטילער, ווערן די אומבאשעפטיגטע כוחות אים צו א לאסט. ער מוז זיך איצט שפילן מיט זיי, דאס הייסט אויסנוצן זיי אן א ציל. אנדערש שטעלט זיך באלד פאר אים דער צווייטער קוואל פון מענטשליכן ליידן: לאנגווייליגקייט. זי מוטשעט דעריבער בעיקר די גרויסע און רייכע לייט.

אין דער יוגנט האבן זיי געקענט האבן אן איבערפלוס פון מוסקל־כוח און לעבנס־ענערגיע. שפעטער בלייבן אבער נאר איבער די גייסטיגע כוחות. ווען עס פעלט ביי זיי עפעס אין די כוחות, אין זייער אנטוויקלונג אדער אין דעם געזאמלטן מאטעריאל פאר זייער ארבעט, איז די צרה זייער גרויס.

ווייל דער ווילן איז דער איינציגסטער אומאויסשעפליכער כוח, רייצט מען אים איצט מיט אויפגערעגטע ליידנשאפטן, למשל מיט שטארקע געלט־שפילן, דעם שלעכטן און באמת אפנידערנדיגן מנהג.

בכלל קלייבט זיך יעדער אומבאשעפטיגטער מענטש א שפיל לויט די כוחות וואס הערשן אין אים: קעגלען אדער שאך, יאגד אדער מאלעריי, לויפן אדער מוזיק, קארטן אדער פאעזיע, וואפן־קונסט אדער פילאזאפיע, און אזוי ווייטער.

מען קען דעם ענין אפילו באטראכטן מעטאדיש דורך צוריקגיין צום שורש פון אלע מענטשליכע כוחות. דאס זענען די דריי פיזיאלאגישע גרונט־כוחות. מיר באטראכטן זיי דא אין זייער ציללאזן שפיל, ווען זיי זענען די קוואלן פון דריי סארטן הנאה. יעדער קלייבט זיך די פאסיגע, לויט וועלכער פון די כוחות הערשט ביי אים.

ערשטנס, די הנאות פונעם גוף'ס באנייאונג־כוח: עסן, טרינקען, פארדייאונג, רו און שלאף. אין אנדערע לענדער זענען זיי אפילו באקאנט אלס די נאציאנאלע הנאות פון גאנצע פעלקער.

צווייטנס, די הנאות פון אויפרעגבארקייט: גיין, שפרינגען, ראנגלען, טאנצן, פעכטן, רייטן, אלע סארטן ספארט־שפילן, יאגד און אפילו קאמף און מלחמה.

דריטנס, די הנאות פון עמפינדליכקייט: באטראכטן, טראכטן, שפירן, פאעזיע, מוזיק, לערנען, לייענען, טיפער טראכטן, ערפינדן, פילאזאפירן און דאס גלייכן.

איבער דעם ווערט, גראד און דויער פון יעדן סארט קען מען אסאך טראכטן. דאס לאז איך איבער פארן לייענער. אבער יעדער וועט איינזען אז אונזער הנאה, וואס קומט שטענדיג פון אויסנוצן אונזערע אייגענע כוחות, און אונזער גליק, וואס באשטייט אין אפט איבער'חזר'ן די הנאה, זענען אלץ גרעסער וואס איידעלער דער כוח וואס רופט זיי ארויס.

קיינער וועט זיכער נישט לייקענען אז עמפינדליכקייט, וואס איר גרויסער מאס אונטערשיידט דעם מענטש פון אנדערע חיות, שטייט העכער אין דעם פרט ווי די אנדערע צוויי גרונט־כוחות. חיות האבן יענע אין א גלייכן אדער אפילו העכערן גראד. צו עמפינדליכקייט געהערן אויך אונזערע כוחות פון דערקענען. דעריבער מאכט איר איבערוויג אונז בכוח צו די הנאות וואס באשטייען אין דערקענען, די אזוי־גערופענע גייסטיגע הנאות. וואס גרעסער דער איבערוויג, אלץ גרעסער די הנאות.

ביי א נארמאלן, געוועגליכן מענטש קען עפעס אויפוועקן א לעבעדיגן אינטערעס שוין ווייל עס רירט אן זיין ווילן און האט דעריבער פאר אים א פערזענליכן באדייט. אבער שטענדיג אויפוועקן דעם ווילן בלייבט כאטש נישט אן א צומיש פון ווייטאג.

קארטן־שפיל, די אלגעמיינע באשעפטיגונג פון דער "גוטער געזעלשאפט", איז א בכוונה'דיגער מיטל אויפצוועקן דעם ווילן דורך אזוי קליינע אינטערעסן אז זיי רופן ארויס נאר קורצע, לייכטע ווייטאגן, נישט ערנסטע און בלייבנדיגע. מען קען זיי דעריבער באטראכטן ווי א מין קיצלען דעם ווילן.

אבער דער מענטש ביי וועמען די גייסטיגע כוחות הערשן איז בכוח און האט אפילו א געברויך צו נעמען דעם לעבעדיגסטן אינטערעס אין ענינים פון ריין דערקענען, אן קיין צומיש פון ווילן. דער אינטערעס ברענגט אים אריין אין א געביט וואס איז אין זיין עצם פרעמד צום ווייטאג, ווי אין דער לופט פון די גרינג־לעבנדיגע געטער.

דאס לעבן פון אנדערע מענטשן גייט פארביי אין טעמפער איינטאניגקייט. אלע זייערע געדאנקען דרייען זיך נאר ארום די קליינע אינטערעסן פון זייער אייגענעם וואוילזיין, און דעריבער ארום קלייניגקייטן. ווי נאר זיי הערן אויף זיך צו באשעפטיגן מיט די צילן און ווערן אנגעוויזן אויף זיך, באפאלט זיי אן אומדערטרעגליכע לאנגווייליגקייט. נאר דאס ווילדע פייער פון ליידנשאפט קען אביסל באוועגן די טויטע מאסע.

דער מענטש מיט אן איבערוויג פון גייסטיגע כוחות פירט אבער א לעבן רייך מיט געדאנקען, לעבעדיג און פול מיט זין. חשוב'ע, אינטערעסאנטע ענינים באשעפטיגן אים ווי נאר ער קען זיך אריינטאן אין זיי. אין זיך טראגט ער א קוואל פון די איידלסטע הנאות.

דער אויסערליכער שטופ קומט פון די נאטור'ס ווערק און פון דעם בילד פון מענטשליכער טעטיגקייט, און דערנאך פון די פארשידענע שאפונגען פון גרויס־באשאנקענע מענטשן פון אלע צייטן און לענדער. נאר ער קען באמת איננאנצן הנאה

האבן פון זיי, ווייל נאר ער קען זיי איגנאנצן פארשטיין און שפירן. פאר אים האבן יענע טאלאנטן באמת געלעבט. צו אים האבן זיי זיך געוואנדן. די אנדערע האבן נאר אלס צופעליגע צוהערער האלב אויפגעכאפט עפעס דערפון.

ער האט אוודאי צוליב דעם איין געברויך מער ווי אנדערע: לערנען, זען, שטודירן, טראכטן און זיך אויסאיבן. דעריבער דארף ער אויך פרייע צייט. אבער פונקט דערפאר, ווי וואלטער באמערקט ריכטיג, "איז נישט דא קיין אמת'ע הנאה אן אמת'ע געברויכן", זענען פאר אים אפן די הנאות וואס אנדערע קענען נישט האבן.

פאר די אנדערע זענען די שיינקייטן פון נאטור און קונסט און די ווערק פונעם גייסט, אפילו ווען זיי האבן זיי אליין געזאמלט ארום זיך, ווי הימלישע באגלייטער פאר אן אימפאטענטן מענטש. א מענטש מיט די דערמאנטע מעלות פירט, אויסער זיין פערזענליכן לעבן, נאך א צווייט לעבן: אן אינטעלעקטועלן.

ביסלעכווייז ווערט דאס אינטעלעקטועלע לעבן פאר אים דער אמת'ער ציל. דאס ערשטע לעבן ווערט נאר א מיטל דערצו. פאר אנדערע דארף שוין די פלאכע, ליידיגע און טרויעריגע עקזיסטענץ זיין דער ציל אליין.

דער הויפט־ענין ביי אים וועט דעריבער זיין דאס אינטעלעקטועלע לעבן. דורכן אומאויפהערנדיגן וואקסן פון פארשטאנד און דערקענונג באקומט עס א צוזאמענהאנג, שטייגט העכער, ווערט גאנצער און פארענדיגטער, ווי א קונסט־ווערק בשעת מען שאפט עס.

דאס ריין פראקטישע לעבן פון אנדערע מענטשן, וואס דרייט זיך נאר ארום פערזענליכן וואוילזיין, קען נאר גיין אין דער לענג, נישט אין דער טיפקייט. עס איז א טרויעריגער קעגנזאץ צום אנדערן לעבן. דאך דארף עס זיין פאר זיי א ציל פאר זיך, בשעת פאר אים איז עס נאר א מיטל.

אין אמת'ן איז אונזער פראקטיש, ווירקליך לעבן לאנגווייליג און אן טעם ווען ליידנשאפטן רירן עס נישט. ווען זיי רירן עס יא, ווערט עס באלד פיינליך. דעריבער קען מען רופן גליקליך נאר די מענטשן וואס האבן כאטש אביסל מער שכל ווי זייער ווילן פארלאנגט. אזוי פירן זיי צוזאמען מיטן ווירקליכן לעבן אויך אן אינטעלעקטועלן לעבן וואס באשעפטיגט און פארווילט זיי אן ווייטאג, אבער לעבעדיג.

פרייע צייט אליין, דאס הייסט א שכל וואס איז פריי פון דינען דעם ווילן, איז נישט גענוג. עס פעלט זיך אן אמת'ער איבערפלוס פון כוח. נאר דערמיט זענען מיר בכוח צו א ריין גייסטיגער באשעפטיגונג וואס איז נישט אונטערגעווארפן דעם ווילן. אנדערש, "ליידיגע צייט אן א בוך הייסט טויט און באגראבן ווערן לעבעדיגערהייט", ווי סענעקא זאגט אין בריוו 82.

לויט צי דער איבערפלוס איז גרויס אדער קליין זענען פאראן אומצאליגע שטאפלען פונעם אינטעלעקטועלן לעבן וואס מען פירט צוזאמען מיטן אמת'ן לעבן. פון פשוט זאמלען און באשרייבן אינסעקטן, פייגל, מינעראלן און מטבעות, ביז די העכסטע שאפונגען פון פאעזיע און פילאזאפיע.

אזא לעבן באשיצט נישט נאר פון לאנגוויילינקייט, נאר אויך פון אירע שעדליכע רעזולטאטן. עס היט פון שלעכטער געזעלשאפט און פון די פילע סכנות, אומגליקן, פארלוסטן און פארשוועדונגען אין וועלכע מען פאלט ווען מען זוכט גליק נאר אין דער ווירקליכער וועלט. למשל, מיין פילאזאפיע האט מיר גארנישט איינגעברענגט, אבער זי האט מיך געהיט פון אסאך פארלוסטן.

דער פשוטער מענטש איז אבער פאר זיין הנאה פונעם לעבן אנגעוויזן אויף זאכן אויסער זיך: פארמעגן, ראנג, א ווייב און קינדער, פריינד, געזעלשאפט און אזוי ווייטער. אויף זיי האלט זיך זיין גליק. ווען ער פארלירט זיי אדער זעט אז ער האט זיך גענארט אין זיי, ענדיגט זיך זיין גליק.

מען קען זאגן אז ביי אזא מענטש ליגט דער שווער־פונקט אויסער אים. דעריבער האט ער אזוי אסאך וואונטשן און משונה'דיגע איינפאלן וואס טוישן זיך שטענדיג. ווען ער קען זיך ערלויבן, קויפט ער אמאל גוטער, אמאל פערד, מאכט סעודות, גייט אויף א רייזע און פארגינט זיך גרויסן לוקסוס. ער זוכט זיין באפרידיגונג אינגאנצן פון דרויסן.

ער איז ווי איינער וואס פארלירט זיינע כוחות און האפט זיי צוריקצובאקומען מיט יויך און רפואות פון דער אפטייק, ווען דער אמת'ער קוואל פון געזונט איז זיין אייגענער לעבנס־כוח.

לאמיר איצט, כדי נישט גלייך צו שפרינגען צום צווייטן עקסטרעם, שטעלן נעבן אים א מענטש מיט נישט זייער גרויסע גייסטיגע כוחות, אבער כאטש מער ווי דער געוויינליכער קליינער מאס. מיר זעען אז ער באשעפטיגט זיך אלס אן ליבהאבער מיט עפעס א פיינער קונסט, אדער אינטערעסירט זיך אין א וויסנשאפט ווי באטאניק, מינעראלאגיע, פיזיק, אסטראנאמיע אדער היסטאריע.

ער געפינט א גרויסן טייל פון זיין הנאה דערין און קערט זיך דערצו ווען די אויסערליכע קוואלן פון פרייד נעמען זיך אויס אדער באפרידיגן אים מער נישט. דער שווער־פונקט ליגט ביי אים שוין טיילוויז אינעווייניג.

אבער זיין א ליבהאבער פון קונסט איז נאך ווייט פון דעם כוח צו שאפן. און די פראקטישע וויסנשאפטן בלייבן ביי די באציאונגען צווישן דערשיינונגען. זיי קענען דעריבער נישט אינגאנצן איבערנעמען דעם מענטש, אויספילן זיין גאנצע עקזיסטענץ ביזן שורש און אזוי צוזאמענשמעלצן מיט זיין לעבן אז ער זאל פארלירן יעדן אינטערעס אין אלץ אנדערש.

דאס לעצטע איז געגעבן געווארן נאר דער העכסטער גייסטיגער שלימות, וואס מען רופט געווענליך גאונות. נאר דער גאון מאכט זיין טעמע פון דער עקזיסטענץ און פונעם עצם פון זאכן אין זייער אלגעמיינער, אבסאלוטער פארעם. דערנאך זוכט ער אויסצודריקן זיין טיפן בליק דורך קונסט, פאעזיע אדער פילאזאפיע, לויט זיין אייגענער נייגונג.

דעריבער איז נאר פאר אים זיך אומגעשטערט באשעפטיגן מיט זיך, זיינע געדאנקען און ווערק א דרינגנדער געברויך. איינזאמקייט איז געוואונטשן און פרייע צייט דאס העכסטע גוט. אלע אנדערע זאכן זענען אים אומנויטיג און אפט אפילו צו א לאסט. נאר וועגן אים קען מען זאגן אז זיין שווער־פונקט ליגט אינגאנצן אין זיך.

[6] "ניקאמאכישע עטיק", בוך 7, אפטיילונג 13 און 14, פאראגראף 7, לויט דער רעפערענץ אינעם מקור.

דערפון ווערט קלאר פארוואס די זעלטענע מענטשן פון דעם סארט ווייזן אפילו מיטן בעסטן כאראקטער נישט ארויס די טיפע, גרעניצלאזע ליבע צו פריינד, משפחה און געזעלשאפט וואס טייל אנדערע מענטשן האבן. צום סוף קענען זיי געפינען א טרייסט פאר אלעם ווילאנג זיי האבן זיך אליין.

עס איז ביי זיי אן איבעריגער אפטיילנדיגער יסוד. ער ווירקט נאך שטארקער ווייל אנדערע מענטשן באפרידיגן זיי קיינמאל נישט אינגאנצן. דעריבער קענען זיי נישט זען אין זיי פולשטענדיג זייער גלייכן. נאך מער, זיי זעען שטענדיג א חילוק פון סארט אין אלעם און יעדן. ביסלעכווייז געוויינען זיי זיך צו גיין צווישן מענטשן ווי א באזונדערער סארט באשעפענישן. אין זייערע געדאנקען וועגן מענטשן נוצן זיי "זיי", נישט "מיר".

פון דעם שטאנדפונקט זעט אויס אז דער מענטש וועמען די נאטור האט באשאנקען מיט שכל איז דער גליקליכסטער. דאס פערזענליכע איז נאענטער צו אונז ווי דאס אביעקטיווע. יעדע אויסערליכע ווירקונג גייט דורך דעם פערזענליכן צד און איז דעריבער נאר צווייטראנגיג.

אזא אינערליך רייכער מענטש דארף פון דרויסן נאר א נעגאטיווע מתנה: פרייע צייט. אזוי קען ער אנטוויקלען זיינע גייסטיגע כוחות און הנאה האבן פון זיין אינערליכן רייכטום. ער דארף בעצם נאר די דערלויבעניש צו זיין אינגאנצן זיך אליין במשך פון זיין גאנצן לעבן, יעדן טאג און יעדע שעה.

ווען איינער איז באשטימט איבערצולאזן א גייסטיגן שפור אויפן גאנצן מענטשליכן מין, האט ער נאר איין גליק אדער אומגליק: קענען אינגאנצן אנטוויקלען זיינע כוחות און פארענדיגן זיינע ווערק, אדער פארקערט, געשטערט ווערן דערין. אלץ אנדערש איז פאר אים נישט וויכטיג.

דעריבער זעען מיר אז די גרעסטע גייסטער פון אלע צייטן האבן געגעבן פרייע צייט דעם העכסטן ווערט. יעדן מענטש'ס פרייע צייט איז דאך ווערט אזויפיל ווי ער אליין. "גליק באשטייט, זעט אויס, אין פרייע צייט", זאגט אריסטאטעל. [7] דיאגען לאערטוס דערציילט אז "סאקראטעס האט געלויבט פרייע צייט אלס דאס שענסטע פון אלע פארמעגנס". [8]

דערמיט שטימט אויך אריסטאטעל'ס דערקלערונג אז דעם פילאזאף'ס לעבן איז דאס גליקליכסטע. [9] דערצו געהערט זיין באמערקונג אין "פאליטיק", וואס אין א גרונטליכער איבערזעצונג ליינט זיך אזוי: "דאס אמת'ע גליק באשטייט אין קענען אומגעשטערט נוצן אונזערע בעסטע כוחות, פון וועלכן סארט זיי זאלן נאר זיין." [10]

עס שטימט אויך מיט געטע'ס ווערטער אין "ווילהעלם מייסטער": "ווער עס איז געבוירן מיט א טאלאנט און פאר א טאלאנט וועט דערין געפינען די שיינקייט פון זיין לעבן."

אבער צו האבן פרייע צייט איז פרעמד סיי צום געווענליכן גורל, סיי צו דער נאטור פונעם געווענליכן מענטש. זיין נאטירליכע באשטימונג איז צו פארברענגען זיין צייט אין שאפן די נויטיגע מיטלען פאר זיך און זיין משפחה. ער איז א זון פון נויט, נישט קיין פרייער

שכל.

דעריבער ווערט פרייע צייט פארן געוועגליכן מענטש א לאסט און צום סוף אפילו א יסור, ווען ער קען זי נישט אויספילן מיט קינסטליכע, אויסגעטראכטע צילן: שפילן, צייטפארטרייב און אלע סארטן שוואכקייטן. פון דער זעלבער סיבה איז זי אויך א סכנה פאר אים. מען זאגט מיט רעכט: "אין פרייער צייט איז שווער צו האבן רו."

פון דער אנדערער זייט איז א שכל וואס גייט ווייט איבער די נארמאלע גרענעצן אויך אומנארמאל, דאס הייסט אומנאטירליך. אבער ווען ער איז שוין דא, דארף דער באשאנקענער מענטש פרייע צייט פאר זיין גליק. וואס איז פאר אנדערע א לאסט אדער סכנה איז פאר אים נויטיג. אן דעם איז ער ווי א פעגאסוס אין א יאך, און דעריבער אומגליקליך.

ווען די צוויי אומנאטירלעכקייטן, די אויסערליכע און די אינערליכע, טרעפן זיך צוזאמען, איז דאס א גרויס גליק. דער מענטש אין אזעלכע גינסטיגע אומשטענדן וועט פירן א העכערן סארט לעבן. ער איז פריי פון די צוויי קעגנזאצליכע קוואלן פון מענטשליכן ליידן: נויט און לאנגווייליגקייט. פון דער זארגפולער ארבעט פארן לעבן, און פון נישט קענען פארטראגן פרייע צייט, דאס הייסט די פרייע עקזיסטענץ אליין. אנדערש קען מען די צוויי צרות נאר אויסמיידן ווען זיי נייטראליזירן און שאפן אפ איינע די אנדערע.

אבער קעגן אלעם דארף מען אויך נעמען אין באטראכט אז גרויסע גייסטיגע כוחות ברענגען, צוליב דער שטארקער נערוון־טעטיגקייט, א זייער הויכע עמפינדליכקייט פאר יעדן סארט ווייטאג. דער לײדנשאפטליכער טעמפעראמענט וואס באגלייט זיי, און די גרעסערע לעבעדיגקייט און שלימות פון אלע פארשטעלונגען, רופן ארויס אומפארגלייכליך שטארקערע געפילן. און בכלל זענען דא מער פיינליכע ווי אנגענעמע געפילן.

צום סוף פרעמדן די גרויסע גייסטיגע כוחות זייער באזיצער אפ פון אנדערע מענטשן און זייערע מעשים. וואס מער א מענטש האט אין זיך, אלץ ווייניגער קען ער געפינען ביי אנדערע. הונדערטער זאכן פון וועלכע זיי האבן הנאה זענען פאר אים טויט און נודנע.

אפשר ווייזט דאס אז דער געזעץ פון פארגיטיגונג, וואס מען שפירט איבעראל, בלייבט אין כוח אויך דא. ווי אפט הערט מען, נישט אן א גרונט, אז דער גייסטיג מערסט־באגרעניצטער מענטש איז אין תוך דער גליקליכסטער, כאטש קיינער איז נישט מקנא זיין גליק. איך וועל נישט אוועקנעמען פונעם לייענער דעם וועג צו אייגענעם אורטייל מיט א פעסטן באשלוס דערויף.

אפילו סאפאקלעס האט געזאגט צוויי אינגאנצן קעגנזאצליכע מיינונגען: "שכל איז אן ספק דער ערשטער באדינג פאר גליק", אין "אנטיגאנע", שורה 1328. און ווידער: "אין געדאנקען־לאזיקייט איז דאס זיסע לעבן", אין "איאקס", שורה 550.

פונקט אזוי שטימען נישט די חכמים פון די אלטע רעליגיעזע ספרים: "דאס לעבן פון א נאר איז ביטערער ווי דער טויט", בן סירא, קאפיטל 22, פסוק 12. און: "אין פיל חכמה איז פיל קומער, און דער וואס פארמערט וויסן פארמערט ווייטאג", קהלת, קאפיטל 1, פסוק 18.

אגב וויל איך דערמאנען דעם אויסדרוק "פיליסטער". ער איז באזונדער צום דייטשן לשון, שטאמט פון סטודענט־לעבן און האט שפעטער באקומען א העכערן זין. ער בלייבט אבער ענליך צו זיין ערשטן זין, אלס דער היפוך פון א "זון פון די מוזעס". בעצם באצייכנט ער א מענטש וואס האט, צוליב דער קליינער און שטרענג נארמאלער מאס פון זיינע גייסטיגע כוחות, קיין שום גייסטיגע געברויכן. ער איז און בלייבט, לויטן גריכישן אויסדרוק, "א מענטש פרעמד צו די מוזעס".

פון א העכערן שטאנדפונקט וואלט איך אים באשרייבן אלס א מענטש וואס באשעפטיגט זיך זייער ערנסט מיט א ווירקליכקייט וואס איז נישט קיין ווירקליכקייט. אבער אזא טראנסצענדענטאלע באשרייבונג וואלט נישט געפאסט צום פשוטן שטאנדפונקט פון דער אפהאנדלונג. זי וואלט אפשר אויך נישט פאר יעדן לייענער געווען פארשטענדליך. די ערשטע באשרייבונג איז לייכטער און באצייכנט גענוג דעם עצם ענין, דעם שורש פון אלע אייגנשאפטן פונעם פיליסטער: א מענטש אן גייסטיגע געברויכן.

דערפון קען מען מאכן פארשידענע אויספירן. ערשטנס, בנוגע צו זיך אליין, בלייבט ער אן גייסטיגע הנאות, לויטן פריער דערמאנטן כלל: "נישט דא קיין אמת'ע הנאות אן אמת'ע געברויכן."

קיין דראנג צו דערקענען און זיך פארטיפן צוליב זיי אליין באלעבט נישט זיין לעבן. ער דארף אויך נישט די אמת'ע עסטעטישע הנאות וואס זענען ענג פארבונדן מיט דעם דראנג. ווען מאדע אדער אן אויטאריטעט צווינגען אים צו אזעלכע הנאות, ווערט ער דערפון אפּ אזוי שנעל ווי מעגליך, ווי פון א געצוואונגענער ארבעט.

די אמת'ע הנאות פאר אים זענען נאר די פון די חושים. דארט געפינט ער זיין באלוינונג. אויסטערן און שאמפאניער זענען דער העכסטער פונקט פון זיין לעבן. זיין ציל איז צו באקומען אלץ וואס העלפט פארן גשמיות'דיגן וואוילזיין.

עס איז נאך א גליק ווען דאס האלט אים גענוג פארנומען. ווען די גוטע זאכן זענען שוין פאר אים גרייט, פאלט ער אומפארמיידליך אונטער דער הערשאפט פון לאנגווייליגקייט. דעמאלט פרובירט מען אלע מיטלען קעגן איר: באלן, טעאטער, געזעלשאפט, קארטן, געלט־שפילן, פערד, פרויען, וויין, רייזעס און אזוי ווייטער.

אלץ איז אבער אוממעכטיג קעגן לאנגווייליגקייט ווען דאס פעלן פון גייסטיגע געברויכן מאכט גייסטיגע הנאות אוממעגליך. דעריבער איז כאראקטעריסטיש פארן פיליסטער א טעמפער, טרוקענער ערנסט, ענליך צו דער ערנסטקייט פון חיות. גארנישט פרייט אים, רעגט אים אויף אדער וועקט זיין אינטערעס.

די הנאות פון די חושים ווערן באלד אויסגעשעפט. א געזעלשאפט פון אנדערע פיליסטער ווערט באלד לאנגוויליג. קארטן ווערן צום סוף מיד. עס בלייבן אים כאטש די הנאות פון פאלשער גאווה: זיין העכער ווי אנדערע אין רייכקייט, ראנג, איינפלוס אדער מאכט, און דערפאר הויך אפגעשאצט ווערן. אדער אפילו בלויז קענען מענטשן וואס האבן די מעלות, און זיך ווארעמען אינעם אפשיין פון זייער גלאנץ.

צווייטנס, בנוגע צו אנדערע מענטשן, זוכט דער פיליסטער, ווייל ער האט נאר פיזישע און נישט גייסטיגע געברויכן, מענטשן וואס קענען באפרידיגן די ערשטע. פון אלע זיינע פארלאנגען פון מענטשן וועט דער קלענסטער זיין א פארלאנג פאר העכערע גייסטיגע כוחות.

פארקערט, ווען ער טרעפט אזעלכע כוחות, וועלן זיי ענדערש אויפוועקן אפשיי און אפילו פיינטשאפט. ער שפירט נאר זיין אייגענע נישטיגקייט און א טעמפע, פארבארגענע קנאה. ער באהאלט זי זייער זארגפול, אפילו פון זיך אליין. פונקט דערפאר וואקסט זי אמאל אויס אין שטילער בייזקייט.

עס וועט אים דעריבער נישט איינפאלן צו מעסטן זיין אפשאצונג און כבוד פאר מענטשן לויט זייערע גייסטיגע אייגנשאפטן. זיין מאסשטאב בלייבט אויסשליסליך ראנג און רייכקייט, מאכט און איינפלוס. אין זיינע אויגן זענען דאס די איינציגע אמת'ע מעלות מיט וועלכע ער וויל אליין זיך אויסצייכענען. אלץ קומט דערפון וואס ער איז א מענטש אן גייסטיגע געברויכן.

די גרויסע צרה ביי אלע פיליסטער איז אז אידעען קענען זיי נישט פארוויילן. זיי דארפן שטענדיגווירקליכע זאכן צו אויסמיידן לאנגווייליגקייט. אבער די ווירקליכע זאכן נעמען זיך טיילווייז שנעל אויס און מאכן מיד אנשטאט צו פארוויילן, און טיילווייז ברענגען זיי אומגליקן. אידעען זענען אבער אומאויסשעפליך, און פאר זיך אליין אומשולדיג און אומשעדליך.

אין דער גאנצער באטראכטונג פון די פערזענליכע אייגנשאפטן וואס העלפן פאר גליק האב איך, גלייך נאך די פיזישע, זיך בעיקר אפגעשטעלט אויף די גייסטיגע. ווי די מאראלישע מעלות פירן אויך דירעקט צום גליק האב איך שוין דערקלערט אין מיין פרייז־ווערק וועגן דעם יסוד פון מאראל, אפטיילונג 22, זייט 278. אהין שיק איך דעם לייענער.

[7] "ניקאמאכישע עטיק", בוך 10, אפטיילונג 7.

[8] דיאגען לאערטוס, בוך II, אפטיילונג 5, פאראגראף 31, לויט דער מקור־אויסגאבע.

[9] "ניקאמאכישע עטיק", בוך 10, אפטיילונגען 7, 8 און 9.

[10] "פאליטיק", בוך 7, אפטיילונג 11.

קאפיטל 3

וואס א מענטש האט

עפיקרוס, דער גרויסער לערער פון גליק, האט שיין און ריכטיג צעטיילט די מענטשליכע געברויכן אין דריי סארטן.

ערשטנס, די נאטירליכע און נויטיגע. ווען מען באפרידיגט זיי נישט, ברענגען זיי ווייטאג. אהער געהערן דעריבער נאר עסן און קליידער. זיי זענען לייכט צו באפרידיגן.

צווייטנס, די נאַטירליכע אָבער נישט נייטיקע. דאָס איז דער געברויך פֿון געשלעכטליכע באַפֿרידיקונג. אגב, עפּיקורוס זאָגט דאָס נישט קלאָר לויט דיאָגען לאַערטוס' באַריכט. בכלל גיב איך דאָ איבער זיין לערע אַ ביסל אויסגעאַרבעט און אויסגעפּיילט. די געברויכן זענען שוין שווערער צו באַפֿרידיקן.

דריטנס, די נישט־נאַטירליכע און נישט־נייטיקע: לוקסוס, פּראַכט און גלאַנץ. זיי זענען אוממעגלעך, און זייער שווער צו באַפֿרידיקן.

עס איז שווער, אויב נישט אוממעגלעך, צו באַשטימען די גרענעצן פֿון אונדזערע שכל'דיקע פֿאַרלאַנגען בנוגע פֿאַרמעגן. יעדער מענטשס צופֿרידנקייט ווענדט זיך דערביי נישט אין אַן אַבסאָלוטער צאָל, נאָר אין אַ רעלאַטיווער: די באַציאונג צווישן זיינע פֿאַרלאַנגען און זיין פֿאַרמעגן. פֿאַרמעגן פֿאַר זיך אַליין האָט אַזוי ווייניק באַדייט ווי דער אויבערשטער מספּר פֿון אַ ברוכצאָל אָן דעם אונטערשטן.

אַ מענטש פֿעלט גאָרנישט פֿון די גוטע זאַכן וואָס עס איז אים קיינמאָל נישט איינגעפֿאַלן צו ווילן. ער איז אינגאַנצן צופֿרידן אָן זיי. אַן אַנדערער מיט הונדערט מאָל מער קען זיך שפּירן אומגליקלעך ווייל אים פֿעלט עפּעס וואָס ער וויל האָבן.

יעדער האָט אויך דאָ זיין אייגענעם בליק אויף וואָס ער קען דערגרייכן. ביז אַהין גייען זיינע וואונטשן. ווען עפּעס אינעווייניק אין די גרענעצן ווייזט זיך אים אַלס מעגלעך צו דערגרייכן, שפּירט ער זיך גליקלעך. ווען שוועריקייטן נעמען צו די האָפֿענונג, ווערט ער אומגליקלעך. וואָס ליגט אויסער די גרענעצן ווירקט בכלל נישט אויף אים.

דעריבער מאַכן די גרויסע פֿאַרמעגנס פֿון רייכע מענטשן נישט אומרויִק דעם אָרעמאַן. און ווען דעם רייכנ'ס פּלענער פֿאַלן דורך, טרייסט ער זיך נישט מיט דעם פֿאַרמעגן וואָס ער האָט שוין. רייכקייט איז ווי ים־וואַסער: וואָס מער מען טרינקט דערפֿון, אַלץ דאָרשטיקער ווערט מען. דאָס זעלבע גילט פֿאַר באַרימטקייט.

נאָכן פֿאַרלירן פֿאַרמעגן אָדער וואוילזיין איז אונדזער געוויינלעכע שטימונג, ווי נאָר די ערשטע פּיינלעכע מאָמענטן זענען פֿאַרביי, נישט פֿיל אַנדערש ווי פֿריער. ווען דאָס מזל פֿאַרקלענערט אונדזער פֿאַרמעגן, פֿאַרקלענערן מיר אַליין אין דער זעלבער מאָס אונדזערע געברויכן.

פּונקט די ענדערונג איז וואָס טוט וויי ביים אומגליק. ווען זי איז פֿאַרטיק, ווערט דער ווייטאָג שוואַכער ביז מען שפּירט אים צום סוף בכלל נישט. די וואונד איז פֿאַרהיילט.

ביי אַ מזל'דיקן פֿאַל פֿאַרברייטערן זיך אָבער אונדזערע וואונטשן. דערין ליגט די פֿרייד. אויך זי האַלט נאָר ביז די ענדערונג איז פֿאַרטיק. מיר געוויינען זיך צו צום ברייטערן מאַסשטאַב פֿון געברויכן און ווערן גלייכגילטיק צום פֿאַרמעגן וואָס באַפֿרידיקט זיי.

דער קוואַל פֿון אונדזער אומצופֿרידנקייט איז אונדזער שטענדיק באַנייטער פּרוּוו צו פֿאַרגרעסערן די געברויכן ווען דער צווייטער פֿאַקטאָר, דאָס פֿאַרמעגן, בלייבט שטיין און שטערט דעם וועג.

ווען מען קוקט אויף מענטשן, אזעלכע נויט־באדערפטיגע באשעפענישן פול מיט געברויכן, איז גארנישט קיין חידוש אז רייכקייט ווערט מער און אויפריכטיגער געשעצט, אפילו פארערט, ווי אלץ אנדערש. אפילו מאכט ווערט געשעצט ווי א מיטל צו רייכקייט.

עס איז אויך נישט קיין חידוש אז פאר געלט שאפט מען אלץ אנדערש אין א זייט אדער קערט עס איבער מיטן קאפ אראפ. ווי די פראפעסארן פון פילאזאפיע טוען מיט פילאזאפיע.

מען ווארפט אפט מענטשן פאר אז אלע זייערע וואונטשן גייען נאר נאך געלט, וואס זיי האבן ליב מער פון אלעם. אבער עס איז נאטירליך און אפילו אומפארמיידליך צו האבן ליב עפעס וואס איז, ווי אן אוממידער פראטעאוס, שטענדיג גרייט זיך צו פארוואנדלען אין יעדן אביעקט פון אונזערע ענדערנדיגע וואונטשן און פארשידענע געברויכן.

יעדע אנדערע גוטע זאך קען באפרידיגן נאר איין וואונטש אדער געברויך. עסן איז גוט נאר פארן הונגעריגן, וויין פארן געזונטן, רפואות פארן קראנקן, א פעלץ פארן ווינטער, פרויען פאר דער יוגנט, און אזוי ווייטער. אלץ זענען נאר רעלאטיווע גוטע זאכן. נאר געלט איז אן אבסאלוטע גוטע זאך. עס קומט אנטקעגן נישט איין באשטימטן געברויך, נאר געברויכן בכלל.

דאס פארמעגן וואס מען האט דארף מען באטראכטן ווי א שוץ־מויער קעגן די פילע מעגליכע צרות און אומגליקן. נישט ווי א דערלויבעניש, אדער אפילו א חוב, זיך איינצוקויפן אלע הנאות פון דער וועלט.

מענטשן וואס זענען נישט געבוירן מיט פארמעגן, אבער קומען דערצו צו פארדינען אסאך געלט דורך זייערע טאלאנטן, האבן כמעט שטענדיג דעם געדאנק אז דער טאלאנט איז זייער שטענדיגער קאפיטאל און די פארדינסטן זענען די פראצענטן דערפון.

דעריבער לייגן זיי נישט אוועק א טייל פון די פארדינסטן צו שאפן א בלייבנדיגן קאפיטאל. זיי געבן אויס אזויפיל ווי זיי פארדינען. צום מערסטן פאלן זיי דערפאר אריין אין ארעמקייט. די פארדינסטן ווערן קלענער אדער הערן אינגאנצן אויף, אדער ווייל דער טאלאנט נעמט זיך אויס, ווי עס פאסירט כמעט ביי יעדע קונסט, אדער ווייל ער האט גענוצט נאר אין א באזונדערער צוזאמענטרעפונג פון אומשטענדן וואס זענען שוין מער נישט דא.

בעלי־מלאכות קענען זיך שטענדיג באגיין מיט זייערע פארדינסטן אויפן אופן. זייער כוח פאר דער מלאכה גייט נישט פארלוירן, און אפילו ווען יא, קענען ארבעטער'ס כוחות עס פארבייטן. דערצו דארף מען שטענדיג זייערע פראדוקטן, און זיי געפינען דערפאר שטענדיג א קונה. דאס ווערטל "אן ארבעטער האט א גאלדענעם באדן" איז דעריבער ריכטיג.

ביי קינסטלער און ווירטואזן איז נישט אזוי. פונקט דערפאר באצאלט מען זיי טייער. זייערע פארדינסטן דארפן ווערן זייער קאפיטאל. אבער זיי האלטן עס, אן חשבון, נאר פאר פראצענטן, און גייען אזוי צום אונטערגאנג.

מענטשן וואס האבן גע'ירש'נט א פארמעגן ווייסן כאטש גלייך וואס קאפיטאל איז און וואס פראצענטן זענען. רוב זארגן צו פארזיכערן דעם קאפיטאל, אין קיין פאל אים נישט אנרירן, און ווען מעגליך אפילו אוועקלייגן כאטש אן אכטל פון די פראצענטן פאר א מעגליכן אפשטעל אין דער צוקונפט. דעריבער בלייבן זיי מערסטנס אין זייער וואוילשטאנד.

די באמערקונגען זענען נישט שייך צו סוחרים. פאר זיי איז געלט אליין א מיטל פאר ווייטערדיגע פארדינסטן, א מין ארבעטס־כלי. דעריבער זוכן זיי צו היטן און פארמערן זייער געלט דורך האנדל, אפילו ווען זיי האבן עס אליין פארדינט. אין קיין אנדערן שטאנד איז געלט נישט אזוי אין דער היים ווי ביים סוחר.

בכלל וועט מען אבער זען אז מענטשן וואס האבן שוין געקענט אמת'ע נויט און דחקות האבן אסאך ווייניגער מורא דערפון און זענען דעריבער מער גענייגט צו פארשווענדן ווי די וואס קענען ארעמקייט נאר פון הערן.

צו די ערשטע געהערן אלע וואס זענען דורך א מזל'דיקן צופאל אדער א באזונדערן טאלאנט שנעל אריבער פון ארעמקייט צו וואוילשטאנד. צו די צווייטע געהערן די וואס זענען געבוירן און געבליבן אין וואוילשטאנד. זיי טראכטן געוויינליך מער וועגן דער צוקונפט און זענען דעריבער שפארזאמער.

מען קען אפשר מיינען דערפון אז נויט איז נישט אזוי שלעכט ווי זי זעט אויס פון ווייטנס. אבער דער אמת'ער חילוק איז ענדערש אז פאר א מענטש וואס איז פון געבוירן אן ארומגערינגלט מיט רייכקייט, איז זי ווי עפעס וואס מען קען נישט אן דעם. זי איז דער יסוד פון דעם איינציגן מעגליכן לעבן, פונקט ווי לופט. ער היט דעריבער זיין רייכקייט ווי זיין לעבן, און ווייזט מערסטנס ליבשאפט צו ארדענונג, פארזיכטיגקייט און שפארזאמקייט.

פאר דעם וואס איז געבוירן ארעם איז ארעמקייט א נאטירליכער צושטאנד. די רייכקייט וואס קומט אים שפעטער צו איז עפעס איבעריג, גוט נאר פאר הנאה און פארשווענדונג. ווען זי פארשווינדט ווידער, וועט ער, ווי פריער, זיך באגיין אן איר, און אויך באפרייט ווערן פון אן איבעריגער זארג.

דערצו האבן אזעלכע מענטשן, נישט אזוי אין קאפ ווי אין הארץ, א שטארקן און איבערגעטריבענעם צוטרוי, טיילוועיז אין זייער מזל און טיילוויז אין זייערע אייגענע כוחות. זיי האבן זיי שוין אמאל ארויסגעהאלפן פון ארעמקייט. דעריבער האלטן זיי נישט דעם זומפ פון נויט פאר אן אפגרונט, ווי מענטשן וואס זענען געבוירן רייך. זיי מיינען אז ווען מען טרעפט דעם באדן, הייבט מען זיך ווידער ארויף.

[דער קומענדיגער פאראגראף און זיין עצה וועגן ירושה גיבן איבער דעם מחבר'ס היסטארישע אלגעמיינונגען וועגן פרויען און געלט, נישט א היינטיגע עצה פארן לייענער.]

די אייגנשאפט דערקלערט אויך פארוואס פרויען וואס זענען פריער געווען ארעמע מיידלעך זענען אפט פארלאנגנדיגער און מער פארשווענדעריש ווי די וואס האבן געברענגט א רייכן נדן. רייכע מיידלעך ברענגען מערסטנס נישט נאר פארמעגן, נאר אויך מער זארג עס צו היטן, און אפילו אן איבערגע'ירש'נטן דראנג דערצו.

ווער עס וויל טענה'ן דעם היפוך קען געפינען אן אויטאריטעט אין אריאסטאט'ס ערשטע סאטירע. מיין מיינונג ווערט אבער געטיילט דורך דר. דזשאנסאן: "א פארמעגליכע פרוי, געוואוינט מיט געלט, גיט עס אויס מיט שכל. אבער א פרוי וואס באקומט געלט צום ערשטן מאל נאך איר חתונה האט אזויפיל הנאה עס אויסצוגעבן, אז זי ווארפט עס אוועק אן חשבון."

יעדנפאלס וואלט איך א מענטש וואס האט חתונה מיט אן ארעם מיידל געראטן נישט איבערצולאזן איר קיין קאפיטאל בירושה, נאר א שטענדיגע הכנסה. בעיקר זאל ער זארגן אז די קינדער'ס פארמעגן זאל נישט פאלן אין אירע הענט.

איך גלויב נישט אז דורך רעקאמענדירן דא צו היטן דאס פארדינטע און גע'ירש'נטע פארמעגן טו איך עפעס אומווערדיג פאר מיין פעדער. צו האבן פון אנהייב אן גענוג צו לעבן באקוועם, אפילו נאר פאר זיך אליין אן א משפחה, אין אמת'ער אומאפהענגיגקייט, דאס הייסט אן ארבעטן, איז אן אומשאצבאר גליק.

עס הייסט זיין באפרייט פון דער נויט און פלאגעניש וואס באגלייטן דאס מענטשליכע לעבן, און דערמיט אויך פון דער אלגעמיינער קנעכטשאפט, דעם נאטירליכן גורל פון מענטשן. נאר מיט אזא מזל איז א מענטש באמת געבוירן פריי. ערשט דעמאלט איז ער באמת א בעל־הבית אויף זיין צייט און זיינע כוחות. ער קען יעדן אינדערפרי זאגן: "דער טאג איז מיינער."

פונקט דערפאר איז דער חילוק צווישן איינעם מיט א שטענדיגער הכנסה פון טויזנט טאלער און איינעם מיט הונדערט טויזנט אומפארגלייכליך קלענער ווי צווישן דעם ערשטן און איינעם וואס האט גארנישט.

אבער דעם העכסטן ווערט באקומט גע'ירש'נט פארמעגן ווען עס פאלט צו א מענטש מיט העכערע גייסטיגע כוחות און צילן וואס פארבינדן זיך נישט מיט פארדינסט. דעמאלט האט דער גורל אים דאפלט באלוינט. ער קען לעבן פאר זיין גאונות. דער מענטשהייט וועט ער הונדערט מאל צוריקבאצאלן זיין חוב דורך געבן איר עפעס וואס קיין אנדערער קען נישט געבן. זיינע ווערק זענען א טובה פארן כלל און ברענגען אפילו כבוד פאר דער מענטשהייט.

אן אנדערער אין אזא פריווילעגירטן מצב קען זיך פארדינען פאר דער מענטשהייט דורך חסד־מעשים. אבער ווער עס טוט גארנישט דערפון, אפילו נישט אביסל אדער אלס א פרואוו, און פרובירט אפילו נישט גרונטליך אויסצולערנען א וויסנשאפט כדי כאטש צו קענען ביישטייערן צו איר אנטוויקלונג, איז, ווען ער האט גע'ירש'נט פארמעגן, נאר א פאראזיט וואס פארדינט פאראכטונג.

ער וועט אויך נישט זיין גליקליך. באפרייט ווערן פון נויט גיט אים איבער אין די הענט פונעם צווייטן עק פון מענטשליכער צרה: לאנגווייליגקייט. זי פייניגט אים אזוי אז ער וואלט געוועז אסאך גליקליכער ווען נויט וואלט אים געצוואונגען צו ארבעטן.

פונקט די לאנגווייליגקייט וועט אים לייכט פירן צו א פארשווענדונג וואס נעמט צו די פריווילעגיע פון וועלכער ער איז נישט געווען ווערט. אומצאליגע מענטשן זענען אין נויט נאר ווייל זיי האבן, ווען זיי האבן אמאל געהאט געלט, עס אויסגעגעבן צו באקומען

כאטש א קורצע באפרייאונג פון דער דריקנדיגער לאנגווייליגקייט.

גאנץ אנדערש איז ווען מען וויל שטייגן אין מלוכה־דינסט. דערפאר דארף מען קודם באקומען גוטע באציאונגען, פריינד און פארבינדונגען, כדי מיט זייער הילף צו שטייגן פון שטאפל צו שטאפל, אפשר ביז די העכסטע פאסטן. פאר דעם איז אין תוך בעסער צו קומען אויף דער וועלט אן קיין פארמעגן.

פאר איינעם וואס שטאמט נישט פון איידעלע משפחות, אבער האט א געוויסן טאלאנט, איז פולשטענדיגע ארעמקייט א געווינס און א גוטע רעקאמענדאציע. אפילו אין א פשוטן שמועס, און באזונדערס אין מלוכה־דינסט, געפעלט רוב מענטשן אז אנדערע זאלן זיך ווייזן נידעריגער ווי זיי.

נאר דער ארעמאן קען זיין געווג דורכגעדרונגען מיט זיין פולער, טיפער קליינקייט און זיין גרעסטער נישטיגקייט און ווערטלאזיקייט. נאר ער בייגט זיך אפט און לאנג גענוג. נאר זיינע פארנייגונגען דערגרייכן א גאנצע ניינציג־גראדיגע בויגונג. נאר ער פארטראגט אלץ מיט א שמייכל, אנערקענט אז פארדינסט האט קיין ווערט נישט, און לויבט הויך, אפילו אין גרויסן דרוק, די ליטערארישע שמירעריי פון זיינע איבערגעשטעלטע אדער אנדערע איינפלוסרייכע מענטשן אלס מייסטער־ווערק.

נאר ער ווייסט ווי צו בעטן. דעריבער קען נאר ער נאך אין דער יוגנט ווערן א כהן גדול פון דעם פארבארגענעם אמת וואס געטע האט פאר אונז אנטדעקט:

"קיינער זאל זיך נישט באקלאגן
אויף דעם נידערטרעכטיגן.
דאס איז דאך דאס מעכטיגע,
וואס מען זאל דיר נאר זאגן."
"וועסט־מזרח'דיגער דיוואן"

דער וואס האט פון אנהייב אן מיטלען צו לעבן וועט אבער רוב מאל זיך האלטן שטייף. ער איז געוואוינט צו גיין מיטן קאפ ארויף. ער האט נישט אויסגעלערנט די אלע קונצן. אפשר שטאלצירט ער נאך מיט טאלאנטן, ווען ער דארף פארשטיין ווי ווייניג זיי ציילן קעגן דאס מיטלמעסיגע און חנופה.

ער קען אויך באמערקן די נישטיגקייט פון זיינע איבערגעשטעלטע. ווען דערצו קומען באליידיגונגען, ווערט ער עקשנות'דיג און ווידערשפעניג. אזוי נעמט מען נישט אויס אין דער וועלט. ענדערש וועט ער זאגן מיטן חוצפה'דיגן וואלטער: "מיר האבן נאר צוויי טעג צו לעבן. עס איז נישט כדאי זיי צו פארברענגען מיט חנופה פאר מיאוסע ליידיגגייער."

אגב, צום באדויערן, דער באגריף "מיאוסער ליידיגגייער" קען מען אין דער וועלט צופאסן צו פארשאלטן אסאך מענטשן. אזוי איז קלאר אז יואווענאל'ס זאץ "נישט לייכט קומען אויף די וואס זייערע כוחות ווערן געשטערט דורך שלעכטע היימישע אומשטענדן" גילט מער פאר דער קאריערע פון טאלאנטן ווי פאר וועלטליכע מענטשן.

צווישן וואס א מענטש האט האב איך נישט גערעכנט א ווייב און קינדער, ווייל זיי האבן ענדערש אים. פריינד קען מען בעסער צולייגן דא. אבער אויך דא מוז דער באזיצער אין דער זעלבער מאס זיין אנדערע מענטשן'ס באזיץ.

קאפיטל 4

וואס א מענטש איז אין אנדערע מענטשן'ס אויגן

אונזער עקזיסטענץ אין אנדערע מענטשן'ס מיינונג ווערט, צוליב א באזונדערער שוואכקייט פון אונזער נאטור, געוועינליך אסאך צו הויך אפגעשאצט. דאס קלענסטע טראכטן וואלט געקענט ווייזן אז פאר זיך אליין האט זי זייער ווייניג באדייט פאר אונזער גליק.

מען קען דעריבער קוים דערקלערן פארוואס יעדער שפירט אזא טיפע פרייד ווען ער זעט סימנים פון א גינסטיגער מיינונג און ווען מען שמייכלט זיין גאווה. ווי א קאץ ווערט באקוועם ווען מען גלעט זי, אזוי שיינט א זיסע פרייד אויפן פנים פון א מענטש וואס מען לויבט, באזונדערס אין דעם פעלד וואו ער וויל אויסשטייגן. אפילו ווען דער לויב איז א קלארער ליגן.

סימנים פון אנדערע מענטשן'ס כבוד טרייסטן אים אפט אין אן אמת'ן אומגליק, אדער ווען די צוויי הויפט־קוואלן פון גליק וואס מיר האבן ביז איצט באהאנדלט פליסן אים זייער קארג. און פארקערט, עס איז צום שטוינען ווי יעדער שעדיגונג פון זיין כבוד־חשק, אין וועלכן זין אדער גראד, יעדער גרינגשעצונג און איגנארירן, באליידיגט אים און ברענגט אפט טיפן ווייטאג.

וויפיל דאס כבוד־געפיל בויט זיך אויף דער אייגנשאפט, קען איר ווירקונג אויף אסאך מענטשן'ס גוטער אויפפירונג זיין נוצליך אלס א פארבייט פאר מאראל. אבער פאר דעם מענטש'ס אייגענעם גליק, און קודם פאר רו אין געמיט און אומאפהענגיגקייט, איז זי מער שטערנדיג און שעדליך ווי נוצליך.

פון אונזער שטאנדפונקט איז דעריבער שכל'דיג צו שטעלן איר גרענעצן. דורך געהעריג טראכטן און ריכטיג אפשאצן די גוטע זאכן קען מען, וויפיל מעגליך, אפשוואכן די שטארקע עמפינדליכקייט צו אנדערע מענטשן'ס מיינונג. סיי ווען מען שמייכלט זי, סיי ווען מען קרענקט זי, דער יסוד איז דער זעלבער. אנדערש בלייבט דער מענטש א שקלאף פון אנדערע מענטשן'ס מיינונג און אפשאצונג.

א ריכטיגע אפשאצונג פון וואס מען איז אין זיך און פאר זיך, קעגן וואס מען איז נאר אין יענעמ'ס אויגן, וועט דעריבער אסאך העלפן פאר גליק. צום ערשטן געהערט אלץ וואס פילט אונזער אייגענעם לעבנס־צייט, זיין תוכן: אלע גוטע זאכן וואס מיר האבן באהאנדלט אונטער "וואס א מענטש איז" און "וואס א מענטש האט". זיי ווירקן אין זיין אייגענעם באוואוסטזיין.

וואס מיר זענען פאר אנדערע געפינט זיך אבער אין א פרעמדן באוואוסטזיין. עס איז דער בילד אונטער וועלכן מיר דערשיינען דארט, מיט די באגריפן וואס מען פארבינדט דערמיט. עס עקזיסטירט נישט דירעקט פאר אונז, נאר אומדירעקט, וויפיל עס באשטימט אנדערע מענטשן'ס אויפפירונג צו אונז.

די אויפפירונג איז אונז ווידער באמת נוגע נאר וויפיל זי ווירקט אויף געוויסע באדינגונגען וואס קענען ענדערן וואס מיר זענען אין זיך און פאר זיך. אויסער דעם איז וואס פאסירט אין א פרעמדן באוואוסטזיין, פאר זיך אליין, נישט וויכטיג פאר אונז.

מיר געוויינען זיך ביסלעכווייז צו זיין גלייכגילטיג דערצו ווען מיר באקענען זיך גענוג מיט דער פלאכקייט אוןליידיגקייט פון רוב מענטשן'ס געדאנקען, זייער באגרעניצטע באגריפן, קליינע השגות, פאלשע מיינונגען און פילע טעותים. דערצו לערנען מיר פון דערפארונג מיט וואס פאר א גרינגשעצונג מען רעדט וועגן א מענטש ווען מען האט נישט מורא פאר אים, אדער מיינט אז ער וועט נישט הערן דערפון.

באזונדערס ווען מיר הערן א האלב טוץ קעלבערנע קעפ רעדן מיט ביטול וועגן די גרעסטע מענטשן, זעען מיר אז דער וואס שעצט אנדערע מענטשן'ס מיינונגען הויך גיט זיי צו פיל כבוד.

יעדנפאלס איז דער מענטש וואס געפינט נישט זיין גליק אין די צוויי פריערדיגע סארטן, נאר דארף עס זוכן אינעם דריטן, נישט אין וואס ער איז באמת, נאר אין אנדערע מענטשן'ס פארשטעלונג, אנגעוויזן אויף קלעגליכע מיטלען.

דער יסוד פון אונזער עקזיסטענץ און גליק ליגט בכלל אין אונזער חיה'ישער נאטור. דעריבער איז קודם געזונט דער עיקר פאר אונזער וואוילזיין, און דערנאך די מיטלען פאר אונזער אונטערהאלט, א לעבן פריי פון זארג.

כבוד, גלאנץ, ראנג און בארימטקייט, ווי הויך אנדערע זאלן זיי נאר שעצן, קענען נישט קאנקורירן מיט די וויכטיגע גוטע זאכן אדער זיי פארבייטן. ווען נויטיג, גיט מען זיי אפילו אויף אן קיין לאנגע שחיות צוליב יענע.

פאר אונזער גליק איז וויכטיג צו קומען פרי צום פשוטן געדאנק אז יעדער לעבט קודם און באמת אין זיין אייגענער הויט, נישט אין אנדערע מענטשן'ס מיינונג. אונזער אמת'ער, פערזענליכער צושטאנד, באשטימט דורך געזונט, טעמפעראמענט, כוחות, הכנסה, ווייב, קינדער, פריינד, וואוינארט און אזוי ווייטער, איז הונדערט מאל וויכטיגער פאר אונזער גליק ווי וואס אנדערע מאכן פון אונז.

די פארקערטע מיינונג איז פאלש און פירט צו אומגליק. צו רופן אויס מיט פאטאס "כבוד איז טייערער ווי לעבן" הייסט בעצם: "עקזיסטענץ און וואוילזיין זענען גארנישט. דער עיקר איז וואס אנדערע טראכטן וועגן אונז."

אזא באציאונג צו כבוד קען מען האלטן פאר א גוזמא. אין איר יסוד ליגט דער פשוטער אמת אז פאר הצלחה און אויסקומען צווישן מענטשן איז כבוד, דאס הייסט זייער מיינונג וועגן אונז, אפט אומבאדינגט נויטיג. צו דעם וועל איך נאך צוריקקומען.

אבער מיר זעען אז כמעט אלץ וואס מענטשן שטרעבן נאך זייער גאנץ לעבן, מיט אומאויפהערנדיגער אנשטרענגונג, טויזנטער סכנות און אן שיעור מי, האט צום סוף נאר איין ציל: זיך צו הייבן אין אנדערע מענטשן'ס מיינונג. נישט נאר אמטן, טיטלען און אויסצייכענונגען, נאר אויך רייכקייט, וויסנשאפט און קונסט דינען בעיקר דעם ציל. אינעם לעצטן חשבון זוכט מען נאר מער רעספעקט פון אנדערע.

דאס ווייזט צום באדויערן ווי גרויס די מענטשליכע נארישקייט איז. צו איבערשאצן יענעמ'ס מיינונג איז אן אלגעמיין־הערשנדיגע קראנקהאפטיגע נייגונג. צי זי ווארצלט זיך אין אונזער נאטור אדער קומט פון געזעלשאפט און ציוויליזאציע, איר איינפלוס אויף אונזערע מעשים און באציאונגען איז זיכער איבערגעטריבן און שעדליך פאר גליק.

מען זעט דאס פון דער אנגסטיגער, שקלאפישער זארג "וואס וועלן מענטשן זאגן", פון ווירגיניוס וואס האט דערשטאכן זיין טאכטער'ס הארץ, אדער פון מענטשן'ס גרייטקייט צו מקריב זיין רו, רייכקייט, געזונט און אפילו דאס לעבן פאר א נאמען נאכן טויט.

דער טעות גיט טאקע א באקוועם וואפן אין די הענט פון די וואס דארפן הערשן אדער אנפירן מיט מענטשן. דעריבער איז דער כלל צו היטן און פארשארפן דעם כבוד־געפיל דער ערשטער אין אלע אפטיילונגען פון דער קונסט צו דרעסירן מענטשן. אבער פאר דעם מענטש'ס אייגענעם גליק, וואס אינטערעסירט אונז דא, איז גאנץ אנדערש. מיר דארפן דווקא ווארענען נישט צו איבערשאצן אנדערע מענטשן'ס מיינונג.

די טאג־טעגליכע דערפארונג ווייזט אבער אז מענטשן געבן יענעמ'ס מיינונג אזא ווערט אז רוב שטעלן זי העכער פון אלעם. זיי זענען מער פארטאן אין איר ווי אין וואס עקזיסטירט דירעקט פאר זיי, ווייל דאס לעצטע קומט נאר פאר אין זייער אייגענעם באוואוסטזיין.

מיט דעם איבערקערן פון דער נאטירליכער ארדענונג זעט די פרעמדע מיינונג אויס ווי דער אמת'ער טייל פון זייער לעבן, און זייער אייגענער צושטאנד נאר ווי אן אידעעלער טייל. זיי מאכן פון דאס אפגעפירטע, צווייטראנגיגע דעם עיקר. דער בילד פון זייער עקזיסטענץ אין אנדערע מענטשן'ס קעפ איז זיי נאענטער צום הארץ ווי די עקזיסטענץ אליין.

אין דעם דירעקטן שעצן פון עפעס וואס עקזיסטירט נישט דירעקט פאר אונז ליגט די נארישקייט וואס מען רופט "אייטלקייט", vanitas, כדי צו באצייכענען די ליידיגקייט און אינהאלט־לאזיקייט פון דער שטרעבונג. זי איז א מין פארגעסן דעם ציל צוליב די מיטלען, פונקט ווי גייציקייט.

די וויכטיגקייט וואס מיר געבן יענעמ'ס מיינונג און אונזער שטענדיגע זארג דערוועגן ווערן כמעט קיינמאל נישט בארעכטיגט דורך א שכל'דיגן ציל. מען קען זיי באטראכטן ווי א מין אלגעמיינע, אדער בעסער, איינגעבוירענע קראנקהאפטיגע נייגונג.

אין אלץ וואס מיר טוען און לאזן איבער נעמט מען כמעט ערשט אין באטראכט די פרעמדע מיינונג. מיט דער זארג קען מען ביי א גענויער אונטערזוכונג דערקלערן כמעט העלפט פון יעדן אנגסט און עגמת נפש וואס מיר האבן איבערגעלעבט.

זי ליגט אין שורש פון אונזער גאנצער זעלבסטליבע, וואס ווערט אזוי אפט געמוטשעט צוליב איר קראנקהאפטיגער עמפינדליכקייט. אויך אין שורש פון אונזער אייטלקייט און פרעטענזיעס, פראכט און פראלעריי. אן דער זארג און תאוה וואלט לוקסוס נישט געווען קיין צענטל פון וואס ער איז. אויף זיי בויט זיך יעדע גאווה, פון וועלכן כאראקטער און אין וועלכן געביט זי זאל נאר זיין. און וואס פאר קרבנות זיי פארלאנגען אפט!

זיי ווייזן זיך שוין ביי א קינד און דערנאך אין יעדן עלטער, אבער בעיקר אין דער שפעטערער עלטער. ווען די מעגליכקייט פאר הנאות פון די חושים איז פארביי, דארפן אייטלקייט און גאווה טיילן די הערשאפט איבערן מענטש נאר מיט גייציקייט.

ביי די פראנצויזן קען מען דאס זען באזונדער קלאר. די נייגונגען זענען ביי זיי ווי אן איינגעווארצלטע קראנקהייט. זיי ווייזן זיך אפט אין דער גרעסטער כבוד־זוכעניש, לעכערליכן נאציאנאלן שטאלץ און אומפארשעמטער פראלעריי. דערמיט שעדיגן זיי זיך אליין, ווייל אנדערע פעלקער האבן געמאכט פון זיי א שפאס און דער נאמען "די גרויסע נאציע" איז געווארן א צונאמען.

כדי די גרעניצלאזע זארג וועגן אנדערע מענטשן'ס מיינונג זאל ווערן נאך קלארער, ברענג איך אן אויסערגעווענליכן, ממש איבערראשנדיגן ביישפיל פון דער נארישקייט אין דער מענטשליכער נאטור. די צוזאמענטרעפונג פון אויסערליכע אומשטענדן מיטן אינערליכן כאראקטער לאזט גוט זען דעם כוח פונעם וואונדערליכן שטופ.

איך מיין דעם אויספירליכן באריכט אין "טיימס" פונעם 31סטן מערץ 1846 וועגן דער הינריכטונג פון טאמאס וויקס, דעם בעל־מלאכה וואס האט אויס נקמה גע'הרג'עט זיין בעל־הבית:

"אין דער פרי פונעם טאג באשטימט פאר דער הינריכטונג איז דער חשוב'ער תפיסה־גייסטליכער געקומען צו אים. כאטש וויקס איז געבליבן רואיג, האט ער נישט געוויזן קיין אינטערעס אין זיין מוסר. נאר איין זאך האט אים פארנומען: זיך צו האלטן ווי מער וואויל־יונגעריש פאר די צושויער פון זיין מיאוסן סוף. דאס איז אים טאקע געלונגען. אינעם הויף וואס ער האט געמוזט דורכגיין אויפן וועג צום תליה, אויפגעשטעלט נעבן דער תפיסה, האט ער געזאגט: 'נו, באלד וועל איך, ווי דאקטאר דאד האט געזאגט, וויסן דעם גרויסן סוד!' מיט פארבונדענע הענט, אבער אן קיין הילף, איז ער ארויף צום פלאץ פון דער הינריכטונג. דארט האט ער זיך פארנייגט רעכטס און לינקס פאר די צושויער. דער פארזאמלטער עולם האט אים געענטפערט מיט א דונערנדיגן סימפאטיע־רוף", און אזוי ווייטער.

דאס איז א אויסגעצייכנטער ביישפיל פון כבוד־זוכעניש. א מענטש וואס זעט פאר זיך דעם טויט אין זיין שרעקליכסטער פארעם, און די אייביגקייט וואס עפנט זיך דערנאך, זארגט נאר וועגן דעם איינדרוק אויף צוזאמענגעלאפענע ליידיגגייער און דער מיינונג וואס ער וועט איבערלאזן אין זייערע קעפ!

אויך לעקאנט, וואס איז אינעם זעלבן יאר הינגעריכטעט געווארן אין פראנקרייך פאר א פרואוו צו הרג'ענען דעם קעניג, האט זיך בשעת זיין פראצעס בעיקר געקימערט דערוועגן וואס ער קען נישט קומען פאר דער פער־קאמער אין אנשטענדיגע קליידער. אפילו פאר

זיין הינריכטונג האט אים בעיקר געבאדערט וואס מען האט אים נישט געלאזט זיך ראזירן.

אז אזוי איז אויך אמאל געווען, זעען מיר פון מאטעא אלעמאן'ס באמערקונג אין דער אריינפיר צו זיין בארימטן ראמאן "גוזמאן דע אלפאראטשע". אסאך פארפירטע פארברעכער, אנשטאט צו ווידמען די לעצטע שעה'ן נאר צו ראטעווען זייער נשמה, פארנעמען זיך מיט צוגרייטן און אויסלערנען א קליינע דרשה וואס זיי וועלן זאגן ביים הינריכטונג־פלאץ.

אין אזעלכע שטריכן קענען מיר, אגב, זען אונזער אייגענע אפשפיגלונג. גרויסע עקסטרעמע פעלער געבן שטענדיג די קלארסטע דערקלערונג. אלע אונזערע זארגן, עגמת נפש, ערגערנישן, אומרואיגקייט און אנשטרענגונג זענען אפשר רוב מאל פארבונדן מיט אנדערע מענטשן'ס מיינונג. דאס איז פונקט אזוי אבסורד ווי ביי יענע ארעמע פארברעכער. אויך אונזער קנאה און פיינטשאפט האבן רוב מאל דא זייער שורש.

פאר אונזער גליק, וואס בויט זיך בעיקר אויף גייסטיגער רו און צופרידנקייט, קען דעריבער כמעט גארנישט אזוי העלפן ווי צו באגרעניצן און אפשוואכן דעם שטופ ביז א שכל'דיגער מאס. אפשר דארף זי זיין פופציג מאל קלענער ווי איצט. מיט אנדערע ווערטער, ארויסציען פון אונזער גוף דעם שטעכל וואס פייניגט אונז שטענדיג.

דאס איז אבער זייער שווער, ווייל מיר האבן צו טאן מיט א נאטירליכן, איינגעבוירענעם חסרון. "אפילו חכמים באפרייען זיך צום לעצט פון דער תאוה צו בארימטקייט", זאגט טאציטוס אין "היסטאריעס", בוך 4, פאראגראף 6.

דער איינציגסטער מיטל זיך צו באפרייען פון דער אלגעמיינער נארישקייט איז אפן אנערקענען אז זי איז נארישקייט. מען דארף זיך קלאר מאכן אז רוב מיינונגען אין מענטשליכע קעפ זענען אינגאנצן פאלש, פארקערט, פארגרייזט און אבסורד. פאר זיך אליין זענען זיי נישט ווערט זיי בכלל צו נעמען אין באטראכט.

דערצו קען יענעמ'ס מיינונג אין רוב זאכן און פעלער זייער ווייניג ווירקן אויף אונזער אמת'ן צושטאנד. רוב מיינונגען זענען אויך בכלל נישט גינסטיג. כמעט יעדער וואלט זיך שרעקליך געערגערט ווען ער וואלט געהערט אלץ וואס מען זאגט וועגן אים, און אין וועלכן טאן. צום סוף האט אפילו כבוד אליין נאר אן אומדירעקטן, נישט קיין דירעקטן ווערט פאר אונז.

ווען עס געלינגט אונז אזוי זיך אפצוזאגן פון דער נארישקייט, איז דער רעזולטאט אן אומגלויבליך גרויסער געווינס פאר רו אין געמיט און פרייליכקייט. אויך פאר פעסטע, זיכערע מעשים און א מער פרייע, נאטירליכע אויפפירונג.

דער זייער גוטער איינפלוס פון א צוריקגעצויגענעם לעבן אויף רו אין געמיט קומט בעיקר דערפון וואס אזא לעבן באפרייט אונז פון שטענדיג זיין פאר אנדערע מענטשן'ס אויגן. דערמיט אויך פון שטענדיג טראכטן וואס זיי האלטן. עס קערט אונז צוריק צו זיך אליין.

דערצו וואלטן מיר אויסגעמיטן אסאך אמת'ע אומגליקן אין וועלכע די ריין־אידעעלע שטרעבונג, אדער בעסער, די שעדליכע נארישקייט, ציט אונז אריין. מיר וואלטן מער געזארגט פאר ערנסטע גוטע זאכן און געקענט הנאה האבן פון זיי מיט ווייניגער שטרונג.

די נארישקייט פון אונזער נאטור ווייזט זיך בעיקר אין דריי פארמען: כבוד־חשק, אייטלקייט און גאווה. דער חילוק צווישן די לעצטע צוויי איז אז גאווה איז די שוין־פעסטע איבערצייגונג אין דער אייגענער גרויסקייט. אייטלקייט איז דער וואונטש אויפצוועקן אזא איבערצייגונג ביי אנדערע, מערסטנס מיט דער שטילער האפענונג אז אזוי וועט זי אויך ווערן אן אייגענע איבערצייגונג.

שטאלץ איז דעריבער אן אנערקענונג פונעם אייגענעם הויכן ווערט וואס קומט פון אינעווייניג, דירעקט. אייטלקייט זוכט די אנערקענונג פון דרויסן, אומדירעקט. דעריבער מאכט אייטלקייט רעדעווודיג, און גאווה שווייגעוודיג.

דער אייטלער מענטש דארף אבער וויסן אז די הויכע מיינונג וואס ער זוכט ביי אנדערע ווערט אסאך לייכטער און זיכערער דערגרייכט דורך שווייגן ווי דורך רעדן, אפילו ווען ער האט די שענסטע זאכן צו דערציילן.

ווער עס וויל אויסזען שטאלץ איז נישט באמת שטאלץ. ער קען אפשר מאכן דעם רושם, אבער ער וועט זיך באלד ארויסרוקן פון דער ראלע, ווי פון יעדע אנדערע אנגענומענע ראלע. נאר די פעסטע, אינערליכע, אומצעשטערליכע איבערצייגונג אין אייגענע העכערע מעלות און באזונדערן ווערט מאכט א מענטש באמת שטאלץ.

די איבערצייגונג קען זיין א טעות און זיך בויען נאר אויף אויסערליכע, אנגענומענע מעלות. פאר דער גאווה שאדט דאס נישט, אבי די איבערצייגונג איז ערנסט און אמת'דיג דא. ווייל גאווה ווארצלט זיך אין אן איבערצייגונג, איז זי, ווי יעדע דערקענונג, נישט אפהענגיג פון אונזער בחירה.

איר ערגסטער שונא, אדער איר גרעסטע שטערונג, איז אייטלקייט. זי דארף ערשט באקומען אנדערע מענטשן'ס אנערקענונג צו בויען דערויף אן אייגענע הויכע מיינונג וועגן זיך. גאווה מיינט אבער אז די מיינונג איז שוין פריער פעסט אין זיך.

כאטש מען קריטיקירט און פארשרייט גאווה איבעראל, מיין איך אז דאס טוען בעיקר מענטשן וואס האבן גארנישט מיט וואס צו שטאלצירן. קעגן דער אומפארשעמטקייט און חוצפה פון רוב מענטשן טוט איינער מיט מעלות גאנץ גוט ווען ער האלט זיי אפן פאר אלעמען, כדי מען זאל זיי נישט אינגאנצן פארגעסן.

דער וואס איגנארירט גוטמוטיג זיינע מעלות און גייט מיט מענטשן אזוי ווי ער וואלט געווען אינגאנצן זייער גלייכן, וועט טאקע באלד ווערן אנגענומען אלס זייער גלייכן.

באזונדערס וואלט איך רעקאמענדירט אזא שטאלצע אויפפירונג פאר מענטשן מיט די העכסטע מעלות: אמת'ע, פערזענליכע. מען קען נישט, ווי מיט אויסצייכענונגען און טיטלען, שטענדיג דערמאנען וועגן זיי דורכן אויג. ווען זיי טוען עס נישט, וועלן זיי אפט איבערלעבן דעם ווערטל "דער חזיר לערנט מינערווא".

"מאך א שפּאַס מיטן שקלאַף, און ער וועט דיר באַלד ווייזן דעם הינטן", זאָגט א טרעפנדיג אַראַביש ווערטל. מען טאָר אויך נישט אפּוואַרפן האַראַציוס' "ווייז דעם שטאָלץ וואָס דו האָסט פאַרדינט".

באַשיידנקייט איז באמת אן ערפינדונג וואָס לוינט זיך פאַר די נעבעכלעך. לויט איר דאַרף יעדער רעדן וועגן זיך ווי ער וואָלט געווען א נעבעך. דאָס מאַכט דעם בעסטן גלייכמאַכונג, ווייל דעמאָלט זעט אויס ווי עס זענען נישט דא קיין אַנדערע מענטשן אויסער נעבעכלעך.

נאַציאָנאַלער שטאָלץ איז אָבער דער ביליגסטער סאָרט שטאָלץ. ווער עס ווערט באַהערשט דערפון ווייזט אַז אים פעלן פּערזענליכע אייגנשאַפטן מיט וועלכע ער קען שטאָלצירן. אַנדערש וואָלט ער זיך נישט אָנגעכאַפּט אין עפּעס וואָס ער טיילט מיט מיליאָנען מענטשן.

דער וואָס האָט באַדייטנדיגע פּערזענליכע מעלות זעט די חסרונות פון זיין אייגענעם פאָלק דאָס קלאָרסטע, ווייל ער האָט זיי שטענדיג פאַר די אויגן. אָבער יעדער עלנדער נאַר וואָס האָט גאָרנישט אייגנס צו שטאָלצירן מיט, כאַפּט זיך אָן אינעם לעצטן מיטל: שטאָלצירן מיטן פאָלק צו וועלכן ער געהערט. דאָס איז זיין שטיצע. ער איז גרייט צו פאַרטיידיגן "מיט הענט און פיס" אַלע חסרונות און נאַרישקייטן פון זיין פאָלק.

למשל, פון פופציג ענגלענדער וועט זיך קוים געפינען מער ווי איינער וואָס וועט מסכים זיין ווען איר רעדט מיט דער געהעריגער פאַראַכטונג וועגן דער אומזיניגער און אַפּנידערנדיגער צביעות פון זיין פאָלק. אָבער דער איינער וועט געוויינליך זיין א מענטש מיט א קאָפּ.

די דייטשן זענען פריי פון נאַציאָנאַלן שטאָלץ, און דערמיט באַשטעטיגן זיי זייער באַקאַנטע ערליכקייט. די וואָס פּרובירן יאָ צו ווייזן אַזאַ שטאָלץ טוען עס לעכערליך. באַזונדערס די "דייטשע ברידער" און די דעמאָקראַטן וואָס חנפ'נען דעם פאָלק צו פאַרפירן עס.

מען זאָגט אַז די דייטשן האָבן אויסגעטראַכט שיספּולווער. איך קען אָבער נישט אָננעמען די מיינונג. ליכטנבערג פרעגט: "פאַרוואָס גיט איינער וואָס איז נישט קיין דייטש זיך זעלטן אויס פאַר א דייטש, נאָר געוויינליך, ווען ער וויל זיך אויסגעבן פאַר עפּעס, פאַר א פראַנצויז אָדער ענגלענדער?"

איבעריגנס שטייט פּערזענליכקייט אַסאַך העכער פון נאַציאָנאַליטעט. ביי יעדן באַשטימטן מענטש פאַרדינט די ערשטע טויזנט מאָל מער אויפמערקזאַמקייט ווי די צווייטע.

מען קען ערליך גערעדט נישט אָנערקענען אַסאַך גוטס אינעם נאַציאָנאַלן כאַראַקטער, וואָס שפּיגלט אָפּ דעם המון. אַנדערש נעמט די מענטשליכע באַגרעניצונג, פאַרדאָרבנקייט און שלעכטקייט אָן אן אַנדער פאָרעם אין יעדן לאַנד. דאָס רופט מען נאַציאָנאַלן כאַראַקטער. ווען איינער ווערט אונז מיאוס, הייבן מיר אָן לויבן א צווייטן, ביז עס פּאַסירט אויך מיט אים דאָס זעלבע. יעדע נאַציע לאַכט פון דער אַנדערער, און אַלע זענען זיי גערעכט.

דער ענין פונעם קאפיטל, וואס מיר זענען אין דער וועלט, אין אנדערע מענטשן'ס אויגן, קען מען, ווי שוין באמערקט, צעטיילן אין כבוד, ראנג און בארימטקייט.

ראנג קען מען פאר אונזער ציל אפמאכן מיט א פאר ווערטער, ווי וויכטיג ער זאל נאר זיין פארן המון און פאר די פיליסטער, און ווי גרויס זיין נוץ זאל נאר זיין אינעם מעכאניזם פון דער מלוכה־מאשין. עס איז אן אנגענומענער, בעצם א געמאכטער ווערט. זיין ווירקונג איז א געמאכטער רעספעקט. דאס גאנצע איז נאר א קאמעדיע פארן ברייטן עולם.

אויסצייכענונגען זענען ווי וועקסלען ארויסגעגעבן אויף דער עפנטליכער מיינונג. זייער ווערט ליגט אינעם צוטרוי צום ארויסגעבער. זיי שפארן טאקע די מלוכה אסאך געלט אלס א פארבייט פאר געלט־באלוינונגען. אבער אפילו אן דעם זענען זיי א פאסיגע איינריכטונג, בתנאי מען טיילט זיי מיט שכל און יושר.

דער המון האט אויגן און אויערן, אבער אויך נישט מער דערפון. ער האט זייער ווייניג אורטייל־כוח און א שוואכן זכרון. געוויסע פארדינסטן ליגן אינגאנצן אויסער זיין פארשטאנד. אנדערע פארשטייט ער און באגריסט ערשט מיט פרייד־געשרייען, אבער פארגעסט זיי באלד.

דעריבער האלט איך עס פאר פאסיג אז א קרייץ אדער א שטערן זאל שטענדיג און איבעראל אויסשרייען צום המון: "דער מענטש איז נישט אייער גלייכן. ער האט פארדינסטן!" אבער אומגערעכט, אן חשבון אדער איבערמאסיג טיילן אויסצייכענונגען נעמט אוועק זייער ווערט. א פירשט דארף דעריבער זיין אזוי פארזיכטיג מיט אויסטיילן זיי ווי א סוחר מיט אונטערשרייבן וועקסלען.

די אויפשריפט "פאר פארדינסט" אויף אן אויסצייכענונג איז איבעריג. יעדע אויסצייכענונג דארף זיין פאר פארדינסט. דאס איז זעלבסטפארשטענדליך.

כבוד איז אסאך שווערער און ברייטער צו דערקלערן ווי ראנג. קודם דארף מען זאגן וואס עס מיינט. ווען איך וואלט געזאגט "כבוד איז דאס אויסערליכע געוויסן, און געוויסן דער אינערליכער כבוד", קען עס אפשר עמיצן געפעלן. אבער עס איז מער גלענצנדיג ווי קלאר און גרונטליך.

דעריבער זאג איך: כבוד איז, אביעקטיוו, אנדערע מענטשן'ס מיינונג וועגן אונזער ווערט; און פערזענליך, אונזער מורא פאר דער מיינונג. דער לעצטער צד קען אפט האבן א זייער גוטע ווירקונג אויף א מענטש מיט כבוד, כאטש נישט קיין ריין מאראלישע.

דער שורש פון דעם געפיל פאר כבוד און שאנד, וואס לעבט אין יעדן נאך נישט אינגאנצן פארדארבענעם מענטש, און פונעם הויכן ווערט וואס מען גיט כבוד, איז אזוי: דער מענטש אליין קען זייער ווייניג אויפטאן. ער איז א פארלאזענער ראבינזאן. נאר צוזאמען מיט אנדערע איז ער און קען ער אויפטאן אסאך.

ווי נאר זיין באוואוסטזיין הייבט אביסל אן זיך צו אנטוויקלען, זעט ער דעם פאקט איין. דעמאלט שאפט זיך ביי אים דער דראנג צו הייסן א נוצליכער מיטגליד פון דער מענטשליכער געזעלשאפט. איינער וואס קען ביישטייערן זיין חלק ארבעט און האט

דעריבער א רעכט צו געניסן די געוואונסן פון צוזאמענלעבן.

ער דערגרייכט דאס דורכן טאן, ערשטנס, וואס מען פארלאנגט און ערווארט פון יעדן בכלל, און דערנאך וואס מען פארלאנגט פון א מענטש אין זיין באזונדערן מצב. אבער באלד לערנט ער זיך אז דער עיקר איז נישט זיין אזוי אין די אייגענע אויגן, נאר אין אנדערע מענטשן'ס אויגן.

פון דארט קומט זיין שטארקע זארג וועגן יענעמ'ס גוטער מיינונג און דער הויכער ווערט וואס ער גיט איר.ביידע ווייזן זיך ווי אן אריגינעלער, איינגעבוירענער געפיל. מען רופט עס כבוד־געפיל, און לויט די אומשטענדן א געפיל פון בושה.

עס מאכט רויט זיין פנים ווען ער מיינט אז ער וועט פלוצלינג פארלירן אין אנדערע מענטשן'ס מיינונג. אפילו ווען ער ווייסט אז ער האט קיין שולד נישט, און אפילו ווען דער אנטדעקטע טעות איז נאר שייך צו א באזונדערער התחייבות וואס ער האט פרייוויליג גענומען אויף זיך.

פארקערט, גארנישט הייבט אזוי זיין מוט ווי א נײַ־באקומענע אדער באנייטע זיכערקייט אין אנדערע מענטשן'ס גוטער מיינונג. זי פארזיכערט אים דעם שוץ און די הילף פון אלע מענטשן'ס צוזאמענגעבונדענע כוחות. דאס איז אן אומענדליך גרעסערע שוץ־מויער קעגן צרות ווי זיינע אייגענע כוחות.

פון די פארשידענע באציאונגען צווישן מענטשן, צוליב וועלכע מען טראסט דעם מענטש און האלט גוט פון אים, קומען עטליכע סארטן כבוד. די הויפט־באציאונגען זענען מיינס און דיינס, מקיים זיין די התחייבותן וואס מען נעמט אויף זיך, און געשלעכטליכע באציאונגען. זיי שטימען מיט בירגערליכן כבוד, כבוד פונעם אמט און געשלעכטליכן כבוד. יעדער האט נאך אונטער־סארטן.

דער ברייטסטער איז בירגערליכער כבוד. ער בויט זיך אויף דער הנחה אז מיר אכטן אן תנאים יעדן מענטש'ס רעכט, און וועלן דעריבער נישט אויסנוצן אומגערעכטע אדער אומגעזעצליכע מיטלען פאר אונזער טובה. דער כבוד איז א באדינגונג פאר יעדן פרידליכן פארקער מיט מענטשן.

מען פארלירט אים דורך איין מעשה וואס שטייט קלאר און שארף אין סתירה מיט אזא פארקער, און דעריבער אויך דורך יעדן קרימינעלן עונש, בתנאי דער עונש איז גערעכט.

אינעם טיפסטן יסוד בויט זיך כבוד אויף דער איבערצייגונג אז דער מאראלישער כאראקטער איז אומפארענדערליך. דעריבער איז איין שלעכטע מעשה אן ערבות פאר דעם זעלבן כאראקטער אין אלע ווייטערדיגע מעשים ווען די אומשטענדן וועלן זיין ענליך. דאס דריקט אויס אויך דאס ענגלישע ווארט "character", גענוצט אינעם זין פון שם, רעפוטאציע און כבוד.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: דער אלטער אידישער דרוק זאגט דא אז אפילו א פאלשע באשולדיגונג קען נישט פארראכטן ווערן. דער מחבר־טעקסט זאגט "אויסער ווען" דער פארלוסט איז געקומען דורך א טעות. די איבעראַרבעטונג פארראכט דא דעם זין.]

דער כבוד קען דעריבער נישט צוריקגעשטעלט ווערן, אויסער ווען זיין פארלוסט איז געקומען דורך א פאלשקייט, ווי לשון הרע אדער פאלשע עדות.

דערמיט שטימען די געזעצן קעגן פארלוימדונג, באשמוצנדיגע שריפטן און באליידיגונגען. א באליידיגונג, פשוט זידלען, איז א פארקירצטע פארלוימדונג אן אויסרעכענען סיבות. דער וואס זידלט ווייזט קלאר אז ער האט נישט קיין אמת'ע פאקטן קעגן יענעם. אנדערש וואלט ער געגעבן די פאקטן און דרייסט איבערגעלאזט די צוהערער צו מאכן דעם אויספיר, אנשטאט געבן דעם אויספיר און בלייבן שולדיג די פאקטן. ער פארלאזט זיך אבער אויף דער הנחה אז ער טוט עס נאר צוליב קורצקייט.

כאטש בירגערליכער כבוד האט באקומען זיין נאמען פונעם בירגער־שטאנד, גילט ער פאר אלע שטאנדן, אפילו די העכסטע. קיינער קען זיך נישט אן אים באגיין. עס איז אן ערנסטער ענין וואס קיינער טאר נישט לייכט נעמען. ווער עס צעשטערט טריישאפט און צוטרוי פארלירט אים אויף שטענדיג, וואס ער זאל שפעטער נאר טאן און ווער ער זאל נאר זיין. די ביטערע פרוכט פון דעם פארלוסט וועלן אים נאכגיין.

אין א געוויסן זין האט כבוד א נעגאטיוון כאראקטער, אלס דער היפוך פון בארימטקייט, וואס האט א פאזיטיוון. כבוד איז נישט די מיינונג וועגן באזונדערע אייגנשאפטן וואס געהערן נאר דעם מענטש, נאר וועגן אייגנשאפטן וואס מען נעמט אן אלס א כלל און וואס דארפן נישט פעלן אויך ביי אים.

כבוד זאגט נאר אז דער מענטש איז נישט קיין אויסנאם. בארימטקייט באצייכנט אים יא אלס אן אויסנאם. בארימטקייט דארף מען דערפאר ערשט פארדינען; כבוד דארף מען נאר נישט לאזן פארלוירן גיין. נישט זיין בארימט איז א נעגאטיווער באגריף. נישט האבן כבוד איז אבער שאנד, עפעס פאזיטיווס.

מען טאר אבער דעם נעגאטיוון צד נישט פארמישן מיט פאסיווקייט. כבוד האט דווקא אן אקטיוון כאראקטער. ער קומט נאר פונעם מענטש אליין און בויט זיך אויף זיין אייגענער אויפפירונג, נישט אויף וואס אנדערע טוען אדער וואס פאסירט צו זיי. ער איז דעריבער אין אונזערע הענט.

דאס איז דער סימן וואס טיילט אפ אמת'ן כבוד פון ריטערליכן אדער פאלשן כבוד, ווי מיר וועלן באלד זען. אן אויסערליכער אנגריף אויף כבוד איז מעגליך נאר דורך פארלוימדונג. דער איינציגסטער מיטל זיך צו פארטיידיגן איז עפנטליך אפווארפן די פארלוימדונג און אנטפלעקן דעם פארלוימדער.

כבוד פאר עלטערע מענטשן קומט מסתמא דערפון וואס יונגע מענטשן'ס כבוד, כאטש מען נעמט אים אן, איז נאך נישט אויסגעפרואווט. ער עקזיסטירט בעצם אויף קרעדיט. ביי עלטערע מענטשן דארף במשך פון זייער לעבן שוין ווערן קלאר צי זייער אויפפירונג קען האלטן זייער כבוד.

נישט די יארן פאר זיך אליין, וואס אויך חיות דערגרייכן און טייל אפילו לעבן לענגער, און נישט דערפארונג, וואס איז נאר א נאענטערע באקענטשאפט מיטן וועג פון דער וועלט, זענען גענוג סיבות פארן כבוד וואס מען פארלאנגט איבעראל פון יונגע צו

עלטערע. די שוואכקייט פון עלטער וואלט געגעבן מער רעכט אויף רחמנות ווי אויף כבוד.

עס איז אבער אינטערעסאנט אז מענטשן האבן אן איינגעבוירענעם, אמת־אינסטינקטיוון דרך ארץ פאר ווייסע האר. קנייטשן, א פיל זיכערערער סימן פון עלטער, רופן נישט ארויס אזא דרך ארץ. מען רעדט נישט פון חשוב'ע קנייטשן, אבער יא פון חשוב'ע ווייסע האר.

כבוד האט נאר אן אומדירעקטן ווערט. ווי מיר האבן דערקלערט אנהייב קאפיטל, איז אנדערע מענטשן'ס מיינונג וויכטיג נאר וויפיל זי באשטימט אדער קען אמאל באשטימען זייער אויפפירונג צו אונז. דאס גילט נאר ווילאנג מיר לעבן מיט אדער צווישן מענטשן.

אין א ציוויליזירטן צושטאנד האבן מיר נאר דער געזעלשאפט צו פארדאנקען פאר דער זיכערקייט פון אונזער מענטש און פארמעגן. אין אלע אונטערנעמונגען דארפן מיר אנדערע מענטשן'ס הילף. זיי מוזן טראסטן אונז כדי זיך צו פארבינדן מיט אונז. דעריבער האט זייער מיינונג א הויכן, אבער נאר אומדירעקטן ווערט. קיין דירעקטן ווערט קען איך איר נישט געבן.

דערמיט שטימט ציצערא: "וועגן א גוטן נאמען האבן כריזיפוס און דיאגען אפן געזאגט אז ווען מען נעמט אוועק דעם נוץ, לוינט זיך נישט צו באוועגן אפילו א פינגער פאר אים. מיטן גאנצן הארץ בין איך מסכים מיט זיי." [11]

העלוועציוס גיט אויך אן אויספירליכע באטראכטונג פון דעם אמת אין זיין מייסטער־ווערק "De l'esprit". דער אויספיר איז: "מיר האבן נישט ליב כבוד צוליב כבוד, נאר צוליב די נוצנס וואס ער ברענגט." [12] א מיטל קען נישט האבן מער ווערט ווי דער ציל. דעריבער איז די פייערליכע דערקלערונג "כבוד איז טייערער ווי לעבן" א גוזמא.

ביז איצט האבן מיר באהאנדלט בירגערליכן כבוד. כבוד פונעם אמט איז די אלגעמיינע מיינונג אז דער מענטש אין א באשטימטן אמט האט באמת אלע אייגנשאפטן צו מקיים זיין פינקטליך אין אלע פעלער די פליכטן פון זיין אמט.

וואס וויכטיגער און גרעסער זיין ווירקונג־קרייז אין דער מלוכה, און וואס העכער און איינפלוסרייכער זיין פאסטן, אלץ העכער דארף זיין די מיינונג וועגן זיינע גייסטיגע כוחות און מאראלישע מעלות וואס מאכן אים פאסיג. אלץ גרעסער איז אויך דער כבוד וואס דריקט זיך אויס אין טיטלען און אויסצייכענונגען, און אין אנדערע מענטשן'ס אפהענגיגער אויפפירונג צו אים.

לויט דעם מאסשטאב באשטימט דעם מענטש'ס שטאנד זיין באזונדערן גראד פון כבוד, כאטש דאס ווערט געענדערט דורך דעם המון'ס כוח צו פארשטיין דעם שטאנד'ס וויכטיגקייט. מען גיט אבער שטענדיג מער כבוד פאר איינעם וואס האט באזונדערע פליכטן און מקיים זיי, ווי פארן פשוטן בירגער וועמענס כבוד בויט זיך בעיקר אויף נעגאטיווע אייגנשאפטן.

כבוד פונעם אמט פארלאנגט אויך אז דער אמטירנדער זאל פאר זיינע קאלעגן און נאכפאלגער היטן דעם אמט'ס רעספעקט. דורך פינקטליך מקיים זיין זיינע פליכטן און נישט לאזן אומבאשטראפט אנגריפן אויפן אמט אדער אויף אים אלס זיין טראגער. דאס הייסט טענות אז ער מקיים זיין אמט נישט פינקטליך, אדער אז דער אמט דינט נישט דעם כלל. ער זאל דורכן געזעצליכן עונש ווייזן אז די אנגריפן זענען אומגערעכט.

אהער געהערן דער כבוד פונעם מלוכה־דינער, דאקטאר, אדוואקאט, יעדן עפנטליכן לערער און יעדן מיט אן אפיציעלן דיפלאם. בקיצור, יעדן וועמען מען דערקלערט אפיציעל קוואליפיצירט פאר א גייסטיגער באשעפטיגונג און וואס האט זיך טאקע דערצו פארפליכטעט. דער כבוד פון אלע וואס טראגן עפנטליכע פליכטן.

דערצו געהערט אויך דער אמת'ער סאלדאטן־כבוד. ווער עס נעמט אויף זיך צו פארטיידיגן דאס געמיינזאמע פאטערלאנד דארף באמת האבן די נויטיגע מעלות: קודם מוט, העלדישקייט און כוח. ער דארף זיין גרייט עס צו פארטיידיגן ביזן טויט, און בעיקר קיינמאל נישט פארלאזן די פאן צו וועלכער ער האט אמאל געשוואוירן.

איך האב דא גענומען כבוד פונעם אמט אין א ברייטערן זין ווי געוויינליך. געוויינליך מיינט עס דעם רעספעקט מיט וועלכן בירגער דארפן זיך באציען צום אמט אליין.

[11] ציצערא, "וועגן די צילן", בוך 3, פאראגראף 17.

[12] העלוועציוס, "וועגן דעם גייסט", אפהאנדלונג 3, קאפיטל 13.

געשלעכטליכער כבוד דארף, דוכט זיך, א נאענטערע באטראכטונג. מען דארף צוריקפירן זיינע כללים צו זייער שורש. דער שורש וועט באשטעטיגן אז יעדער כבוד בויט זיך צום סוף אויף א חשבון פון נוץ.

[די דאזיגע אפטיילונג גיט איבער דעם מחבר'ס היסטארישע, אפט אפנידערנדיגע בליק אויף מענער, פרויען און זייערע באציאונגען. זיינע אלגעמיינונגען און עצות ווערן נישט געגעבן דא אלס היינטיגע פאקטן אדער אנווייזונגען.]

געשלעכטליכער כבוד טיילט זיך לויט זיין נאטור אין פרויען־כבוד און מענער־כבוד. ביידע זענען א גוט פארשטאנענער "esprit de corps", א געמיינזאמער גייסט פון דער גרופע. דער ערשטער איז אומפארגלייכליך וויכטיגער, ווייל אין פרויען'ס לעבן זענען געשלעכטליכע באציאונגען דער עיקר.

פרויען־כבוד איז די אלגעמיינע מיינונג וועגן א מיידל אז זי האט זיך נישט איבערגעגעבן פאר קיין מאן, און וועגן א חתונה־געהאטע פרוי אז זי האט זיך איבערגעגעבן נאר פאר איר מאן.

די מיינונג איז וויכטיג ווייל דאס פרויען־געשלעכט פארלאנגט און ערוואַרט פון מענער אלץ, ממש אלץ וואס עס וויל און דארף. דאס מענער־געשלעכט פארלאנגט פון פרויען קודם און דירעקט נאר איין זאך. דעריבער האט מען געדארפט איינריכטן אז מענער זאלן קענען באקומען די איין זאך נאר ווען זיי נעמען אויף זיך צו זארגן פאר אלעם, אויך פאר די קינדער וואס וועלן געבוירן ווערן פונעם בונד.

נאר אזוי קען מען פארזיכערן דאס וואוילזיין פונעם גאנצן פרויען־געשלעכט. כדי עס דורכצופירן, דארפן פרויען זיך האלטן צוזאמען מיט א געמיינזאמען גרופע־גייסט. אזוי שטייען זיי אין פארמאכטע רייען קעגן אלע מענער. צוליב מענער'ס נאטירליכן איבערוויג אין פיזישע און גייסטיגע כוחות האבן זיי אלע גוטע זאכן פון דער ערד. די פרויען שטייען קעגן זיי ווי קעגן א געמיינזאמען שונא וואס מען דארף באזיגן און איינגעמען, כדי דורכן הערשן איבער אים צו הערשן אויך איבער אלע ערדישע גוטע זאכן.

דערפאר דארף דער כבוד־כלל פאר אלע פרויען זיין צו זאגן אן תנאים אפ מענער געשלעכטליכע באציאונגען אויסער חתונה. אזוי דארף יעדער מאן חתונה האבן, דאס הייסט מסכים זיין צו א מין קאפיטולאציע וואס פארזיכערט דעם גאנצן פרויען־געשלעכט.

דער ציל קען נאר אינגאנצן דערגרייכט ווערן דורך שטרענג היטן דעם כלל. דעריבער היטן אלע פרויען, מיט אמת'ן גרופע־גייסט, אז יעדער מיטגליד זאל אים היטן.

אזוי ווערט א מיידל וואס האט באציאונגען אויסער חתונה ארויסגעשטויסן און באדעקט מיט שאנד. זי האט פארראטן דעם גאנצן פרויען־געשלעכט, וועמענס וואוילזיין וואלט אונטערגעגראבן געווארן ווען אלע וואלטן געטאן אזוי. זי האט פארלוירן איר כבוד. קיין אנדערע פרוי זאל מער נישט אומגיין מיט איר. מען מיידט זי ווי א אנגעשטעקטע.

דעם זעלבן גורל האט א פרוי וואס ברעכט איר חתונה־בונד. זי האט געבראכן די קאפיטולאציע אויף וועלכער דער מאן האט זיך מסכים געווען. דאס קען אפהאלטן מענער פון מסכים זיין צו אזא בונד, אויף וועלכן עס האלט זיך אלע פרויען'ס וואוילזיין.

דערצו פארלירט די פרוי, צוליב איר גראבן ווארט־ברעכן און נארעריי, צוזאמען מיטן געשלעכטליכן אויך איר בירגערליכן כבוד. דעריבער זאגט מען מיט א מין אנטשולדיגונג "א געפאלן מיידל", אבער נישט "א געפאלענע פרוי". דער פארפירער קען דורכן חתונה האבן צוריק מאכן א מיידל ערליך, אבער נישט א פרוי וואס האט געבראכן איר חתונה־בונד, אפילו נאך איר גט.

ווען מיר אנערקענען אז אין שורש פון פרויען־כבוד ליגט דער גרופע־גייסט, וואס איז נוצליך און אפילו נויטיג, כאטש גוט בארעכנט און געבויט אויף אינטערעס, זעען מיר אז דער כבוד האט א גרויסן רעלאטיוון ווערט פאר פרויען'ס עקזיסטענץ. אבער ער האט קיינמאל נישט קיין אבסאלוטן ווערט העכער פון לעבן און זיינע צילן, וואס זאל כדאי זיין צו קויפן מיטן פרייז פונעם לעבן אליין.

דעריבער קען מען נישט לויבן די מעשים פון לוקרעציא און ווירגיניוס. זיי זענען איבערגעשפאנט ביז צו א טראגישן פארס. פון דער זעלבער סיבה האט דער סוף פון "עמיליא גאלאטי" עפעס אזוי שווערס אז מען פארלאזט דעם טעאטער מיט אן אומאנגענעמען געפיל. אבער אפילו מיט דעם ענין פון געשלעכטליכן כבוד קען מען נישט אפזאגן סימפאטיע פאר קלערכען פון "עגמאנט".

דאס איבערטרייבן דעם כלל פון פרויען־כבוד געהערט, ווי אסאך אנדערע זאכן, צום פארגעסן דעם ציל צוליב די מיטלען. דורכן איבערטרייבן גיט מען אים פאלש אן אבסאלוטן ווערט. ער האט אבער, נאך מער ווי יעדער אנדערער כבוד, נאר א רעלאטיוון

ווערט.

מען דארף נעמען אין באטראכט, לויט טאמאזיוס' ווערק וועגן קאנקובינאט, אז כמעט אין אלע לענדער און צייטן ביז לוטער'ס רעפארמאציע איז לעבן מיט א קאנקובינע געווען א געזעצליכע, אנערקענטע באציאונג. די פרוי האט דערביי געהאלטן איר כבוד. איך דערמאן שוין נישט דעם טעמפל פון מיליטא אין בבל, וואס הערואדאט באשרייבט אין בוך 1, פאראגראף 199, און דאס גלייכן.

עס זענען טאקע דא געזעלשאפטליכע אומשטענדן וואס מאכן די אויסערליכע פארעם פון חתונה אוממעגליך, בעיקר אין קאטוילישע לענדער וואו מען לאזט נישט קיין גט. אבער איבעראל זענען הערשער אין אזא מצב.

לויט מיין מיינונג טוען זיי אסאך מאראלישער ווען זיי האבן א מעטרעסע ווי ווען זיי גייען אריין אין א מארגאנאטישער חתונה, א חתונה מיט א פרוי פון א נידעריגערן ראנג. די קינדער פון אזא חתונה קענען אמאל, ווען די געזעצליכע יורשים שטארבן אויס, פארלאנגען דעם טראן. אזוי קען מען שאפן א מעגליכקייט פאר בירגער־קריג, אפילו אין א זייער ווייטער צוקונפט.

דערצו איז אזא חתונה, וואס מען שליסט קעגן אלע אויסערליכע אומשטענדן, צום סוף א וויתור פאר פרויען און גלחים. דאס זענען די צוויי גרופעס פאר וועלכע מען דארף זיך היטן, וויפיל מעגליך, עפעס נאכצוגעבן.

מען דארף אויך נעמען אין באטראכט אז יעדער אין לאנד קען חתונה האבן מיט דער פרוי פון זיין אויסוואל, אויסער איינעם וועמען דאס נאטירליכע רעכט איז צוגענומען: דער פירשט. זיין האנט געהערט צום לאנד און ווערט געגעבן לויט די מלוכה'ס אינטערעסן, דאס הייסט דאס וואוילזיין פונעם לאנד. אבער ער איז אויך נאר א מענטש און וויל אמאל פאלגן זיין הארץ.

דעריבער איז אומגערעכט, אומדאנקבאר און קליינבירגערליך צו וועלן פארבאטן דעם פירשט א מעטרעסע אדער אים פארווארפן דערפאר. פארשטייט זיך, בתנאי זי האט קיין איינפלוס נישט אויף דער רעגירונג.

אזא מעטרעסע איז אויך אין א געוויסער מאס אן אויסנאם אינעם כלל פון געשלעכטליכן כבוד. זי האט זיך איבערגעגעבן נאר פאר איין מענטש וואס זי האט ליב און וואס האט איר ליב, אבער זי קען קיינמאל נישט מיט אים חתונה האבן.

בעיקר ווייזן די פילע בלוטיגע קרבנות פאר פרויען־כבוד, די הריגה פון קינדער און די זעלבסטמארדן פון מוטערס, אז דער כלל קומט נישט פון דער נאטור. א מיידל וואס גיט זיך איבער אן דער געזעץ'ס הסכמה באגייט טאקע אן אומטריישאפט קעגן אלע פרויען. אבער די טריישאפט איז נאר שטיל אנגענומען, נישט באפעסטיגט מיט א שבועה. און ווייל קודם ליידט איר אייגענער אינטערעס, איז איר נארישקייט דערביי אומפארגלייכליך גרעסער פון איר שלעכטקייט.

מענער'ס געשלעכטליכער כבוד ווערט אויפגעוועקט דורך פרויען'ס כבוד, ווי דער קעגנזאצליכער גרופע־גייסט. ער פארלאנגט אז יעדער וואס האט זיך מסכים געווען צום בונד וואס איז אזוי גינסטיג פאר דער אנדערער זייט, די חתונה, זאל היטן אז מען זאל עס מקיים זיין.

אנדערש פארלירט דער אפמאך זיין פעסטקייט דורך א שוואכן אפהיטן. די מענער וואס זענען מקריב אלץ וועלן אפילו נישט זיין פארזיכערט אין דער איין זאך וואס זיי קויפן אזוי טייער: אליין צו באזיצן די פרוי.

דעריבער פארלאנגט דער מאן'ס כבוד אז ער זאל איר חתונה־ברעכן באשטראפן כאטש דורך געבן א גט. ווען ער פארטראגט עס מיט ידיעה, באדעקט אים די מענער־געזעלשאפט מיט שאנד. אבער די שאנד איז נישט אזוי גרויס ווי ביי א פרוי וואס פארלירט איר געשלעכטליכן כבוד. עס איז נאר "א פלעק פון קלענערער שאנד", ווייל די געשלעכטליכע באציאונגען זענען נישט אזוי וויכטיג פאר א מאן, וואס האט נאך אסאך וויכטיגערע באציאונגען.

די צוויי גרויסע דראמאטישע דיכטער פון דער נייער צייט האבן יעדער צוויי מאל גענומען דעם מענער־כבוד פאר א טעמע. שעקספיר אין "אטעלא" און "דער ווינטער־מעשה", און קאלדעראן אין "דער דאקטאר פון זיין כבוד" און "פאר געהיימער שאנד געהיימע נקמה".

דער כבוד פארלאנגט יעדנפאלס צו באשטראפן נאר די פרוי, נישט איר געליבטן. פאר אים איז עס נאר אן אומפארלאנגטע איבעריגע פעולה, "opus supererogationis". דאס באשטעטיגט אונזער בליק אז מענער־כבוד קומט פונעם מענערישן גרופע־גייסט.

דער כבוד וואס איך האב ביז איצט באטראכט אין זיינע פארשידענע פארמען און כללים איז אלגעמיין גילטיג ביי אלע פעלקער און אין אלע צייטן. בנוגע פרויען־כבוד קען מען טאקע ווייזן געוויסע לאקאלע און צייטווייליגע ענדערונגען אין זיינע כללים.

עס איז אבער דא נאך א סארט כבוד, אינגאנצן אנדערש פונעם אלגעמיינעם, איבעראל־גילטיגן. די גריכן און רוימער האבן נישט געהאט קיין באגריף דערפון. אויך די כינעזער, הינדוסן און מוסולמענער ווייסן ביזן מחבר'ס צייט נישט דערפון.

דער כבוד איז אויפגעקומען ערשט אין מיטלאלטער און האט זיך אנגענומען נאר אין קריסטליכן אייראפע. אפילו דארט נאר ביי א קליינעם טייל פון דער באפעלקערונג: די העכערע קלאסן און זייערע נאכגייער. דאס איז ריטערליכער כבוד, דער "point d'honneur".

זיינע כללים זענען אינגאנצן אנדערש, טיילווייז אפילו דער היפוך, פונעם פריער באהאנדלטן כבוד. דער ערשטער מאכט אן ערליכן מענטש. דער צווייטער מאכט א "מאן פון כבוד". איך וועל דעריבער באזונדער אויפשטעלן זיינע כללים ווי א קאדעקס, א שפיגל פון ריטערליכן כבוד.

[די קומענדיגע כללים זענען דעם מחבר'ס איראנישע באשרייבונג און קריטיק פון דעם דועל־און־כבוד קאדעקס, נישט זיינע עצות זיך אזוי צו פירן.]

1. כבוד באשטייט נישט אין אנדערע מענטשן'ס מיינונג וועגן אונזער ווערט, נאר אין די אויסדרוקן פון דער מיינונג. עס מאכט נישט אויס צי מען מיינט באמת וואס מען זאגט, און שוין אפגערעדט צי עס האט א גרונט.

אנדערע קענען צוליב אונזער לעבנס־שטייגער האבן די ערגסטע מיינונג וועגן אונז און אונז פאראכטן וויפיל זיי ווילן. ווילאנג קיינער וואגט עס נישט צו זאגן הויך, בלייבט אונזער כבוד אינגאנצן אומבארירט.

פארקערט, אפילו ווען אונזערע אייגנשאפטן און מעשים צווינגען אלע אונז שטארק צו אכטן, דארף נאר איינער זיך אויסדריקן גרינגשעצנדיג וועגן אונז, אפילו דער פארדארבענסטער און נארישסטער מענטש. אונזער כבוד איז דעמאלט געשעדיגט, און פארלוירן אויף אייביג ווען מען שטעלט אים נישט צוריק.

נאך א באווייז אז דא רעדט זיך נישט פון דער מיינונג, נאר פון איר אויסדרוק, איז אז מען קען צוריקנעמען באליידיגונגען און, ווען נויטיג, איבערבעטן. דעמאלט זענען זיי ווי קיינמאל נישט געווען. צי די מיינונג פון וועלכער זיי זענען געקומען האט זיך אויך געענדערט, און פארוואס זי דארף זיך בכלל ענדערן, איז נישט נוגע. מען שאפט אפ דעם אויסדרוק, און אלץ איז גוט. דער ציל איז נישט פארדינען רעספעקט, נאר ארויפצווינגען אים.

2. דעם מענטש'ס כבוד בויט זיך נישט אויף וואס ער טוט, נאר אויף וואס ער ליידט און וואס פאסירט צו אים. לויטן פריערדיגן, אלגעמיינעם כבוד ווענדט זיך אלץ אין וואס דער מענטש אליין זאגט אדער טוט. ריטערליכער כבוד ווענדט זיך אבער אין וואס א צווייטער זאגט אדער טוט.

אזוי ליגט ער אין די הענט, נאך מער, אויפן שפיץ צונג פון יעדן. ער קען יעדע מינוט פארלוירן גיין אויף אייביג, ווען יענער וויל, אויסער ווען דער באליידיגטער שטעלט אים צוריק דורך דעם פראצעס פון וועלכן מיר וועלן באלד רעדן. דער פראצעס ברענגט אבער סכנה פאר זיין לעבן, געזונט, פרייהייט, פארמעגן און רו אין געמיט.

א מענטש קען זיך פירן דאס ארנטליכסטע און איידלסטע, זיין נשמה קען זיין ריין און זיין קאפ זעלטען, און דאך קען ער יעדע מינוט פארלירן זיין כבוד ווען עמיצן פאלט איין אים צו זידלען. אבי דער זידלער האט נאך נישט עובר געווען דעם כבוד־קאדעקס. ער קען ווייטער זיין דער אומווערדיגסטער לומפ, דער טעמפסטער נאר, א ליידיגגייער, שפילער און חובות־מאכער. איינער וואס איז נישט ווערט אפילו א קוק.

און רוב מאל וועט פונקט אזא מענטש וועלן טאן דאס. ווי סענעקא זאגט ריכטיג: "וואס מיאוסער און לעכערליכער איינער איז, אלץ חוצפה'דיגער זיין צונג." אזא מענטש וועט אויך לייכט ווערן אויפגערייצט קעגן איינעם מיט די פרייער דערמאנטע מעלות. היפוכים האבן זיך פיינט, און זען העכערע מעלות וועקט געווענליך דעם באהאלטענעם צארן פונעם נישטיגן מענטש. ווי געטע זאגט:

"פארוואס באקלאגסטו זיך אויף שונאים?
זאלן די אמאל ווערן פריינד,
פאר וועמען דיין גאנצע עקזיסטענץ

איז שטיל א שטענדיגער מוסר?"
"מערבדיגער דיוואן"

פונקט די אומווערדיגע מענטשן דארפן באזונדער דאנקבאר זיין פאר דעם כבוד־כלל. ער מאכט זיי גלייך מיט מענטשן וואס וואלטן אנדערש געווען העכער פון זיי אין יעדן פרט.

ווען אזא איינער זידלט, דאס הייסט שרייבט צו א צווייטן א שלעכטע אייגנשאפט, ציילט עס קודם ווי אן אמת'ער, באגרינדעטער אורטייל, א דעקרעט מיטן גאנצן כוח פון געזעץ. ער בלייבט אמת און גילטיג ביז מען ווישט אים אפ מיט בלוט.

דער באליידיגטער בלייבט דעריבער אין די אויגן פון אלע "מענער פון כבוד" וואס דער באליידיגער האט אים גערופן, אפילו ווען יענער איז דער לעצטער פון אלע מענטשן. ווייל ער האט, ווי דער טעכנישער אויסדרוק זאגט, "געלאזט די באליידיגונג אויף זיך".

דעריבער וועלן אים די "מענער פון כבוד" פאראכטן און אנטלויפן פון אים ווי פון א מצורע. למשל, זיך הויך און עפנטליך אפזאגן צו קומען אין דער געזעלשאפט וואו ער ווערט אריינגעלאזט.

דעם אנהייב פון דעם "קלוגן" כלל קען מען מסתמא צוריקפירן צום מיטלאלטער, ביזן פופצנטן יארהונדערט. אין קרימינעלע פראצעסן האט נישט דער אנקלאגער געדארפט באווייזן די שולד, נאר דער אנגעקלאגטער זיין אומשולד.

מען האט עס געקענט טאן דורך א ריינוואשנדיגער שבועה. דער אנגעקלאגטער האט אבער געדארפט האבן מיטשווערער, "consacramentales", וואס זאלן מיט א שבועה באשטעטיגן זייער איבערצייגונג אז ער קען נישט פאלש שווערן.

ווען ער האט נישט געהאט קיין מיטשווערער, אדער דער אנקלאגער האט זיי אפגעווארפן, איז אריינגעקומען "גאט'ס משפט", געווענליך א דועל. דער אנגעקלאגטער איז געווען א "געשענדעטער" און האט זיך געדארפט ריינוואשן. דא זעען מיר דעם אנהייב פונעם באגריף שאנד און פונעם גאנצן עסק וואס איז נאך דא ביי "מענער פון כבוד", נאר אן דער שבועה.

דא ליגט אויך די דערקלערונג פארן געצוואונגענעם טיפן צארן מיט וועלכן זיי נעמען אויף א באשולדיגונג אין ליגן און פארלאנגען בלוטיגע נקמה. ווייל ליגן איז אזוי געווענליך, איז די רעאקציע זייער משונה. אין ענגלאנד איז זי אפילו געווארן א טיף איינגעווארצלטער אבערגלויבן. ווער עס דראט מיט טויט פאר א באשולדיגונג אין ליגן דארף דאך זיין איינער וואס האט אין זיין לעבן קיינמאל נישט געליגנט.

אין מיטלאלטערישע קרימינעלע פראצעסן איז טאקע געווען א קורצער אופן: דער אנגעקלאגטער האט געזאגט צום אנקלאגער "דו זאגסט ליגן!", און גלייך האט מען זיך פארלאזט אויף "גאט'ס משפט". דערפון קומט אז לויטן ריטערליכן קאדעקס דארף מען נאך א באשולדיגונג אין ליגן גלייך נעמען געווער.

דאס איז אלץ ווענגן זידלען. אבער עס איז דא עפעס ערגער, אזוי שרעקליך אז איך דארף בעטן די "מענער פון כבוד" מחילה פארן דערמאנען עס. איך ווייס אז נאר דער געדאנק דערפון מאכט זייער הויט ציטערן און זייער האר זיך אויפשטעלן.

דאס איז דער "summum malum", דער גרעסטער צרה אין דער וועלט, ערגער אפילו ווי טויט און אייביגע פארדאמונג. שרעקליך עס צו זאגן: איינער קען געבן א צווייטן א פאטש אדער א זעץ. דער שרעקליכער פאל ברענגט אזא פולן פארלוסט פון כבוד אז ווען אנדערע שעדיגונגען קען מען היילן דורך לאזן בלוט, פארלאנגט זיך דא א פולע הריגה.

3. כבוד האט גארנישט צו טאן מיט וואס א מענטש איז פאר זיך, אדער צי זיין מאראלישע נאטור קען זיך אמאל ענדערן, און אנדערע אזעלכע חקירות. ווען מען האט געשעדיגט אדער פארלוירן דעם כבוד, קען מען, ווען מען האנדלט געגנוג שנעל, גלייך און איינגאנצן צוריקשטעלן אים מיט איין אלגעמיינעם מיטל: דעם דועל.

ווען דער באליידיגער געהערט נישט צו די קלאסן וואס נעמען אן דעם ריטערליכן קאדעקס, אדער האט אמאל געהאנדלט קעגן אים, קען מען אפילו נאך נאר א ווערטערליכער באליידיגונג נעמען א געווער און הרג'ענען אים גלייך, אדער כאטש אין דער קומענדיגער שעה. דעמאלט איז דער כבוד צוריקגעשטעלט.

ווען מען וויל אויסמיידן דעם שריט צוליב די שפעטערדיגע אומאנגענעמקייטן, אדער מען ווייסט נישט זיכער צי יענער איז אונטערגעווארפן דעם קאדעקס, איז דא נאך א צייטווייליגער מיטל: דער "אוואנטאזש". מען דארף זיין אסאך גרעבער פון יענעם. ווען זידלען העלפט שוין נישט, גייט מען צו שלאגן. אויך דא איז דא א סדר פון העכערע מדרגות: אויף א פאטש ענטפערט מען מיט א שטעקן, אויף א שטעקן מיט א בייטש, און קעגן א בייטש איז שפייען אן אויסגעצייכנטער מיטל. נאר ווען מען פארשפעטיגט די מיטלען דארף מען בלוטיגע אפעראציעס.

דער מעטאד בויט זיך אויפן קומענדיגן כלל.

4. וויפיל ווערן געזידלט איז א שאנד, אזויפיל איז זידלען א כבוד. למשל, מיין קעגנער האט אויף זיין זייט אמת, רעכט און שכל. אבער ווען איך זידל אים, דארף אלץ זיך אפטראגן. רעכט און כבוד זענען אויף מיין זייט. ער האט פארלוירן זיין כבוד ביז ער שטעלט עס צוריק, נישט דורך רעכט און שכל, נאר דורך שיסן און שטעכן.

גראבקייט איז דעריבער אן אייגנשאפט וואס, בנוגע כבוד, פארבייט אדער וועגט איבער יעדע אנדערע אייגנשאפט. ווער עס איז גרעבער איז שטענדיג גערעכט. וואס פאר א נארישקייט, אומטאקט אדער מיאוסקייט א מענטש זאל נאר טאן, הערט עס דורך א גראבקייט אויף צו זיין שלעכט און ווערט גלייך בארעכטיגט.

ווען אין א דיסקוסיע אדער אפילו א שמועס ווייזט יענער א גרונטליכערע באקענטשאפט מיטן ענין, א שטארקערע ליבע צום אמת, א געזונטערן אורטייל אדער מער שכל, אדער בכלל גייסטיגע מעלות וואס שטעלן אונז אין שאטן, קענען מיר גלייך מבטל זיין זיינע מעלות און אונזערע אנטפלעקטע חסרונות, און אפילו באקומען די אויבערהאנט, דורך זיין באליידיגנדיג און גראב.

א גראבקייט באזיגט יעדן ארגומענט און פארטונקלט יעדן גייסט. אבי דער קעגנער ענטפערט נישט מיט אן נאך גרעסערער גראבקייט און ציט אונז נישט אריין אין דעם "איידעלן" פארמעסט פונעם אוואנטאזש. דעמאלט בלייבן מיר די זיגער מיטן כבוד אויף

אונזער זייט. וויסן, שכל און גייסט דארפן זיך אפטראגן, ארויסגעטריבן פונעם פעלד דורך דער געטליכער גראבקייט.

דעריבער וועלן "מענער פון כבוד", ווי נאר איינער וואגט א מיינונג אנדערש פון זייערער, אדער אפילו ווייזט נאר מער שכל ווי זיי קענען, גלייך מאכן דעם אנשטעל אז זיי גייען ארויף אויף דעם קאמף־פערד. ווען זיי האבן נישט קיין קעגנארגומענט, נעמען זיי א גראבקייט. זי טוט אויף דאס זעלבע און איז לייכטער צו נוצן. דערנאך פארלאזן זיי דעם שלאכט־פעלד אלס זיגער.

מען זעט שוין ווי ריכטיג די מיינונג איז אז דער כבוד־כלל פאראיידלט דעם טאן אין דער געזעלשאפט. דער כלל בויט זיך ווידער אויפן קומענדיגן, דעם יסוד און נשמה פונעם גאנצן קאדעקס.

5. דער געריכט העכער פון אלע אנדערע, צו וועלכן מען קען זיך ווענדן ביי יעדן כבוד־סכסוך, איז דער געריכט פון פיזישן כוח, דאס הייסט חיה'ישקייט. יעדע גראבקייט ווענדט זיך בעצם צו דער חיה'ישער נאטור. זי דערקלערט דעם קאמף פון גייסטיגע כוחות אדער מאראלישע רעכט פאר נישט קוואליפיצירט, און שטעלט אויף זיין פלאץ דעם קאמף פון פיזישע כוחות.

ביי דעם סארט באשעפעניש וואס פראנקלין רופט "א חיה וואס מאכט געצייג", פירט מען דעם קאמף מיט געווער, די געצייג וואס פאסן צו זיין נאטור, אין א דועל. עס ברענגט אן ענדגילטיגן באשלוס. דעם כלל רופט מען קורץ, מיט איראניע, "פויסטן־רעכט". ריטערליכער כבוד דארף דעריבער הייסן פויסטן־כבוד.

6. בירגערליכער כבוד איז, ווי מיר האבן געזען, זייער שטרענג בנוגע מיינס און דיינס, התחייבותן און דאס געגעבענע ווארט. דער קאדעקס וואס מיר באטראכטן דא ווייזט דווקא דערביי די "איידלסטע" נאכגעביגקייט.

נאר איין ווארט טאר מען נישט ברעכן: דאס כבוד־ווארט, ביי וועלכן מען האט געזאגט "אויף מיין כבוד!" דערפון גייט אויס אז יעדעס אנדערע ווארט מעג מען ברעכן. אפילו נאכן ברעכן דאס כבוד־ווארט קען מען אין א נויט ראטעווען דעם כבוד מיטן אלגעמיינעם מיטל, דעם דועל. אין דעם פאל מיט די וואס טענה'ן אז מיר האבן געגעבן דאס ווארט.

נאר איין חוב מוז מען אומבאדינגט באצאלן: א חוב פון קארטן. דעריבער הייסט עס א "כבוד־חוב". ביי אלע אנדערע חובות מעג מען באשווינדלען אידן און קריסטן. דאס שאדט ריטערליכן כבוד בכלל נישט.

אן אומפארטייאישער מענטש וועט גלייך זען אז דער משונה'דיגער, בארבארישער און לעכערליכער כבוד־קאדעקס שטאמט נישט פון דעם טיפסטן מענטשליכן עצם, אדער פון א געזונטן בליק אויף מענטשליכע באציאונגען.

זיין זייער באגרעניצטער ווירקונג־קרייז באשטעטיגט דאס אויך. מען ניצט אים נאר אין אייראפע, און נאר זינט מיטלאלטער. אפילו דארט נאר ביי די איידעלע קלאסן, דאס מיליטער און זייערע נאכגייער. די גריכן און רוימער, און אויך די הויך־געבילדעטע

אזיאַטישע פֿעלקער פֿון דער אַלטער און נײַער צײַט, ווײַסן גאָרנישט פֿון דעם כּבֿוד און זײַנע כּללים.

זיי ווײַסן נאָר פֿונעם כּבֿוד וואָס מיר האָבן ערשט באַטראַכט. בײַ זיי צײלט אַ מענטש לויט זײַן גאַנצער אויפֿפֿירונג, נישט לויט וואָס אַ פֿרײַע צונג וויל זאָגן וועגן אים. וואָס איינער זאָגט אָדער טוט קען חרובֿ מאַכן זײַן אייגענעם כּבֿוד, אָבער נישט אַ צווייטנ'ס.

אַ קלאַפּ איז בײַ זיי נאָר אַ קלאַפּ. יעדעס פֿערד און אייזל קען געבן אַ נאָך געפֿערליכערן. לויט די אומשטענדן קען עס אויפֿוועקן כּעס און אפֿשר גלײַך ברענגען נקמה, אָבער עס האָט גאָרנישט צו טאָן מיט כּבֿוד. מען האָלט נישט קיין חשבונות־ביכער פֿון קלעפּ און זידל־ווערטער, צוזאַמען מיט דער "סאַטיספֿאַקציע" וואָס מען האָט באַקומען אָדער פֿאַרשפּעטיגט צו פֿאַרלאַנגען.

אין מוט און פֿאַראַכטונג פֿאַרן טויט זענען די פֿעלקער נישט שוואַכער פֿון קריסטליכן אייראָפּע. די גריכן און רוימער זענען געווען גאַנצע העלדן, אָבער האָבן גאָרנישט געוווּסט פֿונעם "point d'honneur". דער דועל איז בײַ זיי נישט געווען קיין ענין פֿון די איידעלע קלאַסן, נאָר פֿון געדונגענע גלאַדיאַטאָרן, פֿון שקלאַפֿן.

מען האָט אַרײַנגעשטעלט די גלאַדיאַטאָרן אין אַ קאַמף צו טויט, צוזאַמען מיט פֿאַראורטיילטע פֿאַרברעכער, און אָנגעהעצט זיי איינעם אויפֿן צווייטן, אויך מיטווילדע חיות, פֿאַרן פֿאָלק'ס פֿאַרווײַלונג. מיט דער אײַנפֿירונג פֿון קריסטנטום האָט מען אָפּגעשאַפֿט די גלאַדיאַטאָר־שפּילן. זייער פּלאַץ אין דער קריסטליכער תּקופֿה האָט אָבער, דורך "גאָט'ס משפּט", פֿאַרנומען דער דועל.

ווען די שפּילן זענען געווען אַ גרויזאַמער קרבן פֿאַרן אַלגעמיינעם חשק צו זען אַ ספּעקטאַקל, איז דער דועל אַ גרויזאַמער קרבן פֿאַר אַן אַלגעמיינעם פֿאַראורטייל. נאָר דאָ זענען די קרבנות נישט פֿאַרברעכער, שקלאַפֿן און געפֿאַנגענע, נאָר פֿרײַע, איידעלע מענטשן.

אַסאַך מעשׂיות פֿון אַלטערטום ווײַזן אַז דער פֿאַראורטייל איז זיי געווען אינגאַנצן פֿרעמד. ווען אַ טעוטאָנישער אָנפֿירער האָט גערופֿן מאַריוס צו אַ צוויי־קאַמף, האָט דער העלד געלאָזט ענטפֿערן אַז אויב ער וויל מער נישט לעבן, זאָל ער זיך אַליין נעמען דאָס לעבן. מאַריוס האָט אים אָבער אָנגעבאָטן אַן אויסגעדינטן גלאַדיאַטאָר מיט וועמען ער קען זיך שלאָגן.

בײַ פּלוטאַרך לייענען מיר אַז דער פֿלאָט־אָנפֿירער אייריביאַדעס, מיט וועמען טעמיסטאַקלעס האָט זיך געקריגט, האָט אויפֿגעהויבן זײַן שטעקן אים צו שלאָגן. יענער האָט נישט געצויגן קיין שווערד, נאָר געזאָגט: "שלאָג, אָבער הער מיך אויס."

וואָס פֿאַר אַן עקל דער ריטערליכער לייענער מוז שפּירן, ווען ער געפֿינט נישט גלײַך דערנאָך די ידיעה אַז די פֿאַראייניגונג פֿון אַטענישע אָפֿיצירן האָט דערקלערט אַז זי וויל מער נישט דינען אונטער אַזאַ טעמיסטאַקלעס!

איינער פון די נייערע פראנצויזישע שרייבער באמערקט דעריבער ריכטיג: "ווען עמיצן וואלט איינגעפאלן צו זאגן אז דעמאסטענעס איז געווען א 'מאן פון כבוד', וואלט עס ארויסגערופן א רחמנות'דיגן שמייכל. אויך ציצערא איז נישט געווען קיין 'מאן פון כבוד'." די ציטאט קומט פון C. Durand, "Soirees litteraires", Rouen 1828, צווייטער באנד, זייט 300. די שטעל ביי פלאטאן וועגן באליידיגונגען ווייזט אויך גענוג קלאר אז די אלטע האבן נישט געקענט דעם ריטערליכן כבוד־באגריף.

סאקראטעס איז צוליב זיינע שטענדיגע דיסקוסיעס אפט פיזיש באליידיגט געווארן. ער האט עס אבער רואיג פארטראגן. איינמאל האט מען אים געגעבן א שטויס מיטן פוס. ער האט עס געדולדיג אויפגענומען און געזאגט צו א פריינד וואס האט זיך געוואונדערט: "וואלט איך געהאט טענות צו אן אייזל ווען ער וואלט מיך געשטויסן?" דער מקור רעפערירט צו דיאגענעס לאערטוס, בוך II, פאראגראף 21.

אן אנדער מאל האט עמיצער געפרעגט: "זידלט און באליידיגט דיך נישט יענער מענטש?" האט ער געענטפערט: "ניין, ווייל וואס ער זאגט איז נישט געמאסטן אויף מיר." דער מקור רעפערירט צום זעלבן בוך, פאראגראף 36.

סטאבעאוס ברענגט א לאנגע שטעל פון מוזאניוס וואס ווייזט ווי די אלטע האבן געקוקט אויף באליידיגונגען. זיי האבן נישט געקענט קיין אנדערע באפרידיגונג חוץ דורך געריכט. קלוגע מענטשן האבן אויך דערפון זיך אפגעזאגט.

אז אויך פאר א פאטש האבן זיי נישט געקענט קיין אנדערע באפרידיגונג חוץ דורך געריכט זעט מען קלאר אין פלאטאן'ס "גארגיאס", וואו עס שטייט אויך סאקראטעס' מיינונג וועגן דעם.

דאס זעלבע גייט ארויס פון געליוס' באריכט וועגן לוציוס ווערראציוס, וואס האט זיך פארוויילט דורך אומזיסט טיילן פעטש פאר רוימישע בירגער אויף דער גאס. צו פארמיידן די נאכפאלגן האט ער מיטגענומען א שקלאף מיט א בייטל קופערנע מטבעות. דער שקלאף האט גלייך באצאלט יעדן איבערראשטן בירגער די געזעצליכע פארגיטיגונג פון פינף־און־צוואנציג אס פארן פארשאפן ווייטיק.

דער בארימטער ציניקער קראטעס האט באקומען פונעם מוזיקער ניקאדראמאס אזא שטארקן פאטש אז זיין פנים איז אויפגעשוואלן און געווארן בלוי. ער האט זיך ארויפגעלייגט אויפן שטערן א ברעטל מיטן אויפשריפט: "דאס האט געטאן ניקאדראמאס."

אזוי האט ער געברענגט א גרויסע שאנד אויפן פלייטנשפילער, וואס האט זיך אזוי ברוטאל אויפגעפירט קעגן א מענטש וועמען גאנץ אטען האט געאכט ווי א הויז־גאט.

פון דיאגענעס פון סינאפע האבן מיר א בריוו צו מעלעסיפוס וועגן דעם וואס שיכורע אטענישע בחורים האבן אים געשלאגן. ער דערקלערט אז עס האט נישט קיין באדייט.

סענעקא באהאנדלט אין "De constantia sapientis", פון קאפיטל צען ביזן סוף, די באליידיגונג, "contumelia", צו באווייזן אז דער חכם נעמט זי נישט אין אכט. אין קאפיטל פערצן זאגט ער: "וואס טוט א חכם ווען ער באקומט א פאטש? דאס זעלבע ווי

קאטא, ווען מען האט אים געגעבן א פאטש אין פנים. ער איז נישט אויפגעפלאמט און האט נישט גענומען נקמה. ער האט אויך נישט מוחל געווען, נאר אפגעלייקנט דעם עצם פאקט פון דער באליידיגונג."

"יא", וועט איר אויסרופן, "דאס זענען געווען חכמים!" הייסט עס אז איר זענט נאראנים? ריכטיג!

מיר זעען אז דער גאנצער פרינציפ פון ריטערליכן כבוד איז די אלטע געווען אינגאנצן אומבאקאנט. זיי זענען געבליבן געטריי דעם אומפארטייאישן, נאטירליכן בליק אויף זאכן און האבן זיך נישט געלאזט איינרעדן אזעלכע ווילדע, פינסטערע שטותים.

אין א פאטש האבן זיי דעריבער נישט געזען עפעס אנדערש ווי דאס וואס עס איז: א קליינע פיזישע שעדיגונג. אין דער נייער צייט איז עס אבער געווארן א קאטאסטראפע און א טעמע פאר טראגעדיעס. למשל אין קארנעל'ס "סיד", אדער אין איינע פון די נייערע דייטשע בירגערליכע טראגעדיעס, "די מאכט פון באציאונגען", וואס וואלט געדארפט הייסן "די מאכט פון פאראורטייל". ווען א פאטש פאלט אין דער פאריזער נאציאנאל־פארזאמלונג, קלינגט ער אפּ איבער גאנץ אייראפע.

די "מענער פון כבוד", וואס די דערמאנטע קלאסישע מעשיות און ביישפילן פון אלטערטום וועלן מסתמא אנטמוטיגן, רעקאמענדיר איך אלס קעגנגיפט צו לייענען אין דידרא'ס מייסטערווערק "Jacques le fataliste" די מעשה פון הער דעזגליאן. עס איז אן אויסגעצייכנטער מוסטער פון מאדערנעם ריטערליכן כבוד, וואס וועט זיי שטארק משמח זיין און באלערנען.

פון דעם אלעם איז גענוג קלאר אז דער ריטערליכער כבוד־פרינציפ איז נישט עפעס אריגינעלס וואס ווארצלט אין דער מענטשליכער נאטור. עס איז א קינסטליכע זאך, און זיין אנהייב איז נישט שווער צו געפינען.

עס איז א קינד פון דער צייט ווען די פויסטן זענען געווען מער אויסגעאיבט ווי די קעפּ, און די גלחים האבן געהאלטן דעם שכל אין קייטן. דאס הייסט פון דעם אזוי אויסגעלויבטן מיטלאלטער און זיין ריטערטום.

דעמאלט האט מען איבערגעגעבן גאט נישט נאר צו זארגן פאר מענטשן, נאר אויך צו משפט'ן פאר זיי. שווערע געזעצליכע פראגעס האט מען דעריבער באשלאסן דורך ארדאליעס, "גאט'ס משפט". מיט וויייניג אויסנאמען זענען זיי באשטאנען אין דועלן, נישט נאר צווישן ריטער, נאר אויך צווישן פשוטע בירגער. א פיינער ביישפיל דערפון זעען מיר אין שעקספיר'ס "היינריך דער זעקסטער", צווייטער טייל, צווייטער אקט, דריטע סצענע. [באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: דער אלטער אידישער דרוק שרייבט דא "היינריך דער פערטער". דער רעפערענץ איז פארראכטן לויט דער באטרעפנדיגער סצענע.]

אפילו נאך א געריכט־פסק האט מען נאך געקענט זיך ווענדן צום דועל ווי צו א העכערן געריכט, צו "גאט'ס משפט". אזוי האט מען ארויפגעזעצט פיזישן כוח און געשיק, די חיה'ישע נאטור, אויפן ריכטער־שטול אנשטאט דעם שכל.

די פראגע וועגן גערעכט אדער אומגערעכט האט מען נישט באשלאסן לויט וואס איינער האט געטאן, נאר לויט וואס איז אים געשען. פונקט ווי דער ריטערליכער כבוד־פרינציפ וואס גילט נאך ביזן מחבר'ס צייט. ווער עס צווייפלט אין דעם אפשטאם פונעם דועל זאל לייענען דאקטאר ג. מילינגען'ס אויסגעצייכנטן בוך "The History of Duelling", 1849.

ביזן מחבר'ס צייט געפינט מען ביי די אנהענגער פון ריטערליכן כבוד, וואס געהערן דווקא נישט צו די מערסטע געבילדעטע און טראכטנדיגע מענטשן, אזעלכע וואס זעען אין דעם דועל'ס אויסגאנג א געטליכן באשלוס פונעם סכסוך. זיי האבן מסתמא ירושה גע'ירש'נט דאס געפיל.

חוץ דעם אפשטאם פונעם ריטערליכן כבוד־פרינציפ איז זיין עיקר־ציל דורך דראען מיט פיזישער געוואלד ארויסצווינגען די אויסערליכע סימנים פון רעספעקט, וואס צו פארדינען באמת האלט מען פאר צו שווער אדער איבעריג.

עס איז ווי איינער וואס ווארעמט אן מיט דער האנט דעם קיילעכיגן טייל פונעם טערמאמעטער, און וויל מיטן שטייגן פונעם קוועקזילבער באווייזן אז זיין צימער איז גוט געהייצט.

ביי א נענטערן בליק איז דער ענין אזוי: בירגערליכער כבוד, וואס האט אין זינען פרידליכע באציאונגען מיט אנדערע מענטשן, באשטייט אין זייער מיינונג אז מיר פארדינען פולן צוטרוי, ווייל מיר אכטן יעדן איינעמ'ס רעכט. ריטערליכער כבוד באשטייט אין זייער מיינונג אז זיי דארפן מורא האבן פון אונז, ווייל מיר פלאנען אומבאדינגט צו פארטיידיגן אונזערע אייגענע רעכט.

דער כלל אז עס איז וויכטיגער אויפצוועקן מורא ווי צו פארדינען צוטרוי, ווייל אויף מענטשן'ס יושר קען מען וויניג בויען, וואלט נישט געווען אזוי פאלש ווען מיר וואלטן געלעבט אין א נאטירליכן צושטאנד, וואו יעדער דארף זיך אליין שיצן און גלייך פארטיידיגן זיין רעכט.

אבער אין א ציוויליזירטער געזעלשאפט, וואו דער שטאט האט גענומען אונטער זיין שוץ אונזער מענטש און פארמעגן, האט דער כלל מער נישט קיין פלאץ. ער שטייט איבעריג און פארלאזט, ווי די שלאסן און וואך־טורעמס פון דער צייט פון פויסטן־רעכט צווישן גוט באארבעטע פעלדער און באלעבטע וועגן, אדער אפילו באנען.

ריטערליכער כבוד, וואס האלט זיך פעסט ביי דעם כלל, האט זיך דעריבער געכאפט צו אזעלכע אנגריפן אויף דער פערזענליכקייט וואס דער שטאט באשטראפט נאר לייכט, אדער, לויטן פרינציפ "de minimis lex non curat", דאס געזעץ זארגט נישט פאר קלייניגקייטן, לאזט אינגאנצן אומבאשטראפט. דאס זענען קליינע באליידיגונגען, אמאל נישט מער ווי א ווערטל.

פונקט דערביי האט דער סארט כבוד געפירט צו אן איבערשאצונג פונעם אייגענעם מענטש וואס שטימט בכלל נישט מיט דער מענטשליכער נאטור, אירע אייגנשאפטן און איר גורל. דער אייגענער מענטש ווערט א מין הייליגקייט. מען האלט דעריבער אז דעם שטאט'ס שטראף פאר קליינע באליידיגונגען איז נישט גענוג, און נעמט זיך אליין צו באשטראפן דעם באליידיגער אין זיין גוף און לעבן.

אין דעם יסוד ליגט קלאר די חוצפה'דיגסטע גאווה. זי פארגעסט אינגאנצן וואס דער מענטש איז באמת און פארלאנגט אז ער זאל בלייבן אינגאנצן פריי פון יעדן אנגריף און פארוואורף. אבער ווער עס וויל דאס דורכפירן מיט געוואלד און דערקלערט "ווער עס זידלט מיך אדער גיט מיר א קלאפ זאל געטייט ווערן", פארדינט שוין דערמיט אליין פארטריבן צו ווערן פון לאנד.

צו פארשענערן די חוצפה'דיגע גאווה ברענגט מען פארשידענע תירוצים. מען זאגט אונז אז פון צוויי מוטיגע מענטשן וועט דאך קיינער נישט נאכגעבן. דער קלענסטער צוזאמענשטויס וועט פירן צו זידלען, דערנאך צו שלאגן, און צום סוף צו הריגה. עס איז דעריבער, צוליב אנשטענדיגקייט, בעסער איבערצושפרינגען די מיטלסטע שטאפלען און גלייך נעמען געווער.

מיט דער צייט האט מען די פרטים פונעם פראצעס צונויפגעשטעלט אין א שטרענגער, פעדאנטישער סיסטעם פון געזעצן און כללים. דאס איז דער ערנסטער פארס אין דער וועלט, א כבוד־טעמפל געבויט לכבוד דער נארישקייט.

אבער דער עצם חשבון איז פאלש. ביי זאכן מיט קליינער וויכטיגקייט, ווייל וויכטיגע זאכן גיט מען אלעמאל איבער צום געריכט, וועט פון צוויי אומדערשראקענע מענטשן איינער זיכער נאכגעבן: דער קלוגער. פשוטע מיינונגען לאזט מען פארביי אומגעאכט.

דער באווייז איז דאס פאלק, אדער אלע די פיל קלאסן וואס נעמען נישט אן דעם ריטערליכן כבוד־פרינציפ און ביי וועמען סכסוכים גייען דורך אויף א נאטירליכן אופן. ביי זיי איז הריגה הונדערט מאל זעלטענער ווי ביי דער קליינער גרופע וואס האלט זיך ביי דעם פרינציפ, אפשר נישט מער ווי איין טויזנטל פון דער גאנצער באפעלקערונג. אפילו א געשלעג איז דארט זעלטן.

מען טענה'ט אויך אז דער כבוד־פרינציפ מיט זיינע דועלן איז א וויכטיגער יסוד פון גוטן טאן און פיינע מידות אין דער געזעלשאפט, ווייל ער שיצט קעגן אויסברוכן פון גראבקייט און אומדערצויגנקייט.

אבער אין אטען, קארינט און רוים האט מען זיכער אויך געקענט טרעפן גוטע, אפילו זייער גוטע געזעלשאפט, פיינע מידות און גוטן טאן, אן דעם שרעק פון ריטערליכן כבוד.

אמת, די פרויען האבן דארט נישט פארנומען דעם אויבנאן אין דער געזעלשאפט ווי ביי אונז. לויטן מחבר גיט דאס קודם א פריוואלן, לייכטזיניגן כאראקטער צו דער פארוויילונג, פארטרייבט יעדן אינהאלטסרייכן שמועס, און העלפט שטארק אז פערזענליכער מוט זאל ביי אונז שטיין העכער פון יעדע אנדערע אייגנשאפט.

אין דער אמת'ן איז מוט נאר א רעלאטיווע מעלה, א מעלה פון אן אונטעראפיציר. אפילו חיות שטייגן אונז דערין איבער. דעריבער זאגט מען טאקע "מוטיג ווי א לייב".

אנטקעגן דער פריערדיגער טענה איז דער ריטערליכער כבוד־פרינציפ אפט א זיכערער עיר מקלט פאר אומערליכקייט און שלעכטיגקייט אין גרויסע ענינים, און פאר גראבקייט, אומבאטראכטקייט און שלעכטע מידות אין קליינע. אסאך גראבע שטיק

ווערן צוליב אים פארשוויגן, ווייל קיינער וויל נישט איינשטעלן זיין לעבן כדי זיי צו פאררעכטן.

אין הסכם מיט דעם זעען מיר אז דער דועל ווערט געפירט מיטן גרעסטן פראכט און בלוטדורשטיגן ערנסט דווקא ביי יענער נאציע וואס האט אין פאליטישע און פינאנציעלע ענינים געוויזן א מאנגל אין אמת'ן כבוד. ווי עס איז ביי איר אין פריוואטן לעבן קען מען פרעגן די וואס האבן דערפארונג. בנוגע איידלקייט און געזעלשאפטליכער קולטור איז זי שוין פון לאנג אן באקאנט אלס א נעגאטיווער ביישפיל.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: די אלגעמיינע טענות וועגן פרויען און נאציעס אין די פאראגראפן זענען דעם מחבר'ס היסטארישע אורטיילן.]

די תירוצים האלטן נישט אויס. מיט מער רעכט קען מען טענה'ן אז אזוי ווי א הונט בייסט צוריק ווען מען רייצט אים, און קומט נענטער ווען מען גלעט אים, אזוי איז עס אויך אין דער מענטשליכער נאטור צו ענטפערן מיט פיינטליכקייט אויף פיינטליכקייט, און צו ווערן פארביטערט און אויפגערייצט דורך סימנים פון פאראכטונג אדער האס.

ערגעץ אויף דער וועלט, חוץ אין געוויסע פרומע סעקטעס, נעמט מען נישט רואיג אויף זידלען אדער א קלאפ. די נאטור פירט אבער אין קיין אופן נישט ווייטער ווי צו א פאסיגן אויסגלייך. זי פארלאנגט נישט אז א באשולדיגונג אין ליגן, נארישקייט אדער פחדנות זאל באשטראפט ווערן מיט טויט. דער אלט־דייטשער כלל אז א קלאפ מוז באצאלט ווערן מיט בלוט איז א מיאוסער ריטערליכער אבערגלויבן.

ענטפערן אויף א באליידיגונג אדער זיך אפרעכענען פאר איר איז אין יעדן פאל א זאך פון כעס, נישט פון כבוד און פליכט, ווי דער ריטערליכער פרינציפ שטעמפלט עס.

יעדער פארוואורף קען באליידיגן נאר אין דער מאס וואס ער טרעפט. די לייכטסטע ריכטיגע אנצוהערעניש פארוואונדעט פיל טיפער ווי די שווערסטע באשולדיגונג אן א גרונט. ווער עס ווייסט באמת אז ער פארדינט נישט דעם פארוואורף דארף און וועט ענטפערן דערויף גאנץ רואיג מיט פאראכטונג.

דער כבוד־פרינציפ פארלאנגט אבער אז ער זאל ווייזן אן עמפינדליכקייט וואס ער האט נישט, און נעמען בלוטיגע נקמה פאר באליידיגונגען וואס רירן אים נישט אן. דער מענטש דארף אליין האבן א שוואכע מיינונג וועגן זיין ווערט אויב ער איילט זיך צו אפשטעלן א שלעכטע מיינונג דורכן שלאגן דעם שונא.

אן אמת'ע שאצונג פון זיין אייגענעם ווערט וועט אים מאכן גלייכגילטיג צו באליידיגונגען. ווען זי פעלט, וועלן קלוגשאפט און בילדונג אים ווייזן ווי צו פארגלעטן דעם אינצידענט און איינהאלטן דעם כעס.

וואלטן מיר נאר געקענט פטור ווערן פון דעם ריטערליכן אבערגלויבן, אז קיינער זאל מער נישט טראכטן אז דורך זידלען קען ער אוועקנעמען יענעמ'ס כבוד אדער צוריקשטעלן דעם אייגענעם; און יעדער אומרעכט, רויקייט און גראבקייט זאל מער נישט קענען ווערן בארעכטיגט מיט דער גרייטקייט צו געבן "סאטיספאקציע", זיך צו שלאגן דערפאר.

אלע וואלטן דעמאלט גלייך געזען אז ביי זידלען און דערנידערן איז דער באזיגטער דער זיגער. ווי ווינצענצא מאנטי זאגט, באליידיגונגען זענען ווי קירכליכע פראצעסיעס: זיי קומען שטענדיג צוריק וואנען זיי זענען ארויס.

מען וואלט מער נישט געדארפט באווייזן מיט גראבקייט אז מען איז גערעכט. שכל און אורטייל וואלטן געקומען צום ווארט אנדערש ווי איצט. איצט דארפן זיי קודם אויסרעכענען צי זיי וועלן זיך נישט אנשטויסן אין די מיינונגען פון באגרעניצטקייט און נארישקייט, וואס ווערן שוין אויפגערעגט און פארביטערט בלויז דורכן שכל'ס אויפטרעטן.

אזוי קומט אויס אז דער קאפ וואו דער שכל וואוינט דארף זיך אנשטויסן אינעם פלאכן שיידל וואו די נארישקייט האלט זיך אויף. דעמאלט וואלט גייסטיגע העכערקייט פארנומען איר ריכטיגן אויבנאן. איצט פארנעמט עס, אפילו פארשטעלט, פיזישע העכערקייט און הוסארן־מוט. די בעסטע מענטשן וואלטן געהאט איין גרונט ווייניגער זיך צוריקצוציען פון געזעלשאפט.

אזא ענדערונג וואלט געברענגט אמת'ן גוטן טאן און געעפנט א וועג פאר באמת גוטער געזעלשאפט, ווי זי איז זיכער געווען אין אטען, קארינט און רוים. ווער עס וויל זען א ביישפיל זאל לייענען קסענאפאנ'ס "באנקעט".

די לעצטע פארטיידיגונג פונעם ריטערליכן קאדעקס וועט זיכער זיין: "אבער יעדער וואלט דאך, גאט באהיט, געקענט פשוט געבן דעם צווייטן א קלאפ!"

אין קורצן קען איך ענטפערן אז ביי די ניין־הונדערט־ניין־און־ניינציג טויזנטל פון דער געזעלשאפט וואס נעמען נישט אן דעם קאדעקס פאסירט עס גאנץ אפט, אן דעם וואס עמיצער זאל דערפון שטארבן. ביי זיינע אנהענגער איז כמעט יעדער קלאפ א טויטליכער. איך וועל אבער באטראכטן דעם ענין נענטער.

איך האב אפט געזוכט סיי אין דער חיה'ישער, סיי אין דער שכל'דיגער מענטשליכער נאטור א פעסטן, אדער כאטש דערטרעגליכן גרונט פאר דער איינגעווארצלטער איבערצייגונג אין א טייל פון דער געזעלשאפט אז א קלאפ איז עפעס שרעקליך. נישט א גרונט פון ליידיגע פראזעס, נאר איינער וואס מען קען צוריקפירן צו קלארע באגריפן. אומזיסט.

א קלאפ איז און וועט שטענדיג זיין א קליינער פיזישער שאדן וואס איין מענטש קען פארשאפן א צווייטן. עס באווייזט נאר אז ער איז שטארקער אדער געשיקטער, אדער אז דער צווייטער איז נישט געווען אויף דער וואך. ווייטער גייט דער חשבון נישט.

אבער איך זע ווי דער זעלבער ריטער וואס קוקט אויף א קלאפ פון א מענטשליכער האנט ווי אויפן גרעסטן שלעכטס באקומט א צען מאל שטארקערן קלאפ פון זיין פערד. ער הינקט אוועק מיט פארביסענעם ווייטיק און זאגט אז עס איז א קלייניגקייט.

איך האב געמיינט אז דער חילוק ליגט אין דער מענטשליכער האנט. איך זע אבער ווי אונזער ריטער ווערט אין א שלאכט צעקלאפט און צעשניטן פון דער זעלבער מענטשליכער האנט, און זאגט ווידער אז עס איז א קלייניגקייט און נישט כדאי צו רעדן

דערפון.

איך דערוויס זיך אויך אז א קלאפ מיט דער פלאכער זייט פון א שווערד איז נישט אזוי שלעכט ווי א קלאפ מיט א שטעקן. נישט לאנג צוריק האט מען געמעגט באשטראפן קאדעטן מיטן ערשטן, אבער נישט מיטן צווייטן. דער ריטערליכער קלאפ מיט דער שווערד ביים שלאגן צו ריטער איז אפילו דער גרעסטער כבוד.

דא לאזן זיך אויס מיינע פסיכאלאגישע און מאראלישע טעמים. עס בלייבט מיר נאר צו האלטן די גאנצע זאך פאר אן אלטן, טיף איינגעווארצלטן אבערגלויבן, נאך א ביישפיל פון דעם וואס מען קען מענטשן אלץ איינרעדן.

דאס באשטעטיגט אויך דער באקאנטער פאקט אז אין כינע איז שמייסן מיט באמבוס־רערן אן אפטע שטראף פאר בירגער און אפילו פאר באאמטע פון אלע קלאסן. עס ווייזט אז די מענטשליכע נאטור, אפילו די הויך ציוויליזירטע, גייט דארט נישט אין דעם זעלבן וועג.

א פרייער בליק אויף דער מענטשליכער נאטור לערנט אונז גאר אז שלאגן איז פאר מענטשן אזוי נאטירליך ווי בייסן פאר ווילדע חיות און שטויסן פאר בעלי־חיים מיט הערנער. דער מענטש איז א חיה וואס שלאגט. דעריבער ווערן מיר אויפגעבראכט אין די זעלטענע פעלער ווען מיר הערן אז איין מענטש האט געביסן א צווייטן. אבער אז ער זאל געבן און באקומען קלעפ איז א נאטירליכע זאך וואס קען לייכט פאסירן.

מען קען לייכט פארשטיין פארוואס מער קולטורעלע מענטשן מיידן אויך דאס אויס דורך קעגנזייטיגער זעלבסט־באהערשונג. אבער איינרעדן א פאלק, אדער אפילו איין קלאס, אז א קלאפ איז א שרעקליכער אומגליק נאך וועלכן מוז קומען מארד און הריגה, איז גרויזאם.

עס זענען שוין דא צופיל אמת'ע צרות אויף דער וועלט אז מען זאל מעגן צולייגן אויסגעטראכטע צרות וואס ברענגען אמת'ע. פונקט דאס טוט דער נארישער, בייזוויליגער אבערגלויבן.

איך מוז דעריבער צולייגן אז רעגירונגען און געזעצגעבער העלפן אים שטארק דורכן אזוי שטארק פרובירן אפצושאפן שמייסן אלס שטראף אין בירגערליכן און מיליטערישן לעבן. זיי מיינען אז זיי האנדלען פאר מענטשליכקייט. אין דער אמת'ן טוען זיי דעם היפוך, ווייל זיי פארשטערקערן די אומנאטירליכע, שעדליכע משוגעת וואס האט שוין געפאדערט אזויפיל קרבנות.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: די קומענדיגע פארטיידיגונג פון קערפערליכע שטראפן, ווי אויך די פריערדיגע באשרייבונג פון געוואלד אלס "נאטירליך", זענען דעם מחבר'ס היסטארישע שטעלונגען. די איבערארבעטונג גיט זיי נישט אלס עצות אדער היינטיגע אנווייזונגען.]

ביי אלע פארברעכנס חוץ די שווערסטע זענען קלעפ די ערשטע שטראף וואס פאלט דעם מענטש איין, און דעריבער די נאטירליכע. ווער עס לאזט זיך נישט נעמען מיט שכל וועט זיך לאזן מיט קלעפ.

א מענטש וואס מען קען נישט באשטראפן מיט געלט ווייל ער האט גארנישט, און נישט מיט פארלוסט פון פרייהייט ווייל מען דארף זיין ארבעט און זיין אפוועזנהייט וועט שאדן, צו באשטראפן מיט מעסיגע שמיץ איז לויטן מחבר סיי ביליג, סיי נאטירליך.

מען ברענגט דערקעגן קיין טעמים נישט, נאר פראזעס וועגן "מענטשליכער ווערדע", וואס שטיצן זיך נישט אויף קלארע באגריפן, נאר ווידער אויפן שעדליכן אבערגלויבן.

א כמעט לעכערליכער ביישפיל באשטעטיגט דעם יסוד: נישט לאנג צוריק האט מען אין געוויסע לענדער פארביטן די שטראף פאר סאלדאטן פון שלאגן מיט א שטעקן אויף שלאגן מיט לייסטלעך.ביידע ברענגען קערפערליכן ווייטיק, אבער די צווייטע רירט כלומרשט נישט אן דעם כבוד און דערנידעריקט נישט.

דורכן אזוי אנערקענען דעם אבערגלויבן העלפט מען דעם ריטערליכן כבוד־פרינציפ, און דערמיט דעם דועל. פון דער אנדערער זייט פרובירט מען, אדער מאכט כאטש דעם אנשטעל, אפצושאפן דעם דועל דורכן געזעץ.

דער רעזולטאט איז אז דאס שטיקל פויסטן־רעכט פונעם ווילדסטן מיטלאלטער טרייבט זיך נאך ארום אינעם ניינצנטן יארהונדערט אויף א סקאנדאליעזן אופן. עס וואלט שוין צייט געווען עס ארויסצואווארפן מיט חרפה און שאנד.

מען מעג דאך היינט נישט מעטאדיש העצן אפילו הינט אדער הענער איינעם אויפן צווייטן. אין ענגלאנד, כאטש, באשטראפט מען אזעלכע העצערייען. אבער מענטשן העצט מען קעגן זייער ווילן צו א טויטליכן קאמף דורכן לעכערליכן אבערגלויבן פון דעם אבסורדן כבוד־פרינציפ און זיינע באגרעניצטע פארטרעטער.

מען פארפליכטעט זיי צו קעמפן ווי גלאדיאטארן צוליב יעדן סארט לומפעריי. איך שלאג דעריבער פאר דייטשע געזעץ־קענער צו נוצן אנשטאט דעםווארט "דועל" דעם אויסדרוק "ריטער־העצע". דער מחבר לייגט צו אז "דועל" שטאמט אפשר נישט פונעם לאטייניש "duellum", נאר פונעם שפאנישן "duelo", טרויער, קלאג אדער יסורים.

[באמערקונג: די ווארט־דערקלערונג איז דעם מחבר'ס השערה, נישט א נייע באשטעטיגונג פון דער מאדערנער אויסגאבע.]

די פעדאנטישקייט מיט וועלכער מען פירט אויס די נארישקייט גיט זיכער שטאף צום לאכן. אבער עס איז פאררדריסליך אז דער פרינציפ מיט זיין קאדעקס שאפט א מלוכה אין דער מלוכה. זי אנערקענט קיין רעכט נישט חוץ פויסטן־רעכט און טיראניזירט אלע קלאסן וואס זענען איר אונטערגעווארפן.

זי האלט אפן די טירן פון א הייליגן געהיימען געריכט. יעדער מענטש קען מיט לייכט געשאפענע תירוצים ברענגען א צווייטן פאר אים און משפט'ן אויף זיין און אויף דעם אייגענעם לעבן און טויט.

עס איז געווארן א ווינקל פאר מארדער, פון וועלכן יעדער אויסוואורף וואס געהערט נאר צו די קלאסן קען שטעלן אין סכנה, אפילו אומברענגען, דעם איידלסטן און בעסטן מענטש. פונקט צוליב זיין ווערט מוז יענער אים שוין פיינט האבן.

נאכדעם וואס יוסטיץ און פאליציי האבן שוין דערגרייכט אז נישט יעדער אויסוואורף קען אויפשרייען אויף דער גאס "דאס געלט אדער דאס לעבן!", וואלט געזונטער שכל אויך געדארפט דערגרייכן אז אין אונזער פרידליכן פארקער זאל נישט יעדער אויסוואורף קענען שרייען "דער כבוד אדער דאס לעבן!"

מען דארף אראפנעמען פון די העכערע קלאסן די שווערע לאסט אז יעדער פון זיי קען יעדע מינוט דארפן באצאלן מיט זיין גוף און לעבן פאר דעם וואס עמיצן פאלט איין אויסצולאזן אויף אים זיין רויקייט, גראבקייט, נארישקייט און בייזקייט.

אז צוויי יונגע, אומדערפארענע הייסע קעפ וואס ווערן צו ווילד ביים ווערטלען דארפן דערפאר באצאלן מיט בלוט, געזונט אדער לעבן איז א הימל־שרייענדיגע שאנד.

ווי גרויזאם די מלוכה אין דער מלוכה טיראניזירט, און ווי גרויס דער אבערגלויבן'ס כוח איז, זעט מען דערפון אז א היבשע צאל מענטשן האבן אין פארצווייפלונג זיך גענומען דאס לעבן ווען זיי האבן נישט געקענט צוריקשטעלן זייער געשעדיגטן ריטערליכן כבוד. דער באליידיגער'ס צו הויכער אדער צו נידריגער שטאנד, אדער אנדערע אייגנשאפטן, האבן אויסגעשלאסן א דועל. אזוי האבן זיי געפונען א טראגיקאמישן סוף.

דאס פאלשע און אבסורדע ווערט אפט צום סוף אויפגעדעקט ווען עס דערגרייכט דעם שפיץ און פאלט אין א סתירה. אויך דא זעען מיר דעם שרייענדיגסטן ווידערשפרוך: אן אפיציר טאר נישט פירן א דועל, אבער אויב ער זאגט זיך אפ דערפון באשטראפט מען אים מיטן פארלוסט פון זיין ראנג.

איך וועל גיין נאך ווייטער. ווען מען באטראכט די זאך קלאר און אן פאראורטייל, ליגט דער אזוי גרויס געמאכטער חילוק צווישן אומברענגען א שונא אין אן אפענעם קאמף מיט גלייכע געווער און אומברענגען אים פון א באהעלטעניש דערין: די מלוכה אין דער מלוכה אנערקענט נישט קיין רעכט חוץ דעם רעכט פונעם שטארקערן, פויסטן־רעכט. זי האט דאס דערהויבן צו "גאט'ס משפט" און געמאכט דעם יסוד פון איר קאדעקס.

דער אפענער קאמף באווייזט דאך נאר אז מען איז שטארקער אדער געשיקטער. כדי אים צו בארעכטיגן מוז מען אננעמען אז דעם שטארקערן'ס רעכט איז באמת א רעכט.

דער אמת איז אבער אז אויב יענער ווייסט נישט ווי זיך צו פארטיידיגן, גיט עס מיר נאר די מעגליכקייט אים אומצוברענגען, נישט דאס רעכט. א מאראלישע בארעכטיגונג קען ליגן נאר אין די מאטיוון פארן אוועקנעמען זיין לעבן.

נעמען מיר אן אז מען האט טאקע גוטע מאטיוון דערצו, איז נישטא קיין גרונט פארוואס עס זאל זיך ווענדן אין ווער קען בעסער שיסן אדער פייכטן. פון א מאראלישן שטאנדפונקט האט דעם שטארקערן'ס רעכט נישט מער געוויכט ווי דעם קלוגערן'ס רעכט. די רעכט פונעם קאפ און פון דער פויסט זענען גלייך. אויך אין א דועל ניצט מען דאך ביידע, ווייל יעדער פייכט־פינט איז א מין תכסיס.

ווען איך האלט זיך מאראליש בארעכטיגט אוועקצונעמען עמיצן'ס לעבן, איז נאריש זיך ערשט צו פארלאזן אויפן חילוק אין אונזער קאמף־געשיק. דער וואס האט מיך שוין איינמאל באעוולט קען אזוי אויך נעמען מיין לעבן.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: דער מחבר פארגלייכט דא פארשידענע פארמען פון טויטליכע געוואלד כדי אפצואווארפן דעם דועל'ס כלומרשט מאראלישע מעלה. דאס איז א טעארעטישער ארגומענט קעגן דעם כבוד־קאדעקס, נישט אן אנווייזונג אדער בארעכטיגונג פאר נקמה.]

רוסא'ס מיינונג, וואס ער זאגט פארזיכטיג אן אין דער איין־און־צוואנציגסטער באמערקונג צום פערטן בוך פון "עמיל", איז אז פאר באליידיגונגען זאל מען נישט נעמען נקמה דורך א דועל, נאר דורך פשוטן מארד.

רוסא איז אבער געווען אזוי באהערשט פון ריטערליכן אבערגלויבן אז ער האט שוין א באשולדיגונג אין ליגן געהאלטן פאר א בארעכטיגונג צו מארד. ער האט דאך געמוזט וויסן אז יעדער מענטש האט פארדינט אזא פארוואורף אן א שיעור מאל, שוין אפגערעדט פון אים אליין.

דער פאראורטייל וואס בארעכטיגט אומברענגען א באליידיגער ווען עס ווערט געטאן אין אן אפענעם קאמף מיט גלייכע געווער, האלט קלאר פויסטן־רעכט פאר אן אמת'ן רעכט און דעם צוויי־קאמף פאר גאט'ס משפט.

אן איטאליענער וואס פלאמט פון כעס און פאלט אן אויף זיין באליידיגער וואו ער טרעפט אים האנדלט, לויטן מחבר'ס פארגלייך, כאטש קאנסעקווענט און נאטירליך. ער איז אפשר קלוגער, אבער נישט ערגער פונעם דועליסט.

ווען איר זאגט אז איר זענט געווען בארעכטיגט אומצוברענגען א שונא אין א דועל ווייל ער האט אויך געפרובירט אייך אומצוברענגען, איז דער ענטפער אז איר האט אים מיט אייער ארויסרוף געברענגט אין א לאגע וואו ער האט זיך געמוזט פארטיידיגן.

בכוונה ברענגען איינער דעם צווייטן אין א לאגע פון געצוואונגענער זעלבסט־פארטיידיגונג איז בעצם נאר זוכן א תירוץ צו באגיין א מארד.

א בארעכטיגונג קען אפשר קומען פון דעם כלל "volenti non fit injuria", מען באוועלט נישט איינעם וואס איז מסכים, אויף וויפיל ביידע זענען מסכים איינצושטעלן זייער לעבן. אבער אויך די הסכמה איז נישט אזוי פשוט. דער טיראנישער ריטערליכער כבוד־פרינציפ מיט זיין אבסורדן קאדעקס שלעפט מיט געוואלד ביידע קעמפער, אדער כאטש איינעם, צו דער בלוטיגער אינקוויזיציע.

איך האב א ביסל מאריך געווען וועגן ריטערליכן כבוד. איך האב עס אבער געטאן מיט א גוטער כוונה. דער איינציקער הערקולעס וואס קען אויסרייניגן די שטאלן פון מאראלישע און גייסטיגע צרות איז פילאזאפיע.

צוויי זאכן מאכן דעם געזעלשאפטליכן מצב פון אונזער צייט ערגער ווי דעם פון מיטלאלטער. זיי געבן אונזער צייט א ווילדן, פינסטערן, מרה־שחורה'דיגן אויסזען, פון וועלכן דאס מיטלאלטער, פריש און געזונט ווי דער פרימארגן פון לעבן, איז געווען פריי. דאס זענען דער ריטערליכער כבוד־פרינציפ און געשליכטלעך איבערגעגעבענע קראנקהייטן, "par nobile fratrum", א שיינעם פאר ברידער. ביידע צוזאמען האבן פארסמט סיי ליבע, סיי האס.

די קראנקהייטן ווירקן פיל ווייטער ווי עס זעט אויס אויפן ערשטן בליק. זייער איינפלוס איז נישט נאר פיזיש, נאר אויך מאראליש. זינט אמור'ס פיילנבייטל טראגט אויך פארסמטע פיילן, איז אין די באציאונגען צווישן די געשלעכטער אריין א פרעמדער, פיינטליכער, כמעט טייוולישער עלעמענט.

דורכדעם ציט זיך א טונקעלער, שרעקליכער אומצוטרוי פון איין געשלעכט צום צווייטן. דער אומדירעקטער איינפלוס פון אזא ענדערונג אין די גרונט־יסודות פון מענטשליכער געמיינשאפט פארשפרייט זיך אויך מער אדער ווייניגער אויף די אנדערע באציאונגען צווישן מענטשן. אויספירן דעם ענין וואלט מיך געפירט צו ווייט.

[באמערקונג: די היסטארישע און מעדיצינישע פארגלייכן ווערן דא איבערגעגעבן ווי דער מחבר האט זיי אויפגעשטעלט אין זיין צייט.]

אן ענליכן איינפלוס, כאטש אויף אן אנדער אופן, האט דער ריטערליכער כבוד־פרינציפ. דער פייערליכער פארס, אומבאקאנט אין דער אלטער וועלט, האט די מאדערנע געזעלשאפט געמאכט שטייף, ערנסט און אנגעצויגן, שוין דערמיט וואס מיר מוזן זיך אזוי שטרענג היטן מיט יעדןווארט.

אבער דאס איז נאך ווייניג. דער פרינציפ איז אן אלגעמיינער מינאטאור. נישט נאר איין לאנד ווי אמאל, נאר אלע לענדער פון אייראפע מוזן אים יעדעס יאר ברענגען א צאל זין פון איידעלע פאמיליעס אלס אפצאל.

עס איז דעריבער שוין צייט זיך צו נעמען צו דעם שרעק־בילד ווי איך האב דא געטאן. די צוויי מאנסטערס פון דער נייער צייט וואלטן שוין געדארפט באזיגט ווערן אינעם ניינצנטן יארהונדערט.

מיר האפן אז צום ערשטן וועט דאקטוירים מיט מיטלען פון פארמיידונג צום סוף געלינגען. א סוף מאכן צום צווייטן איז דעם פילאזאף'ס ארבעט, דורכן פאררעכטן באגריפן. רעגירונגען האבן עס ביז איצט נישט געקענט טאן מיט געזעצן. נאר דורכן פאררעכטן דעם באגריף קען מען אנגרייפן די צרה ביז איר ווארצל.

ווען רעגירונגען וואלטן באמת געוואלט אפשאפן דעם דועל, און דער קליינער ערפאלג וואלט טאקע געקומען פון מאכטלאזיגקייט, וואלט איך פארגעשלאגן א געזעץ פאר וועמענ'ס ערפאלג איך בין ערב. עס דארף נישט קיין בלוטיגע מיטלען, טויט־שטראף אדער לעבנסלענגליכע טורמע. פארקערט, עס איז א קליין, לייכט, האמעאפאטיש מיטל.

ווער עס רופט ארויס א צווייטן צו א דועל אדער נעמט אן דעם ארויסרוף זאל באקומען, אויפן כינעזישן שטייגער, אין העלן טאג פאר דער הויפט־וואך, צוועלף קלעפ מיט א שטעקן פונעם קארפאראל. ווער עס גיט איבער דעם ארויסרוף אדער דינט אלס סעקונדאנט זאל באקומען זעקס. בנוגע א דועל וואס איז שוין פארגעקומען זאל דער געוועגליכער קרימינעלער משפט בלייבן אין כוח.

א ריטערליך טראכטנדיגער מענטש וועט אפשר זאגן אז נאך אזא שטראף קען א "מאן פון כבוד" זיך נעמען דאס לעבן. דער מחבר ענטפערט מיט א ביטערער, פאראכטנדיגער באמערקונג אז ער האלט דאס פאר בעסער ווי יענער זאל אומברענגען א צווייטן.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: די באמערקונג איז דעם מחבר'ס אכזריות'דיגער אויסדרוק אין זיין פאלעמיק. זי איז נישט קיין עצה אדער אן אורטייל וועגן מענטשן אין פארצווייפלונג.]

בעצם ווייס איך אבער גוט אז די רעגירונגען ווילן נישט באמת אפשאפן דועלן. דאס געהאלט פון בירגערליכע באאמטע און נאך מער פון אפיצירן, חוץ די העכסטע שטעלעס, איז ווייט אונטערן ווערט פון זייער ארבעט. די אנדערע העלפט פון זייער לוין באצאלט מען מיט כבוד.

ער קומט קודם דורך טיטלען און ארדנס, און אין א ברייטערן זין דורך דעם שטאנד'ס כבוד בכלל. דער דועל איז דערביי א גוטער הילפסמיטל. דעריבער לערנט מען עס שוין אין די אוניווערסיטעטן. אזוי באצאלן די דועל'ס קרבנות מיט זייער בלוט דעם מאנגל אין געהאלט.

פאר פולקייט דארף מען אויך דערמאנען נאציאנאלן כבוד: דעם כבוד פון א גאנץ פאלק אלס טייל פון דער פעלקער־געמיינשאפט. צווישן פעלקער איז נישטא קיין אנדער געריכט חוץ כוח, און יעדער מוז דעריבער אליין שיצן זיין רעכט.

א נאציע'ס כבוד באשטייט דעריבער נישט נאר אין פארדינען צוטרוי, נאר אויך אין אויפוועקן מורא. זי טאר קיינמאל נישט לאזן אומבאשטראפט אנגריפן אויף איר רעכט. דער כבוד פאראייניגט אין זיך די פארלאנגען פון בירגערליכן און ריטערליכן כבוד.

צום סוף האבן מיר אויך אריינגערעכנט בארימטקייט אין דעם וואס א מענטש שטעלט פאר אין די אויגן פון דער וועלט. מיר דארפן זי איצט באטראכטן.

בארימטקייט און כבוד זענען צווילינג־שוועסטער, אבער ווי די דיאסקורן, פאלוקס און קאסטאר, פון וועלכע דער ערשטער איז געווען אומשטערבליך און דער צווייטער שטערבליך. בארימטקייט איז די אומשטערבליכע שוועסטער פון שטערבליכן כבוד. דאס מיינט אוודאי נאר דעם העכסטן סארט בארימטקייט, אמת'ע בארימטקייט. עס זענען אויך דא פארשידענע פארבייגייענדיגע סארטן.

כבוד גייט אן אייגנשאפטן וואס מען פארלאנגט פון יעדן איינעם אין די זעלבע באציאונגען. בארימטקייט גייט אן אייגנשאפטן וואס מען קען פון קיינעם נישט פארלאנגען. די ערשטע מעג יעדער עפנטליך צושרייבן צו זיך; די צווייטע האט קיינער נישט דאס רעכט זיך אליין צוצושרייבן.

אונזער כבוד דערגרייכט נאר דעם קרייז פון אונזערע באקאנטע. בארימטקייט לויפט פאראויס און מאכט אונז באקאנט איבעראל וואו זי דערגרייכט. אויף כבוד קען יעדער האבן א תביעה, אויף בארימטקייט נאר אויסערגעווענליכע מענטשן, ווייל מען פארדינט זי נאר דורך אויסערגעווענליכע פארדינסטן.

די פארדינסטן זענען אדער מעשים אדער ווערק. צוויי וועגן זענען דעריבער אפן צו בארימטקייט. אויף דעם וועג פון מעשים פירט דער עיקר א גרויס הארץ, אויף דעם וועג פון ווערק א גרויסער קאפ. ביידע האבן אייגענע מעלות און חסרונות.

דער הויפט־חילוק איז אז מעשים פארגייען און ווערק בלייבן. דער איידלסטער אויפטו האט נאר א צייטווייליגן איינפלוס. א געניאל ווערק לעבט און ווירקט, און זיין נוצליכער, דערהויבענער איינפלוס גייט דורך אלע צייטן.

פון מעשים בלייבט נאר דער אנדענק. ער ווערט אלץ שוואכער, פארדרייטער און ווייניגער אינטערעסאנט. מיט דער צייט קען ער אינגאנצן אויסגעלאשן ווערן, אויב געשיכטע נעמט אים נישט אויף און גיט אים איבער צו די קומענדיגע דורות ווי עפעס פארשטיינערט.

ווערק זענען אבער אליין אומשטערבליך. באזונדער די געשריבןע קענען איבערלעבן אלע צייטן. פון אלכסנדר מוקדון לעבט דער נאמען און די זכרון. אבער פלאטאן און אריסטאטל, האמער און הוראץ זענען נאך אליין דא און ווירקן דירעקט. די וועדעס מיט זייערע אופאנישאדן זענען פאר אונז, אבער קיין ידיעה איז צו אונז נישט אנגעקומען וועגן אלע מעשים וואס מען האט געטאן אין זייער צייט.

נאך א חסרון פון מעשים איז זייער אפהענגיגקייט פון צופאל, וואס דארף ערשט שאפן די מעגליכקייט פאר זיי. זייער באַרימטקייט ווערט אויך נישט באשטימט נאר דורך זייער אינערליכן ווערט, נאר דורך די אומשטענדן וואס געבן זיי וויכטיגקייט און גלאנץ.

ווען מעשים זענען ריין פערזענליך, למשל אין א מלחמה, ווענדט זיך זייער באַרימטקייט אין דער עדות פון ווייניג מענטשן. די זענען נישט אלעמאל דא, און אויך נישט אלעמאל גערעכט און אומפארטייאיש.

אבער מעשים האבן די מעלה אז צוליב זייער פראקטישן כאראקטער זענען זיי צוטריטליך צו יעדן מענטש'ס אורטייל. ווען מען גיט נאר ריכטיג איבער די פאקטן, ווערן זיי גלייך ריכטיג געשאצט. אויסער ווען זייערע מאטיוון ווערן ערשט שפעטער ריכטיג דערקענט. כדי צו פארשטיין א מעשה דארף מען דאך וויסן אירע מאטיוון.

מיט ווערק איז פונקט פארקערט. זייער אויפקום ווענדט זיך נישט אין צופאל, נאר אין זייער שאפער. ווילאנג זיי זענען דא בלייבן זיי וואס זיי זענען פאר זיך אליין. די שווערינקייט ליגט דווקא אינעם אורטייל. וואס העכער די ווערק, אלץ שווערער דאס שאצן. אפט פעלן קוואליפיצירטע, אומפארטייאישע און ערליכע ריכטער.

אבער זייער באַרימטקייט ווענדט זיך נישט נאר אין איין געריכט. מען קען אפעלירן. פון מעשים דערגרייכט די קומענדיגע דורות נאר א זכרון, אזוי ווי די צייט־חברים האבן אים איבערגעגעבן. ווערק דערגרייכן זיי אליין, אזוי ווי זיי זענען, אויסער אפשר געוויסע פארפעלטע טיילן.

מען קען דעריבער נישט פארפאלשן די פאקטן. דער שעדליכער איינפלוס פון דער סביבה אין אנהייב פאלט שפעטער אויך אוועק. אפט ברענגט די צייט ערשט די ווייניג אמת־קוואליפיצירטע ריכטער. זיי, אליין אויסנאמען, משפט'ן נאך גרעסערע אויסנאמען.

איינער נאכן צווייטן גיט אפ זיין וויכטיגע שטימע. אזוי קומט אמאל ערשט נאך הונדערטער יארן א פולשטענדיג גערעכטער אורטייל, וואס די שפעטערדיגע צייטן קענען מער נישט מבטל זיין. אזוי זיכער, אפילו אומפארמיידליך, איז די באַרימטקייט פון

ווערק.

צי די שאפער וועלן זי דערלעבן ווענדט זיך אבער אין אויסערליכע אומשטענדן און צופאל. עס פאסירט אלץ זעלטענער וואס העכער און שווערער די ווערק זענען.

סענעקא זאגט דעריבער אין בריוו נײַן־און־זיבעציג אויפן שענסטן אופן אז בארימטקייט פאלגט פארדינסט ווי דער שאטן פאלגט דעם גוף. אבער ווי ביים שאטן טרעפט זיך אז אמאל גייט זי פאראויס און אמאל פון הינטן.

ער לייגט צו: "מעג קנאה פארשווייגן אלע דײַנע צײַט־חברים, וועלן קומען מענטשן וואס וועלן משפט'ן אן באליידיגונג און אן משאת פנים."

אגב זעט מען דערפון אז די קונסט צו אונטערדריקן פארדינסט דורך בייזוויליגן שווייגן און איגנארירן, און צו פארבארגן דאס גוטע אויפן חשבון פונעם שלעכטן, האבן די לומפן פון סענעקא'ס צײַט שוין אויסגעאיבט פונקט ווי ביי אונז. קנאה האט פארשלאסן די ליפן סיי דארט, סיי דא.

געוויינליך קומט בארימטקייט אלץ שפעטער וואס לענגער זי וועט דארפן דויערן. יעדע אויסגעצייכנטע זאך רייפט זיך לאנגזאם. בארימטקייט וואס גייט איבער אין דורות איז ווי א דעמב וואס וואקסט לאנגזאם פון זיין זוימען. לייכטע, פארבייגייענדיגע בארימטקייט איז ווי שנעל וואקסנדיגע איין־יאריגע פלאנצן. פאלשע בארימטקייט איז ווי ווילדגראז וואס שיסט שנעל ארויס און ווערט אזוי שנעל פארדארבן.

דער יסוד איז אז וואס מער איינער געהערט די קומענדיגע דורות, דאס הייסט דער מענטשהייט בכלל, אלץ פרעמדער בלייבט ער זיינע צײַט־חברים. זיין שאפונג איז נישט באשטימט דווקא פאר זיי. זי געהערט זיי נאר אויף וויפיל זיי זענען א טייל פון דער מענטשהייט.

זי איז דעריבער נישט געפארבט מיט דער צײַט'ס לאקאלן קאליר. פונקט דערפאר קען מען זי לייכט איבערזען ווי א פרעמדע זאך. מענטשן שאצן ענדערש די וואס דינען די פארלאנגען פון זייער קורצן טאג אדער דער מינוט'ס שטימונג, געהערן איר אינגאנצן, לעבן און שטארבן מיט איר.

די גאנצע געשיכטע פון קונסט און ליטעראטור לערנט אונז אז די העכסטע שאפונגען פונעם מענטשליכן גייסט זענען געוויינליך אויפגענומען געווארן אומגינסטיג. די באציאונג איז געבליבן ביז העכערע גייסטער, פאר וועמען די ווערק זענען געווען באשטימט, זענען געקומען און האבן זיי ארויפגעברענגט צו זייער ריכטיגן פלאץ. מיט דער אזוי פארדינטער אויטאריטעט האבן זיי זיך דערנאך דארט געהאלטן.

צום סוף נעמט זיך דאס דערפון אז יעדער קען פארשטיין און שאצן נאר וואס איז אים ענליך. צום פלאכן פאסט דאס פלאכע, צום נידעריגן דאס נידעריגע, צום אומקלארן דאס פארווירטע, צום טעמפן דאס אומזיניגע. אבער צום בעסטן געפעלן יעדן איינעם זיינע אייגענע ווערק, וואס זענען אים אינגאנצן ענליך.

דער אלטער פאבל־דיכטער עפיכארמאס האט דעריבער געזונגען: "עס איז קיין וואונדער נישט וואס איך זאג, אז זיי געפעלן זיך אליין און זענען שיין אין זייערע אייגענע אויגן. פאר א הונט איז דער הונט דאס שענסטע באשעפעניש, פאר אן אקס דער אקס, פאר אן אייזל דער אייזל און פאר א חזיר דער חזיר."

דער שטארקסטער ארעם קען א לייכטע זאך נישטווארפן אזוי אז זי זאל פליען ווייט און זיך אפשלאגן מיט כוח. זי פארלירט שנעל די ענערגיע און פאלט, ווייל איר פעלט די אייגענע מאסע אויפצונעמען דעם פרעמדן כוח.

אזוי איז אויך מיט שיינע, גרויסע געדאנקען, אפילו געניאלישע מייסטערווערק, ווען זיי האבן נאר קליינע, שוואכע אדער קרומע קעפ וואס זאלן זיי אויפנעמען. די חכמים פון אלע צייטן קלאגן דערויף אינאיינעם.

בן סירא זאגט: "ווער עס רעדט מיט א נאר רעדט מיט א שלאפנדיגן. ווען אלץ איז שוין פארביי פרעגט ער ערשט: 'וואס איז עס?'" און האמלעט: "א קלוגע רעדע שלאפט אין א נאר'ס אויערן."

ליכטענבערג זאגט: "ווען א קאפ און א בוך שטויסן זיך צוזאמען און עס קלינגט ליידיג, איז דאס דען שטענדיג דעם בוך'ס שולד?" און אנדערשוואו: "אזעלכע ווערק זענען א שפיגל. ווען א מאלפע קוקט אריין קען נישט ארויסקוקן קיין אפאסטל."

צו דער מענטשליכער גייסטיגער אומפעאיגקייט, צוליב וועלכער שיינקייט ווערט, ווי געטע זאגט, נאך זעלטענער דערקענט און געשאצט ווי געפונען, קומט ווי איבעראל צו מאראלישע פארדארבנקייט אין דער פארעם פון קנאה.

דורכן בארימט ווערן הייבט זיך נאך א מענטש העכער פון די אנדערע פון זיין סארט. זיי ווערן דערמיט אויף אזויפיל אראפגעשטעלט. יעדער אנערקענטער פארדינסט ווערט בארימט אויפן חשבון פון די אן פארדינסטן.

"ווען מיר אנדערע געבן כבוד,
מוזן מיר זיך אליין פארקלענערן."
געטע, "מערבדיגער דיוואן"

דאס דערקלערט פארוואס מיטלמעסיגקייט, וואס איז אזוי גרויס אין צאל, מאכט גלייך יד אחת קעגן העכסטן טאלאנט אין וועלכער פארעם עס זאל נאר קומען. זי פארשווערט זיך אים צו ווידערשטיין און, ווען מעגליך, דערשטיקן. איר געהיימע פאראל איז: "נידער מיט פארדינסט!"

אפילו די וואס האבן אליין פארדינסטן און שוין פארדינט א נאמען וועלן נישט גערן זען א נייע בארימטקייט וואס פארטונקלט מיט איר גלאנץ די אייגענע.

כבוד געפינט געווענליך גערעכטע ריכטער און האט נישט קיין קנאה קעגן זיך. מען גיט אים אפילו יעדן איינעם פאראויס, אויף קרעדיט. בארימטקייט דארף אבער אויסגעקעמפט ווערן קעגן קנאה. אירע ארדנס ווערן אויסגעטיילט דורך א געריכט פון בפירוש פארטייאישע ריכטער.

כבוד קענען און ווילן מיר טיילן מיט יעדן. אבער ווער עס דערגרייכט בארימטקייט מאכט דעם צוטריט דערצו ענגער און שווערער פאר אנדערע.

די שוועריגקייט צו ווערן בארימט דורך ווערק שטייט אויך אין א פארקערטער באציאונג צו דער צאל מענטשן אין זייער עולם. די סיבות זענען גרינג צו פארשטיין. דעריבער איז עס פיל שווערער ביי ווערק וואס ווילן באלערנען ווי ביי ווערק וואס ווילן פארוויילן.

די שוועריגקייט איז צום גרעסטן ביי פילאזאפישע ווערק. די באלערנונג וואס זיי זאגן צו איז סיי נישט זיכער, סיי אן א מאטעריעלן נוצן. זייערע מחברים האבן דעריבער קודם אן עולם פון מיטזוכער.

די שוועריגקייטן אויף דעם וועג צו בארימטקייט ווייזן אז אויב די שאפער פון ווערטפולע ווערק וואלטן נישט געשאפן פון ליבע צום ווערק אליין און פון דער פרייד וואס עס ברענגט זיי, נאר וואלטן געדארפט דעם אויפמונטערונג פון בארימטקייט, וואלט די מענטשהייט געהאט ווייניג אדער גאר נישט קיין אומשטערבליכע ווערק.

נאך מער: ווער עס דארף שאפן דאס גוטע און אמת'ע און אויסמיידן דאס שלעכטע מוז אפילו גיין קעגן דעם עולם'ס אורטייל און קעגן אירע ווארטפירער, דאס הייסט זיי פאראכטן.

אזאריוס שטרייכט דעריבער ריכטיג אונטער די באמערקונג אז בארימטקייט אנטלויפט פון די וואס זוכן זי, און פאלגט די וואס פארנאכלעסיגן זי. די ערשטע פאסן זיך צו זייערע צייט־חברים'ס געשמאק, די צווייטע רעכענען זיך נישט מיט אים.

ווי שווער עס איז צו ווערן בארימט, אזוי לייכט איז צו האלטן די בארימטקייט וואס מען האט שוין דערגרייכט. אויך דערין שטייט בארימטקייט אנטקעגן כבוד.

כבוד גיט מען יעדן איינעם, אפילו אויף קרעדיט. ער דארף אים נאר אפהיטן. אבער דאס איז די גאנצע ארבעט: איין אומווערדיגע מעשה איז גענוג עס צו פארלירן אויף אייביג.

בארימטקייט קען אבער בעצם נישט פארלוירן גיין. דער אויפטו אדער ווערק דורך וועלכן מען האט זי פארדינט בלייבט אויף אייביג. זיין בארימטקייט שרייבט מען צו זיין שאפער, אפילו ווען ער ברענגט מער גארנישט ניי.

ווען בארימטקייט פארגייט באמת און דער מענטש לעבט זי איבער, איז זי נישט געווען עכט. זי איז געווען אומפארדינט, אויפגעקומען דורך א צייטווייליגער איבערשאצונג, אדער אזא סארט בארימטקייט ווי העגעל האט געהאט און ווי ליכטענבערג באשרייבט:

"אויסגעטרומייטערט דורך א געטרייער חברותא פון קאנדידאטן און נאכגערעדט דורכן עכא פון ליידיגע קעפ. ווי וועלן אבער די נאכקומער שמייכלען ווען זיי וועלן אמאל אנקלאפן אין די קאלירטע ווערטער־בנינים, אין די שיינע נעסטן פון אן אוועקגעפלויגענער מאדע, אין די וואוינונגען פון געשטארבענע קאנווענצן, און געפינען אלץ ליידיג, אפילו נישט דעם קלענסטן געדאנק וואס זאל מיט זיכערקייט קענען זאגן 'אריין!'"

באַרימטקייט שטייט בעצם אויף דעם וואָס איין מענטש איז אין פאַרגלייך מיט אַנדערע. זי איז דעריבער אַ רעלאַטיווע זאַך און קען האָבן נאָר אַ רעלאַטיוון ווערט. זי וואָלט אינגאַנצן אַוועקגעפאַלן ווען אַלע אַנדערע וואָלטן געוואָרן ווי דער באַרימטער.

אָן אַבסאָלוטן ווערט קען האָבן נאָר דאָס וואָס טראָגט די באַרימטקייט אין אַלע אומשטענדן. אין אונזער פאַל איז דאָס וואָס דער מענטש איז דירעקט, פאַר זיך אַליין. דאָרט מוז ליגן דער ווערט און דאָס גליק פונעם גרויסן האַרץ און גרויסן קאָפּ.

אין אַנדערע ווערטער: דאָס ווערטפולע ליגט נישט אין באַרימטקייט, נאָר אין דעם דורך וואָס מען פאַרדינט זי. דאָס לעצטע איז דער עצם פון דער זאַך, בשעת באַרימטקייט איז נאָר אַ צופעליגער צוגאָב. זי ווירקט אויפן באַרימטן בעיקר ווי אַן אויסערליכן סימן וואָס באַשטעטיגט זיין אייגענע הויכע מיינונג פון זיך.

מען קען זאָגן אַז פונקט ווי ליכט ווערט זעבאַר נאָר ווען אַ גוף וואַרפט עס צוריק, אַזוי באַקומט יעדער טאַלאַנט ערשט דורך באַרימטקייט זיין ריכטיגן בילד פון זיך.

אָבער דער סימן איז אויך נישט זיכער. עס איז דאָ באַרימטקייט אָן פאַרדינסט און פאַרדינסט אָן באַרימטקייט. דעריבער איז לעסינג'ס אויסדרוק אַזוי פּאַסיג: "געוויסע מענטשן זענען באַרימט, און אַנדערע פאַרדינען עס צו זיין."

עס וואָלט געווען אַ קלעגליכע עקזיסטענץ ווען איר ווערט אָדער אומווערט וואָלט זיך געוואַנדן אין ווי זי זעט אויס אין אַנדערע מענטשן'ס אויגן. אַזוי וואָלט אויך געווען דעם העלד'ס און געניוס' לעבן ווען זיין ווערט וואָלט באַשטאַנען אין באַרימטקייט, אין אַנדערע מענטשן'ס אַנערקענונג.

פאַרקערט, יעדער באַשעפעניש לעבט און עקזיסטירט צוליב זיך, דעריבער קודם אין זיך און פאַר זיך. וואָס אַ מענטש איז און ווי אַזוי ער איז עס, איז ער קודם און בעיקר פאַר זיך אַליין. אויב ער איז דאָרט נישט פיל ווערט, איז זיין ווערט בכלל נישט גרויס.

די אָפּשפּיגלונג פון זיין וועזן אין אַנדערע מענטשן'ס קעפּ איז צווייטראַנגיג, נישט זעלבסטשטענדיג, אונטערגעוואָרפן צופאַל, און האָט נישט קיין דירעקטע שייכות מיט זיין אמת'ן וועזן.

דער עולם'ס קעפּ זענען אויך אַ צו קלעגליכע אָרענע פאַר אמת'ן גליק. מען קען דאָרט געפינען נאָר אַ אויסגעטראַכט גליק.

וואָס פאַר אַ געמישטע געזעלשאַפט טרעפט זיך אָבער אין דעם טעמפּל פון אַלגעמיינער באַרימטקייט! אַרמיי־אָנפירער, מיניסטאָרן, שווינדלער, זשאָנגלערן, טענצער, זינגער, מיליאָנערן און אידן. די מעלות פון די אַלע ווערן דאָרט פיל ריכטיגער געשאַצט און געפינען פיל מער אַן ערנסטע אַנערקענונג ווי גייסטיגע מעלות, באַזונדער די העכסטע. ביים רוב מענטשן האָבן די לעצטע נישט מער ווי אַן אַנערקענונג אויפן וואָרט.

[באַמערקונג צו דער מאָדערנער אויסגאַבע: דאָס אַריינשטעלן "אידן" אין דעם פאַרשיידנאַרטיגן צוזאַמענשטעל איז דעם מחבר'ס היסטאָרישער אויסדרוק און ווערט נישט אָנגענומען אַלס אַ באַשרייבונג פון אַ פאָלק.]

פונעם שטאנדפונקט פון גליק איז בארימטקייט דעריבער נאר דער זעלטנסטער און טייערסטער ביסן פאר אונזער שטאלץ און אייטלקייט. די לעצטע זענען דא ביי רוב מענטשן אין דער גרעסטער מאס, כאטש זיי פארהוילן עס.

אפשר זענען זיי אפילו שטארקסט ביי די וואס קענען אויף עפעס אן אופן ווערן בארימט, און מוזן דעריבער לאנג ארומטראגן א אומזיכער באוואוסטזיין פון זייער העכערן ווערט ביז עס קומט די געלעגנהייט אים אויסצופרובירן און פארדינען אנערקענונג. ביז דעמאלט שפירן זיי ווי מען באגייט קעגן זיי א געהיימען אומרעכט.

אבער ווי מיר האבן שוין דערקלערט אין אנהייב פון דעם קאפיטל, דער ווערט וואס א מענטש גיט אנדערע מענטשן'ס מיינונג פון אים איז איבערגעטריבן און נישט שכל'דיג. האבס האט זיך דעריבער אויסגעדריקט זייער שטארק, אבער אפשר ריכטיג:

"דער נשמה'ס גאנצער חשק און כוח ליגט אין דעם וואס איינער האט און וואס ערמעגליכט אים, זיך פארגלייכנדיג מיט אנדערע, צו שפירן זיין אייגענע העכערקייט."

דאס דערקלערט דעם הויכן ווערט וואס מען גיט בארימטקייט און די קרבנות וואס מען ברענגט אין דער בלויזער האפענונג זי אמאל צו דערגרייכן. עס דערקלערט אויך פארוואס די אייטלסטע פון אלע נאציעס גייט שטענדיג מיט "la gloire", רום, אויפן צונג, און זעט דערין די הויפט־טרייבקראפט צו גרויסע מעשים און ווערק.

אבער בארימטקייט איז נאר צווייטראנגיג, אן עכא, בילד, שאטן, סימן פונעם פארדינסט. וואס מען באוואונדערט מוז האבן מער ווערט ווי די באוואונדערונג אליין. גליק קען דעריבער נישט ליגן אין בארימטקייט, נאר אין דעם וואס פירט דערצו: דעם פארדינסט גופא.

נאך גענויער, עס ליגט אין דעם וועג פון טראכטן און די פעאיגקייטן וואס האבן ערמעגליכט דעם פארדינסט, צי מאראלישן צי גייסטיגן. דאס בעסטע אינעם מענטש מוז דאך זיין בעסטער פאר אים אליין.

אויף וויפיל עס שפיגלט זיך אפ אין אנדערע מענטשן'ס קעפ, און וואס זיי האלטן פון אים, איז א בייזאך מיט א קליינעם אינטערעס פאר אים. ווער עס פארדינט בארימטקייט האט דעריבער שוין דעם עיקר, אפילו ווען ער איז נישט בארימט. דאס קען אים טרייסטן ווען די בארימטקייט פארפעלט צו קומען.

מען דארף מקנא זיין א מענטש נישט ווייל דער המון, אן אן אייגענעם אורטייל און גרינג פארפירבאר, האלט אים פאר גרויס, נאר ווייל ער איז באמת גרויס.

דאס גרויסע גליק באשטייט נישט אין דעם וואס זיין נאמען וועט דערגרייכן די נאכקומער, נאר אין דעם וואס אין אים ווערן געבוירן געדאנקען וואס זענען ווערט אפגעהיט און איבערגעטראכט צו ווערן במשך פון יארהונדערטער.

דאס גליק קען מען פון אים נישט אוועקנעמען. אנטקעגן בארימטקייט ווענדט עס זיך אינגאנצן אין אים אליין. ווען באוואונדערונג אליין וואלט געווען דער עיקר, וואלט איר אביעקט זי נישט פארדינט.

אזוי איז עס טאקע ביי פאלשער, אומפארדינטער בארימטקייט. דער וואס האט זי מוז זיך באגנוגענען מיט באוואונדערונג אליין, אן באמת האבן דאס פון וואס זי דארף זיין א סימן אדער אפגלאנץ.

אפילו די בארימטקייט ווערט אים אפט פארמיאוסט ווען, טראָץ זיין גאנצער זעלבסט־נארעריי פון אייגנליבע, הייבט אים דער קאפ אן שווינדלען אויף דער הייך פאר וועלכער ער איז נישט באשאפן. ער שפירט זיך ווי א קופערנער דוקאט.

דעמאלט כאפט אים אן א פחד אנטפלעקט און דערנידעריקט צו ווערן ווי ער פארדינט, באזונדער ווען ער לייענט שוין אויף די שטערנס פון קלוגערע מענטשן דעם אורטייל פון די נאכקומער. ער איז ווי איינער וואס האט פארדינט א פארמעגן דורך א פאלשער צוואה.

די ריין אמת'ע בארימטקייט, וואס קומט נאכן טויט, שפירט איר בעל קיינמאל נישט. דאך האלט מען אים פאר א גליקליכן מענטש. זיין גליק איז דעריבער באשטאנען אין די גרויסע מעלות וואס האבן אים געמאכט בארימט, און אין דער געלעגנהייט זיי צו אנטוויקלען.

ער האט געקענט טאן וואס איז אים געווען פאסיג און זיך פארנעמען מיט וואס ער האט געהאט ליב און צו וואס ער האט געשפירט א חשק. נאר אונטער אזעלכע באדינגונגען ווערן געשאפן ווערק וואס בלייבן בארימט אויף דורות.

זיין גליק איז געווען אין זיין גרויסן הארץ אדער גייסטיגן רייכטום, וואס דריקט זיך אויס אין זיינע ווערק און וועקט באוואונדערונג אין די קומענדיגע יארהונדערטער. עס איז געווען אין די געדאנקען אליין, וואס איבערטראכטן זיי איז געווארן די ארבעט און הנאה פון די איידלסטע גייסטער אין א ווייטער צוקונפט.

דער ווערט פון בארימטקייט נאכן טויט ליגט דעריבער אין וואס מען פארדינט זי מיט. דאס איז איר אייגענער לוין. צי די ווערק זענען אויך געווען בארימט ביים שאפער'ס לעבן ווענדט זיך אין צופעליגע אומשטענדן אן א גרויסן באדייט.

מענטשן האבן געווענליך נישט קיין אייגענעם אורטייל, באזונדער קענען זיי נישט שאצן הויכע און שווערע שאפונגען. זיי פאלגן א פרעמדער אויטאריטעט. דער העכסטער סארט בארימטקייט שטייט דעריבער אין ניין־און־ניינציג פעלער פון הונדערט אויף צוטרוי און גלויבן.

טראכטנדיגע קעפ געבן דעריבער ווייניג ווערט אפילו דער פילשטימיגסטער אנערקענונג פון צייט־חברים. זיי הערן דערין נאר אן עכא פון ווייניג שטימען, וואס אויך זיי גייען לויטן מאמענט.

וואלט א ווירטואז זיך געשפירט גע'חנפ'עט פון שטארקע אפלאדיסמענטן אויב ער וואלט געוואוסט אז דער עולם איז, חוץ איין אדער צוויי מענטשן, אינגאנצן טויב? כדי צו פארבארגן זייער חסרון איינער פונעם צווייטן פאטשן זיי מיט חשק ווי נאר זיי זעען די הענט פון די וואס הערן זיך באוועגן.

נאך מער, ווען מען ווייסט אז די וואס געבן דעם סימן צו פאטשן האבן זיך אפט געלאזט אונטערקויפן צו ברענגען דעם קלעגליכסטן פידלער די שטורמישסטע אוואציע.

דאס ווייזט פארוואס בארימטקייט ביי צייט־חברים דערגרייכט זעלטן די נאכקומער. ד'אלאמבער זאגט דעריבער אין זיין פיינער באשרייבונג פונעם טעמפל פון ליטעראַרישער בארימטקייט:

"אינעווייניג וואוינען נאר טויטע מענטשן וואס זענען נישט געווען דארט ביים לעבן, און געוויסע לעבעדיגע וואס מען וועט כמעט אלע ארויסווארפן ווען זיי שטארבן."

אגב, אויפשטעלן עמיצן א מאנומענט ביים לעבן איז ווי דערקלערן אז מען קען בנוגע אים נישט פארטרויען די נאכקומער.

ווען איינער דערלעבט די בארימטקייט וואס וועט גיין איבער אין דורות טרעפט עס זעלטן פאר דער עלטער. אויסנאמען זענען דא ביי קינסטלער און דיכטער, דאס ווייניגסטע ביי פילאזאפן.

די בילדער פון מענטשן וואס זענען בארימט געווארן דורך זייערע ווערק באשטעטיגן דאס. מען מאכט זיי געוועינליך ערשט ווען זיי ווערן בארימט, און זיי ווערן געוויזן אלט און גרוי, באזונדער די פילאזאפן.

פונעם שטאנדפונקט פון גליק דארף עס אזוי זיין. יוגנט און בארימטקייט אינאיינעם איז צופיל פאר א שטערבליכן. אונזער לעבן איז אזוי ארעם אז מען דארף טיילן זיינע גוטס עקאנאמיש. יוגנט האט גענוג אייגענעם עשירות און קען זיך דערמיט באגנוגענען.

אויף דער עלטער, ווען פארגעניגנס און פריידן זענען אפגעשטארבן וויביימער אין ווינטער, צעשפרייט זיך דווקא אין צייט דער בוים פון בארימטקייט ווי אן אייביג־גרינער בוים. מען קען אים אויך פארגלייכן צו ווינטער־בארן וואס וואקסן זומער אבער מען עסט זיי ערשט ווינטער.

עס איז נישטא קיין שענערער טרייסט אויף דער עלטער ווי דער געדאנק אז מיר האבן פארקערפערט אונזער יוגנט'ס גאנצן כוח אין ווערק וואס עלטערן זיך נישט מיט אונז.

ווען מיר ווילן נעענטער באטראכטן די וועגן צו בארימטקייט אין וויסנשאפט, א פעלד וואס ליגט אונז נעענטער, קענען מיר אויפשטעלן דעם כלל: די גייסטיגע מעלות וואס פארדינען אזא בארימטקייט דריקן זיך שטענדיג אויס אין א נייע צוזאמענשטעלונג פון געוויסע פאקטן.

די פאקטן קענען זיין זייער פארשידנארטיג. די בארימטקייט פון זייער צוזאמענשטעלונג וועט אבער זיין אלץ גרעסער און ברייטער וואס מער זיי אליין זענען אלגעמיין באקאנט און צוטריטליך.

אויב די פאקטן באשטייען אין געוויסע צאלן אדער קרומע ליניעס, א באזונדערן פיזישן, זאאלאגישן, באטאנישן אדער אנאטאמישן פאקט, א פארדארבענער שטעל ביי אן אלטן מחבר, א האלב אויסגעריבענעם אויפשריפט אדער איינעם מיט אן אומבאקאנטן

אלפאבעט, אדער טונקעלע פונקטן אין געשיכטע, וועט די בארימטקייט נישט גיין פיל ווייטער ווי די באקאנטשאפט מיט די פאקטן אליין.

זי וועט דערגרייכן א קליינע צאל מענטשן, מערסטנס צוריקגעצויגענע, וואס זייער שטרעבן צו בארימטקייט גייט נישט ארויס פון די גרעניצן פון זייער פאך.

אבער אויב די פאקטן זענען באקאנט פאר אלע, למשל וויכטיגע אלגעמיינע אייגנשאפטן פון מענטשליכן פארשטאנד אדער געפיל, נאטור־כוחות וואס זייער ווירקונג שטייט שטענדיג פאר אונזערע אויגן, אדער באקאנטע נאטירליכע פראצעסן, וועט די בארימטקייט פון א נייע, וויכטיגע און באדייטנדע צוזאמענשטעלונג מיט דער צייט דערגרייכן כמעט די גאנצע ציוויליזירטע וועלט.

ווי די פאקטן זענען צוטריטליך פאר יעדן, וועט זייער צוזאמענשטעלונג מערסטנס אויך זיין. די בארימטקייט וועט אבער שטענדיג שטימען מיט דער איבערגעקומענער שוועריגקייט.

וואס מער אלגעמיין באקאנט די פאקטן זענען, אלץ שווערער איז זיי צונויפצושטעלן אויף א נייעם און דאך ריכטיגן אופן. צופיל קעפ האבן שוין געקלערט וועגן זיי און אויסגעשעפט זייערע מעגליכע צוזאמענשטעלונגען.

פאקטן וואס זענען נישט אפן פארן ברייטן עולם און מען דערגרייכט זיי נאר דורך ארבעט און שוועריגקייטן, מען פון צייט צו צייט... א מענטש מיט גראדן שכל און געזונטן אורטייל, דאס הייסט מעסיגע גייסטיגע מעלות, קען דעריבער זייער מעגליך עפעס ניי און ריכטיג געפינען.

די בארימטקייט וועט אבער בלייבן בערך אזוי באגרעניצט ווי די באקאנטשאפט מיט די פאקטן. פאר אזא פראבלעם דארף מען שוין אסאך לערנען און ארבעטן בלויז זיך צו באקענען מיטן חומר.

אינעם ערשטן פאל, וואו מען קען דערגרייכן די גרעסטע און ברייטסטע בארימטקייט, באקומט מען די פאקטן בחינם. אבער וואס ווייניגער ארבעט מען דארף, אלץ מער טאלאנט, אפילו געניאליטעט, איז נויטיג. קיין ארבעט אדער לימוד קען זיך אין ווערט נישט פארגלייכן דערמיט.

דערפון גייט ארויס אז מענטשן מיט א טעטיגן שכל און ריכטיגן אורטייל, וואס שרייבן זיך נישט צו די העכסטע גייסטיגע פעאיגקייטן, דארפן זיך נישט דערשרעקן פון אסאך לערנען און מיד־מאכנדיגער ארבעט.

אזוי קענען זיי זיך ארויסהייבן פון דער גרויסער מאסע וואס האט די אלגעמיין באקאנטע פאקטן פאר זיך, און דערגרייכן די ווייטערע ערטער וואס עפענען זיך נאר פאר דעם לערנער'ס התמדה.

דארט, וואו די צאל קאנקורענטן איז אסאך קלענער, וועט א מענטש מיט א קאפ אפילו נאר אביסל העכער פונעם דורכשניט שנעל געפינען א געלעגנהייט פאר א נייע, ריכטיגע צוזאמענשטעלונג. דער פארדינסט פון זיין אנטדעקונג וועט זיך אפילו שטיצן אויף דער שוועריגקייט צו דערגרייכן די פאקטן.

די אוואציע פון זיינע וויסנשאפטליכע חברים, די איינציקע קענער אינעם פאך, וועט אבער נאר פון דערווייטנס דערהערט ווערן פונעם ברייטן עולם.

פירט מען דעם וועג ביזן סוף, קען מען אנקומען צו א פונקט וואו די פאקטן אליין, צוליב דער גרויסער שוועריגקייט זיי צו דערגרייכן, קענען מאכן א מענטש בארימט אן קיין צוזאמענשטעלונג. אזוי איז מיט רייזעס אין זייער ווייטע און ווייניג באזוכטע לענדער. מען ווערט דארט בארימט דורך וואס מען האט געזען, נישט דורך וואס מען האט געקלערט.

דער וועג האט אויך די גרויסע מעלה אז עס איז לייכטער מיטצוטיילן וואס מען האט געזען ווי וואס מען האט געקלערט. עס איז אויך לייכטער צו פארשטיין. דער ערשטער וועט דעריבער געפינען אסאך מער לייענער ווי דער צווייטער. ווי אסמוס האט שוין געזאגט:

"ווען איינער פארט אויף א רייזע,
האט ער וואס צו דערציילן."

אבער ווען מען באקענט זיך פערזענליך מיט בארימטע מענטשן פון דעם סארט פאלט אפט איין הארא'ץ באמערקונג: "די וואס פארן איבערן ים טוישן דעם הימל, נישט די נשמה."

פון דער אנדערער זייט, מענטשן מיט העכערע פעאיגקייטן, די איינציקע וואס מעגן זיך נעמען צו לייזן די גרויסע פראבלעמען וואס רירן אן דאס אלגעמיינע און גאנצע און זענען דעריבער די שווערסטע, פרובירן זיכער צו פארברייטערן זייער האריזאנט.

אבער זיי טוען עס אין א גלייכער מאס אויף אלע זייטן. זיי פארלירן זיך נישט צו ווייט אין א באזונדערער ווייניג באקאנטער געגנט, און פארזיצן זיך נישט אין די פרטים פון א באזונדערער וויסנשאפט, שוין אפגערעדט פון קליינינגקייטן.

זיי דארפן נישט די שווער צוטריטליכע ענינים כדי אויסצומיידן די ענגשאפט פון קאנקורענטן. פונקט וואס ליגט פאר יעדן אין די אויגן גיט זיי חומר פאר נייע, וויכטיגע און אמת'ע צוזאמענשטעלונגען.

דעריבער קענען אלע וואס זענען באקאנט מיט די פאקטן שאצן זייער פארדינסט, דאס הייסט א גרויסער טייל פון דער מענטשהייט. דארויף שטייט דער געוואלדיגער חילוק צווישן די בארימטקייט פון דיכטער און פילאזאפן און די וואס פיזיקער, כעמיקער, אנאטאמען, מינעראלאגן, זאאלאגן, פילאלאגן און היסטאריקער קענען דערגרייכן.

וועגן פרויען

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: דער עסיי אנטהאלט דעם מחבר'ס פאראורטיילן און פארשיידענע דערנידערנדיגע אלגעמיינע טענות וועגן פרויען. מען האלט דא אפ דעם היסטארישן אינהאלט כדי צו געבן דעם גאנצן ווערק, נישט ווי באשטעטיגטע פאקטן וועגן פרויען אדער אלס דער רעדאקציע'ס שטעלונג.]

זשואי האט, לויט מיין מיינונג, מיט די וויניג ווערטער "אן פרויען וואלט אונזער לעבן'ס אנהייב געווען אן הילף, דער מיטן אן פארגעניגן און דער סוף אן טרייסט" בעסער אויסגעדריקט אן אמת'ן לויב פאר פרויען ווי שילער אין זיין פיין אויסגעטראכטן ליד "Wurde der Frauen", די ווערדע פון פרויען, וואס ווירקט דורך קעגנזאץ און קאנטראסט.

נאך מער פאטעעטיש דריקט בייראן דאס זעלבע אויס אין "סארדאנאפאל", ערשטן אקט, צווייטער סצענע. ביידע באצייכענען דעם ריכטיגן שטאנדפונקט וועגן פרויען'ס ווערט.

שוין דער בליק אויף דער פרוי'ס געשטאלט ווייזט, לויטן מחבר, אז זי איז נישט באשטימט פאר גרויסער גייסטיגער אדער פיזישער ארבעט. איר חוב צום לעבן באצאלט זי נישט דורך אויפטועז, נאר דורך ליידן: די געבורט־ווייען, דאס זארגן פארן קינד, און דער אונטערגעווארפנקייט צום מאן, פאר וועמען זי דארף זיין א געדולדיגע און אויפמונטערנדיגע חבר'טע.

די שטארקסטע יסורים און פריידן און דער אויסדרוק פון כוח זענען איר נישט באשערט. איר לעבן דארף פליסן שטילער, וויניגער באדייטנד און מער מעסיג ווי א מאן'ס, אן זיין בעצם גליקליכער אדער אומגליקליכער.

פרויען זענען צוגעפאסט צו היטן און דערציען אונז אין די ערשטע קינדער־יארן דווקא ווייל זיי זענען, טענה'ט דער מחבר, אליין קינדיש, שפילעוודיג און קורצזיכטיג. זיי בלייבן קינדער דאס גאנצע לעבן, א מיטלסטע מדרגה צווישן דעם קינד און דעם מאן, וואס איז לויט אים דער אמת'ער מענטש.

מען דארף נאר קוקן אויף א מיידל ווי זי פארנעמט זיך גאנצע טעג מיט א קינד, טאנצט און זינגט מיט אים, און זיך פארשטעלן וואס א מאן וואלט אפילו מיטן בעסטן ווילן געקענט אויפטאן אויף איר פלאץ.

ביים שאפן מיידלעך האט די נאטור געהאט אין זינען וואס הייסט אויף דער בינע א שטארקער דראמאטישער עפעקט. אויף וויניג יאר האט זי זיי רייך באזארגט מיט שיינקייט און חן אויפן חשבון פון זייער גאנצן שפעטערדיגן לעבן.

אין די יארן זאלן זיי קענען אזוי באהערשן דעם מאן'ס פאנטאזיע אז ער זאל מיט חשק נעמען אויף זיך צו זארגן פאר זיי שיינערהייט דאס גאנצע לעבן. א שריט צו וועלכן נאר א רואיגער שכל וואלט אים נישט געברענגט, ווייל ער וואלט נישט געקענט געבן דערפאר גענוג זיכערע גאראנטיעס.

אזוי האט די נאטור די פרוי, ווי יעדן אנדערן באשעפעניש, באזארגט מיט די געווער און געצייג וואס זי דארף פאר איר עקזיסטענץ, פונקט אין דער צייט וואס זי דארף זיי. אויך דא האט די נאטור געהאנדלט מיט איר געוועגליכער שפארעוודיגקייט.

ווי א ווייבליכע מוראשקע פארלירט נאך דער באפרוכטונג אירע פליגל, וואס זי דארף מער נישט און זיי זענען אפילו א סכנה פארן אויפציען די קינדער, אזוי פארלירט די פרוי מערסטנס נאך איינס אדער צוויי געבורטן איר שיינקייט. מסתמא צוליב דער זעלבער סיבה.

דערמיט שטימט וואס יונגע מיידלעך האלטן טיף אין הארץ הויז־און־האנטארבעט פאר א בייזאך, אפשר נאר א שפאס. זייער איינציקן ערנסטן רוף זעען זיי אין ליבע, נצחונות און אלץ וואס איז דערמיט פארבונדן: זיך שיין מאכן, טאנצן און דאס גלייכן.

וואס איידלער און פולקומער א זאך איז, אלץ שפעטער און לאנגזאמער רייפט זי. א מאן דערגרייכט די פולע אנטוויקלונג פון שכל און גייסטיגע כוחות קוים ביי אכט־און־צוואנציג, א פרוי ביי אכצן. אבער, זאגט דער מחבר, דער שכל איז טאקע קנאפ און באגרעניצט.

דעריבער בלייבן פרויען דאס גאנצע לעבן קינדער. זיי זעען נאר דאס נאענטסטע, קלאמערן זיך אין דעם איצטיגן מאמענט, נעמען דעם אויסזען פאר דער זאך אליין און שטעלן קלייניגקייטן העכער פון די וויכטיגסטע ענינים.

שכל איז דאך וואס ערמעגליכט א מענטש נישט נאר צו לעבן אין דער איצטיגער מינוט ווי א חיה, נאר אויך צו געדענקען די פארגאנגענהייט און טראכטן וועגן דער צוקונפט. דערפון נעמען זיך זיין פארזיכט, זיינע זארג און זיין אפט שווער געמיט.

צוליב איר שוואכערן שכל טיילט די פרוי ווייניגער פון דעם גוטן און שלעכטן וואס קומט דערמיט. זי איז א גייסטיג קורצזיכטיג באשעפעניש. איר דירעקטער פארשטאנד זעט שארף פון דער נאענט, אבער איר ענגער האריזאנט נעמט נישט אריין דאס ווייטע.

דעריבער ווירקן דאס נישט־אנוועזנדע, די פארגאנגענהייט און צוקונפט פיל שוואכער אויף פרויען ווי אויף אונז. דערפון נעמט זיך אויך זייער אפטערע נייגונג צו פארשווענדעריי, אמאל גרעניצנדיג מיט משוגעת.

טיף אין הארץ זענען פרויען איבערגעצייגט אז דעם מאן'ס רוף איז צו פארדינען געלט, און זייערער צו אויסגעבן עס, ווען מעגליך נאך ביים מאן'ס לעבן, כאטש נאך זיין טויט. דאס אליין וואס דער מאן גיט זיי זיינע פארדינסטן צו פירן די שטוב פארשטערקערט דעם גלויבן.

כאטש דאס ברענגט אסאך אומבאקוועמליכקייטן, האט עס אויך די מעלה אז די פרוי איז מער פארטאן אין דער איצטיגער מינוט און האט מער הנאה דערפון, אבי זי איז דערטרעגליך. דערפון נעמט זיך אויך פרויען'ס פרייליכקייט, מיט וועלכער זיי ברענגען דעם מאן, וואס טראגט די לאסט פון זארג, אפרו און ווען נויטיג טרייסט.

מען דארף אין קיין אופן נישט פארווארפן דעם אלט־גערמאנישן מנהג זיך צו בעראטן מיט פרויען אין א שעת צרה. זייער אופן צו כאפן זאכן איז אנדערש פון אונזערן. זיי האבן בעיקר אין אויג דעם קורצסטן וועג צום ציל און וואס ליגט דאס נאענטסטע.

מיר פארזעען עס אפט דווקא ווייל עס ליגט פאר אונזער נאז, און מען דארף אונז צוריקפירן צו דעם נאענטן, פשוטן שטאנדפונקט. פרויען זענען אויך פיל ניכטערער פון אונז און זעען נאר וואס איז באמת דא. מיר פארגרעסערן לייכט דאס וואס איז דא, אדער שטעלן זיך פאר וואס איז נישטא, ווען אונזערעליידנשאפטן ווערן אויפגעברויזט.

צוליב דער זעלבער סיבה ווייזן פרויען מער רחמנות, דעריבער מער מענטשליכקייט און אינטערעס אין אומגליקליכע ווי מענער. אבער אין יושר, ערליכקייט און געוויסנהאפטיגקייט דערגרייכן זיי נישט מענער, טענה'ט דער מחבר.

צוליב זייער שוואכן שכל האבן די איצטיגע, זעבארע, דירעקטע זאכן א כוח אויף זיי וואס אבסטראקטע געדאנקען, פעסטע כללים און באשלוסן, און טראכטן וועגן דאס פארגאנגענע, צוקונפטיגע, נישט־אנוועזנדע און ווייטע קענען זעלטן איבערקומען.

אזוי האבן זיי דעם ערשטן און וויכטיגסטן עלעמענט פון גוטע מידות, אבער עס פעלן זיי די צווייטראנגיגע מעלות וואס זענען אפט נויטיגע מיטלען פאר אים. מיר קענען זיי דערין פארגלייכן צו אן ארגאניזם מיט א לעבער אבער אן א גאל־בלאז. זעט וועגן דעם פאראגראף זיבעצן אין מיין אפהאנדלונג וועגן די יסודות פון מאראל.

לויט דעם איז אומגערעכטיגקייט דער גרונט־חסרון פון פרויען'ס כאראקטער. זי נעמט זיך קודם פון דעם דערמאנטן מאנגל אין שכל און איבערלייגונג. זי ווערט אויך געשטיצט דורך דעם וואס פרויען, אלס די שוואכערע, זענען פון דער נאטור אנגעוויזן אויף כיטרע וועגן אנשטאט כוח.

דערפון קומען זייער אינסטינקטיווע כיטרעקייט און נישט אויסראטליכע נייגונג צו ליגן. ווי די נאטור האט דעם לייב געגעבן קלויען און ציין, דעם העלפאנד און ווילדן חזיר גרויסע גרייף־ציין, דעם אקס הערנער און דעם טינטפיש פליסיגקייט צו מאכן דאס וואסער טריב, אזוי האט זי דער פרוי געגעבן דאס פארשטעלן זיך אלס מיטל פון זעלבסט־שוץ.

דעם גאנצן כוח וואס זי האט געגעבן דעם מאן אין פיזישער שטארקייט און שכל האט זי איינגעטיילט דער פרוי אין דעם אופן. דאס פארשטעלן זיך איז דעריבער אן איינגעבוירענע פעאיגקייט ביי א נארישער פרוי כמעט אזוי ווי ביי א קלוגער.

זיך צו נוצן דערמיט ביי יעדער געלעגנהייט איז איר אזוי נאטירליך ווי פאר די חיות צו נוצן זייערע געווער ווען מען גרייפט זיי אן. זי שפירט דערביי אז זי נוצט צו א געוויסער מאס איר רעכט.

דעריבער איז, לויט דער טענה פונעם מחבר, אן אמת'ע, אויפריכטיגע פרוי אפשר בכלל נישט מעגליך. פונקט דערפאר דערקענען זיי יענעמ'ס פארשטעלן זיך אזוי לייכט אז מען זאל עס בעסער נישט פרובירן אויף זיי.

פון דעם גרונט־חסרון און זיינע צוגאב־חסרונות נעמען זיך פאלשקייט, אומטריישאפט, פארראט און אומדאנקבארקייט. פרויען פארשולדיגן זיך לויט אים פיל אפטער אין פאלשע שבועות אין געריכט ווי מענער. מען וואלט בכלל געדארפט פרעגן צי מען זאל זיי לאזן שווערן.

פון צייט צו צייט הערט מען איבעראל פון פרויען וואס פעלט זיי גארנישט און דאך נעמען זיי שטילערהייט עפעס אוועק אין געשעפטן.

די נאטור האט באשטימט יונגע, שטארקע און שיינע מענער צו זארגן פאר דער אנטוויקלונג פונעם מענטשליכן מין און נישט צולאזן זיין פארערגערונג. דאס איז דער נאטור'ס פעסטער ווילן, וואס דריקט זיך אויס אין פרויען'ס ליידנשאפטן. דאס געזעץ איז עלטער און שטארקער פון אלע אנדערע.

ווי איז דעריבער דעם וועמענ'ס רעכט און אינטערעסן שטייען דערקעגן. וואס ער זאל נאר זאגן און טאן, וועט מען זיי ביים ערשטן ערנסטן צוזאמענשטויס צעטרעטן אן רחמנות.

דער מחבר באשרייבט פרויען'ס געהיימע, נישט אויסגעזאגטע, אפילו נישט באוואוסטזיניגע, אבער איינגעבוירענע מאראל אזוי:

"מיר זענען בארעכטיגט אפצונארן די וואס זארגן אביסל פאר אונז אלס יחידים און רעדן זיך איין אז זיי האבן דערמיט פארדינט א רעכט איבערן מין. דאס וועזן און וואוילזיין פונעם מין איז איבערגעגעבן אין אונזערע הענט. מען האט אונז אנגעטרויט צו זארגן דערפאר דורך דעם קומענדיגן דור וואס קומט פון אונז. לאמיר מקיים זיין אונזער פליכט געוויסנהאפטיג."

פרויען ווייסן אבער נישט פון דעם גרונט־געזעץ אבסטראקט. זיי ווייסן דערפון נאר אויף א קאנקרעטן אופן און האבן נישט קיין אנדער אויסדרוק פאר אים ווי זייערע מעשים ביי דער פאסיגער געלעגנהייט.

זייער געוויסן בלייבט דערביי פיל רואיגער ווי מיר קענען זיך פארשטעלן. טיף אין הארץ ווייסן זיי אז דורכן פארנאכלעסיגן זייער פליכט צום יחיד קענען זיי בעסער מקיים זיין זייער פליכט צום מין, וואס זיין רעכט איז אומפארגלייכליך גרעסער.

א גענויערע באלייכטונג פונעם ענין געפינט זיך אין קאפיטל פיר־און־פערציג פונעם צווייטן באנד פון מיין הויפטווערק, "די וועלט אלס ווילן און פארשטעלונג".

ווי פרויען עקזיסטירן בעצם נאר פארן פארזעצן דעם מענטשליכן מין, און דערמיט איז זייער באשטימונג אויסגעשעפט, לעבן זיי שטענדיג מער מיטן מין'ס לעבן ווי מיטן יחיד'ס. זיי נעמען דעם מין'ס אינטערעסן נענטער צום הארץ.

דאס גיט זייער גאנצן וועזן און אויפפירונג א געוויסן לייכטזין און א ריכטונג אינגאנצן אנדערש פון דעם מאן'ס. דערפון נעמט זיך די אפטע, כמעט געוועגליכע אומאייניגקייט אין חתונה־לעבן.

צווישן מענער איז פון דער נאטור נאר גלייכגילטיגקייט, אבער צווישן פרויען איז, טענה'ט דער מחבר, פון דער נאטור פיינטשאפט. עס קומט מסתמא דערפון אז "פראפעסיאנעלע פיינטליכקייט", וואס ביי מענער איז באגרעניצט צו מענטשן פון דער זעלבער מלאכה, נעמט ביי פרויען ארום דאס גאנצע געשלעכט. אלע האבן נאר איין מלאכה.

שוין ווען זיי באגעגענען זיך אויף דער גאס קוקן זיי זיך אן ווי גוועלפן און גיבעלינען. ביי דער ערשטער באקאנטשאפט פירן זיך צוויי פרויען דעריבער מער געצוואונגען און אומאויפריכטיג ווי צוויי מענער. זייערע קאמפלימענטן קלינגען פיל לעכערליכער.

א מאן רעדט אפילו צו א מענטש וואס שטייט פיל נידעריגער פון אים געוועגליך מיט א געוויסן רעספעקט און מענטשליכקייט. אבער מען קען נישט צוזען ווי שטאלץ און פאראכטנדיג א גרויסע דאמע מאכט זיך ווען זי רעדט צו א נידעריגערער פרוי וואס איז נישט ביי איר אין דינסט.

דאס קומט מסתמא ווייל דער חילוק אין מצב איז ביי פרויען מער צופעליג און קען זיך פיל שנעלער טוישן און דערהייבן. ביי מענער לייגט מען הונדערט זאכן אויפן וואגשאל. ביי פרויען באשליסט נאר איין זאך: וועלכן מאן זיי וועלן געפעלן.

אויך שטייען זיי, צוליב דער איינזייטיגקייט פון זייער רוף, פיל נענטער איינע צו דער צווייטער ווי מענער. זיי זוכן דעריבער שטארקער אונטערצושטרייכן דעם חילוק אין שטאנד.

נאר דעם מאן'ס אינטעלעקט, פארנעפלט פונעם געשלעכטליכן אימפולס, האט געקענט רופן שיין דאס נידעריג געוואקסענע, שמאל־אקסליגע, ברייט־היפטיגע און קורץ־פיסיגע געשלעכט. זיין גאנצע שיינקייט ליגט טאקע אין דעם אימפולס.

מיט מער רעכט קען מען, לויטן מחבר, רופן פרויען נישט דאס שיינע נאר דאס אומעסטעטישע געשלעכט. זיי האבן באמת נישט קיין חוש אדער עמפינדליכקייט פאר מוזיק, פאעזיע אדער בילדנדע קונסטן. ווען זיי מאכן דעם אנשטעל איז עס נאר נאכמאכן, פון דעם ווילן צו געפעלן.

עס שטאמט דערפון אז זיי קענען נישט האבן א ריין אביעקטיוון אינטערעס אין עפעס. די סיבה איז, לויט מיין מיינונג, אז א מאן שטרעבט אין אלץ צו דירעקטער הערשאפט איבער זאכן, דורכן פארשטיין אדער באצווינגען זיי. א פרוי איז שטענדיג אנגעוויזן אויף אומדירעקטער הערשאפט דורך דעם מאן, וואס נאר אים קען זי דירעקט באהערשן.

עס ליגט דעריבער אין פרויען'ס נאטור צו קוקן אויף אלץ ווי א מיטל צו געווינען דעם מאן. זייער אינטערעס אין עפעס אנדערש איז שטענדיג אן אנשטעל, אן אומוועג, וואס ענדיגט זיך מיט פלאטעריי און נאכמאכן.

רוסא האט דעריבער שוין געזאגט: "פרויען האבן בכלל נישט ליב קונסט, קענען נישט קיין קונסט און פעלט זיי אינגאנצן גענױאליטעט." דאס שטייט אין זיין בריוו צו ד'אלאמבער, באמערקונג צוואנציג.

ווער עס זעט טיפער פון דער אויבערפלאך האט דאס געמוזט באמערקן. מען דארף נאר צוזען זייער אויפמערקזאמקייט אויף א קאנצערט, אין דער אפערע אדער ביי א דראמע. למשל די קינדישע אומגעצוואונגנקייט מיט וועלכער זיי רעדן ווייטער אפילו ביי די שענסטע שטעלן פון די גרעסטע שאפונגען.

אויב די גריכן האבן באמת נישט אריינגעלאזט פרויען אין טעאטער האבן זיי, לויטן מחבר, געהאנדלט ריכטיג. כאטש האט מען געקענט עפעס הערן אין זייערע טעאטערס. אין אונזער צייט זאל מען דערפילן אדער פארבייטן דעם אויסדרוק "זאל א פרוי שווייגן אין קירך" מיט "זאל א פרוי שווייגן אין טעאטער", און שטעלן עס אין גרויסע אותיות אויפן פארהאנג.

מען קען פון פרויען אויך נישט ערווארטן אנדערש ווען מען רעכנט אז די בעסטע קעפ פון דעם גאנצן געשלעכט האבן קיינמאל נישט געשאפן אויף דעם קינסטלערישן פעלד עפעס באמת גרויס, עכט און אריגינעל, א ווערק מיט א דויערנדיגן ווערט.

דאס איז באזונדער אויפפאלנדיג אין מאלעריי. טעכניש באהערשן זיי זי כאטש אזוי גוט ווי מענער און ארבעטן דערין פלייסיג, אבער קענען נישט ווייזן איין גרויס בילד. עס פעלט זיי יעדע אביעקטיוויטעט פון גייסט, וואס איז אין מאלעריי באזונדער נויטיג. זיי קענען נישט גיין ווייטער פון דעם סוביעקטיוון.

דערמיט שטימט אז געוועגליכע פרויען האבן אפילו נישט קיין אמת'ע עמפינדליכקייט פאר מאלעריי, ווייל "די נאטור מאכט נישט קיין שפרונגען". אויך הוארטע נעמט אין זיין שוין דריי הונדערט יאר בארימטן "Examen de ingenios" אוועק פון פרויען אלע העכערע פעאיגקייטן. איינציקע, טיילווייזע אויסנאמען טוישן נישט דעם עצם ענין.

אין אלגעמיין בלייבן פרויען די גרונטליכסטע, אומפארעכטבארע פיליסטער. דורך דער אבסורדער איינריכטונג צו טיילן דעם מאן'ס טיטלען און שטאנד זענען זיי דעריבער א שטענדיגער שטופ פאר זיינע מיאוסע אמביציעס. מיט זייער הערשן און געבן דעם טאן העלפן זיי אויך פארדארבן די מאדערנע געזעלשאפט.

בנוגע דעם ערשטן דארף מען נעמען נאפאלעאן'ס ווערטער אלס כלל: "פרויען האבן נישט קיין ראנג." וועגן דעם איבעריגן זאגט שאמפאר ריכטיג:

"זיי זענען באשאפן זיך אפצוגעבן מיט אונזערע שוואכקייטן און נארישקייטן, נישט מיט אונזער שכל. צווישן זיי און מענער איז דא גופניות'דיגע סימפאטיע, אבער זייער ווייניג סימפאטיע פון גייסט, נשמה אדער כאראקטער."

זיי זענען אין יעדן פרט א צוריקגעשטאנען צווייט געשלעכט, און מיר דארפן דעריבער שוינען זייערע שוואכקייטן. ווען מיר געבן זיי צופיל כבוד מאכט עס אונז לעכערליך און שטעלט אונז אראפ אין זייערע אויגן.

ווען די נאטור האט צעטיילט דעם מענטשליכן געשלעכט אויף צוויי האט זי נישט געמאכט דעם שניט פונקט אין מיטן. דער חילוק צווישן די צוויי פאלארע טיילן, דעם פאזיטיוון און נעגאטיוון, איז נישט נאר אין מאס, נאר אויך אין איכות.

אזוי האבן די אלטע און די מזרח־פעלקער געקוקט אויף פרויען, און לויטן מחבר האבן זיי פיל ריכטיגער געגעבן זיי זייער פלאץ ווי מיר מיט אונזער אלט־פראנצויזישער גאלאנטקייט און אומגעלומפערטן פארערונג.

דער העכסטער פראדוקט פון קריסטליך־גערמאנישער נארישקייט האט געהאלפן מאכן פרויען נאך חוצפה'דיגער און אומבאטראכטער. דער מחבר פארגלייכט זיי דעריבער צו די הייליגע מאלפעס פון בענארעס, וואס מיינען צוליב זייער הייליגקייט און אומבארירליכקייט אז אלץ איז זיי דערלויבט.

די פרוי אין מערב, די "דאמע", געפינט זיך אין א פאלשער לאגע. די פרוי, וואס די אלטע האבן לויטן מחבר מיט רעכט גערופן דאס צווייטע געשלעכט, איז נישט פאסיג צו זיין דער אביעקט פון אונזער כבוד און פארערונג, צו טראגן דעם קאפ העכער פונעם מאן

אדער צו האבן גלייכע רעכט מיט אים.

די רעזולטאטן זענען קלאר. עס וואלט דעריבער כדאי געווען אויך אין אייראפע צוריקצוברענגען דעם מענטשליכן געשלעכט נומער צוויי צו זיין נאטירליכן פלאץ, און א סוף מאכן צו דער אומארדענונג איבער וועלכער לאכט נישט נאר גאנץ אזיע, נאר אויך גריכנלאנד און רוים וואלטן געלאכט.

די רעזולטאטן פאר אונזער געזעלשאפטליכער, בירגערליכער און פאליטישער ארדענונג קען מען נישט אויסרעכענען. דאס סאלישע געזעץ וואלט נישט געווען נויטיג, ווייל עס וואלט זיך פארשטאנען פון זיך אליין.

[באמערקונג פונעם אלטן איבערזעצער: דאס סאלישע געזעץ נעמט אוועק פון פרויען דאס רעכט צו ירש'ענען דעם טראן.]

די אייראפעאישע דאמע איז בעצם א באשעפעניש וואס וואלט נישט געדארפט עקזיסטירן. עס וואלטן געדארפט זיין נאר בעלעבאסטעס אדער מיידלעך וואס האפן צו ווערן בעלעבאסטעס. מען וואלט אין זיי געדארפט דערציען נישט חוצפה, נאר שפארעוודיגקייט און הכנעה.

דווקא ווייל אין אייראפע זענען דא דאמען, געפינען זיך די פרויען פון די נידעריגערע קלאסן, די גרויסע מערהייט, אין אומפארגלייכליך ערגערע באדינגונגען ווי אין מזרח.

אפילו לארד בייראן זאגט אז פרויען'ס מצב אין אלט־גריכנלאנד איז געווען נארמאל. ביי אונז איז ער אבער, אלס אן איבערבלייב פון בארבאריזם פון די ריטערליכע און פעאדאלע צייטן, קינסטליך און אומנארמאל.

דער פרוי'ס פלאץ איז אין דער היים, נישט אין דער געזעלשאפט. זי דארף זיין גוט דערצויגן און רעליגיעז. איר ארבעט איז נישט פאליטיק און פאעזיע. גיט איר רעליגיעזע ביכער און קאכביכער; לערנט איר מוזיק, צייכענען, טאנצן, אויך פעלדארבעט און גארטנארבעט. אין עפירוס פאררעכטן זיי וועגן מיט גרויסן ערפאלג. פארוואס זאלן זיי נישט קענען אויך ארבעטן אין פעלד און מעלקן בהמות?

חתונה האבן אין אונזער מאנאגאמישן טייל פון דער וועלט מיינט צו האלבירן די רעכט און פארטאפלען די פליכטן. איצט וואס די געזעצן האבן געגעבן פרויען גלייכע רעכט מיט מענער וואלטן זיי אויך געדארפט זיי אויסבארגן א מענערישן שכל.

דער אמת איז אבער אז וואס מער דער כבוד און די פריווילעגיעס וואס דאס געזעץ גיט דער פרוי שטייגן איבער איר נאטור, אלץ מער פארקלענערן זיי די צאל פרויען וואס קענען באמת הנאה האבן פון זיי. ביי אלע אנדערע פרויען נעמען זיי אוועק פונקט אזויפיל נאטירליכע רעכט ווי זיי געבן די ערשטע.

ביי דער אומנאטירליך פריווילעגירטער לאגע פון דער פרוי, געשאפן דורך מאנאגאמיע און חתונה־געזעצן וואס האלטן די פרוי פאר דעם מאן'ס גלייכן, וואס דער מחבר ווארפט אפ, קענען שכל'דיגע און פארזיכטיגע מענער אפט נישט פועל'ן ביי זיך צו ברענגען אזא גרויסן קרבן און מסכים זיין צו אזעלכע אומגלייכע תנאים.

[באמערקונג אינעם מקור: די אייראפעאישע חתונה־געזעצן האלטן די פרוי פאר גלייך צום מאן. לויטן מחבר גייען זיי דערמיט ארויס פון א פאלשן יסוד.]

דעריבער ווערט ביי פעלקער מיט פאליגאמיע יעדער פרוי אויסגעהאלטן. ביי פעלקער מיט מאנאגאמיע איז די צאל פארהייראטע פרויען באגרעניצט. אן א שיעור פרויען בלייבן אן שטיצע.

אין די העכערע קלאסן פארזיצן זיי אלס, לויטן מחבר'ס דערנידערנדיגן לשון, "אומנוצליכע אלטע מוידן". אין די נידעריגערע קלאסן טוען זיי שווערע ארבעט אדער ווערן זונה'ס און פירן א ווילד, דערנידערנדיג לעבן. זיי זענען אבער נויטיג פאר דער געשלעכטליכער באפרידיגונג און פארנעמען דעריבער דעם פלאץ פון א אפיציעל אנערקענטער קלאס.

דער קלאס' באזונדערער ציל איז צו באשיצן די גליקליכערע פרויען וואס האבן שוין געפונען מענער אדער האפן זיי צו געפינען. דער מחבר שרייבט אז בלויז אין לאנדאן ציילט מען אכציג טויזנט זונה'ס. [דער נומער איז דעם היסטארישן מחבר'ס טענה, נישט א היינטיגע סטאטיסטיק.]

זענען דאס נישט פרויען וואס האבן געליטן אויפן שרעקליכסטן אופן פון דער איינפירונג פון מאנאגאמיע, אמת'ע קרבנות אויפן מזבח פון מאנאגאמיע?

די אלע פרויען אין אזא שלעכטער לאגע זענען אן אומפארמיידליך קעגנוואג צום אייראפעאישן דאמע'ס פאדערונגען און שטאלץ. פאר פרויען אלס א גאנצקייט איז פאליגאמיע דעריבער, לויטן מחבר, אן אמת'ער מזל.

פון דער אנדערער זייט קען מען נישט אויסטראכטן א שכל'דיגע דערקלערונג פארוואס א מאן וואס זיין פרוי איז כראניש קראנק, אן עקרה, אדער מיט דער צייט צו אלט פאר אים, זאל נישט מעגן נעמען נאך א פרוי. דווקא דאס אפשאפן די אומנאטירליכע מאנאגאמיע ברענגט, מיין איך, די מארמאנען אסאך אנהענגער.

ווען מען גיט פרויען אומנאטירליכע רעכט לייגט מען דערמיט ארויף אומנאטירליכע פליכטן. זיי אפצוטרעטן דערפון מאכט זיי דאך אומגליקליך.

אסאך מענער ווילן נישט חתונה האבן צוליב זייער שטאנד און מאטעריעלע באדינגונגען, אויב געוויסע גלאנצנדיגע אומשטענדן העלפן נישט דערצו. אזא מאן וועט פרובירן צוזאמענלעבן מיט א פרוי וואס שטימט מיט זיינע פארלאנגען, אונטער באדינגונגען וואס פארזיכערן איר און די קינדער'ס צוקונפט.

אפילו ווען די באדינגונגען זענען גערעכט, פאסיג און שכל'דיג, און די פרוי איז מסכים אן פארלאנגען אלע רעכט וואס נאר חתונה קען געבן, וועט עס זיין פארבונדן פאר איר מיט א געוויסער שאנד. חתונה איז דאך דער יסוד פון דער בירגערליכער געזעלשאפט. זי וועט אזוי זיין פאראורטיילט צו א לעבן אן פרייד און גליק. די מענטשליכע נאטור רעכנט זיך צופיל מיט אנדערע מענטשן'ס מיינונג.

אבער אויב א פרוי זאגט זיך אפּ פון א באציאונג אויסער חתונה איז זי אדער אין סכנה צו געהערן אויף א געזעצליכן אופן צו א מאן וואס איז איר דערווידער, אדער צו פארטריקענען אלס אן אלטע מויד. די צייט זיך איינצוארדענען איז נישט לאנג.

צו פארשטיין דעם צד פון אונזער מאנאגאמישער איינריכטונג איז זייער נוצליך צו לייענען טאמאזיוס' טיף געלערנטן ווערק "וועגן קאנקובינאט", צוזאמענלעבן אן חתונה. פון דארט זעט מען אז קאנקובינאט איז ביי אלע קולטורעלע פעלקער אין אלע צייטן ביז דער לוטערישער רעפארמאציע געווען דערלויבט.

נאך מער, עס איז געווען אן איינריכטונג וואס דאס געזעץ האט צו א געוויסער מאס אנערקענט, אן קיין חרפה. נאר צוליב דער לוטערישער רעפארמאציע האט זי פארלוירן איר מדרגה. לוטער האט דערין געזען נאך א מיטל צו בארעכטיגן דאס חתונה האבן פון גייסטליכע. אויך דא האט דער קאטוילישער בליק נישט פארפעלט זיך צו לאזן שפירן.

וועגן פאליגאמיע איז נישטא וואס זיך צו קריגן. מען דארף זי אנערקענען אלס אן אלגעמיינעם פאקט. די גאנצע פראגע איז נאר איר צו רעגולירן.

וואו טרעפט מען אמת'ע מאנאגאמיסטן? מיר אלע לעבן, כאטש במשך פון א געוויסער צייט, מערסטנס שטענדיג, אין פאליגאמיע. אויב יעדער מאן ניצט פיל פרויען איז דעריבער נישטא קיין גערעכטערע זאך ווי אים צו געבן פרייהייט, אדער אפילו פארפליכטן אים, אויך צו זארגן פאר פיל פרויען.

אזוי וועט אויך די פרוי צוריקקומען צו איר אמת'ן, נאטירליכן מצב אלס אן אונטערגעארדנט באשעפעניש. די דאמע, דער מאנסטער פון אייראפעאישער ציוויליזאציע און קריסטליך־גערמאנישער נארישקייט מיט אירע לעכערליכע פאדערונגען צו כבוד, וועט פארשווינדן.

עס וועלן בלייבן נאר פרויען, און מער נישט אומגליקליכע פרויען וואס גאנץ אייראפע איז איצט פול דערמיט. די מארמאנען זענען גערעכט.

אין הינדוסטאן זענען נישטא קיין אומאפהענגיגע פרויען. יעדער פרוי שטייט אונטער דעם פאטער'ס, מאן'ס, ברודער'ס אדער זון'ס אפּוטרופּסות, לויט די געזעצן פון מאנו, קאפיטל פינף, פאראגראף הונדערט־אכט־און־פערציג.

אוודאי איז דערווידערליך ווען אלמנות ווערן פארברענט צוזאמען מיטן מאן'ס טויטן גוף. אבער דער מחבר האלט פאר נישט ווייניגער דערווידערליך ווען זיי ברענגען אויף מיט זייערע געליבטע דאס פארמעגן וואס דער מאן האט שווער פארדינט זיין גאנץ לעבן, מיינענדיג אז ער ארבעט פאר די קינדער.

מוטער־ליבע ביי חיות און מענטשן איז ריין אינסטינקטיוו און הערט דעריבער אויף ווען די קינדער זענען מער נישט פיזיש אומבאהאלפן. דערנאך נעמט איר פלאץ ליבע פון געוואוינהייט און שכל. דאס טרעפט זיך אבער נישט שטענדיג, באזונדער ווען די מוטער האט נישט ליב געהאט דעם פאטער.

דעם פאטער'ס ליבע צו די קינדער איז פון אן אנדער סארט און אומפארגלייכליך פעסטער. זי שטייט אויף דעם וואס ער דערקענט זיין אייגענעם אינערליכן וועזן אין זיי. איר אפשטאם איז מעטאפיזיש.

כמעט ביי אלע אלטע און נייע פעלקער, אפילו ביי דעם דרום־אפריקאנער פאלק וואס דער מקור רופט מיטן היינט פארעלטערטן נאמען "האטענטאטן", גייט פארמעגן איבער בירושה נאר אין דער מענערישער ליניע. נאר אייראפע האט זיך אפגעקערט דערפון, אויסער דעם אדל־שטאנד.

פארמעגן וואס מענער האבן געשאפן מיט שווערער, לאנגער, אומדערמידליכער ארבעט פאלט דערנאך אין פרויען'ס הענט. לויט דער טענה פונעם מחבר פארשווענדן זיי עס שנעל צוליב זייער שוואכן שכל. ער האלט דאס פאר אזא גרויסע, געוועגליכע אומגערעכטיגקייט אז מען דארף עס פארמיידן דורך באגרעניצן פרויען'ס ירושה־און־פארמעגן־רעכט.

עס וואלט, מיין איך, בעסטער געווען צו באשטימען אז סיי אלמנות, סיי טעכטער זאלן ירש'ענען נאר א פעסטע געלט־הכנסה פארן לעבן, נישט קיין ערד־פארמעגן אדער קאפיטאל. אפשר מיט אן אויסנאם ווען עס זענען נישטא קיין מענערישע יורשים.

מענער זענען די שאפער פון פארמעגן, נישט פרויען. די לעצטע דארפן דעריבער נישט האבן קיין רעכט אויף פולן באזיץ אדער פארוואלטונג פון פארמעגן.

פרויען דארפן קיינמאל נישט פריי שאפן מיט גע'ירש'נטן פארמעגן אין דעם פולן זין: קאפיטאל, הייזער און לאנדגיטער. זיי דארפן שטענדיג א געוויסן אפוטרופוס. דעריבער וואלט מען זיי אויך נישט געדארפט אנטרויען די אפוטרופסות פון זייערע אייגענע קינדער.

פרויען'ס לײדיגע גאווה, אפילו ווען זי איז נישט גרעסער ווי מענער'ס, האט דעם חסרון אז זי ווענדט זיך אינגאנצן צו עפעס מאטעריעלס. צו זייער שיינקייט און וואס איז דערמיט נאענט פארבונדן: גלאנץ, קליידער און צירונג. געזעלשאפט איז דעריבער דער פרוי'ס אמת'ער עלעמענט.

דאס מאכט זיי, באזונדער צוליב זייער שוואכן שכל, געניינגט צו פארשווענדעריי. א מאן'ס אייטלקייט גייט אבער אפט צו נישט־מאטעריעלע מעלות, ווי שכל, געלערנטקייט און מוט.

אריסטאטל דערקלערט אין "פאליטיק", צווייטן בוך, ניינטן קאפיטל, דעם גרויסן שאדן וואס די ספּרטאנער האבן געליטן דורכן געבן פרויען צופיל רעכט. זיי האבן געהאט ירושה־רעכט, נדן און פיל פרייהייט. ער דערקלערט אויך ווי דאס האט געהאלפן ברענגען ספרטא'ס אונטערגאנג.

זאל מען נישט אויך אין פראנקרייך געבן פרויען'ס וואקסנדיגן איינפלוס זינט לואי דער דרייצנטער די שולד פארן ביסלעכווייזן צעפאל פון הויף און רעגירונג, וואס האט געפירט צו דער ערשטער רעוואלוציע און אלע שפעטערדיגע איבערקערענישן?

אין יעדן פאַל איז דער פאַלשער מצב פון פרויען, וואָס דריקט זיך דאָס שטאַרקסטע אויס אין אונזער דאַמענטום, אָן אָרגאַנישער פעלער פון דער געזעלשאַפט. פון איר האַרץ מוז זיין שעדליכער איינפלוס זיך פאַרשפרייטן אויף אַלע טיילן.

אַז די פרוי איז לויט איר עצם נאַטור באַשטימט צו געהאָרכזאַמקייט ווייזט שוין דער פאַקט, זאָגט דער מחבר, אַז יעדער פרוי אין דער פאַר איר אומנאַטירליכער לאַגע פון פולער אומאָפּהענגיקייט שאַרט זיך גלייך צו אַ מאַן וואָס זאָל זי פירן און באַהערשן. זי דאַרף אַ הערשער. אויב זי איז יונג וועט ער זיין דער געליבטער, אויב אַלט דער גייסטליכער.

וועגן דעם ליידן פון דער וועלט

אויב ליידן איז נישט דער נאָענטער, דירעקטער ציל פון אונזער לעבן, איז אונזער לעבן די ציללאָזסטע זאַך אויף דער וועלט. עס איז דאָך אַבסורד אָנצונעמען אַז דער אומענדליכער ווייטיק פון די נויטן וואָס געהערן צום לעבן, מיט וועלכן די וועלט איז איבעראַל פול, איז אָן קיין ציל, אַ ריינער צופאַל. יעדער באַזונדערער אומגליק זעט אויס ווי אַן אויסנאַם, אָבער אומגליק בכלל איז אַ געזעץ.

ווי אַ טייך מאַכט נישט קיין ווירבל ביז ער טרעפט אַ שטערונג, אַזוי איז עס אין דער מענטשליכער און חיה'ישער נאַטור נישט צו באַמערקן ריכטיק וואָס גייט אין איינקלאַנג מיט אונזער ווילן. כדי מיר זאָלן עס באַמערקן מוז עס קודם נישט שטימען מיטן ווילן, זיך פריער אָנשטויסן אין אַ שטערונג.

אָבער אַלץ וואָס ווידערשפּרעכט אונזער ווילן, גייט זיך פונאַנדער מיט אים אָדער שטעלט זיך אים אַנטקעגן, דאָס הייסט אַלץ אומאָנגענעם און ווייטאָגליך, שפּירן מיר דירעקט, גלייך און זייער קלאָר.

מיר שפּירן נישט דעם געזונט פון אונזער גאַנצן גוף, נאָר דאָס קליינע פלאַץ וואו דער שוך דריקט. אַזוי טראַכטן מיר אויך נישט וועגן אַלע אונזערע גוט גייענדיגע געשעפטן, נאָר וועגן אַ קליינער נישט וויכטיגער זאַך וואָס פאַרדריסט אונז.

דערין ליגט די נעגאַטיווע נאַטור פון וואוילזיין און גליק, אויף וועלכער איך האָב שוין אָפּט אָנגעוויזן, אַנטקעגן דער פּאָזיטיווער נאַטור פון ליידן.

דעריבער קען איך נישט קיין גרעסערן אַבסורד ווי דעם פון רוב מעטאַפיזישע סיסטעמען וואָס דערקלערן דאָס שלעכטע פאַר עפּעס נעגאַטיווס. דווקא דאָס שלעכטע איז דאָס פּאָזיטיווע, וואָס מען שפּירט פון זיך אַליין. באַזונדער גייט לעיבניץ דערין ווייט. אין דער טעאָדיצעע פּרובירט ער עס צו פאַרשטערקערן מיט אַ קלאָרן, קלעגליכן סאָפיזם.

דאָס גוטע, יעדעס גליק און יעדע באַפרידיגונג, איז פאַרקערט דאָס נעגאַטיווע: נאָר דאָס אויפהערן פון אַ פאַרלאַנג און דער סוף פון אַ ווייטאָגליכן געפיל.

דאָס שטימט אויך מיט דעם וואָס מיר געפינען געוויינליך פריידן פיל קלענער און יסורים פיל גרעסער ווי מיר האָבן ערוואַרטעט.

ווער עס וויל אין קורצן אויספּרובירן די טענה אַז הנאה וועגט איבער ווייטיק, אָדער כאָטש ביידע זענען גלייך, זאָל פאַרגלייכן דאָס געפיל פון אַ חיה וואָס עסט אַ צווייטע מיט דעם פון דער חיה וואָס ווערט געגעסן.

דער ווירקזאַמסטער טרייסט ביי יעדן אומגליק און ליידן איז צו זען אַנדערע מענטשן וואָס זענען נאָך אומגליקלעכער. יעדער קען דאָס טאָן. אָבער וואָס זאָגט עס וועגן דער גאַנצער זאַך?

מיר זענען ווי לעמער וואָס שפּילן אויף דער לאָנקע, בשעת דער קצב האָט שוין מיט די אויגן אויסגעקליבן איינס און נאָך איינס. אין אונזערע גוטע טעג ווייסן מיר נישט וואָס דאָס מזל האָט גרייט פאַר אונז: קראַנקהייט, פאַרפאָלגונג, אָרעמקייט, פאַרקריפּלונג, בלינדקייט, משוגעת, טויט און דאָס גלייכן.

געשיכטע ווייזט אונז פעלקער'ס לעבן און טרעפט גאָרנישט אַנדערש צו דערציילן ווי מלחמות און אויפשטאַנדן. די יאָרן פון שלום באַווייזן זיך נאָר דאָ און דאָרט ווי קורצע פּאַוזעס.

דאָס יחיד'ס לעבן איז אויך אַ שטענדיגער קאַמף. נישט נאָר אין אַ משל קעגן נויט אָדער לאַנגווייל, נאָר אַן אמת'ער קאַמף מיט אַנדערע. ער טרעפט איבעראַל קעגנער, לעבט אין שטענדיגן קאַמף און שטאַרבט מיט געווער אין די הענט.

אַ נישט קליינעם טייל פון אונזער לעבן'ס פּלאָג ברענגט די צייט. זי דריקט אָן אויפהערן, לאָזט אונז נישט אָפּכאַפּן דעם אָטעם און שטייט הינטער אונז ווי אַ תּפיסה־היטער מיט אַ בייטש. נאָר דעם וועמען זי האָט איבערגעגעבן צו לאַנגווייל לאָזט זי צורו.

ווי אונזער גוף וואָלט, לויטן מחבר'ס בילד, עקספּלאָדירט ווען דער דרוק פון דער אַטמאָספער וואָלט אַוועקגענומען געוואָרן, אַזוי וואָלט מענטשן'ס פאַרדרייטקייט געשטיגן, אויב נישט ביזן פּלאַצן, כאָטש ביז דער אומגעצוימטסטער נאַרישקייט און אַפילו משוגעת, ווען דער דרוק פון נויט, שווערער מי, אומגליקן און נישט ערפילטע שטרעבונגען וואָלט אַוועק פון זייער לעבן.

יעדער דאַרף אַפילו אַ געוויסע מאָס זאָרג, ליידן אָדער נויט, ווי אַ שיף דאַרף באַלאַסט כדי צו גיין פעסט און גראַד.

אַרבעט, פּלאָג, מי און נויט זענען אָן אַ צווייפל אַלע מענטשן'ס גורל דאָס גאַנצע לעבן. אָבער אויב יעדע באַגער וואָלט שוין ערפילט געוואָרן ווי נאָר זי ווערט געבוירן, מיט וואָס וואָלט מען אויסגעפילט דאָס לעבן און פאַרברענגט די צייט?

זעצט די מענטשהייט אין אַ לאַנד פון אייביגן יום־טוב, וואו אַלץ וואַקסט פון זיך, געבראָטענע טויבעלעך פליען אַרום און יעדער געפינט גלייך זיין געליבטע אָן קיין שוועריגקייט. מענטשן וואָלטן טיילוויז אויסגעשטאַרבן פון לאַנגווייל אָדער זיך גענומען דאָס לעבן, און טיילוויז געפירט מלחמות, דערשטיקט און אויסגעמאָרדעט איינער דעם צווייטן.

זיי וואָלטן אַזוי זיך פאַרשאַפט פיל מער יסורים ווי די נאַטור לייגט איצט אַרויף. פאַר אַזאַ באַשעפעניש פּאַסט דעריבער נישט קיין אַנדערע אָרענע אָדער עקזיסטענץ.

צוליב דער נעגאטיווער נאטור פון וואוילזיין און הנאה, אנטקעגן דער פאזיטיווער נאטור פון יסורים, דארף מען שאצן א תקופה'ס גליק נישט לויט אירע פריידן און פארגעניגנס, נאר לויטן פעלן פון יסורים, וואס זענען דאס פאזיטיווע.

דעמאלט זעט חיות' גורל אויס פיל דערטרעגליכער ווי מענטשן'ס. מיר וועלןביידע נענטער באטראכטן.

וואס פאר פארשידענע פארמען גליק און אומגליק זאלן האבן פאר מענטשן, און ווי זיי זאלן אים טרייבן צו זוכן דאס ערשטע און אויסמיידן דאס צווייטע, האבן זיי אלע איין מאטעריעלן יסוד: גופניות'דיגע הנאה אדער יסורים.

דער יסוד איז זייער שמאל: געזונט, עסן, שוץ פון נאסקייט און קעלט און געשלעכטליכע באפרידיגונג, אדער דער מאנגל אין די זאכן. אין רעאלער פיזישער הנאה האט א מענטש דעריבער נישט מער ווי א חיה. אפשר נאר אויף וויפיל זיין מער אנטוויקלטער נערוון־סיסטעם פארשטערקערט יעדע הנאה, אבער אויך יעדן ווייטיק.

און ווי פיל שטארקער די געפילן וואס ווערן אין אים אויפגעוועקט ווי ביי א חיה! ווי פיל טיפער און שטארקער רעגט זיך זיין געמיט! אלץ נאר צום זעלבן סוף־רעזולטאט: געזונט, עסן, שוץ און דאס גלייכן.

עס נעמט זיך קודם פון דעם וואס ביים מענטש ווערט אלץ פארשטערקערט דורכן טראכטן וועגן וואס איז נישט פאר זיינע אויגן און וועגן דער צוקונפט. דאס ברענגט זארג, מורא און האפענונג, וואס פייניגן אים פיל מער ווי די אמת'ע הנאה אדער יסורים, אויף וועלכע די חיה איז באגרעניצט.

מיט דער איבערלייגונג פעלט דער חיה אויך דער צוזאמענקלייבער פון פרייד און ליידן. זיי קענען זיך נישט אין איר אנהויפן ווי ביים מענטש דורך זכרון און פאראויסזען. ביי איר איז ליידן נאר א זאך פון דער איצטיגער מינוט. אפילו ווען עס האט זיך שוין איבערגע'חזר'ט אן א שיעור מאל איז עס יעדעס מאל א נייע איצטיגע זאך, נישט עפעס וואס מען קען צוזאמענרעכענען.

דערפון קומען חיות' זארגלאזיגקייט און רואיגקייט, וואס מען קען מקנא זיין. ביים מענטש בויען זיך אבער פון די זעלבע עלעמענטן פון הנאה און יסורים א שטארקע עמפינדונג פון גליק און אומגליק. זי קען פירן צו אן אויפטרייסלונג, אמאל טויטליך, אדער צו זעלבסטמארד פון פארצווייפלונג.

דער ענין גייט אזוי: צו פארשטערקערן הנאה פארגרעסערט דער מענטש בכוונה זיינע באדערפעננישן. אין אנהייב זענען זיי נישט פיל שווערער צו באפרידיגן ווי א חיה'ס. דערפון קומען לוקסוס, נאשערייען, טאבאק, אפיום, אלקאהאל, פראכט און אלץ דערמיט פארבונדן.

דורך איבערלייגונג קומט צו נאך א קוואל פון הנאה און דערמיט יסורים, וואס פליסט נאר פאר מענטשן און ברענגט זיי די גרעסטע צרות: אמביציע, כבוד און שאנד. פשוט, זיין מיינונג וועגן אנדערע מענטשן'ס מיינונג פון אים.

דאס ווערט אין טויזנט וועגן, אפט משונה'דיגע, דער ציל פון כמעט אלע שטרעבונגען העכער פון פיזישער הנאה און ווייטיק.

דער מענטש האט איבער דער חיה די מעלה פון גייסטיגע פארגעניגנס אויף פיל מדרגות, פון א פשוטן שפיל אדער שמועס ביז די העכסטע שאפונגען. אבער אויפן צד פון יסורים שטייט דערקעגן לאנגוויל.

די חיה, כאטש אין איר נאטירליכן מצב, קען זי נישט. נאר די קלוגסטע היימישע חיות האבן לייכטע אנפאלן דערפון. ביים מענטש ווערט זי אבער אן אמת'ע שטראף.

מען זעט דאס באזונדער ביי די מיזערע מענטשן וואס טראכטן שטענדיג נאר וועגן אנפילן זייער בייטל, קיינמאל דעם קאפ. דווקא זייער וואוילשטאנד ווערט א שטראף, ווייל ער גיט זיי איבער צו פייניגנדיגער לאנגווייל.

כדי איר אויסצומיידן שלעפן זיי זיך איבער דער וועלט. ווי נאר זיי קומען אן פרעגן זיי זיך מיט אנגסט נאך אויף די היגע מעגליכקייטן פון פארגעניגן, ווי דער נויטבאדערפטיגער פרעגט זיך נאך אויף הילף. נויט און לאנגווייל זענען אן א צווייפל די צוויי פאלוסן פון מענטשליכן לעבן.

מען דארף אויך צולייגן אז געשלעכטליכע באפרידיגונג איז ביים מענטש פארבונדן מיט א זייער אייגענזיניגן אויסוואל, וואס געהערט נאר אים. ער קען זיך אנטוויקלען צו א מער אדער ווייניגער ליידנשאפטליכער ליבע. אין די צוגאבן צו "די וועלט אלס ווילן און פארשטעלונג" האב איך איר געווידמעט א לאנגן קאפיטל. אזוי ווערט ליבע א קוואל פון לאנגען ליידן און קורצער פרייד.

עס איז צו באוואונדערן ווי דורך מחשבה, וואס חיות האבן נישט, הייבט זיך אויף דעם זעלבן שמאלן יסוד פון ליידן און פרייד דער גרויסער בנין פון מענטשליכן גליק און אומגליק. זיין געמיט קומט אין רשות פון אזעלכע שטארקע געפילן, ליידנשאפטן און אויפטרייסלונגען אז מען קען לייענען זייער חותם אין זיינע שטענדיגע פנים־צוגן.

אבער בעצם רעדט זיך דאך פון די זעלבע זאכן וואס חיות באקומען מיט א פיל קלענערן פרייז פון געפילן און יסורים. דעריבער וואקסט ביים מענטש די מאס ליידן פיל מער ווי די מאס פרייד.

עס ווערט נאך באזונדער פארגרעסערט דורך זיין אמת'ע וויסן פון טויט. א חיה מיידט אים נאר אינסטינקטיוו אויס, אן אים באמת צו קענען. זי האט אים דעריבער נישט שטענדיג אין זינען ווי א מענטש וואס זעט אים פאר זיינע אויגן.

נאר ווייניג חיות שטארבן א נאטירליכן טויט. רוב לעבן נאר גענוג לאנג פאר דער פארזעצונג פון זייער מין און ווערן דערנאך, אויב נישט פריער, א רויב פאר אנדערע חיות. דער מענטש האט פאר זיין מין געמאכט דעם אזוי גערופענעם נאטירליכן טויט א כלל, כאטש מיט גרויסע אויסנאמען. דאך בלייבן חיות צוליב די דערמאנטע טעמים אין א בעסערן מצב.

אויך דערגרייכט דער מענטש זיין באמת נאטירליכן לעבנס־ציל אזוי זעלטן ווי חיות. זיין אומנאטירליכער לעבנסשטייגער מיט די אנשטרענגונגען און ליידנשאפטן, און די פארערגערונג פונעם מין וואס קומט דערפון, לאזן אים זעלטן אנקומען דערצו.

חיות זענען פיל מער פון אונז צופרידן מיטן בלויזן עקזיסטירן. פלאנצן, לויט דעם בילד, אינגאנצן; מענטשן לויט דער מאס פון זייער שטומפקייט.

דער חיה'ס לעבן האט דעריבער ווייניגער ליידן, כאטש אויך ווייניגער פרייד, ווי דעם מענטש'ס. קודם איז עס פריי פון זארג און מורא מיט זייער פלאג. אבער עס פעלט אויך אמת'ע האפענונג, פאראויס לעבן אין מחשבה א פריידיגע צוקונפט מיט איר באגלייטערין, דער באגייסטערנדיגער פאנטאזיע.

די לעצטע איז א קוואל פון אונזערע רוב גרעסטע פריידן און פארגעניגנס. אין דעם זין איז א חיה אן האפענונג.ביידע נעמען זיך דערפון אז איר באוואוסטזיין איז באגרעניצט צו וואס זי זעט איצט, נאר דער איצטיגער מינוט.

די חיה איז פארקערפערטע איצטיגקייט. זי קען מורא און האפענונג נאר לגבי זאכן וואס ליגן שוין קלאר פאר איר, דעריבער נאר אויבנאויף. דעם מענטש'ס מורא און האפענונג האבן א האריזאנט וואס נעמט ארום זיין גאנץ לעבן און גייט אפילו ווייטער פון אירע גרעניצן.

דווקא דערפאר זעען חיות אין איין זין אויס קלוגער פון אונז: אין זייער רואיגער, אומגעשטערטער הנאה פון דער איצטיגער מינוט. זייער קלארע רואיגקייט מאכט אונז אפט שעמען מיט אונזער אומרואיגקייט און אומצופרידנקייט פון מחשבות און זארג.

אפילו די פריידן פון האפענונג און פאראויס לעבן באקומען מיר נישט בחינם. די פאראויסדיקע הנאה פון אן ערווארטעטער באפרידיגונג גייט דערנאך אראפ ווי א פאראויס־באצאלונג פונעם אמת'ן געניס. די זאך באפרידיגט אונז שפעטער אויף אזויפיל ווייניגער.

א חיה איז פריי סיי פון דער פאראויס־הנאה, סיי פון איר שפעטערן אפצוג. זי האט הנאה פון דער איצטיגער, רעאלער זאך פולשטענדיג. אזוי דריקן איר אויך אומגליקן נאר מיט זייער אמת'ן געוויכט. אונזערע פחדים און פאראויסזען פארצענפאכן זיי אפט.

דאס פולשטענדיגע אויפגיין אין דער איצטיגער מינוט העלפט שטארק צו דער פרייד וואס היימישע חיות ברענגען אונז. זיי זענען פארקערפערטע איצטיגקייט. זיי לאזן אונז שפירן דעם ווערט פון יעדער אומבאשווערטער, אומגעשטערטער שעה, בשעת מיר לאזן זי מיט אונזערע געדאנקען פאראויס און באמערקן זי נישט.

אבער דער עגאאיסטישער, הארצלאזער מענטש נוצט אויס צום שלעכטן דאס וואס חיות זענען מער צופרידן פון אונז מיטן בלויזן זיין. ער עקספלואטירט זיי אפט אזוי אז ער לאזט זיי איבער נאר דעם בלויזן עקזיסטירן.

א פויגל וואס איז באשאפן אויסצופליען א האלבע וועלט האלט ער פארשפארט אין איין קובישן פוס. דארט גייט ער אויס מיט א לאנגזאמען טויט, בענקנדיג און שרייענדיג. "דער פויגל אין שטייג זינגט נישט פון פרייד, נאר פון כעס."

און זיין געטרייסטן פריינד, דעם קלוגן הונט, האלט ער אויף א קייט. איך קען נישט זען אזא הונט אן טיפער רחמנות און שטארקן כעס אויפן בעל־הבית.

מיט הנאה דערמאן איך זיך די מעשה וואס איז מיט וויניג יאר צוריק געווען אין "טיימס". א לארד האט געהאלטן א גרויסן הונט אויף א קייט. ווען ער איז איינמאל דורכגעגאנגען זיין הויף און געוואלט גלעטן אים האט דער הונט אים צעביסן דעם ארעם פון אויבן ביז אונטן.

דער מחבר האלט אז דער הונט האט דערמיט ווי געזאגט: "דו ביסט נישט מיין בעל־הבית, נאר א טייוול וואס מאכט מיין קורץ לעבן פאר א גיהנום." ער לייגט צו א ביטערן וואונטש אז עס זאל אזוי פאסירן צו יעדן וואס האלט א הונט אויף א קייט.

פון דעם אלעם זעט מען אז דורך דער העכערער דערקענטעניש איז מענטשן'ס לעבן רייכער אין יסורים ווי חיות'. מיר קענען עס צוריקפירן צו מער אלגעמיינע געזעצן און דערמיט זען ווייטער.

דערקענטעניש אליין איז שטענדיג אן ווייטיק. יסורים גרייפן אן נאר דעם ווילן. זיי באשטייען אין שטערונגען, באגרעניצונגען און סתירות צום ווילן. אבער די שטערונגען דארפן ווערן באגלייט פון דערקענטעניש.

ליכט באלייכט א פלאץ נאר ווען עס זענען דא זאכן וואס קענען עס צוריקווארפן. א טאן דארף רעזאנאנץ. א קלאנג הערט זיך ווייט ווייל די כוואליעס פון דער ציטערנדיגער לופט ווערן אפגעווארפן פון הארטע קערפער. דעריבער הערט ער זיך שוואכער אויף איינזאמע בארג־שפיצן, און אפילו א ליד מאכט א שוואכן איינדרוק אין דער אפענער לופט.

אזוי איז מיט שטערונגען פונעם ווילן. כדי מען זאל זיי שפירן אלס יסורים דארפן זיי האבן דערקענטעניש. די לעצטע איז אבער פאר זיך אליין אינגאנצן פריי פון יסורים.

פיזישער ווייטיק קומט דעריבער דורך די נערוון און זייער פארבינדונג מיטן מוח. א שעדיגונג פונעם אבר ווערט נישט געשפירט ווען די נערוון צום מוח זענען אפגעשניטן, אדער ווען דער מוח איז אפגעשוואכט דורך טשלאראפארם. דערפאר נעמט דער מחבר אן אז ווען באוואוסטזיין ווערט אויסגעלאשן ביים שטארבן, זענען די ווייטערדיגע צוקונגען אן ווייטיק.

אז גייסטיגער ווייטיק קומט דורך דערקענטעניש איז קלאר פון זיך. אז ער וואקסט מיט דער דערקענטעניש זעט מען סיי פון דעם אויבנדערמאנטן, סיי פון די באווייזן אין מיין הויפטווערק, ערשטן באנד, פאראגראף זעקס־און־פופציג.

מען קען די גאנצע באציאונג אויסדריקן אין א בילד: דער ווילן איז די סטרונע, זיינע שטערונגען די ציטערונג, דערקענטעניש די רעזאנאנץ־דעק, און ליידן דער טאן.

דעריבער קענען נישט נאר אומארגאנישע קערפער, נאר אויך פלאנצן נישט שפירן ווייטיק, אפילו זייער ווילן זאל טרעפן אן א שיעור שטערונגען.

אבער יעדע חיה, אפילו אן אינפוזאריע, ליידט ווייטיק. דערקענטעניש, אפילו נישט פולקום, איז דער חיה־וועלט'ס כאראקטעריסטישער שטריך. מיטן שטייגן פון דערקענטעניש אויף דעם לייטער פון חיות שטייגט אויך דאס ליידן.

ביי נידעריגערע חיות איז עס נאך זייער קליין. דער מחבר ברענגט דערפאר דעם ביישפיל פון אינסעקטן וואס קענען נאך עסן אפילו נאך א שווערער שעדיגונג פון זייער גוף.

אפילו ביי העכערע חיות איז דאס ליידן, צוליב דעם פעלן פון באגריפן און מחשבות, פיל קלענער ווי ביי מענטשן. די פעאיגקייט צו ליידן דארף טאקע דערגרייכן איר שפיץ נאר ווען שכל און איבערלייגונג ערמעגליכן דעם אפזאג פונעם ווילן. אן דעם וואלט עס געווען נאר א ציללאזע גרויזאמקייט.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: די מעדיצינישע, פיזישע און חיה־פסיכאלאגישע טענות אין די פאראגראפן ווערן אפגעהיט אלס טייל פון דער היסטארישער טעאריע. זיי זענען נישט היינטיגע מעדיצינישע אנווייזונגען אדער א נייע וויסנשאפטליכע באשטעטיגונג.]

אין דער פריער יוגנט זיצן מיר פאר אונזער צוקונפטיגן לעבן ווי קינדער פאר א טעאטער־פארהאנג, פרייליך און געשפאנט ווארטנדיג אויף וואס וועט פאסירן אויף דער בינע. א מזל מיר ווייסן נישט וואס וועט באמת קומען! פאר איינעם וואס ווייסט מוזן קינדער אמאל אויסזען ווי אומשולדיגע פארברעכער, פאראורטיילט נישט צו טויט נאר דווקא צום לעבן, וואס ווייסן נאך נישט וואס פאר א פסק ערווארט זיי.

דאך וויל יעדער דערלעבן א טיפע עלטער, דעם מצב ווען מען זאגט: "היינט איז שלעכט, און יעדן טאג וועט זיין נאך ערגער, ביז דאס ערגסטע קומט."

ווען מען שטעלט זיך פאר, אויף וויפיל מען קען בכלל, דעם סך נויט, ווייטיק און יסורים וואס די זון באלייכט אין איר לויף, מוז מען מודה זיין אז עס וואלט געווען בעסער ווען זי וואלט אויף דער ערד, ווי אויף דער לבנה, נישט געשאפן לעבן. דער איבערפלאך וואלט געבליבן אין א קריסטאלישן מצב.

מען קען זען אונזער לעבן ווי אן עפיזאד וואס צעשטערט אן קיין נוצן די גייסטיגע רו פונעם גארנישט. אפילו ווער עס האט געלעבט גאנץ נישקשה זעט אלץ קלארער וואס לענגער ער לעבט אז לעבן איז בעיקר א אנטוישונג, א נארעריי, א ריזיגע מיסטיפיקאציע, אויב נישט פשוט א שווינדל.

ווען צוויי יוגנט־פריינד, צעטיילט דאס גאנצע לעבן, טרעפן זיך אויף דער עלטער, איז זייער הויפט־געפיל ווען זיי קוקן איינער אויפן צווייטן און דערמאנען די אמאליגע צייטן אן אנטוישונג אינעם גאנצן לעבן. עס האט אזוי שיין געלעגן אינעם ראזעווענעם מארגנליכט פון יוגנט, צוגעזאגט אזויפיל און געגעבן אזוי ווייניג.

דער געפיל הערשט אזוי שטארק אז זיי דארפן אים נישט אויסזאגן. זיי נעמען אים אן אין קעגנזייטיגן שווייגן און בויען דערויף זייער שמועס.

ווער עס האט איבערגעלעבט צוויי אדער דריי דורות שפירט ווי א צוקוקער ביי א יריד־פארשטעלונג וואס בלייבט זיצן צוויי אדער דריי מאל נאכאנאנד. די קונצן זענען אויסגערעכנט נאר פאר איינמאל. ווען די נארעריי און נייקייט פארשווינדן האבן זיי מער

נישט קיין ווירקונג.

מען קען ווערן פון זינען ביים באטראכטן די ריזיגע איינריכטונגען, די אומצייליגע פינקלענדיגע שטערן אין אומענדליכן פלאץ, וואס האבן נישט קיין אנדערע באשטימונג ווי צו באלייכטן וועלטן פון נויט און יאמער. אפילו אין בעסטן פאל ברענגען זיי גארנישט אנדערש ווי לאנגווייל, כאטש אויב מיר משפט'ן לויט אונזער באקאנטן מוסטער־וועלטל.

קיינעם קען מען נישט שטארק מקנא זיין. אומצייליגע קען מען שטארק באקלאגן.

שטעלט זיך פאר אז געבוירן קינדער וואלט נישט געווען א באדערפעניש באגלייט פון הנאה, נאר א זאך פון ריינער שכל'דיגער איבערלייגונג. וואלט דער מענטשליכער מין נאך געקענט עקזיסטירן? וואלט נישט יעדער געהאט גענוג רחמנות אויפן קומענדיגן דור אים אפצושפארן די לאסט פון עקזיסטענץ, אדער כאטש זיך נישט גענומען קאלטבלוטיג ארויפצולייגן זי?

די וועלט איז ווי גיהנום. מענטשן זענען אויף איין זייט די געפייניגטע נשמות, און אויף דער אנדערער די טייוולען דערין.

איך וועל ווידער דארפן הערן אז מיין פילאזאפיע איז אן טרייסט. נאר ווייל איך רעד דעם אמת, בשעת מענטשן ווילן ענדערש הערן אז גאט האט אלץ באשאפן צום גוטן.

גייט ענדערש אין קירך און לאזט פילאזאפן צורו. פארלאנגט כאטש נישט אז זיי זאלן צופאסן זייערע לערעס צו אייערע אנווייזונגען. דאס טוען לומפן, כלומרשט פילאזאפן. ביי זיי קען מען באשטעלן וועלכע לערע מען וויל. לאכן פונעם פארפליכטנדיגן אפטימיזם פון פילאזאפיע־פראפעסארן איז סיי גרינג, סיי אנגענעם.

בראהמא ברענגט די וועלט ארויס דורך א מין זינד־פאל אדער אפוויכונג פונעם ריכטיגן וועג. ער בלייבט אליין דערין איר אויסצולייטערן ביז ער וועט אויסגעלייזט ווערן. זייער גוט!

אין בודיזם קומט די וועלט דורך אן אומדערקלערליכער טונקלקייט, וואס קומט נאך לאנגער רו אריין אין דער הימלישער, דורך לייטערונג פארדינטער קלארקייט פונעם גליקליכן מצב וואס הייסט נירוואנא. עס איז א מין גורל וואס מען דארף בעצם פארשטיין מאראליש.

אין דער פיזישער וועלט איז אן ענליך בילד: אן אומדערקלערליכער אורוועלטליכער כאאס פון וועלכן א זון ווערט. דערנאך איז די וועלט דורך מאראלישע עבירות אויך פיזיש געווארן ערגער ביז איר איצטיגן טרויעריגן געשטאלט. אויסגעצייכנט!

פאר די גריכן זענען וועלט און געטער געווען א ווערק פון אן אומבאגרייפליכער נויטווענדיגקייט. מען קען עס פארטראגן אויף וויפיל עס באפרידיגט אונז צייטווייליג. אורמוזד לעבט אין א קאמף מיט אהרימאן. דאס קען מען נאך הערן.

אבער דער מחבר ווארפט מיט א שארפער פאלעמיק אפ די שילדערונג פון גאט אלס דער וואס האט געשאפן די וועלט פון יאמער און נויט מיט פרייד, און דערנאך באשטעטיגט זיין אייגענעם ערפאלג. ער האלט דאס פאר אומדערטרעגליך.

אין דעם פרט שטעלט ער אידישקייט אויף דער נידעריגסטער מדרגה צווישן די גלויבנס־לערעס פון ציוויליזירטע פעלקער. ער פארבינדט דאס מיט זיין טענה אז זי איז די איינציקע רעליגיע אן א לערע וועגן אומשטערבליכקייט, אפילו אן א סימן דערפון.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: די פאראגראפן געבן איבער דעם מחבר'ס אייגענע פארגלייכן און פאלעמישע באשרייבונגען פון רעליגיעס. באזונדער זיין טענה אז אידישקייט האט נישט קיין לערע וועגן אומשטערבליכקייט איז נישט קיין נייטראלע אדער פולשטענדיגע באשרייבונג פון אידישן גלויבן.]

אפילו ווען לעיבניץ וואלט ריכטיג באוויזן אז די וועלט איז די בעסטע פון אלע מעגליכע וועלטן וואלט עס נישט געווען קיין טעאדיצעע, א פארטיידיגונג פון גאט'ס גערעכטיגקייט. דער בורא האט דאך געשאפן נישט נאר די וועלט, נאר אויך די מעגליכקייט אליין. ער וואלט זי געקענט איינריכטן אז א בעסערע וועלט זאל זיין מעגליך.

אנטקעגן דעם בליק אויף דער וועלט אלס דעם געלונגענעם ווערק פון אן אויסערגעוועינליך קלוגן, גוטן און אלמעכטיגן וועזן שרייען צו הויך סיי איר יאמער, סיי דער קלארער מאנגל און אפילו קאמישע פארדרייטקייט פון איר מערסט אנטוויקלטער באשעפעניש, דעם מענטש. עס איז א צוזאמענשטויס וואס מען קען נישט לייזן.

אבער די זעלבע באווייזן שטימען מיט אונז ווען מיר זעען די וועלט אלס א ווערק פאר וועלכן מיר זענען אלע שולדיג, עפעס וואס וואלט בעסער נישט געווען. אונטער דער ערשטער הנחה זענען זיי א ביטערע אנקלאגע קעגן דעם בורא און א יסוד פאר סארקאזם. אונטער דער צווייטער אן אנקלאגע קעגן אונזער אייגענעם וועזן און ווילן, וואס קענען אונז מאכן שטיל און הכנעה'דיג.

זיי פירן אונז צו דער איבערצייגונג אז ווי קינדער פון אויסגעלאסענע עלטערן קומען מיר אויף דער וועלט שוין שולדיג. נאר ווייל מיר מוזן שטענדיג אויסקויפן די שולד איז אונזער לעבן אזוי עלנד און ענדיגט זיך אין טויט.

קיין זאך קען נישט זיין זיכערער ווי דעם מחבר'ס כלל אז דער וועלט'ס שווערע זינד זענען דער גורם פון אירע פיל גרויסע יסורים. מען מיינט נישט א פיזישע, דערפארונג־באזירטע באציאונג, נאר א מעטאפיזישע.

לויט דעם בליק איז די מעשה פון דער ערשטער זינד דאס איינציקע וואס מאכט מיר אננעמען דעם אלטן טעסטאמענט. אין מיינע אויגן איז זי זיין איינציקער מעטאפיזישער אמת, כאטש אין דער קליידונג פון א משל. אונזער לעבן איז אויף גארנישט אזוי ענליך ווי אויף די נאכפאלגן פון א פארברעכן און א באגער וואס פארדינט שטראף.

כדי צו האבן שטענדיג א זיכערע קאמפאס אין לעבן און זען עס אינעם אמת'ן ליכט, איז דער בעסטער מיטל זיך צוצוגעוואוינען צו זען די וועלט ווי אן ארט אפצוקומען פאר זינד, א מין שטראף־אנשטאלט.

שוין די עלטסטע פילאזאפן האבן זי אזוי גערופן, און צווישן די קריסטליכע פאטערס האט אריגענעס עס געזאגט מיט לויבנסווערטער דרייסטקייט. דער בליק האט זיין טעארעטישע, אביעקטיווע בארעכטיגונג נישט נאר אין מיין פילאזאפיע, נאר אויך אין דער חכמה פון אלע צייטן: אין בראהמאניזם, בודיזם, ביי עמפעדאקלעס און פיטאגאראס.

אויך ציצערא רעדט וועגן דער לערע פון די אלטע חכמים וואס מען האט געלערנט ביים אריינפירן אין די מיסטעריעס: "מיר זענען געבוירן כדי אויסצוקויפן די עבירות באגאנגען אין א לעבן פאר דער וועלט."

[באמערקונג אינעם מקור: צו שאפן געדולד צום לעבן און זיך לערנען רואיג פארטראגן אומגליקן און מענטשן איז גארנישט אזוי פאסיג ווי די בודיסטישע דערמאנונג: "דאס איז סאמסארא, די וועלט פון באגער און גלוסטעניש, דעריבער אויך די וועלט פון געבורט, קראנקהייט, עלטער און טויט. עס איז די וועלט וואס וואלט נישט געדארפט זיין. און אין דער וועלט איז די באפעלקערונג פון סאמסארא. וואס בעסערס קענט איר ערווארטן?" דער מחבר וואלט פארגעשריבן עס איבערצוזאגן מיט כוונה פיר מאל א טאג.]

וואניני דריקט עס אויס דאס שטארקסטע. עס איז געווען לייכטער אים צו פארברענען ווי אים צו באשטרייטן. ער זאגט: "דער מענטש איז אזוי אפט איבערגעפילט מיט צרות אז ווען עס וואלט נישט ווידערשפראכן קריסטנטום וואלט איך געוואגט צו זאגן: אויב טייוולען זענען באמת דא, זענען דאס די וואס באזעצן זיך אין מענטשליכע קערפער אויסצוקויפן זייערע עבירות."

אפילו אין עכטן, גוט פארשטאנענעם קריסטנטום ווערט אונזער עקזיסטענץ געזען ווי דער רעזולטאט פון א שולד אדער פארברעכן.

ווער עס נעמט אן די געוואוינהייט וועט צופאסן זיינע ערווארטונגען צום מצב. ער וועט אלע צרות און יסורים, פלאג און נויט, אין גרויסע און קליינע זאכן, מער נישט זען ווי עפעס אומגעריכט אדער אויסערגעוועהנליך, נאר ווי א נארמאלע זאך. יעדער ווערט דא באשטראפט פאר זיין עקזיסטענץ, אויף זיין אייגענעם אופן.

צו די צרות פון א שטראף־אנשטאלט געהערט אויך די געזעלשאפט וואס מען טרעפט דארט. ווי עס שטייט מיט דער געזעלשאפט אויף דער ערד ווייסט יעדער וואס פארדינט א בעסערע. דער איידעלער גייסט און געניוס שפירן זיך אמאל ווי איידעלע פאליטישע ארעסטאנטן צווישן געוועגליכע פארברעכער. זיי וועלן זוכן זיך צו איזאלירן.

דער בליק וועט אונז אבער אויך לאזן זען די אזוי גערופענע אומפולקומקייטן, די מאראלישע, גייסטיגע און דערמיט פארבונדענע נידעריגע פנים־אייגנשאפטן פון רוב מענטשן, אן וואונדער און אן כעס. מיר וועלן געדענקען וואו מיר זענען.

מיר וועלן קודם זען יעדן ווי א באשעפעניש וואס לעבט נאר צוליב זיין שולד, און וואס זיין לעבן איז אן אויסלייז פאר זיין געבורט. דאס רופט קריסטנטום די זינדיגע נאטור פונעם מענטש. זי איז דער יסוד פון די וואס דו באגעגנט דא אלס דיינע גלייכן.

צוליב דער וועלט'ס נאטור זענען זיי מערסטנס אין א מצב פון ליידן און אומצופרידנקייט, וואס קען נישט אויפוועקן מער ליבע און מיטגעפיל. זייער אינטעלעקט איז אויך מערסטנס נישט גענוג צו דינען זייער אייגענעם ווילן.

אונזערע פאדערונגען פון געזעלשאפט דארפן ווערן באשטימט לויט די באדינגונגען. ווער עס האלט זיך פעסט ביי דעם שטאנדפונקט קען זען דעם חשק צו געזעלשאפט אלס א שעדליכע נייגונג.

דער גלויבן אז וועלט און מענטש זענען עפעס וואס וואלט נישט געדארפט זיין קען באמת אנפילן אונז מיט פארשטענדעניש איינער צום צווייטן. וואס קען מען ערווארטן פון א באשעפעניש אין אזעלכע אומשטענדן?

מען קען דעריבער אפילו טראכטן אז דער פאסיגסטער וועג זיך צו ווענדן צו א צווייטן וואלט אנשטאט "הער" געווען "מיטליידנדער". ווי משונה עס קלינגט שטימט עס מיטן מצב, שטעלט אנדערע אין ריכטיגן ליכט און דערמאנט דאס נויטיגסטע: טאלעראנץ, געדולד, שוינען און ליבע צום צווייטן. יעדער דארף דאס און איז אויך מחויב צו געבן עס.

דער כאראקטער פון זאכן אין דער מענטשליכער וועלט איז נישט אזוי שטארק אומפולקומקייט ווי פארדארבנקייט אין מאראלישן, גייסטיגן, פיזישן און יעדן אנדערן זין.

דער תירוץ פאר געוויסע שלעכטע מידות, "עס איז דאך נאטירליך פאר מענטשן", איז נישט באפרידיגנדיג. מען זאל ענטפערן: "דווקא ווייל עס איז שלעכט איז עס נאטירליך, און דווקא ווייל עס איז נאטירליך איז עס שלעכט." דאס ריכטיג צו פארשטיין דארף מען פארשטיין דעם זין פון דער לערע וועגן דער ערשטער זינד.

ווען מען משפט א מענטש דארף מען געדענקען אז זיין יסוד איז עפעס וואס וואלט נישט געדארפט זיין, עפעס זינדיג און פאלש וואס פארדינט דערפאר טויט לויט דעם זין פון דער ערשטער זינד. די שלעכטע גרונט־אייגנשאפט דריקט זיך אפילו אויס אין דעם וואס קיינער פארטראגט נישט ווען מען באטראכט אים מיט פולער אויפמערקזאמקייט. וואס קען מען ערווארטן פון אזא באשעפעניש?

מיט דעם בליק וועט מען משפט'ן מיט מער פארשטענדעניש, זיך נישט וואונדערן ווען דער טייוול אין אים וועקט זיך אמאל, און בעסער שאצן דאס גוטע וואס דורך אינטעלעקט אדער אן אנדער סיבה איז דאך אין אים.

צווייטנס דארף מען באטראכטן זיין מצב. לעבן איז בעצם נויט און אפט יאמער. יעדער דארף זיך ראנגלען און קעמפן פאר זיין עקזיסטענץ און קען נישט שטענדיג ווייזן א פריינדליכן פנים.

ווען דער מענטש וואלט געווען וואס אפטימיסטישע רעליגיעס און פילאזאפיעס מאכן פון אים, א ווערק אדער אפילו פארקערפערונג פון א גאט, א באשעפעניש וואס דארף זיין אין יעדן זין פונקט ווי ער איז, וואלט אונזער ערשטע איינדרוק, נאענטערע באקאנטשאפט און ווייטערדיגע באציאונג מיט יעדן מענטש געווירקט אינגאנצן אנדערש ווי איצט.

"דאס ווארט פאר אלעמען איז מחילה."
שעקספיר, "צימבעלין", לעצטע סצענע

מיר דארפן האבן פארשטענדעניש פאר יעדער מענטשליכער נארישקייט, חסרון און שלעכטער מידה. אלץ וואס מיר זעען זענען אויך אונזערע אייגענע נארישקייטן, חסרונות און שלעכטע מידות. דאס זענען די מענטשהייט'ס חסרונות און מיר געהערן אויך דערצו.

מיר טראגן דעריבער אויך די חסרונות וואס רעגן אונז איצט אויף, נאר ווייל זיי טרעטן פונקט איצט נישט ארויס ביי אונז. זיי זענען נישט אויף דער אויבערפלאך, נאר טיף אונטן. ביי דער ערשטער געלעגנהייט וועלן זיי ארויסקומען ווי מיר זעען זיי איצט ביי אנדערע.

עס איז אבער אמת אז ביי איינעם קומט איין חסרון שארפער ארויס, ביי א צווייטן אן אנדערער. די גאנצע מאס שלעכטע אייגנשאפטן איז ביי איינעם פיל גרעסער ווי ביים צווייטן. דער חילוק צווישן יחידים האט נישט קיין שיעור.

וועגן זעלבסטמארד

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: דער עסיי איז א היסטארישע פילאזאפישע דיסקוסיע וועגן מאראל און רעליגיע. זיינע טענות און ציטאטן זענען נישט קיין עצות פאר א מענטש אין צרה. געוויסע קאנקרעטע באשרייבונגען פון זעלבסט־שעדיגונג ווערן דא נישט אויסגעפירט. דער ארגומענט און זיינע היסטארישעביישפילן ווערן אפגעהיט.]

אויף וויפיל איך ווייס האלטן נאר די נאכפאלגער פון די מאנאטעאיסטישע, דאס הייסט אידישע רעליגיעס, זעלבסטמארד פאר א פארברעכן. נאך מער אויפפאלנדיג איז וואס נישט אינעם אלטן און נישט אינעם נייעם טעסטאמענט טרעפט מען א בפירוש'ן פארבאט אדער דירעקטע פארדאמונג דערפון.

די רעליגיעזע לערער האבן דעריבער געמוזט שטיצן דעם פארבאט אויף זייערע אייגענע פילאזאפישע ארגומענטן. זיי זענען אבער אזוי שוואך אז וואס עס פעלט זיי אין כוח פרובירט מען צו פארבייטן מיט שטארקע אויסדרוקן פון אפשיי, דאס הייסט זידלען.

אזוי הערן מיר אז זעלבסטמארד איז די גרעסטע פחדנות, אז עס איז מעגליך נאר אין א מצב פון משוגעת, און נאך אזעלכע נארישקייטן. אדער די אומזיניגע פראזע אז עס איז אן "אומרעכט", בשעת עס איז קלאר, טענה'ט דער מחבר, אז יעדער האט אויף גארנישט אזא אומבאשטרייטבארן רעכט ווי אויף זיין אייגענעם מענטש און לעבן.

מען רעכנט עס אפילו פאר א פארברעכן. באזונדער אין דער גראב־היפאקריטישער ענגלאנד ברענגט עס א דערנידערנדיגע קבורה און דאס קאנפיסקירן פארמעגן. דעריבער דערקלערט דער דזשורי עס כמעט שטענדיג פאר א פאל פון משוגעת.

אבער לאמיר לאזן מאראליש געפיל באשליסן. פארגלייכט דעם איינדרוק פון דער ידיעה אז א באקאנטער האט באגאנגען א מארד, גרויזאמקייט, שווינדל אדער גנבה מיט דעם פון דער ידיעה וועגן זיין פרייוויליגן טויט.

די ערשטע ברענגט שטארקן כעס, פארדרוס, א פארלאנג פאר שטראף אדער נקמה. די צווייטע וועקט טרויער און רחמנות, צו וועלכער קומט לויטן מחבר אפטער צו באוואונדערונג פאר זיין מוט ווי דער מאראלישער אפשיי וואס באגלייט א שלעכטע

מעשה.

ווער האט נישט געהאט באקאנטע, פריינד אדער קרובים וואס זענען אזוי אוועק פון דער וועלט? טראכט מען וועגן זיי מיט עקל ווי וועגן פארברעכער? ניין און ניין.

איך האלט אז מען דארף שוין אמאל פארלאנגען פון די גייסטליכע א דין וחשבון. אן א ביבלישן מקור און אן קיין גרונטליכע ארגומענטן, ווי נעמען זיי דאס רעכט פון דער בימה און אין שריפט צו שטעמפלען אלס פארברעכן א מעשה וואס אסאך געאכטע, געליבטע מענטשן האבן געטאן, און אפזאגן זיי אן ערליכע קבורה?

מען דארף פעסטשטעלן אז מען פארלאנגט ארגומענטן, נישט ליידיגע פראזעס אדער זידל־ווערטער. אז קרימינעל געזעץ פארווערט און באשטראפט זעלבסטמארד איז נישט קיין ארגומענט פאר דער קירך. עס איז פאר זיך אליין לעכערליך: וועלכע שטראף קען דערשרעקן איינעם וואס זוכט טויט? באשטראפן א נישט געלונגענעם פארזוך מיינט באשטראפן די אומגעשיקטע דורכפירונג.

די אלטע זענען אויך געווען ווייט פון דעם בליק. פליניוס זאגט אז מען האלט נישט לעבן פאר אזוי ווינשנסווערט אז מען מוז עס אומבאדינגט שלעפן. ווי איינער זאל לעבן וועט ער צום סוף שטארבן. דער מחבר ברענגט זיין פארגלייך פון א טויט אין דער ריכטיגער צייט אלס א מתנה פון דער נאטור, און נאך א ציטאט וואו ער פארגלייכט דעם מענטש'ס מעגליכקייט פון פרייווילינגן טויט צו גאט'ס נישט קענען טאן דאס.

אין מאסיליע און אויפן אינזל קעאס פלעג דער מאגיסטראט אפילו עפנטליך העלפן דעם וואס האט געברענגט א גרונטליכן טעם פארוואס ער וויל פארלאזן דאס לעבן. דער מקור דערמאנט אויך א מנהג אויפן אינזל קעאס אז זקנים זאלן פרייווייליג נעמען זייער לעבן.

וויפיל העלדן און חכמים פון אלטערטום האבן אויסגעקליבן א פרייווילינגן טויט! אריסטאטל זאגט טאקע אז עס איז אן אומרעכט קעגן דעם שטאט, אבער נישט קעגן דעם אייגענעם מענטש.

סטאבעאוס ברענגט אין דער עטיק פון די פעריפאטעטיקער דעם כלל אז גוטע מענטשן זאלן פארלאזן לעבן אין א גרויסן אומגליק, און שלעכטע אפילו אין גרעסטן גליק. די סטאאיקער פרייזן עס אלס אן איידעלע, העלדישע מעשה. מען קען דאס שטיצן מיט הונדערטער ציטאטן, די שטארקסטע אין סענעקא'ס שריפטן.

ביי די הינדוסן ווערט פרייווייליגער טויט אויך געטאן אלס א רעליגיעזער אקט. דער מחבר ציילט אויס היסטארישע ביישפילן פון טויטליכע ריטואלן, צווישן זיי דעם טויט פון אלמנות צוזאמען מיט זייערע מענער.

מען זעט דאס זעלבע אין טעאטער, דעם שפיגל פון לעבן. אין דער בארימטער כינעזישער פיעסע "L'Orphelin de la Chine", איבערגעזעצט פון סטאניסלאס זשוליען אין 1834, שטארבן כמעט אלע איידעלע כאראקטערן פון א פרייווילינגן טויט. מען טייט נישט אן אז זיי האבן געטאן א פארברעכן, און דער צוקוקער טראכט עס אויך נישט.

אויף אונזער בינע איז עס אויך אזוי: פּאַלמירא אין "מאַהאַמעט", מאַרטימער אין "מאַריאַ סטואַרט", אַטעלאַ און די גרעפין טערצקי. איז האַמלעט'ס מאַנאַלאָג אַ מחשבה איבער אַ פאַרברעכן? ער זאָגט נאָר אַז אויב מיר וואָלטן געוועזן זיכער אַז טויט פאַרניכטעט אונז אינגאַנצן וואָלטן מיר, קוקנדיג אויף דער וועלט, אויסגעקליבן אים. "דאָס איז דער קנייטש."

די אַרגומענטן פון מאַנאַטעאיסטישע גייסטליכע און פילאָזאָפן וואָס פּאַסן זיך צו זיי זענען שוואַכע סאָפיזמען, לייכט צו באַשטרייטן. זעט מיין אָפּהאַנדלונג וועגן דעם יסוד פון מאָראַל, פּאַראַגראַף אַכט.

די סאָפיזמען ווערן גרונטליך צעגלידערט פון יום אין זיין "עסיי וועגן זעלבסטמאָרד", אַרויס ערשט נאָכן טויט. די מיאוסע צביעות און גייסטליכע טיראַניע אין ענגלאַנד האָבן אים גלייך אונטערגעדריקט. נאָר ווייניג עקזעמפּלאַרן זענען פאַרקויפט געוואָרן אין געהיים, פאַר הויכע פרייזן.

די אָפּהאַנדלונג און נאָך איינע, "די אומשטערבליכקייט פון דער נשמה", זענען דערגרייכט צו אונז דורך דעם באַזעלער נאָכדרוק פון 1799. עס איז אַ גרויסע שאַנד פאַר ענגלאַנד אַז אַ ריין פילאָזאָפישע אַרבעט פון איינעם פון אירע גרעסטע דענקער דאַרף זיך דורכשלעפן אין לאַנד ווי אַ געמיינעם ווערקל און געפינען שוץ אין אויסלאַנד.

עס ווייזט אויך וואָס פאַר אַ גוטן געוויסן די קירך האָט אין די ענינים.

דעם איינציקן שטאַרקן מאָראַלישן אַרגומענט קעגן זעלבסטמאָרד האָב איך קלאָר געמאַכט אין "די וועלט אַלס ווילן און פאָרשטעלונג", פּאַראַגראַף ניין־און־זעכציג.

ער באַשטייט אין דעם וואָס זעלבסטמאָרד שטערט דאָס דערגרייכן דעם העכסטן מאָראַלישן ציל. ער גיט נאָר אַ כּלומרשט'ע אויסלייזונג פון דער וועלט פון יאָמער, אַנשטאָט דער אמת'ער. אָבער פון אָט דעם טעות ביז אַ פאַרברעכן, ווי קריסטליכע גייסטליכע ווילן אים שטעמפּלען, איז אַ ווייטער וועג.

קריסטנטום טראָגט אין זיך דעם אמת אַז ליידן, דער קרייץ, איז בעצם דער ציל פון לעבן. עס וואַרפט דעריבער אָפּ זעלבסטמאָרד אַלס אַ שטערונג צו דעם ציל. אַלטערטום האָט אים פון אַ נידעריגערן שטאַנדפּונקט אָנגענומען און אַפילו געאַכט.

דער אַרגומענט איז אָבער אַן אַסקעטישער און גילט נאָר פון אַ פיל העכערן עטישן שטאַנדפּונקט ווי אייראָפּעאישע מאָראַל־פילאָזאָפן האָבן אַמאָל אָנגענומען. ווען מען גייט אַראָפּ פון יענעם הויכן פּלאַץ בלייבט, לויטן מחבר, נישט קיין ממשות'דיגער אַרגומענט קעגן זעלבסטמאָרד.

די אויסערגעוויינליכע ענערגיע מיט וועלכער מאָנאַטעאיסטישע גייסטליכע אַטאַקירן אים, אָן זיך צו שטיצן אויפן ביבל אָדער אויף פעסטע אַרגומענטן, מוז דעריבער האָבן אַ געהיימען טעם. אפשר איז פרייוויליג אַוועקגיין פון לעבן אַ שלעכטער קאָמפּלימענט פאַר דעם וואָס האָט געזאָגט "אַלץ איז געווען זייער גוט"?

ווען אַזוי, איז עס נאָך אַ פאַל ווען די רעליגיעס' געצוואונגענער אָפּטימיזם קלאָגט אָן זעלבסטמאָרד כּדי נישט אַליין אָנגעקלאָגט צו ווערן פון אים.

דער מחבר באשרייבט דעם מצב ווען די שרעק פון לעבן וועגט איבער די שרעק פון טויט. די לעצטע שטעלט אבער אן א שטארקן ווידערשטאנד, ווי שומרים ביים טויער וואס פירט ארויס פון דער וועלט.

ווען דער סוף וואלט געווען נאר א פלוצעמדיג אויפהערן פון עקזיסטענץ, א ריין נעגאטיווער אקט, טענה'ט ער אז מענטשן וואלטן זיך פיל לייכטער געוואנדן דערצו. אבער עס איז דא א פאזיטיווער אקט, די צעשטערונג פונעם גוף, וואס האלט צוריק. דער גוף איז דאך דער אויסדרוק פונעם ווילן צום לעבן.

ווייטער באטראכט ער דעם קעגנזאץ צווישן גייסטיגע און קערפערליכע יסורים. ווען מען ליידט פיזיש שווער אדער לאנג ווערט מען גלייכגילטיג צו אנדערע צרות. נאר דאס צוריק ווערן געזונט איז וויכטיג. שטארקע גייסטיגע יסורים קענען, לויט זיין שילדערונג, פארקלענערן דעם באדייט פון קערפערליכן ווייטיק.

ער פארבינדט דאס מיט דער סכנה פון זעלבסטמארד ביי מענטשן אין טיפער דעפרעסיע. דער מקור גיט א קאנקרעטע שילדערונג פון ווי דער מצב קען ווערן טויטליך; די מאדערנע אויסגאבע לאזט די פראקטישע פרטים אוועק.

ווען א שווערער, שרעקליכער חלום דערגרייכט דעם שפיץ, קען דער שרעק אליין אונז אויפוועקן און אפשאפן די נאכט'ס שרעק־בילדער. דער מחבר ניצט דעם פארגלייך פאר א מענטש וואס אין דער גרעסטער אנגסט וויל איבעררייסן דעם חלום פון לעבן.

מען קען אויך זען זעלבסטמארד אלס אן עקספערימענט, א פראגע צו דער נאטור וואס וויל ארויסצווינגען אן ענטפער: וואס פאר אן ענדערונג וועט טויט ברענגען אין דעם מענטש'ס עקזיסטענץ און אין זיין בליק אויף זאכן?

אבער עס איז אן אומגעלומפערטער עקספערימענט. ער פארניכטעט דאס באוואוסטזיין אליין וואס פרעגט די פראגע און ווארט אויפן ענטפער.

וועגן פיזיאגנאמיק

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: פיזיאגנאמיק איז דער פרואוו צו דערקענען כאראקטער און גייסטיגע פעאיגקייטן לויט פנים און קערפער. דער עסיי גיט איבער דעם מחבר'ס היסטארישע איבערצייגונגען. מען זאל זיי נישט נוצן אלס א פארלעסליכן וועג צו משפט'ן מענטשן לויט זייער אויסזען. די אלגעמיינע און פיזיאלאגישע טענות ווערן אפגעהיט ווי טייל פון דעם מקור.]

אז א מענטש'ס אויסערליכן אויסזען שפיגלט אפ זיין אינערליכן תוכן, און זיין פנים דריקט אויס און אנטפלעקט זיין גאנצן וועזן, איז א הנחה וואס דער מחבר האלט פאר קלאר פון זיך אליין.

זי ווייזט זיך אויך אין מענטשן'ס חשק צו זען איינעם וואס האט זיך אויסגעצייכנט מיט עפעס גוטס אדער שלעכטס, אדער געשאפן אן אויסערגעוועלנליך ווערק. ווען מען קען אים נישט זען וויל מען כאטש הערן פון אנדערע ווי ער זעט אויס.

דערפון נעמט זיך דאס געדרענג אין ערטער וואו מען ערווארט אים, און צייטונגען'ס פרואוון, באזונדער ענגלישע, אים צו באשרייבן מיט אלע קליינע פרטים. מאלער און גראווירער ווייזן אים באלד אין בילדער. צום סוף קומט פאטאגראפיע, וואס מען שאצט אזוי הויך ווייל זי באפרידיגט די באדערפעניש דאס בעסטע.

אויך אין טאג־טעגליכן לעבן פרובירט איינער דעם צווייטן קודם אויס דורכן אויסזען. ער זוכט שטילערהייט פאראויס דערקענען יענעמ'ס מאראלישן און גייסטיגן ווען אין זיינע פנים־צוגן.

דאס וואלט נישט געווען אזוי ווען, ווי געוויסע נאראנים מיינען, אויסזען וואלט נישט געהאט קיין באדייט. ווי די נשמה וואלט געווען איין זאך און דער גוף אן אנדערער, מיט דער זעלבער שייכות צו דער נשמה ווי א רעקל צום גוף.

ענדערש איז יעדער מענטש'ס פנים א היעראגליף וואס מען קען אויסלייענען. זיין אלפאבעט טראגן מיר שוין אין זיך. א פנים דערציילט אונז געוועגליך מער און אינטערעסאנטערס ווי א מויל. עס איז א קיצור פון אלץ וואס דער מענטש וועט אמאל זאגן, א מאנאגראם פון זיין גאנצן טראכטן.

א מויל זאגט איין מענטש'ס געדאנקען, א פנים דריקט אויס א געדאנק פון דער נאטור. דעריבער איז יעדער ווערט אים אויפמערקזאם צו באטראכטן, אבער נישט יעדער ווערט מיט אים צו רעדן.

אויב יעדער יחיד אלס א באזונדערער געדאנק פון דער נאטור איז ווערט באטראכט צו ווערן, איז שיינקייט זיכער דאס ווערט אויפן העכסטן שטאפל. זי איז א העכערער, מער אלגעמיינער באגריף פון דער נאטור, איר געדאנק וועגן דעם מין.

דעריבער כאפט זי אזוי אונזער בליק. זי איז א גרונט־געדאנק פון דער נאטור. דער יחיד איז נאר א בייגעדאנק, א מסקנא.

אלע גייען שטילערהייט ארויס פון דעם כלל אז דער מענטש איז ווי ער זעט אויס. דער כלל איז ריכטיג, אבער די שוועריגקייט ליגט אין אים אנווענדן. די פעאיגקייט איז טיילוויז איינגעבוירן, טיילוויז דארף מען זי פארדינען דורך דערפארונג.

קיינער לערנט זיך עס נישט גרונטליך אויס, און אפילו די דערפארנסטע מאכן טעותים. דאס פנים נארט נישט, זאל פיגארא זאגן וואס ער וויל. מיר לייענען נאר אין אים וואס שטייט נישט.

א פנים אויסלייענען איז א גרויסע, שווערע קונסט. אירע כללים קען מען נישט אויסלערנען אבסטראקט. דער ערשטער תנאי איז א ריין אביעקטיווער בליק אויף דעם מענטש. עס איז נישט לייכט.

ווי נאר עס מישט זיך אריין אפילו א קליינע נייגונג אדער אפשיי, מורא אדער האפענונג, אדער נאר דער געדאנק וועגן וועלכן איינדרוק מיר מאכן אויף אים, בקיצור עפעס סוביעקטיווס, ווערט דער היעראגליף גלייך פארמישט און פארפאלשט.

נאר איינער וואס פארשטייט נישט א שפראך הערט איר קלאנג פאר זיך, ווייל דער באדייט פון די ווערטער פארשטעלט פאר אונז דעם צייכן אליין. אזוי זעט נאר דער וואס איז נאך פרעמד דעם מענטש זיין פנים פאר זיך. ער האט זיך נאך נישט צוגעוואוינט צו איר דורכן אפט זען אדער רעדן מיט אים.

שטרענג גערעדט באקומט מען דעריבער א ריין אביעקטיוון איינדרוק פון א פנים, און די מעגליכקייט איר אויסצולייענען, נאר ביים ערשטן בליק. ווי מען שפירט א ריח נאר ביים ערשטן אויפקומען און דעם וויין'ס טעם בעיקר ביים ערשטן גלאז, אזוי מאכט א פנים איר פולן איינדרוק נאר צום ערשטן מאל.

מען דארף דעריבער געדענקען דעם ערשטן איינדרוק, אפילו פארשרייבן אים ווען דער מענטש איז אונז וויכטיג, בתנאי אז מען קען פארטרויען דעם אייגענעם חוש. ווייטערדיגע באקאנטשאפט וועט פארווישן אים, אבער די צייט וועט ווייזן אז ער איז געווען ריכטיג.

לאמיר נישט פארהוילן אז דער ערשטער בליק איז מערסטנס נישט דערפרייענדיג. ווי ווייניג געראטן רוב פנימער זענען! אויסער שיינע, גוטהארציגע און גייסטרייכע פנימער, די ווייניגע און זעלטענע, וועט א ניי פנים געווענליך אויפוועקן ביי פיין־פילנדיגע מענטשן עפעס נאענט צו שרעק. זי איז א נייע, איבערראשנדיגע צוזאמענשטעלונג פון אומדערפרייענדיגע עלעמענטן.

עס איז בכלל א קלעגליכער בליק. עס זענען מענטשן וואס זייער פנים טראגט אזא אפענע נידעריגקייט פון כאראקטער און חיה'ישע באגרעניצטקייט פון שכל אז מען וואונדערט זיך ווי זיי קענען זיך ווייזן אזוי און טראגן נישט ליבערשט א מאסקע.

עס זענען אפילו פנימער וואס זייער בליק אליין לאזט אונז, לויטן מחבר, שפירן פאראומרייניגט. מען קען דעריבער נישט פארדענקען מענטשן וואס ציען זיך צוריק, ווען זייער פריווילעגירטער מצב ערלויבט, אין א סביבה וואו זיי זענען פריי פונעם אומאנגענעמען געפיל פון זען נייע פנימער.

אין א מעטאפיזישער דערקלערונג דארף מען געדענקען אז יעדן מענטש'ס אייגנארטיגקייט איז פונקט דאס פון וואס זיין עקזיסטענץ דארף אים אפווענדן און פארעכטן.

פאר א פסיכאלאגישער דערקלערונג דארף מען פרעגן וואס פאר פנימער מען קען ערווארטן פון מענטשן אין וועמען במשך פון זייער לעבן, חוץ אפשר זעלטענע מינוטן, זענען געבוירן נאר קלעגליכע, נידעריגע, מיזערע געדאנקען און געמיינע, עגאאיסטישע, שלעכטע, בייזוויליגע באגערן.

יעדער געדאנק און באגער האט איבערגעלאזט א צייכן אויף דער פנים. דורך אפט איבער'חזר'ן זענען די סימנים מיט דער צייט איינגעקריצט געווארן און, אזוי צו זאגן, געווארן א נאטירליכער טייל פון דער פנים.

דעריבער זעען רוב מענטשן אויס אזוי אז די ערשטע ראיה דערשרעקט. נאר ביסלעכווייז געוואוינט מען זיך צו, ווערט שטומף צו איר איינדרוק, און זי ווירקט מער נישט.

דער זעלבער לאנגזאמער פראצעס, וואס שאפט א בלייבנדיגן אויסדרוק דורך אומצייליגע צייטווייליגע כאראקטעריסטישע אנשטרענגונגען פון פנים־צוגן, איז אויך דער גרונט פארוואס גייסטרייכע פנימער ווערן אזוי ביסלעכווייז. זייער דערהויבענעם אויסדרוק באקומען זיי ערשט אויף דער עלטער. בילדער פון זייער יוגנט ווייזן נאר די ערשטע סימנים.

דער שרעק ביים ערשטן בליק שטימט מיט דער פריערדיגער באמערקונג אז א פנים מאכט איר אמת'ן, פולן איינדרוק נאר צום ערשטן מאל. כדי צו באקומען אים ריין אביעקטיוו און נישט פארפאלשט דארפן מיר נישט האבן קיין שייכות מיט דער פערזאן, ווען מעגליך נישט אפילו גערעדט האבן מיט איר.

שוין א שמועס באפריינדט אונז צו א געוויסער מאס און שאפט א קעגנזייטיגע, סוביעקטיווע באציאונג. זי שטערט גלייך אן אביעקטיווער אויפפאסונג.

יעדער וויל אויך פארדינען יענעמ'ס כבוד אדער פריינדשאפט. דער מענטש וואס מיר באטראכטן וועט גלייך נוצן אלע זיינע אויסגעלערנטע קונצן פון פארשטעלן זיך. מיט מינעס, אנשטעלן און חנופה וועט ער אונז אונטערקויפן ביז מיר וועלן מער נישט זען וואס דער ערשטער בליק האט געוויזן.

מען זאגט דעריבער אז "רוב מענטשן ווערן בעסער ביי נאענטערער באקאנטשאפט". מען זאל ענדערש זאגן "זיי נארן אונז אפ". שפעטער, ווען די שלעכטע אומשטענדן קומען ארויס, ווערט דער ערשטער אורטייל געווענליך באשטעטיגט אין זיין גאנצן סארקאסטישן כוח.

ווען די נאענטערע באקאנטשאפט איז אבער פיינטליך פון אנהייב קען מען נישט זען אז מענטשן זאלן ווערן בעסער דורך איר.

נאך א גרונט איז אז א מענטש וואס זיין ערשטע ראיה ווארנט אונז קעגן אים ווייזט ביים שמועס נישט נאר זיין אייגענעם וועזן און כאראקטער, נאר אויך זיין בילדונג. נישט נאר וואס ער איז באמת פון דער נאטור, נאר וואס ער האט באקומען פונעם געמיינזאמען פארמעגן פון דער גאנצער מענטשהייט.

דריי פערטל פון וואס ער זאגט געהערט נישט אים, נאר קומט פון דרויסן. מיר וואונדערן זיך דעריבער צו הערן אזא מינאטאור רעדן אזוי מענטשליך. ווען מען גייט אבער פון נאענטערער צו נאך נאענטערער באקאנטשאפט וועט די חיה'ישקייט וואס זיין פנים האט צוגעזאגט "זיך אנטפלעקן אין איר גאנצן גלאנץ".

ווער עס האט א שארפן פיזיאגנאמישן חוש דארף דעריבער גוט אין אכט נעמען די אורטיילן פאר יעדער נאענטערער באקאנטשאפט. זיי זענען נישט פארפאלשט. א פנים זאגט וואס דער מענטש איז. ווען זי נארט אונז איז דער טעות אונזערער.

ווערטער זאגן נאר וואס ער טראכט, אפטער וואס ער האט געלערנט, אדער נאר וואס ער גיט ארויס פאר זיינע געדאנקען.

ווען מען רעדט מיט אים אדער הערט אים רעדן צו אנדערע לאזט מען זיין אמת'ן פנים־געשטאלט אין א זייט אלס דעם געגעבענעם אונטערגרונט, און נעמט אין אכט נאר דעם מינע־שפיל ביים רעדן. אבער דאס האט ער שוין אויסגעארבעט צו ווייזן נאר די גוטע זייט.

ווען סאקראטעס האט געזאגט א יונגערמאן וואס מען האט אים געברענגט אויסצופרובירן "רעד, אז איך זאל דיך קענען זען", האט ער נאר געהאט רעכט אויף וויפיל די פנים־צוגן, באזונדער די אויגן, ווערן ערשט אויפגעלעבט ביים רעדן. די גייסטיגע כוחות לייגן זייער שטעמפל אויפן מינע־שפיל.

אזוי קען מען צייטווייליג שאצן דעם שטאפל און פארנעם פון אינטעליגענץ, וואס איז געווען סאקראטעס' ציל. מען דארף אבער פעסטשטעלן אז דער כלל גייט נישט אן די טיפער ליגנדיגע מאראלישע אייגנשאפטן.

איך וואס מען פארדינט אביעקטיוו דורכן קלארערן אנטפאלטן פון פנים־צוגן פארלירט מען סוביעקטיוו דורכן פערזענליכן קשר וואס יענער שאפט גלייך מיט אונז. ער ברענגט א קליינע בלענדונג וואס לאזט אונז נישט בלייבן אומפארטייאיש. פון דעם שטאנדפונקט וואלט געווען ריכטיגער צו זאגן: "רעד נישט, אז איך זאל דיך קענען זען."

כדי צו כאפן ריין און טיף א מענטש'ס פנים דארף מען אים באטראכטן ווען ער איז אליין. יעדע געזעלשאפט און שמועס ווארפט אויף אים א פרעמדן שיין, מערסטנס לטובתו. עס ברענגט אים אין א מצב פון ווירקונג און קעגן־ווירקונג וואס הייבט אים ארויס.

ווען ער איז אליין, פארזונקען אין זיינע געדאנקען און געפילן, איז ער אינגאנצן זיך. א טיף דורכדרינגענדער בליק קען דעמאלט כאפן זיין גאנצן וועזן אויף איינמאל.

אויף זיין פנים שטייט דער גרונט־טאן פון אלע זיינע געדאנקען און שטרעבונגען, וואס עס איז אים אומפארמיידליך באשערט צו בלייבן און וואס ער אנטפלעקט נאר ווען ער איז אליין.

שוין דערפאר איז פיזיאגנאמיק איינס פון די הויפט־מיטלען צו דערקענען מענטשן. דער פנים־געשטאלט אין דעם ענגן זין איז דער איינציקער געביט וואו די קונסט פון פארשטעלן זיך קען נישט אריינקומען. זי נעמט ארום נאר מינעס און צייטווייליגע אויסדרוקן.

איך רעקאמענדיר דעריבער צו כאפן יעדן ווען ער איז אליין, איבערגעגעבן זיינע אייגענע געדאנקען, און איידער מען האט מיט אים גערעדט. טיילווייז ווייל נאר דעמאלט איז דער פנים־געשטאלט ריין און אומפארמישט. אין שמועס קומען גלייך אריין מינעס און זיינע אויסגעלערנטע קונצן. טיילווייז ווייל אפילו די לייכטסטע פערזענליכע באציאונג נעמט אוועק אונזער אומפארטייאישקייט און פארדארבט אונזער אורטייל.

איך דארף אויך באמערקן אז אויף דעם וועג איז פיל גרינגער צו דערקענען גייסטיגע פעאיגקייטן ווי מאראלישן כאראקטער. די ערשטע קומען מער ארויס. זייער אויסדרוק איז נישט נאר אין פנים און מינעס, נאר אין גיין און אפילו דער קלענסטער באוועגונג.

מען קען אפשר שוין פון הינטן אונטערשיידן א ליידיגן קאפ, א נאר און א גייסטרייכן מענטש. ביים ליידיגן קאפ איז יעדע באוועגונג שווער ווי בליי. נארישקייט לייגט איר חותם אויף יעדן זשעסט. דאס זעלבע טוען גייסט און פארטיפונג.

דערויף שטייט לא ברויער'ס באמערקונג: "עס איז נישטא קיין אזוי איינזאמע, פשוטע און נישט אויפפאלנדיגע מעשה אז אונזער אופן זי צו טאן זאל אונז נישט ארויסגעבן. א נאר קומט נישט אריין, גייט נישט ארויס, זעצט זיך נישט, הייבט זיך נישט, שווייגט נישט און שטייט נישט ווי א גייסטרייכער מענטש."

דאס דערקלערט אגב אויך דעם זיכערען, שנעלן אינסטינקט וואס פשוטע מענטשן האבן, לויט העלוועטיוס, צו דערקענען גייסטרייכע מענטשן און זייי אויסצומיידן.

בעצם דערקלערט זיך דער ענין קודם אזוי: וואס גרעסער און מער אנטוויקלט דער מוח, און וואס דינער אין פארגלייך די שדרה און נערוון, אלץ גרעסער איז נישט נאר אינטעליגענץ, נאר אויך די באוועגליכקייט און בייגעוודיגקייט פון אלע אברים.

זיי ווערן דעמאלט דירעקטער און זיכערער באהערשט פונעם מוח. אלץ ווערט ווי געצויגן אויף איין פאדעם, און דער ציל דריקט זיך גענוי אויס אין יעדער באוועגונג.

דאס איז ענליך, אפילו פארבונדן מיט דעם וואס העכער א חיה שטייט אויף דעם אנטוויקלונג־לייטער, אלץ לייכטער קען זי שטארבן פון א שעדיגונג אין איין פלאץ.

נעמט למשל אמפיביעס. ווי זייערע באוועגונגען זענען שווער, אומגעלומפערט און לאנגזאם, אזוי זענען זיי אויך אן שכל און קלאמערן זיך זייער שטארק צו לעבן. דער מחבר דערקלערט דאס מיט זייער קליינעם מוח און דיקער שדרה מיט נערוון.

גיין און באוועגן די ארעמס זענען בעיקר א פונקציע פונעם מוח. די אויסערליכע אברים באקומען זייער באוועגונג און יעדע קליינע ענדערונג דערפון דורך אים מיט דער הילף פון דער שדרה.

דעריבער מאכן באוואוסטזיניגע באוועגונגען אונז מיד. מידקייט, ווי ווייטיק, האט איר פלאץ אין מוח, נישט, ווי מיר מיינען, אין די אברים. דערפאר ברענגט זי שלאף.

באוועגונגען וואס דער מוח רעגט נישט אן, אומבאוואוסטזיניגע באוועגונגען פון ארגאנישן לעבן, פונעם הארץ און לונגען, גייען ווייטער אן מידקייט.

מחשבה און באוועגונג פון אברים זענען א פונקציע פון דער זעלבער מוח. דער כאראקטער פון זיין ארבעט דריקט זיך דעריבער איןביידע אויס לויט דעם יחיד'ס אייגנשאפטן. נארישע מענטשן באוועגן זיך ווי הילצערנע פיגורן. ביי גייסטרייכע רעדט יעדער אבר.

נאך בעסער ווי אין זשעסטן און באוועגונגען קען מען דערקענען גייסטיגע אייגנשאפטן אין פנים, אין דער פארעם און גרייס פונעם שטערן, אין דער אנשפאנונג און באוועגליכקייט פון פנים־צוגן, און בעיקר אין די אויגן.

דער מחבר שטעלט א לייטער פון א קליינעם, טריבן, מאטן "חזיר־אויג" ביזן שטראלנדיגן, בליצנדיגן אויג פונעם געניוס. דער בליק פון קלוגשאפט, אפילו דער פיינסטער, אונטערשיידט זיך פונעם געניאלן בליק בכך וואס דער ערשטער איז אונטערגעווארפן דעם ווילן, און דער צווייטער איז פריי דערפון.

מען קען דעריבער גלויבן די מעשה וואס סקווארצאפיטשי דערציילט אין זיין "לעבן פון פעטראראקא", נאכן פאעט'ס צייט־חבר יאזעף בריוויוס.

איינמאל איז פעטראראקא געווען ביים הויף פון די וויסקאנטיס צווישן אסאך הערן און איידללייט. גאלעאצא וויסקאנטי האט געזאגט זיין זון, דעם שפעטערדיגן ערשטן הערצאג פון מילאן, נאך א יינגל, צו געפינען דעם קלוגסטן מענטש צווישן די אנוועזנדיגע.

דער יינגל האט זיי באטראכט א ווײַלע, דערנאך אנגעכאפט פעטראראקא'ס האנט און צוגעפירט אים צום פאטער. אלע האבן זיך שטארק געוואונדערט. אזוי קלאר לייגט די נאטור איר ווערדע אויף די אויסדערוויילטע פון דער מענטשהייט אז אפילו א קינד קען איר דערקענען.

איך וויל דעריבער ראטן מיינע שארפזיניגע לאנדסלייט: ווען עס וועט זיי ווידער איינפאלן דרייסיג יאר אויסצוטרומייטערן א געווענליכן מענטש אלס א גרויסן גייסט, זאלן זיי נישט אויסקלייבן א שענקער'ס פנים ווי העגעל'ס. אויף אים האט די נאטור מיט איר קלארסטן כתב געשריבן איר געווענליכן "דורכשניט־מענטש".

אבער מיט מאראלישע אייגנשאפטן, כאראקטער, איז אנדערש ווי מיט גייסטיגע פעאיגקייטן. מען קען זיי פיל שווערער דערקענען דורכן פנים. זייער מעטאפיזישע נאטור ליגט פיל טיפער.

כאטש כאראקטער איז אויך פארבונדן מיט גוף און ארגאניזם, איז ער נישט אזוי דירעקט געקניפט צו א באשטימטן טייל אדער סיסטעם ווי אינטעלעקט.

יעדער ווייזט אפן זיין שכל און פרובירט אים ארויסצושטעלן ווי עפעס וואס ער איז דערמיט צופרידן. מאראלישע אייגנשאפטן ווערן אבער זעלטן פריי אנטפלעקט. מערסטנס באהאלט מען זיי בכוונה, און דורך לאנגער איבונג ווערט מען דערין א גרויסער מייסטער.

אין דער זעלבער צייט, ווי שוין געוויזן, דרוקן שלעכטע געדאנקען און נישטיגע שטרעבונגען ביסלעכווייז זייערע סימנים אין פנים, באזונדער אין די אויגן.

דורכן פנים משפט'ן קענען מיר דעריבער לייכט ערב זיין אז א געוויסער מענטש וועט נישט שאפן אן אומשטערבליך ווערק, אבער נישט אז ער וועט קיינמאל נישט באגיין א גרויסן פארברעכן.

וועגן ליארעם און גערויש

קאנט האט געשריבן אן אפהאנדלונג וועגן לעבעדיגע כוחות. איך וואלט ענדערש געקענט שרייבן א קלאגליד וועגן זיי. דער אפטער באנוץ פון די כוחות דורך קלאפן, האמערן און טומלען האט מיך נישט אויפגעהערט צו פייניגן טאג־טעגליך מיין גאנץ לעבן.

עס זענען טאקע אסאך מענטשן וואס שמייכלען דערויף ווייל גערויש שטערט זיי נישט. אבער דאס זענען אויך די מענטשן וואס זענען נישט עמפינדליך צו ארגומענטן, געדאנקען, דיכטונג און קונסט, בקיצור יעדן גייסטיגן איינדרוק. דער מחבר לייגט דעם גרונט אין דער גראבער, הארטער נאטור פון זייער מוח.

איך טרעף דערפאר קלאגעס וועגן דעם ווייטיק וואס ליארעם ברענגט טראכטנדיגע מענטשן אין ביאגראפיעס אדער באריכטן וועגן כמעט אלע גרויסע שרייבער: קאנט, געטע, ליכטענבערג, זשאן פאול. ווען עס פעלט ביי איינעם איז עס נאר ווייל דער צוזאמענהאנג האט אים נישט געפירט דערצו.

איך דערקלער עס אזוי: א גרויסער דימענט וואס מען צעשניידט אין קליינע שטיקלעך באקומט נאר דעם ווערט פון אזויפיל קליינע דימענטן. אן ארמיי צעטיילט אין קליינע גרופעס טויג מער נישט פאר א שלאכט. אזוי קען א גרויסער גייסט נישט ארבעטן בעסער ווי א פשוטער מענטש ווען מען האקט אים אונטער, שטערט, צעשפרייט און ווענדט אים אפ.

זיין גרויסע מעלה איז דאס צוזאמענגעמען אלע כוחות אויף איין פונקט און ענין, ווי אן אריינגעבויגענער שפיגל נעמט צוזאמען אלע שטראלן. דווקא דאס שטערט דער טומל.

דעריבער האבן גרויסע מענטשן שטענדיג געוויזן א שטארקן אפשיי צו שטערונגען, באזונדער צו געצוואונגענעם אונטערברעכן דורך גערויש. אנדערע זארגן נישט אזוי פיל דערוועגן.

דאס פארשטענדיגסטע און גייסטרייכסטע אייראפעאישע פאלק האט אפילו גערופן דעם כלל "never interrupt", אונטערברעך קיינמאל נישט, דאס עלפטע געבאט.

ליארעם איז דער חוצפה'דיגסטער סארט אונטערברעכונג. ער האקט נישט נאר אונטער, ער צעברעכט אונזערע אייגענע געדאנקען. אוודאי זארגט מען ווייניג פאר אים וואו עס איז נישטא וואס צו אונטערברעכן.

א קליינער שטענדיגער גערויש פייניגט און שטערט מיך אמאל א ווײַלע איידער איך דערקען אים קלאר. קודם שפיר איך אים ווי א שטענדיגע לאסט אויף מיינע מחשבות, ווי א קלאץ אויפן פוס. ערשט שפעטער כאפ איך וואס עס איז.

פון כלל צום פרט: דער שענדליכסטער און ווייניגסט בארעכטיגטער גערויש איז דאס גיהנום'דיגע קנאלן מיט א בייטש, מיט וועלכן די שטאטישע גאסן זענען פול. עס נעמט אוועק יעדע רו און יעדן זין פונעם לעבן.

גארנישט גיט מיר א קלארערן באגריף פון מענטשן'ס טעמפקייט און אומזיניגקייט ווי דער ערלויבעניש צו קנאלן מיט א בייטש. דער פלוצעמדיגער, שארפער, מוח־דורכשטעכנדער, געדאנקען־מארדנדיגער קנאל מוז ווייטאגליך זיין פאר יעדן וואס האט א סימן פון א געדאנק אין קאפ.

יעדער קנאל מוז דעריבער שטערן הונדערטער מענטשן אין זייער גייסטיגער ארבעט, אויף וועלכן נידעריגן שטאפל עס זאל זיין. אין א דענקער'ס מחשבות שניידט ער אזוי ווייטאגליך און צעשטערנדיג ווי א שווערד צווישן קאפ און גוף.

קיין קלאנג גייט נישט אזוי שארף דורך דעם מוח. מען שפירט ממש דעם בייטש־שפיץ אינעם מוח. ער ווירקט ווי אן אנריר אויף דער "Mimosa pudica", דער עמפינדליכער פלאנץ, און אזוי לאנג.

מיט מיין גאנצן דרך ארץ פאר נוצליכקייט קען איך נישט פארשטיין פארוואס א בחור וואס פירט א וואגן זאמד אדער מיסט פון שטאט זאל באקומען דאס רעכט דערשטיקן יעדן געדאנק אין צען טויזנט קעפ במשך פון א האלבער שעה.

האמער־קלאפן, הינט־בילן און קינדער־שרייען זענען שרעקליך. אבער דער אמת'ער מערדער פון מחשבה איז דאס בייטש־קנאלן. עס צעשטערט יעדן פיינעם, זינפולן מאמענט וואס איינער לעבט אפשר איבער.

מען קען עס נאך מוחל זיין ווען עס וואלט נישט געווען קיין אנדער מיטל אנצוטרייבן געשפאנטע חיות. אבער דער אמת איז פארקערט. דאס קנאלן איז נישט נאר איבעריג, נאר אויך אומנוצליך.

דער געוווינהייט פון שטענדיגן מיסברויך מיט דער בייטש שטומפט אפ דעם געמיינטן איינפלוס אויפן פערד. די פערד גייען נישט שנעלער. מען זעט עס ביי ליידיגע פיאקער וואס פארן לאנגזאם זוכן א פארער און קנאלן אן אויפהערן. א לייכטער אנריר ווירקט מער.

אפילו ווען מען דארף דערמאנען די פערד פון דער בייטש וואלט א הונדערט מאל שוואכערער קלאנג געווען גענוג. חיות כאפן די לייכטסטע הער־און־זע־סימנים. אויסגעלערנטע הינט און קאנארי־פויגעלעך געבן א זעלטענעם ביישפיל.

די גאנצע זאך זעט דעריבער אויס ווי ריינע שטיפעריי אדער א פרעכער שפאט פונעם טייל געזעלשאפט וואס ארבעט מיט די הענט אויפן טייל וואס ארבעט מיטן קאפ.

דערלויבן עס אין שטעט איז גרויסע בארבאריי און אומגערעכטיגקייט. מען קען עס לייכט אפשאפן ווען די פאליציי וואלט פארלאנגט א קנופ ביים עק פון יעדער בייטש.

עס וועט נישט שאדן אויפמערקזאם מאכן ארבעטער אויף דער קאפ־ארבעט פון די קלאסן וואס דער מחבר שטעלט העכער פון זיי. זייער מורא פאר קאפ־ארבעט איז דאך גרויס.

א מענטש וואס פארט מיט לײדיגע פערד אדער א לײדיגן וואגן דורך ענגע, באפעלקערטע גאסן און קנאלט מיט אלע כוחות פארדינט, לויטן מחבר, גלייך אראפּגענומען און באשטראפט צו ווערן מיט קערפּערליכע קלעפּ. אלע פילאנטראפּן און פארלאמענטן וואס שאפן גוט־געמיינט אפ קערפּערליכע שטראפן ווען אים נישט איבערצייגן אנדערש.

נאך ערגער איז ווען א פורמאן גייט אליין אן פערד און קנאלט ווייטער. אזוי איינגעווארצלט איז דער געוואוינהייט ביים אומפאראנטווארטליכן יונג.

ביי דער אלגעמיינער צערטליכער זארג פארן גוף און זיינע באדערפעניש זאל דער טראכטנדיגער גייסט זיין דאס איינציקע וואס פארדינט נישט אפילו די קלענסטע אויפמערקזאמקייט אדער שוץ, שוין אפגערעדט פון כבוד?

פורלייט, טרעגער און טאג־ארבעטער רופט דער מחבר די לאסט־חיות פון דער מענטשליכער געזעלשאפט. מען דארף זיי אוודאי באהאנדלען מענטשליך, גערעכט, מיט פארשטענדעניש און זארג. אבער נישט לאזן זיי שטערן מיט ווילדן גערויש די העכערע שטרעבונגען פון דער מענטשהייט.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: דער דערנידערנדיגער קלאסן־פארגלייך און פארטיידיגונג פון קערפּערליכע שטראפן זענען דעם מחבר'ס היסטארישע שטעלונגען.]

איך וואלט געוואלט וויסן וויפיל גרויסע, שיינע געדאנקען די בייטשן האבן שוין ארויסגעקנאלט פון דער וועלט. ווען איך וואלט געהאט די דעה וואלט איך געשאפן אין פורלייט'ס קעפּ א נאענטן קשר צווישן בייטש־קנאלן און שטעקן־קלעפּ.

לאמיר האפן אז די מער אינטעליגענטע, פיין־פילנדיגע פעלקער וועלן אנהייבן, און די דייטשן וועלן פאלגן. טאמאס הוד זאגט אין "Up the Rhine" וועגן דייטשן: "אלס א מוזיקאליש פאלק זענען זיי דאס טומלדיקסטע וואס איך האב געטראפן."

די סיבה איז אבער נישט אז זיי מאכן מער טומל, נאר די טעמפּקייט און אומעמפינדליכקייט פון די וואס דארפן הערן אים. ער שטערט זיי נישט אין טראכטן אדער לייענען, ווייל זיי טראכטן נישט, נאר רויכערן, זייער ערזאץ פאר מחשבה.

די אלגעמיינע טאלעראנץ פאר נישט נויטיגן גערויש, למשל גראב צופראלן טירן, איז א סימן פון אלגעמיינער טעמפּקייט און לײדיגקייט. אין דייטשלאנד זעט עס אויס ווי מען האט בכוונה איינגעשטעלט אז קיינער זאל נישט קענען צונויפנעמען געדאנקען איבערן טומל, למשל דורך ציללאזן פויק־קלאפּן.

בנוגע ליטעראטור קען איך רעקאמענדירן נאר איין ווערק, אבער א שיינעם: דעם פּאעטישן בריוו אין טערצינען פונעם בארימטן מאלער בראנזינא, "וועגן גערויש, צום הער לוקא מארטיני".

ער באשרייבט אויספירליך און מיט פיל הומאר, טראגיקאמיש, די יסורים פונעם פילפארמיגן טומל אין אן איטאליענישער שטאט. מען טרעפט אים אין צווייטן באנד, זייט צוויי־הונדערט־אכט־און־פופציג, פון "Opere burlesche del Berni, Aretino ed altri", אנגעגעבן אלס אוטרעכט, 1771.

וועגן געלערנטקייט און געלערנטע

ווען מען באטראכט די פיל פארשידענע איינריכטונגען פאר לערנען און זיך לערנען, און דעם גדערענג פון תלמידים און לערער, קען מען מיינען אז מענטשן זענען שטארק באזארגט וועגן דעם אמת און וועגן פארשטיין זאכן'ס תוכן. אבער אויך דא נארט דער אויסזען.

געלערנטע לערנען כדי צו פארדינען געלט. זיי שטרעבן נישט צו חכמה, נאר צו וואס זעט אויס ווי חכמה און דעם כבוד וואס עס ברענגט. תלמידים לערנען נישט כדי צו וויסן און פארשטיין, נאר כדי צו קענען רעדן און מאכן אן ערנסטן אנשטעל.

יעדע דרייסיג יאר קומט א נייע דור, יונג און אומדערפארן, וואס ווייסט גארנישט. ער וויל אזוי שנעל און קורץ ווי מעגליך ארייננעמען די רעזולטאטן פון טויזנטער יארן מענטשליכן וויסן, כדי דערנאך זיין קלוגער פון אלע פריערדיגע דורות.

דערפאר גייט ער אין אוניווערסיטעטן און כאפט זיך צו ביכער, דווקא די נייסטע, פון זיין אייגענער צייט און עלטער. דער עיקר אלץ זאל זיין קורץ און ניי ווי ער. דערנאך גיט ער פריי ארויס זיינע אורטיילן. לערנען דירעקט צוליב פרנסה האב איך דא בכלל נישט אריינגערעכנט.

סטודענטן און אויסגעשטודירטע פון אלע מינים און עלטערן זוכן געווענליך נאר צו וויסן, נישט צו פארשטיין. זייער גאנצע אמביציע איז ידיעות וועגן אלץ: שטיינער, פלאנצן, שלאכטן, עקספערימענטן, בעיקר אלע ביכער.

אז וויסן איז נאר א מיטל צו פארשטיין, און האט אליין ווייניג אדער קיין ווערט, פאלט זיי נישט איין. דווקא אזוי טראכטן איז כאראקטעריסטיש פאר א פילאזאפישן קאפ.

ביי אזעלכע אלץ־וויסער'ס אימפאזאנטער געלערנטקייט זאג איך אמאל צו זיך: ווי ווייניג ער האט געמוזט טראכטן כדי קענען לייענען אזוי פיל!

ווען מען דערציילט אז פליניוס דער עלטערער האט שטענדיג געלייענט אדער געהערט פארלייענען, ביים טיש, אויפן וועג און אין באד, פרעג איך זיך צי ער האט געהאט אזא דוחק אין אייגענע געדאנקען אז מען האט געדארפט אן אויפהער אריינגיסן פרעמדע, ווי יויך אין אן אפגעצערטן מענטש אים צו האלטן ביים לעבן.

זיין אומקריטישע לייכטגלויביגקייט און אפשטויסנדיגער, שווער פארשטענדליכער, פאפיר־שפארנדיגער סטיל פון א נאטיץ־ביכל געבן מיר נישט קיין הויכע מיינונג וועגן זיין זעלבסטשטענדיגן טראכטן.

ווי פיל לייענען און שטודירן שאדט אייגענער מחשבה, אזוי געוואוינט פיל שרייבן און לערנען אנדערע אפ א מענטש פון קלארקייט און דערמיט גרונטליכקייט אין וויסן און פארשטיין. ער האט מער נישט קיין צייט עס צו דערגרייכן.

אין א לעקציע דארף ער דעריבער אויספילן דאסליידיגע פלאץ פון אומקלארקייט מיט ווערטער און פראזעס. דאס, נישט דער ענין'ס טרוקנקייט, מאכט רוב ביכער לאנגווייליג. ווי א גוטער קאכער קען מאכן א געשמאקן מאכל אפילו פון אן אלטן שוך, קען א גוטער

שרייבער מאכן אינטערעסאנט דעם טרוקנסטן ענין.

פאר רוב געלערנטע איז זייער וויסנשאפט א מיטל, נישט א ציל. דעריבער וועלן זיי קיינמאל נישט אויפטאן עפעס גרויס דערין. דערפאר דארף די וויסנשאפט זיין דער ציל, און אלע אנדערע זאכן, אפילו דער אייגענער עקזיסטענץ, נאר מיטלען.

אלץ וואס מען טוט נישט צוליב דער זאך אליין טוט מען נאר אויף האלב. אמת'ע פולקומקייט דערגרייכט מען נאר אין וואס מען טוט פאר זיך, נישט אלס א מיטל פאר אנדערע צילן.

נייע גרויסע גרונט־געדאנקען דערגרייכט נאר דער וואס דער דירעקטער ציל פון זיין לימוד איז זיין אייגענעם וויסן, נישט אנדערע מענטשן'ס. געוועגליכע געלערנטע שטודירן אבער כדי צו שרייבן און לערנען אנדערע.

מען קען זייערע קעפ דעריבער פארגלייכן צו א מאגן און געדערים פון וועלכע עסן קומט ארויס נישט פארדייעט. זייער לערנען און שרייבן ברענגט וויניג נוצן. אנדערע קען מען שפייזן נאר מיט מילך וואס האט זיך געמאכט פונעם אייגענעם בלוט, נישט מיט וואס דער ארגאניזם ווארפט ארויס אומפארדייעט.

א שייטל איז א גוט אויסגעקליבענער סימבאל פארן ריינעם געלערנטן. עס באצירט דעם קאפ מיט פרעמדע האר וואו אייגענע פעלן, ווי געלערנטקייט גיט א מאסע פרעמדע געדאנקען.

זיי קליידן אים נישט אזוי גוט און נאטירליך, פאסן נישט פאר אלע אומשטענדן און צילן, זענען נישט אזוי איינגעווארצלט, און ווערן ביים אויסנוצן נישט אזוי גלייך פארביטן מיט נייע פונעם זעלבן קוואל ווי די אייגענע.

סטערנע זאגט דעריבער אפן אין "טריסטראם שענדי": "אן אונץ אייגענער שכל איז ווערט אזוי פיל ווי א טאן פרעמדער."

אפילו די פולקומסטע געלערנטקייט פארגלייכט זיך צום געניוס ווי א הערבאריום, א זאמלונג געטריקנטע פלאנצן, צו לעבעדיגע פלאנצן וואס וואקסן שטענדיג ניי, פריש, יונג און פארענדערליך. דער גרעסטער קאנטראסט איז צווישן א קאמענטאטאר'ס געלערנטקייט און אן אלטן מחבר'ס קינדישער נאיוועקייט.

"דילעטאנטן!" אזוי רופן גרינגשעצנדיג די וואס ארבעטן פאר געלט מענטשן וואס פארנעמען זיך מיט וויסנשאפט אדער קונסט פון ליבע און פרייד. די ערשטע פרייען זיך נאר מיטן פארדינסט.

די גרינגשעצונג שטייט אויף זייער נידעריגן גלויבן אז קיינער גיט זיך נישט ערנסט אפ מיט א זאך אויב נויט, הונגער אדער אן אנדער באגער טרייבט אים נישט. דער עולם האט דעם זעלבן גייסט און מיינונג. דערפון זיין פולן רעספעקט פאר "פאכלייט" און אומצוטרוי צו דילעטאנטן.

באמת איז די זאך אליין א ציל פארן דילעטאנט, און פארן פאכמאן אלס אזא נאר א מיטל. אבער נאר דער וואס האט די זאך נאענט צום הארץ און טוט זי פון ליבע, "con amore", וועט ארבעטן מיט פולן ערנסט. פון אזעלכע, נישט פון שכר־ארבעטער, איז שטענדיג געקומען דאס גרעסטע.

געטע איז אויך געווען א דילעטאנט אין זיין לערע וועגן פארבן. דערוועגן וויל איך זאגן אביסל.

זיין נאריש און שלעכט איז דערלויבט, א מענטש'ס רעכט. אבער רעדן וועגן נארישקייט און שלעכטיגקייט איז א פארברעכן, א גראבע שטערונג פון גוטע מידות און אנשטענדיגקייט. וואס פאר א קלוגע פארזיכט!

איצט מוז איך זי אבער לאזן אין א זייט און רעדן מיט דייטשן אויף דייטש. דער גורל פון געטע'ס פארבן־לערע איז א שרייענדיגער באווייז פון דער דייטשער געלערנטער וועלט'ס אומערליכקייט אדער פולער אומפעאיגקייט צו משפט'ן. אפשר האבן ביידע איידעלע אייגנשאפטן געארבעט האנט אין האנט.

דער ברייטער געבילדעטער עולם זוכט א פיין לעבן און פארוויילונג. ער לייגט דעריבער אלץ אין א זייט וואס איז נישט א ראמאן, קאמעדיע אדער ליד. ווען ער וויל אמאל לייענען עפעס באלערנד דארף ער קודם דעם בריוו און שטעמפל פון די וואס פארשטייען בעסער אז עס איז דא וואס צו לערנען.

ער מיינט אז דאס זענען די ספעציאליסטן. ער פארמישט מענטשן וואס לעבן פון א זאך מיט מענטשן וואס לעבן פאר איר, כאטש זעלטן זענען דאס די זעלבע.

דידרא האט שוין געזאגט אין "ראמא'ס פלימעניק" אז די וואס לערנען א וויסנשאפט זענען נישט די וואס פארשטייען זי און פארנעמען זיך ערנסט דערמיט. די לעצטע האבן נישט קיין צייט צו לערנען אנדערע. די ערשטע לעבן נאר פון איר. זי איז "א גוטע קו וואס גיט זיי פוטער".

ווען א פאלק'ס גרעסטער גייסט האט געמאכט א זאך דער וויכטיגסטער ארבעט פון זיין לעבן, ווי געטע מיט זיין פארבן־לערע, און זי פארדינט נישט קיין אנערקענונג, דארפן די רעגירונגען וואס באצאלן אקאדעמיעס לאזן א קאמיסיע אונטערזוכן דעם ענין. אין פראנקרייך טוט מען אזוי מיט פיל ווייניגער וויכטיגע זאכן.

פארוואס זענען די אקאדעמיעס אנדערש דא? זיי האלטן אזויפיל פון זיך, און אזויפיל אנגעבלאזענע נאראנים זיצן דארט. נייע וויכטיגע אמת'ן קומען זעלטן פון זיי. זיי זאלן כאטש קענען שאצן וויכטיגע בייטראגן, און מען זאל זיי אפילו צווינגען אפיציעל צו רעדן דערוועגן.

דער הער לינק פון דער בערלינער אקאדעמיע האט אבער געגעבן א מוסטער פון זיין אורטייל אין "פראפילייען צו דער נאטור־וויסנשאפט", ערשטן באנד, 1836.

איבערגעצייגט פון פאראויס אז זיין אוניווערסיטעט־קאלעגע העגעל איז א גרויסער פילאזאף און געטע'ס פארבן־לערע א נישטיגע שמירעריי, פארבינדט ער זיי אזוי אויף זייט זיבן־און־פערציג: "העגעל ניצט זיין שטארקסטע אטאקעס ווען עס גייט וועגן

ניוטאן, אפשר אין הסכמה מיט געטע."

דער הער לינק וואגט דעריבער, זאגט דער מחבר, צו רעדן פון א קלעגליכן שארלאטאן'ס הסכמה מיט דעם פאלק'ס גרעסטן גייסט. נאך מוסטערן פון זיין אורטייל און לעכערליכער חוצפה געפינט מען אינעם זעלבן בוך.

אויף זייט צוויי־און־דרייסיג: "אין טיפזיניגקייט שטייגט העגעל איבער אלע זיינע פארגייער. מען קען זאגן אז זייער פילאזאפיע פארשווינדט פאר זיינער."

אויף זייט פיר־און־פערציג ענדיגט ער זיין דערקלערונג פון העגעל'ס לעקציעס, וואס דער מחבר רופט פאלעמיש פאליאצעריי, אזוי:

"דאס איז דער פעסטער, דערהויבענער בנין פונעם העכסטן מעטאפיזישן שארפזין באקאנט פאר וויסנשאפט. ווערטער ווי 'טראכטן נויטוועגדיגקייט איז פרייהייט; דער גייסט שאפט א וועלט פון מאראל וואו פרייהייט ווערט ווידער נויטוועגדיגקייט' פילן דעם דערנעענטערנדיגן גייסט מיט יראת הכבוד. ווען מען וועט זיי ריכטיג אנערקענען וועלן זיי פארזיכערן אומשטערבליכקייט פאר זייער מחבר."

ווי לינק איז נישט נאר אן אקאדעמיע־מיטגליד, נאר א באקאנטער, אפשר אפילו בארימטער, אין דער רעפובליק פון דייטשע געלערנטע, קענען די רייד, באזונדער ווייל מען האט זיי נישט אויסגעלאכט, זיין א מוסטער פון דייטשן אורטייל און גערעכטיגקייט.

דאס מאכט פארשטענדליכער ווי מען האט געקענט מער ווי דרייסיג יאר האלטן מיינע שריפטן פאר נישט ווערט קיין אויפמערקזאמקייט.

דער דייטשער געלערנטער איז אבער אויך צו ארעם זיך צו קענען דערלויבן זיין ערליך און איידל. זיך דרייען, צופאסן, פארלייקענען איבערצייגונגען, לערנען און שרייבן וואס ער גלויבט נישט, קריכן און חנפ'ענען, זיין פארטייאיש און שליסן חברשאפט זענען זיין וועג און מעטאד.

ער שטעלט מיניסטארן, גרויסע לייט, קאלעגן, סטודענטן, בוכהענדלער און קריטיקער העכער פון אמת און פרעמדע פארדינסטן. ער ווערט אזוי א זייער אויסגערעכנטער לומפ.

אומערליכקייט אין ליטעראטור, באזונדער פילאזאפיע, האט אזוי שטארק געוואונען אז מען קען נאר האפן זי וועט אמאל דערגרייכן דעם פונקט וואו זי קען מער קיינעם נישט אפנארן און דערמיט אויפהערן ווירקן.

אין דער געלערנטער רעפובליק איז ווי אין אלע רעפובליקן. מען האט ליב א פשוטן מענטש וואס גייט שטיל זיין וועג און האלט זיך נישט פאר קלוגער פון אנדערע. קעגן אויסערגעוועגליכע קעפ, ווי קעגן א סכנה, פאראייניגט מען זיך אין א מערהייט. און וואס פאר א מערהייט!

אין אלגעמיין גייט עס ווי אין דער מעקסיקאנער רעפובליק: יעדער טראכט נאר פון זיין אייגענעם נוצן, כבוד און מאכט, און קיינער זארגט נישט פארן כלל וואס גייט אונטער.

אזוי וויל יעדער געלערנטער נאר זיך אליין ארויפפירן. דאס איינציקע אויף וואס אלע זענען מסכים איז נישט לאזן אן אמת'ן גרויסן קאפ אויפקומען, ווייל ער איז א סכנה פאר יעדן. ווי דאס ווירקט אויף וויסנשאפט קען מען לייכט פארשטיין.

[באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע: די אלגעמיינע און נאציאנאלע אורטיילן, ווי אויך דעם מחבר'ס שאצונג פון געטע'ס פארבן־לערע און העגעל'ס פילאזאפיע, זענען זיין אייגענע היסטארישע פאלעמיק.]

צווישן פראפעסארן און אומאפהענגיגע געלערנטע איז פון אלט אן א געוויסע שנאה, וואס מען קען פאר קלארקייט פארגלייכן צו דעם צווישן הינט און וועלף.

פראפעסארן האבן צוליב זייער מצב גרויסע מעגליכקייטן זיך צו מאכן א נאמען ביי צייט־חברים. אומאפהענגיגע געלערנטע האבן צוליב זייער מצב גרויסע מעגליכקייטן צו ווערן בארימט ביי נאכקומער. דערפאר דארף מען, צווישן אנדערע זעלטענע זאכן, אויך פרייע צייט און אומאפהענגיגקייט.

ווי דער מענטשהייט נעמט לאנג צו דערקענען וועמען זי דארף געבן אויפמערקזאמקייט, קענעןביידע ארבעטן איינע נעבן די אנדערע.

זיך שפייזן אינעם שטאל פון פראפעסאר־שטעלעס איז בכלל דאס פאסיגסטע פאר די וואס קייען איבער אלטע ידיעות, ווי בהמות וואס קייען איבער זייער שפייז. אבער די וואס באקומען יניקה פון דער נאטור'ס הענט שפירן זיך בעסער אויף דער פריי.

דער גרעסטער טייל פון מענטשליכן וויסן אין יעדן געביט עקזיסטירט נאר אויף פאפיר, אין ביכער, דעם מענטשהייט'ס פאפירענעם זכרון. נאר א קליינער טייל לעבט טאקע איצט אין געוויסע קעפ.

עס נעמט זיך פון לעבן'ס קורצקייט און אומזיכערקייט, און פון מענטשן'ס פוילקייט און יאגן נאך פארגעניגן. יעדער שנעל פארגייענדער דור נעמט נאר וואס ער דארף און שטארבט באלד אויס. רוב געלערנטע זענען אויבערפלעכליך.

דערנאך קומט א נייע האפענונגפולער דור וואס ווייסט גארנישט און דארף זיך אלץ לערנען פון אנהייב. ער נעמט נאר וויפיל ער קען טראגן אדער נוצן אויף דער קורצער רייזע, און גייט אויך אוועק.

ווי שלעכט עס וואלט געשטאנען מיט וויסן אן שריפט און דרוק! ביבליאטעקן אליין זענען דער זיכערער, בלייבנדיגער זכרון פונעם מענטשליכן מין, וואס זיינע יחידים האבן א זייער באגרעניצטן, אומפולקומענעם זכרון. דערפאר האבן רוב געלערנטע נישט ליב ווען מען אונטערזוכט זייער וויסן, ווי סוחרים נישט זייערע האנדל־ביכער.

מענטשליכן וויסן קען מען נישט ארומנעמען פון אלע זייטן. קיין יחיד קען נישט אפילו א טויזנטל פון וואס עס איז ווערט צו וויסן.

וויסנשאפטן זענען אזוי פארברייטערט אז ווער עס וויל בייטראגן דארף זיך אפגעבן מיט א זייער באזונדערן פאך, אן זארגן וועגן די אנדערע. אין זיין פאך וועט ער שטיין העכער פון דער מאסע, אין אלע אנדערע זאכן אבער זיין א טייל דערפון.

װען עס קומט אויך צו דאָס הײַנט אַלץ אַפּטערע פֿאַרנאַכלעסיקן די אַלטע שפּראַכן, װאָס נעמט אַװעק אַלגעמײנע הומאַניסטישע בילדונג, װעלן מיר זען געלערנטע װאָס זענען אויסער זײער פֿאַך אַמת'ע אָקסן. לערנען די שפּראַכן אויף האַלב איז גאַרנישט װערט.

אַזאַ אויסשליסלעכע ספּעציאַליטעט איז װי אַ פֿאַבריק־אַרבעטער װאָס מאַכט זײַן גאַנץ לעבן נאָר אײן שרויף, האָקן אָדער הענטל פֿאַר אַ מאַשין. ער װערט דערין זיכער אַן אומגלויבלעכער מײַסטער.

אַ געלערנטער ספּעציאַליסט איז אויך װי אײנער װאָס װאױנט אין זײַן הויז און גײט קײנמאָל נישט אַרויס. ער קען יעדן טרעפּל, װינקל און באַלקן, װי װיקטאָר הוגאָ'ס קוואַזימאָדאָ קען די נאָטר־דאַם קירך. אָבער דרויסן איז אים אַלץ פֿרעמד.

אַמת'ע הומאַניסטישע בילדונג פֿאַרלאַנגט פֿילזײַטיקײט און אַן אַלגעמײנעם בליק. אַ געלערנטער אין העכערן זין דאַרף דעריבער כאָטש אַ געװיסן פֿילזײַטיקן װיסן.

אַן אַמת'ער פֿילאָזאָף דאַרף צונויפֿברענגען אין זײַן קאָפּ די װײַטסטע װינקלען פֿון מענטשלעכן װיסן. װאָו אַנדערש קענען זײ זיך אַמאָל טרעפֿן?

די העכסטע גײַסטער קענען נישט װערן ספּעציאַליסטן. דער פּראָבלעם פֿונעם עצם עקזיסטירן שטײט פֿאַר זײ. יעדער װעט אויף זײַן אופֿן ברענגען דער מענטשהײט אַ נײַעם ענטפֿער.

נאָר דער פֿאַרדינט דעם נאָמען געניוס װאָס האָט אויסגעקליבן דאָס גאַנצע און גרויסע, דעם תּוכן און אַלגעמײנעם פֿון זאַכן אַלס זײַן שאַפֿונג'ס אָביעקט. נישט דער װאָס פּרובירט דאָס גאַנצע לעבן נאָר דערקלערן אַ באַזונדערע באַציאונג צװישן זאַכן.

אפֿשאַפֿן לאַטײַן אַלס די געלערנטע'ס געמײנזאַמע שפּראַך און אײַנפֿירן דאָס קלײנבירגערלעכע פֿון נאַציאָנאַלע ליטעראַטורן איז געװען אַן אַמת'ער אומגליק פֿאַר אײראָפּעאישע װיסנשאַפֿט.

נאָר לאַטײַן האָט ערמעגלעכט אַן אַלגעמײנעם אײראָפּעאישן געלערנטן עולם צו װעמען יעדער נײַער בוך האָט זיך דירעקט געװאָנדן. די צאָל אַמת'ע טראַכטנדיקע קעפּ אין אײראָפּע איז שוין קלײן. צעטײלן זײער געריכט מיט שפּראַך־גרעניצן שװאַכט זײער גוטע װירקונג שטאַרק אָפּ.

איבערזעצונגען אויסגעקליבן דורך פֿאַרלעגער און פֿאַבריצירט דורך ליטעראַרישע בעלי־מלאכה זענען אַ שלעכטער ערזאַץ פֿאַר אַ געמײנזאַמער געלערנטער שפּראַך.

דעריבער איז קאַנט'ס פֿילאָזאָפֿיע נאָך אַ קורצן אויפֿשײַן געבליבן אינעם זומפּ פֿון דײַטשן אורטײל. איבער אים האָבן געבליצט פֿיכטע'ס, שעלינג'ס און צום סוף אַפֿילו העגעל'ס פֿאַרפֿירערישע כלומרשט װיסנשאַפֿט.

דעריבער האָט געטע'ס פֿאַרבן־לערע נישט געפֿונען גערעכטיקײט. דעריבער בין איך געבליבן אומבאַמערקט. דעריבער איז דאָס שכל'דיקע ענגלישע פֿאָלק דערנידעריקט דורך דער שענדלעכסטער צביעות און גײַסטלעכער אַפּוטראָפּסות. דעריבער פֿעלן פֿראַנקרײַך'ס

בארימטער פיזיק און זאאלאגיע די שטיצע און קאנטראל פון א בכבוד'דיגער, באפרידיגנדיגער מעטאפיזיק. און נאך אסאך.

צו דעם גרויסן פארלוסט וועט באלד קומען נאך א גרעסערער: אויפהערן לערנען אלטע שפראכן. שוין איצט פארנאכלעסיגט מען זיי אין פראנקרייך און אפילו דייטשלאנד.

שוין דאס איבערזעצן דעם "Corpus Juris", דעם רוימישן געזעץ־קארפוס, אויף דייטש אין די אכצן־דרייסיגער יארן איז א סימן פון אומוויסנדיגקייט אין דער יסוד־שפראך פון געלערנטקייט, לאטיין, און דערמיט פון בארבאריי.

עס איז שוין אזוי ווייט אז מען גיט ארויס גריכישע און לאטיינישע שריפטן מיט דייטשע באמערקונגען. דער מחבר רופט דאס א מיאוסקייט. דער אמת'ער טעם איז אז די ארויסגעבער קענען מער נישט שרייבן לאטיין, און די יוגנט גייט גערן מיט זיי אויפן וועג פון פוילקייט, אומוויסנדיגקייט און בארבאריזם.

איך האב געהאפט אז ליטערארישע צייטונגען וועלן דעם מנהג שארף קריטיקירן. צו מיין וואונדער האבן זיי אים נישט קריטיקירט, ווי עס וואלט געווען נארמאל. די קריטיקער זענען פונקט אזעלכע אומוויסנדיגע לייט און אפשר גוטע חברים פון די ארויסגעבער. אפהענגיגע נידערטרעכטיגקייט שפירט זיך אין דער גאנצער דייטשער ליטעראטור ווי אין דער היים.

נאך א באזונדערע געמיינקייט, וואס ווערט יעדן טאג פרעכער, איז אז אין וויסנשאפטליכע ביכער, ריין געלערנטע ווערק און אפילו אקאדעמישע צייטשריפטן ברענגט מען גריכישע און לאטיינישע שטעלן אין דייטשער איבערזעצונג.

שרייבט איר דען פאר שוסטער און שניידער? זייער מעגליך, אבי פארקויפן מער. דאן דערלויבט מיר פריינדליך צו באמערקן אז איר זענט געמיינע יונגען אינעם פולן זין.

האט ענדערש מער כבוד אין זיך און וויניגער געלט אין קעשענע. לאזט דעם אומגעלערנטן שפירן אז ער שטייט נידעריגער, אנשטאט זיך בוקן פאר זיין געלטבייטל.

דייטשע איבערזעצונגען פון גריכישע און לאטיינישע מחברים זענען אן ערזאץ ווי ציקאריע פאר קאווע. מען קען זיך אויך נישט פארלאזן אויף זייער ריכטיגקייט.

ווען עס גייט ווייטער אזוי קענען מיר זיך אפזעגענען מיט מענטשליכקייט, איידעלן געשמאק און העכערן געפיל. בארבאריי וועט צוריקקומען טראץ באנען, עלעקטרישע דראטן און לופט־באלאנען.

מיר וועלן אויך פארלירן נאך א געווינס פון אלע אונזערע פארגייער. לאטיין עפנט אונז נישט נאר רוימישן אלטערטום, נאר אויך דאס גאנצע אייראפעאישע מיטלאלטער און די נייע צייט ביז דער מיט פון דעם פאריגן יארהונדערט.

סקאטוס עריגענא פונעם נײַנטן יארהונדערט, יאהאן פון סאליסבערי פונעם צוועלפטן, ריימונד לולוס פונעם דרייצנטן און הונדערטער אנדערע רעדן דירעקט צו מיר אין דער שפראך וואס איז זיי געווען אייגען און נאטירליך ווען זיי האבן געקלערט וויסנשאפטליך.

דעריבער זענען זיי מיר נאך נאענט. איך באגעגן זיי דירעקט און קען זיי באמת. ווען יעדער וואלט געשריבן אויף זיין צייט'ס לאקאלער שפראך וואלט איך אפילו האלב נישט פארשטאנען. אן אמת'ער גייסטיגער קשר וואלט נישט געווען מעגליך.

איך וואלט געזען זיי ווי שאטנס אויפן ווייטן האריזאנט אדער דורך אן איבערזעצונג'ס טעלעסקאפ. צו פארמיידן דאס האט בעיקאן פון ווערולאם, ווי ער זאגט בפירוש, איבערגעזעצט זיינע "עסייען" אויף לאטיין אונטערן טיטל "Sermones fideles". האבס האט אים געהאלפן.

אגב, פאטריאטיזם וואס וויל פארנעמען א פלאץ אין וויסנשאפט איז א שמוציגער יונג וואס מען דארף ארויסווארפן. איז דא עפעס חוצפה'דיגערס ווי ארויפלייגן ליבע צום פאלק, צו וועלכן די אייגענע געאכטע פערזאן געהערט, אויפן וואגשאל וואו עס רעדט זיך וועגן דעם אלגעמיין מענטשליכן?

דארט דארפן גילטן נאר אמת, קלארקייט און שיינקייט. מען טאר נישט דערפאר פארדרייען אמת אדער באעוולען די גרויסע גייסטער פון פרעמדע פעלקער כדי ארויפצוהייבן דעם אייגענעם פאלק'ס מיטלמעסיגע מענטשן.

מען טרעפט אבער טאג־טעגליך ביישפילן דערפון ביי שרייבער פון אלע אייראפעאישע פעלקער. שוין איריארטע האט געלאכט דערפון אין דער דריי־און־דרייסיגסטער פון זיינע גרויסע ליטעראַרישע פאבלען.

כדי צו פארבעסערן די קוואליטעט פון סטודענטן אויפן חשבון פון זייער שוין צו גרויסער צאל זאל מען באשטימען א געזעץ.

ערשטנס, קיינער זאל נישט קענען גיין אין אוניווערסיטעט פאר צוואנציג יאר. דעמאלט זאל ער מוזן דורכגיין א שטרענגן עקזאמען איןביידע אלטע שפראכן איידער מען נעמט אים אן. דאס אננעמען זאל אים אבער באפרייען פון מיליטער־דינסט און זיין "doctarum praemia frontium", דער לוין פאר געלערנטע קעפ.

א סטודענט האט צופיל צו לערנען צו פארלירן א יאר אדער מער אויפן מיליטער, וואס האט נישט קיין שייכות מיט זיין רוף. דער מיליטערישער דריל שוואכט אויך אפ דעם רעספעקט וואס יעדער אומגעלערנטער איז מחויב ארויסצווייזן פארן געלערנטן.

דאס איז די בארבאריי וואס ראופאך האט געוויזן אין זיין קאמעדיע "מיט הונדערט יאר צוריק", אין דעם אלטן דעסאוער'ס אויסגעטראכט ברוטאלן באהאנדלען א קאנדידאט.

ארמייען וועלן נישט אונטערגיין פונעם אויסשליסן געלערנטע פון דינסט. אבער מען וועט האבן ווייניגער שלעכטע דאקטוירים, שלעכטע אדוואקאטן און ריכטער, אומוויסנדיגע לערער און פארשידענע שארלאטאנען. נאך זיכערער וויל יעדע מינוט פון סאלדאטישן לעבן ווירקט דעמאראליזירנדיג אויף צוקונפטיגע געלערנטע.

צווייטנס, יעדער אין אוניווערסיטעט זאל דאס ערשטע יאר מוזן הערן נאר די קורסן פון דער פילאזאפישער פאקולטעט. מען זאל אים נישט לאזן גיין צו די דריי העכערע פאקולטעטן פארן צווייטן יאר. דערנאך זאלן טעאלאגן לערנען צוויי יאר, געזעץ־סטודענטן דריי און מעדיצין־סטודענטן פיר.

אין די גימנאזיעס קען מען באגרעניצן לימודים צו אלטע שפראכן, געשיכטע, מאטעמאטיק און דייטשן סטיל, אבער לערנען גרונטליכער, בעיקר די אלטע שפראכן.

די נייגונג צו מאטעמאטיק איז א באזונדערע זאך וואס גייט נישט מיט די אנדערע גייסטיגע פעאיגקייטן. פאר דעם לימוד דארף מען דעריבער האבן א באזונדערע איינטיילונג פון תלמידים. איינער וואס זיצט אין די העכערע קלאסן פאר אנדערע לימודים קען זיצן אין א נידעריגערער פאר מאטעמאטיק אן קיין פחיתת הכבוד, און אויך פארקערט. נאר אזוי קען יעדער לערנען לויט זיינע כוחות.

פראפעסארן וואס זארגן מער וועגן סטודענטן'ס צאל ווי קוואליטעט וועלן נישט שטיצן די פארשלאגן, אויך נישט דעם קומענדיגן.

כדי צוריקצוגעבן חשיבות צום דאקטאר־טיטל וואס פראפעסארן'ס געלטגייציקייט האט דיסקרעדיטירט, זאל מען געבן דעם טיטל אינגאנצן אן באצאלונג. דערפאר דארף מען אפשאפן די איצטיגע שטאט־עקזאמענס פאר דאקטוירים.

זעלבסטשטענדיג טראכטן

די גרעסטע ביבליאטעק אין אומארדענונג ברענגט ווייניגער נוצן ווי א קליינע, גוט איינגעארדענטע. אזוי איז אויך דער גרעסטער סך ידיעות אן איבעראַרבעטונג דורך אייגענער מחשבה ווייניגער ווערט ווי פיל ווייניגער ידיעות וואס מען האט אפט דורכגעטראכט.

נאר דורכן פארבינדן אויף פארשידענע וועגן וואס מיר וויסן, און פארגלייכן יעדן אמת מיט יעדן אנדערן, מאכן מיר וויסן באמת אונזער אייגנס און באקומען א מאכט דערויף. מען קען דורכטראכטן נאר וואס מען ווייסט, דעריבער דארף מען לערנען. אבער מען ווייסט אויך נאר וואס מען האט דורכגעטראכט.

מען קען לייענען און לערנען ווען מען וויל, אבער נישט באמת טראכטן ווען מען וויל. ווי פייער ווערט אנגעפאכט און געהאלטן דורך א לופטצוג, דארף מחשבה א געוויסן אינטערעס אין דעם ענין, צי ריין אביעקטיוו צי נאר סוביעקטיוו.

סוביעקטיוון אינטערעס האבן מיר אין פערזענליכע זאכן. אביעקטיוון האבן נאר נאטירליך טראכטנדיגע קעפ פאר וועמען טראכטן איז ווי אטעמען. זיי זענען זייער זעלטן, דעריבער האבן רוב געלערנטע ווייניג דערפון.

דער חילוק צווישן דעם איינפלוס פון זעלבסטשטענדיג טראכטן און פון לייענען אויפן שכל איז געוואלדיג. דער אריגינעלער חילוק אין קעפ, וואס טרייבט איינעם צו דעם און צווייטן צו יענעם, ווערט דערמיט נאך גרעסער.

לייענען צווינגט ארויף געדאנקען וואס זענען דעם שכל'ס איצטיגער ריכטונג און שטימונג אזוי פרעמד ווי א שטעמפל צום וואקס אין וועלכן ער דריקט זיין זיגל. א ריינער אויסערליכער צווינג רעגט דעם שכל אן צו טראכטן וועגן עפעס, כאטש ער האט נארוואס נישט געהאט א גרונט אדער שטימונג דערצו.

ביים אייגענעם טראכטן פאלגט דער שכל זיין אינערליכן שטוף, באשטימט דורך דער סביבה אדער א זכרון. די סביבה צווינגט נישט ארויף איין באשטימטן געדאנק ווי א בוך. זי גיט נאר חומר און א געלעגנהייט צו טראכטן לויט זיין נאטור און שטימונג.

פיל לייענען נעמט דעריבער אוועק דעם שכל'ס בייגעוודיגקייט, ווי א שטענדיגע לאסט נעמט זי אוועק פון א ספרונזשינע. דער זיכערסטער וועג נישט צו האבן אייגענע געדאנקען איז נעמען גלייך א בוך אין יעדער פרייער מינוט.

דערפאר מאכט געלערנטקייט רוב מענטשן נאך מער גייסטלאז און באגרעניצט ווי פון דער נאטור, און נעמט אוועק יעדן ערפאלג פון זייער שרייבן.

געלערנטע זענען די וואס האבן געלייענט ביכער. דענקער, גאונים, וועלט־באלייכטער און פירער פון דער מענטשהייט זענען די וואס האבן געלייענט דירעקט דעם בוך פון דער וועלט.

בעצם זענען נאר אונזערע אייגענע גרונט־געדאנקען אמת און לעבן, ווייל נאר זיי פארשטייען מיר פולשטענדיג. פרעמדע געלייענטע געדאנקען זענען שיריים פון א פרעמדער סעודה, אפגעטראגענע קליידער וואס א גאסט האט איבערגעלאזט.

א פרעמדער געלייענטער געדאנק פארגלייכט זיך צום אייגענעם ווי א פארצייטיקער פלאנץ־אפדרוק אין שטיין צו א בליענדיגער פלאנץ אין פרילינג.

לייענען איז נאר אן ערזאץ פאר אייגענער מחשבה. מיר לאזן א צווייטן פירן אונזערע געדאנקען אויף א שטריקל. אסאך ביכער טויגן נאר צו ווייזן וויפיל פאלשע וועגן זענען דא און ווי שטארק מיר וואלטן זיך געקענט פארלירן ווען מיר וואלטן זיי געפאלגט.

ווער עס פאלגט געניוס, דאס הייסט טראכט אליין, פריי און ריכטיג, האט דעם קאמפאס צו ווייזן דעם ריכטיגן וועג.

מען זאל דעריבער לייענען נאר ווען דער אייגענער מחשבה־קוואל הערט אויף צו פליסן, וואס פאסירט אפילו ביי די בעסטע קעפ. פארטרייבן אייגענע לעבעדיגע מחשבות כדי נעמען א בוך איז א זינד קעגן דעם הייליגן גייסט. עס איז ווי אנטלויפן פון דער לעבעדיגער, פרייער נאטור צו באטראכטן געטריקנטע פלאנצן אדער שיינע געמאלענע לאנדשאפטן.

אפילו ווען מען קען אן מי געפינען פארטיג אין א בוך אן אמת וואס מען האט אליין געפונען לאנגזאם און מיט אסאך ארבעט, איז דער זעלבער אמת הונדערט מאל מער ווערט ווען מען קומט דערצו דורך אייגענער מחשבה.

נאר דעמאלט ווערט ער א נויטיגער טייל, א לעבעדיגער אבר, אין דער גאנצער סיסטעם פון אונזערע געדאנקען. ער בלייבט ענג פארבונדן דערמיט. מיר פארשטייען אלע זיינע טעמים און מסקנות. ער טראגט דעם קאליר, טאן און חותם פון אונזער גאנצן וועג צו טראכטן.

ער קומט אויך אין דער ריכטיגער צייט ווען מען דארף אים באמת, דעריבער זיצט ער פעסט און קען מער נישט פארשווינדן. געטע'ס פסוק געפינט דא סיי זיין באנוץ, סיי זיין דערקלערונג:

"וואס דו האסט גע'ירש'נט פון דיינע עלטערן,
פארדין עס כדי עס צו באזיצן."

דער זעלבסטשטענדיגער דענקער באקענט זיך מיט אויטאריטעטן פאר זיינע מיינונגען ערשט שפעטער, נאר זיי צו פארשטערקערן און זיך צו פילן זיכערער. דער ביכער־פילאזאף גייט אבער ארויס פון אויטאריטעטן און שטעלט צוזאמען א גאנצקייט פון פרעמדע מיינונגען.

די לעצטע איז ווי אן אויטאמאט צונויפגעשטעלט פון פרעמדן חומר. א דענקער'ס מחשבות זענען ווי א לעבעדיגער געבוירענער מענטש. די אויסערליכע וועלט האט באפרוכט דעם טראכטנדיגן שכל, און ער האט זיי דערנאך אויסגעטראגן און געבוירן.

א בלויז געלערנטער אמת קלעבט צו אונז ווי א צוגעלייגטער אבר: א פאלשער צאן, א וואקסענע נאז אדער איינע געשאפן פון פרעמדן פלייש. אן אמת פון אייגענער מחשבה איז ווי א נאטירליכער אבר. נאר ער איז באמת אונזערער.

דערין ליגט דער חילוק צווישן א דענקער און א בלויז געלערנטן. דער דענקער'ס גייסטיגער פארמעגן איז ווי א לעבעדיגער געמעל מיט ריכטיגן ליכט און שאטן, אן אויסגעהאלטענעם טאן און הארמאניע פון קאלירן.

דעם געלערנטן'ס פארמעגן איז ווי א גרויסע פאלעטע פול מיט קאלירן. אפילו סיסטעמאטיש אויסגעשטעלט פעלן זיי הארמאניע, צוזאמענהאנג און באדייט.

לייענען הייסט טראכטן מיט א פרעמדן קאפ אנשטאט דעם אייגענעם. גארנישט שאדט אזוי דער אייגענער מחשבה, וואס וויל זיך אנטוויקלען אין אן אויסגעהאלטענער גאנצקייט, א סיסטעם אפילו נישט שטרענג פארשלאסן, ווי דער שטארקער אנפלייץ פון פרעמדע געדאנקען דורך שטענדיגן לייענען.

געבוירן אין פארשידענע קעפ, געהערנדיג פארשידענע סיסטעמען און מיט אנדערע קאלירן, גיסן זיי זיך נישט אליין צוזאמען אין א גאנצקייט פון מחשבה, וויסן, אריינבליק און איבערצייגונג.

זיי שאפן ענדערש א בבל'ישע פארמישונג. זיי נעמען אוועק יעדן קלארן בליק פון א שכל וואס האט זיך איבערגעפילט מיט זיי און ברענגען כמעט אן אומארדענונג.

מען זעט דאס ביי אסאך געלערנטע. אין געזונטן שכל, ריכטיגן אורטייל און פראקטישן טאקט שטייען זיי הינטער אסאך אומגעלערנטע. די לעצטע האבן זייער קליינעם סך ידיעות פון דערפארונג, שמועס און אביסל לייענען שטענדיג איבערגעארבעט מיט אייגענער מחשבה און ארייננגעשטעלט אין איר סיסטעם.

דאס זעלבע, נאר גרעסער, טוט א וויסנשאפטליכער דענקער. ער דארף אסאך ידיעות און מוז פיל לייענען. אבער זיין שכל איז געניט שטארק אלץ צו באהערשן, אויפנעמען אין זיין סיסטעם און אונטערווארפן דער ארגאנישער גאנצקייט פון זיין וואקסנדיגן ברייטן בליק.

זיין אייגענע מחשבה, ווי אן ארגל'ס גרונט־באס, באהערשט אלץ און ווערט נישט איבערגעשריגן פון פרעמדע טענער. אין א בלויז פיל־וויסנדיגן קאפ שטויסן זיך מוזיק־שטיקלעך פון אלע טאן־ארטן אן קיין סדר, ביז מען קען נישט געפינען דעם גרונט־טאן.

מענטשן וואס האבן פארברענגט זייער גאנץ לעבן אין לייענען און געשעפט חכמה פון ביכער זענען ווי די וואס האבן געניטע ידיעות וועגן א לאנד פון רייזע־באשרייבונגען. זיי קענען דערציילן אסאך, אבער האבן נישט קיין אויסגעהאלטענעם, קלארן און גרונטליכן בליק אויף זיין כאראקטער.

מענטשן וואס האבן פארברענגט אין טראכטן זענען ווי די וואס זענען אליין געווען אין לאנד. זיי וויסן באמת פון וואס מען רעדט, קענען זאכן אין זייער צוזאמענהאנג און שפירן זיך אין דער היים.

דער געוועהנליכער ביכער־פילאזאף פארגלייכט זיך צום דענקער ווי א געשיכט־פארשער צו א לעבעדיגן עדות. א זעלבסטשטענדיגער דענקער רעדט פון דירעקטער אייגענער ראיה.

דעריבער שטימען אלע זעלבסטשטענדיגע דענקער בעצם איינע מיט די אנדערע. זייערע חילוקים קומען פון פארשידענע שטאנדפונקטן. וואו דער שטאנדפונקט טוישט גארנישט זאגן אלע דאס זעלבע, ווייל זיי זאגן נאר וואס זיי האבן אביעקטיוו געכאפט.

געדאנקען וואס איך האב צוליב זייער פאראדאקסישן אויסזען נישט געוואוסט צי ארויסצוברענגען האב איך אפט שפעטער צו מיין פרייד געפונען אין אלטע ווערק פון גרויסע מענטשן.

דער ביכער־פילאזאף באריכטעט וואס דער האט געזאגט, יענער געמיינט און א דריטער געהאט דערקעגן. ער פארגלייכט, וועגט און קריטיקירט כדי דערגרייכן דעם אמת. ער איז דערמיט איינגאנצן ענליך צום קריטישן געשיכט־שרייבער.

ער וועט למשל אונטערזוכן צי לעיבניץ איז אמאל צייטווייליג געווען א שפינאזיסט. הערבארט'ס "אנאליטישע באלייכטונג פון מאראל און נאטור־רעכט" און "בריוו וועגן פרייהייט" געבן דעם נייגעריגן לייענער קלארעביישפילן.

מען וואונדערט זיך וויפיל מי ער גיט זיך. עס זעט אויס אז ווען ער וואלט געוואלט אליין אריינגיין אין ענין וואלט אביסל אייגענע מחשבה אים שנעל געברענגט צום ציל.

עס איז אבער א קליינע שטערונג: זעלבסטשטענדיג טראכטן ווענדט זיך נישט אינעם ווילן. מען קען יעדע צייט זיך זעצן און לייענען, נישט טראכטן. מיט מחשבות איז ווי מיט מענטשן: מען קען זיי נישט רופן ווען מען וויל, נאר דארף ווארטן זיי זאלן קומען אליין.

טראכטן וועגן אן ענין דארף זיך אליין איינשטעלן דורכן גליקליכן צוזאמענטרעפן פונעם אויסערליכן שטוף מיט דער אינערליכער שטימונג און אנשטרענגונג. דווקא דאס וויל נישט קומען צו די מענטשן.

מען זעט עס אפילו ביי פערזענליכע ענינים. ווען מען דארף עפעס באשליסן קען מען נישט יעדע אויסגעקליבענע מינוט זיך זעצן, דורכטראכטן די טעמים און באשליסן. אפט וויל די מחשבה דווקא דעמאלט נישט בלייבן ביים ענין, נאר גייט צו אנדערע זאכן. אמאל איז דער גרונט אן אפשיי צום גאנצן ענין.

מען זאל דעמאלט נישט צווינגען מחשבות, נאר ווארטן אויף א שטימונג פון זיך אליין. זי וועט קומען, אפט אומגעריכט און עטליכע מאל. יעדע באזונדערע שטימונג אין אן אנדערער צייט ווארפט א נייעם ליכט אויף דער זאך. דער לאנגזאמער פראצעס הייסט דאס רייפן פון באשלוסן.

די ארבעט דארף געשען אין טיילן. אזוי פאלט אונז איין וואס מיר האבן פריער פארזען, און דער אפשיי פארלירט זיך. קלארער געכאפטע זאכן זעען געוועגליך אויס מער דערטרעגליך.

אויך אין טעארעטישער מחשבה דארף מען ווארטן אויף דער גוטער שעה. אפילו דער גרעסטער קאפ קען נישט שטענדיג טראכטן זעלבסטשטענדיג. עס איז גוט די אנדערע צייט אויסצונוצן פאר לייענען, דער ערזאץ פאר אייגענער מחשבה, וואס גיט חומר אויסגעטראכט פון א צווייטן, אבער אויף זיין וועג, נישט אונזערער.

דווקא דערפאר זאל מען נישט לייענען צופיל, אז דער שכל זאל זיך נישט צוגעוואוינען צום ערזאץ און פארגעסן די זאך אליין. ער זאל נישט צוגעוואוינט ווערן צו אויסגעטראטענע וועגן און דורך פרעמדע מחשבות ווערן פרעמד צו זיין אייגענער וועג.

דאס וויניגסטע זאל מען צוליב לייענען זיך אינגאנצן צוריקציען פון דער רעאלער וועלט. זי שאפט פיל אפטער א מאטיוו און שטימונג פאר זעלבסטשטענדיג טראכטן. דאס רעאלע, זעבארע אין זיין גאנצער אמת'קייט און כוח איז דער טראכטנדיגן שכל'ס נאטירליכער אביעקט און קען אים טיף אנרעגן.

מיר וועלן זיך דעריבער נישט וואונדערן אז א זעלבסטשטענדיגער דענקער און א ביכער־פילאזאף זענען שוין גרינג דערקענבאר אין זייער איבערגעבן מחשבות.

דער ערשטער האט ערנסטקייט, דירעקטקייט און אריגינעלקייט אין אלע געדאנקען און אויסדרוקן. ביים צווייטן איז אלץ פון דער צווייטער האנט: פרעמדע באגריפן, צוזאמענגעשלעפטע אלטווארג, פארוועלקט און טויט ווי אן אפדרוק פון אן אפדרוק.

זיין סטיל פון געוועגליכע, אפילו ליידיגע פראזעס און איצט מאדישע ווערטער איז ווי א קליינע מלוכה וואו נאר פרעמדע מטבעות צירקולירן. זי שלאגט נישט קיין אייגענע.

בלויז דערפארונג קען אויך נישט פארבייטן טראכטן, אזוי ווי לייענען נישט. ריינער עמפיריזם פארגלייכט זיך צו מחשבה ווי עסן צו פארדייען און אויפנעמען די שפייז. זיין בארימען אז נאר זיינע אנטדעקונגען האבן בארייכערט וויסן איז ווי א מויל זאל זיך בארימען אז דער גאנצער גוף־חומר איז נאר זיין ארבעט.

אמת'ע טאלאנטירטע קעפ'ס ווערק אונטערשיידן זיך מיט באשטימטקייט, באשלוסן, קלארקייט און ליכטיגקייט. זיי האבן שטענדיג געוואוסט גענוי וואס זיי ווילן אויסדריקן, צי אין פראזע, פסוקים אדער טענער. די אנדערע לאזן זיך גלייך דערקענען דורך דעם מאנגל דערין.

גרויסע גייסטער'ס כאראקטעריסטישער סימן איז די דירעקטקייט פון אלע מיינונגען. אלץ איז זייער אייגענער געדאנק, וואס מען שפירט שוין אינעם אויסזאגן. אין דער גייסט־מלוכה זענען זיי ווי פירשטן מיט א דירעקטן רעכט. די אנדערע זענען אונטערגעארדנט, ווי זייער כאראקטערלאזער סטיל ווייזט.

יעדער אמת'ער דענקער איז דעריבער ווי א מאנארך. ער אנערקענט קיינעם נישט העכער פון זיך. זיינע אורטיילן קומען פון זיין אייגענער פולער מאכט. ווי א מאנארך נעמט נישט אן קיין באפעלן, נעמט ער נישט אן קיין אויטאריטעטן. נאר וואס ער אליין האט באשטעטיגט גילט פאר אים.

דער גייסטיגער המון, געכאפט אין אנגענומענע מיינונגען, אויטאריטעטן און פאראורטיילן, איז ווי דאס פאלק וואס פאלגט שטיל געזעצן און באפעלן.

מענטשן וואס איילן זיך צו פארענטפערן א ספק מיט ציטאטן פון אויטאריטעטן זענען צופרידן צו ניצן פרעמדן פארשטאנד אנשטאט דעם אייגענעם וואס פעלט זיי. זייער צאל איז א לעגיאן. ווי סענעקא זאגט: "יעדער וויל ענדערש גלויבן ווי משפט'ן."

אויטאריטעטן זענען זייער געוועגליכע געווער אין דיסקוסיעס. זיי שלאגן איינער דעם צווייטן דערמיט. ווער עס קומט אריין וועט מאכן א טעות אויב ער פרובירט זיך צו פארטיידיגן מיט טעמים און ארגומענטן.

קעגן די געווער זענען זיי ווי פארהארטעוועטע זיגפרידן, געט'טובל'ט אין די וואסערן פון אומפעאיגקייט צו טראכטן און משפט'ן. זיי וועלן שטעלן אויטאריטעטן אלס זייער שטארקסטן ארגומענט און דערנאך פייערן דעם נצחון.

אין דער רעאלער וועלט, ווי שיין, גליקליך און אנגענעם זי זאל זיין, באוועגן מיר זיך שטענדיג אונטער ערד־ציאונג וואס מען דארף איבערקומען. אין דער געדאנקען־וועלט זענען מיר אבער גייסטער אן גוף, געוויכט אדער נויט.

קיין גליק אויף דער ערד איז דעריבער נישט גלייך צום גליק פון א שיינעם, שאפנדיגן גייסט אין זיין גליקליכער שעה אין זיך אליין.

א געדאנק'ס באזוך איז ווי א געליבטער'ס באזוך. מיר מיינען אז מיר וועלן קיינמאל נישט פארגעסן דעם געדאנק און די געליבטע וועט קיינמאל נישט ווערן גלייכגילטיג. אבער ווייט פון די אויגן, ווייט פון הארץ! דער שענסטער געדאנק קען פארגעסן ווערן אויף אייביג אויב מען שרייבט אים נישט אויף. די געליבטע קען פארלאזן ווערן אויב זי האט נישט חתונה מיט אונז.

אסאך מחשבות האבן ווערט פאר זייער דענקער. נאר ווייניג קענען אויך ווירקן דורך זייער אפשפיגלונג, דאס הייסט געווינען א לייענער'ס אינטערעס נאכן פארשרייבן.

אבער אמת'ן ווערט האט נאר וואס א מענטש האט קודם געקלערט פאר זיך אליין. דענקער טיילן זיך אין די וואס טראכטן קודם פאר זיך און די וואס פון אנהייב טראכטן פאר אנדערע.

די ערשטע זענען אמת'ע דענקער, זעלבסט־דענקער אין צוויי זינען. זיי זענען די פילאזאפן, ווייל טראכטן איז זיי ערנסט, דערין ליגן זייער פרייד און לעבנס־גליק.

די צווייטע זענען סאפיסטן. זיי ווילן שיינען און זוכן גליק אין וואס זיי האפן צו באקומען פון אנדערע. דאס איז זיי ערנסט. מען קען דעם חילוק דערקענען אין זייער גאנצן וועג פון מחשבה. ליכטענבערג איז א מוסטער פונעם ערשטן קלאס, הערדער געהערט צום צווייטן.

ווען מען כאפט ווי גרויס און נאענט דער פראבלעם פון לעבן איז, דעם צווײדייטיגן, פלאגנדיגן, שנעל פארגייענדיגן, חלום־ענליכן לעבן, און ווי אלע אנדערע פראבלעמען ווערן פארטונקלט ווי נאר מען פארשטייט אים, דארף מען אויך געדענקען אז רוב מענטשן האבן נישט קיין קלארע ידיעה דערפון.

מיט זעלטענע אויסנאמען נעמען זיי אים נישט אפילו אין אכט. זיי זענען מער פארטאן אין יעדע אנדערע זאך, לעבן נאר מיטן היינטיגן טאג און זייער קורצן פערזענליכן צוקונפט־שפאן. זיי ווענדן זיך אפ פון דער פראגע אדער באגנוגענען זיך מיט א געוויסער פאלקס־מעטאפיזיק.

דעמאלט קען מען טראכטן אז א מענטש הייסט א טראכטנדיגער באשעפעניש נאר אינעם זייער ברייטן זין. מען וועט זיך נישט צופיל וואונדערן איבער מחשבהלאזיגקייט און טיפשות.

כאטש א נארמאלער מענטש'ס גייסטיגער האריזאנט איז ברייטער ווי א חיה'ס, וואס לעבט אן באוואוסטזיין פון צוקונפט און פארגאנגענהייט אין א שטענדיגער איצטיגקייט, איז דער חילוק נישט אזוי ריזיג ווי מען מיינט.

דאס שטימט אפילו מיט דעם וואס רוב מענטשן'ס מחשבות אין שמועס זענען קורץ אפגעהאקט ווי געהאקטע שטרוי. מען קען פון זיי נישט אויסשפינען א לאנגן פאדעם.

ווען אונזער וועלט וואלט געווען באפעלקערט מיט באמת טראכטנדיגע מענטשן וואלט מען נישט אזוי פריי צוגעלאזט יעדן גערויש, אפילו דעם שרעקליכסטן און ציללאזן.

ווען די נאטור וואלט באשטימט דעם מענטש פאר טראכטן וואלט זי אים נישט געגעבן אויערן, אדער כאטש פארמאכט־ווערנדיגע קלאפנס ווי ביי פלעדערמייז, וואס איך בין זיי מקנא דערין.

אבער באמת איז דער מענטש א ארעמע חיה ווי אלע אנדערע. זיינע כוחות זענען אויסגערעכנט נאר צו האלטן זיין לעבן. ער דארף דעריבער שטענדיג אפענע אויערן וואס זאלן אים טאג און נאכט, אן קיין פראגע, מעלדן ווען א פארפאלגער קומט.

וועגן לייענען און ביכער

אומוויסנדיגקייט דערנידעריקט א מענטש נאר ווען זי גייט מיט רייכטום. אן ארעמער ווערט געהאלטן אין צוים דורך נויט. זיין ארבעט פארבייט אים וויסן און פארנעמט זיינע מחשבות. אומוויסנדיגע רייכע לעבן נאר פאר זייער פארגעניגן און זענען ווי בהמות, ווי מען זעט יעדן טאג.

מען קען זיי אויך פארווארפן אז זיי האבן נישט גענוצט רייכטום און פרייע צייט פאר וואס גיט זיי דעם גרעסטן ווערט.

ווען מיר לייענען טראכט א צווייטער פאר אונז. מיר חזר'ן נאר זיין מחשבה־פראצעס, ווי א תלמיד וואס גייט מיט טינט איבער די שטריכן וואס דער לערער האט געמאכט מיט א בליישטיפט.

דער גרעסטער טייל פון דער מחשבה־ארבעט ווערט דעריבער אוועקגענומען פון אונז. מיר שפירן אזא לייכטערונג ווען מיר גייען פון אייגענע מחשבות צו לייענען. אבער אונזער קאפ איז דערביי נאר אן ארענע פאר פרעמדע געדאנקען.

ווער עס לייענט זייער פיל, כמעט דעם גאנצן טאג, און פארברענגט די הפסקות אין מחשבהלאזער פארוויילונג, פארלירט ביסלעכווייז די פעאיגקייט אליין צו טראכטן. ווי איינער וואס רייט שטענדיג און צום סוף קען מער נישט גיין.

אסאך געלערנטע לייענען זיך אריין אין נארישקייט. שטענדיג לייענען, ווידער אין יעדער פרייער מינוט, פאראליזירט דעם גייסט מער ווי שטענדיגע האנטארבעט, וואס לאזט נאך א מעגליכקייט צו טראכטן אייגענע מחשבות.

ווי א ספרונזשינע פארלירט איר בייגעוודיגקייט אונטער א שטענדיגן דרוק, פארלירט דער גייסט עס דורך שטענדיג אויפדרינגען פרעמדע געדאנקען. ווי צופיל עסן פארדארבט דעם מאגן און שאדט דעם גאנצן גוף, קען צופיל גייסטיגע שפייז איבערפילן און דערשטיקן דעם גייסט.

וואס מער מען לייענט, אלץ וויייניגער סימנים בלייבן. מען ווערט ווי א טאוועל וואו מען האט געשריבן אסאך איינס איבערן צווייטן. דער חומר ווערט נישט פארדייעט, וואס נאר אזוי קען ער ווערן אייגנס.

ווען מען לייענט אן אויפהער און טראכט נישט נאכדעם, לאזט דאס געלייענטע נישט קיין ווארצל און גייט מערסטנס פארלוירן. מיט גייסטיגער שפייז איז ווי מיט פיזישער. לויטן מחבר'ס פארגלייך ווערט קוים א פופציגסטל אויפגענומען. דאס איבעריגע גייט אוועק דורך פארדאמפן, אטעמען אדער אנדערש.

מחשבות אויף פאפיר זענען אויך נישט מער ווי א פוסגייער'ס שפורן אין זאמד. מען זעט זיין וועג. אבער כדי וויסן וואס ער האט געזען דארף מען נוצן די אייגענע אויגן.

קיין שרייבערישע אייגנשאפט, ווי איבערצייגונגס־כוח, בילדער, פארגלייכן, געוועגדטקייט, ביטערקייט, קורצקייט, חן, לייכטן אויסדרוק, וויץ, איבערראשנדיגע קאנטראסטן אדער נאיוקייט, קען מען נישט פארדינען בלויז דורכן לייענען שרייבער

וואס האבן זיי.

מען קען אבער אויפוועקן זיי דורך לייענען ווען מען האט שוין די איינגעבוירענע נייגונג. מען קען זיי ברענגען צום באוואוסטזיין, זען וואס מען קען טאן דערמיט, פארשטערקערן און באקומען מוט זיי צו נוצן.

ביישפילן ווייזן זייער ווירקונג און לערנען דעם ריכטיגן באנוץ. ערשט דעמאלט וועט מען האבן זיי בפועל. דאס איז דער איינציקער וועג לייענען לערנט שרייבן: עס לערנט ניצן אייגענע איינגעבוירענע פעאיגקייטן, אויב זיי זענען דא. אן זיי לערנט עס נאר קאלטע, טויטע מאנירן און מאכט אונז פלאכע נאכמאכער.

די געזונט־פאליציי זאל פאר דער ראיה באשטימען א קלענסטע ערלויבטע גרייס פאר געדרוקטע אותיות.

ווען איך בין אין 1818 געווען אין ווענעציע, ווען מען האט נאך געמאכט אמת'ע ווענעציאנישע קייטן, האט מיר א גאלדשמיד געזאגט אז די בעלי־מלאכה וואס מאכן די פיינע קייטן ווערן בלינד ביז דרייסיג יאר.

ווי ערד־שיכטן היטן אויף אין רייען באשעפענישן פון פארגאנגענע תקופות, היטן ביבליאטעק־פאליצעס אויף פארגאנגענע טעותים מיט זייערע הסברות. אין זייער צייט זענען זיי געווען לעבעדיג און טומלדיק. איצט שטייען זיי שטייף און פארשטיינערט. נאר א ליטערארישער פאלעאנטאלאג באטראכט זיי נאך אמאל.

ווען קסערקסעס האט לויט העראדאט באטראכט זיין גרויסע ארמיי האט ער געוויינט, טראכטנדיג אז נאך הונדערט יאר וועט קיינער נישט לעבן. ווער קען זיך אפהאלטן פון וויינען ביים זען א דיקן קאטאלאג פון נייע ביכער און טראכטן אז נאך צען יאר וועט פון זיי נישט בלייבן אפילו איינס לעבעדיג?

אין ליטעראטור איז ווי אין לעבן. איבעראל טרעפט מען דעם נישט פארררעכטבארן המון פונעם מענטשליכן מין אין לעגיאנען, פילנדיג און פארשמוצנדיג אלץ ווי זומער־פליגן.

דערפון קומען די שלעכטע ביכער, ווילדגראז וואס נעמט אוועק פונעם ווייץ זיין שפייז און דערשטיקט אים. זיי רויבן פונעם עולם צייט, געלט און אויפמערקזאמקייט וואס געהערן גוטע ביכער מיט זייערע איידעלע צילן.

מען שרייבט זיי נאר פאר געלט אדער א שטעלע. זיי זענען דעריבער נישט נאר אומנוצליך, נאר שעדליך. ניין־צענטל פון דער איצטיגער ליטעראטור וויל נאר ארויסציען עטליכע טאלער פונעם עולם'ס קעשענע. מחבר, פארלעגער און קריטיקער האבן זיך שטארק פאראייניגט דערפאר.

די ליטעראטן און פרנסה־שרייבער האבן געמאכט א כיטרן, בייזן אבער פיינעם שפאס קעגן דער צייט'ס געשמאק און אמת'ע בילדונג. זיי פירן די גאנצע עלעגאנטע וועלט אויף א שטריקל, אויסלערנענדיג איר צו לייענען אינאיינעם.

אלע זאלן שטענדיק לייענען דאס זעלבע, דאס נייסטע, כדי האבן אין זייערע קרייזן חומר צום שמועסן. שלעכטע ראמאנען און ענליכע פראדוקטן פון שוין באקאנטע שרייבער דינען דעם ציל. אמאל זענען דאס געווען שפינדלער, בולווער און עזשען סי.

וואס איז מער עלנד ווי אן עולם וואס האלט פאר זיין פליכט כסדר צו לייענען נייע שרייבערייען פון דורכשניטליכע קעפ, געשריבן נאר פאר געלט און דעריבער שטענדיק אין גרויסער צאל, און קענען די זעלטענע גרויסע גייסטער פון אלע צייטן און לענדער נאר ביים נאמען?

די בעלעטריסטישע טאג־פרעסע איז באזונדער א קלוג אויסגעטראכטער מיטל אוועקצונעמען דעם עסטעטישן עולם'ס צייט פאר אמת'ע קונסט און געבן איר צו דער טאג־טעגליכער ביליגער ארבעט פון דורכשניטליכע קעפ.

דעריבער איז די קונסט נישט צו לייענען אזוי וויכטיג. מען זאל נישט נעמען אין האנט וואס אינטערעסירט פונקט איצט דעם ברייטן עולם: פאליטישע אדער רעליגיעזע פאמפלעטן, ראמאנען, פאעזיע און אלץ וואס מאכט טומל און קומט אין אסאך אויסגאבעס אינעם ערשטן און לעצטן יאר פון זיין לעבן.

ווער עס שרייבט פאר נאראנים טרעפט שטענדיג א גרויסן עולם. מען זאל געבן די שטענדיג קנאפ באשטימטע לייענט־צייט נאר צו די ווערק פון גרויסע גייסטער פון אלע צייטן און פעלקער, וואס שטייען העכער פון דער איבעריגער מענטשהייט און דער רום דערקענט זיי אלס אזעלכע. נאר זיי בילדן און באלערנען באמת.

דאס שלעכטע קען מען נישט לייענען צו ווייניג, דאס גוטע נישט צו אפט. שלעכטע ביכער זענען גייסטיגער סם וואס פארדארבט דעם גייסט.

דער איינציקער תנאי צו לייענען גוטס איז נישט לייענען שלעכטס. לעבן איז קורץ, צייט און כוח באגרעניצט.

מען שרייבט ביכער וועגן דעם אדער יענעם גרויסן שרייבער פון אמאל, און דער עולם לייענט זיי, אבער נישט דעם גרויסן שרייבער אליין. דער עולם וויל נאר דאס פריש־געדרוקטע. לויט "Similis simili gaudet", דאס ענליכע פרייט זיך מיטן ענליכן, איז די פלאכע, באנאלע רעדע פון א היינטיגן פלאכן קאפ אים נענטער און טייערער ווי די מחשבות פון א גרויסן מענטש.

איך בין דאנקבאר מיין מזל, וואס האט מיך שוין אין דער יוגנט באקענט מיט א שיינעם קורצן ליד פון א. וו. שלעגעל. עס איז זינט דעמאלט מיין וועגווייזער:

"לייענט פלייסיג די אלטע. זיי זענען געווען אמת'ע אלטע.
וואס די נייע זאגן וועגן זיי האט נישט קיין גרויסן ווערט."

ווי גוט איין געווענליכער קאפ פאסט צום צווייטן! ווי זיי זענען אלע געגאסן פון דער זעלבער פורעם! אין די זעלבע אומשטענדן פאלט יעדן איין דאס זעלבע. דערצו קומען זייערע נידעריגע פערזענליכע כוונות.

די נישטיגע רעדעס פון אזעלכע באשעפענישן לייענט דער נארישער עולם, אויב זיי זענען נאר היינט געדרוקט געווארן. די גרויסע גייסטער לאזט ער רוען אויף די פאליצעס.

אן אומגלויבליך נארישער און פארדארבענער עולם לאזט אומגעלייענט די ווערק פון די איידלסטע, זעלטנסטע גייסטער פון אלע צייטן און לענדער אויף יעדן געביט, כדי קענען לייענען טאג־טעגליכע שרייבערייען פון דורכשניטליכע קעפ. זיי פארמערן זיך יעדעס יאר אין אומצאליגע מאסן ווי פליגן. מען לייענט זיי נאר ווייל זיי זענען היינט געדרוקט און נאך נאס פונעם דרוק.

מען וואלט געדארפט פארלאזן און פאראכטן די פראדוקטן שוין אין זייער געבורט־טאג, ווי מען וועט טאן נאך עטליכע יאר. פון דעמאלט וועלן זיי בלייבן נאר חומר צו לאכן איבער פארגאנגענע צייטן מיט זייערע פוסטע פאנטאזיעס.

ווייל מענטשן לייענען דאס נייסטע אנשטאט דאס בעסטע פון אמאל, בלייבן שרייבער אינעם ענגן קרייז פון די געדאנקען וואס דרייען זיך שוין ארום. אונזער צייט זינקט אלץ טיפער אין איר אייגענעם אפפאל.

אין אלע צייטן גייען צוויי ליטעראטורן איינס לעבן צווייטן, אבער בלייבן פרעמד. איינס איז אמת'ע ליטעראטור, דאס צווייטע בלויז כלומרשט.

דאס ערשטע אנטוויקלט זיך צו ליטעראטור מיט א קיום. מענטשן וואס לעבן פאר וויסנשאפט אדער פאעזיע שאפן איר. זי גייט ערנסט און שטיל, אויסערגעוועגליך לאנגזאם, און גיט ארויס אין אייראפע קוים א טוץ ווערק אין א יארהונדערט, אבער ווערק מיט א קיום.

דאס צווייטע שאפן מענטשן וואס לעבן פון וויסנשאפט אדער פאעזיע. זי לויפט אין גאלאפ מיט גרויס טומל פון די באטייליגטע און ברענגט יעדעס יאר טויזנטער ווערק אויפן מארק.

נאך עטליכע יאר פרעגט מען: וואו זענען זיי? וואס איז געווארן מיט זייער רום, וואס איז געוועזן אזוי הויך און געקומען אזוי פרי? מען קען דאס צווייטע רופן די פליסנדיגע ליטעראטור און דאס ערשטע די שטייענדיגע.

עס וואלט געוועזן גוט צו קויפן ביכער ווען מען קען דערמיט קויפן צייט זיי צו לייענען. מערסטנס מישט מען קויפן ביכער מיט זיך צואייגענען זייער אינהאלט.

פארלאנגען א מענטש זאל געדענקען אלץ וואס ער האט געלייענט איז ווי פארלאנגען ער זאל טראגן אין זיך אלץ וואס ער האט געגעסן. פונעם עסן האט ער געלעבט פיזיש, פונעם לייענען גייסטיג. אזוי איז ער געווארן וואס ער איז.

דער גוף נעמט נאר אויף וואס פאסט צו אים. אזוי געדענקט יעדער נאר וואס אינטערעסירט אים, וואס פאסט צו זיין געדאנקען־סיסטעם אדער זיינע צילן. צילן האט יעדער, אבער זייער ווייניג מענטשן האבן אפילו עפעס וואס זעט אויס ווי א געדאנקען־סיסטעם. זיי האבן נישט קיין אביעקטיוון אינטערעס אין קיין זאך. דעריבער בלייבט זיי אויך נישט קיין זאך פון זייער לייענען.

יעדן וויכטיגן בוך זאל מען גלייך לייענען צוויי מאל. צום טייל ווייל דאס צווייטע מאל פארשטייט מען בעסער דעם צוזאמענהאנג. דעם אנהייב פארשטייט מען ריכטיג ערשט ווען מען ווייסט דעם סוף.

צום טייל ווייל דאס צווייטע מאל קומט מען צו יעדן פלאץ מיט אן אנדער שטימונג און געפיל. עס מאכט אן אנדער איינדרוק, ווי זען א זאך אין אן אנדער ליכט.

ווערק זענען דער אויסגעצויגענער עסענץ פון יעדן שעפערישן גייסט. אפילו דער גרעסטער מענטש'ס ווערק וועלן דעריבער זיין נישט אין ערך רייכער אין אינהאלט ווי ער אליין. אין דעם עיקר וועלן זיי אים פארטרעטן, נאך מער, איבערשטייגן און איבערלאזן ווייט הינטער זיך.

אפילו שריפטן פון א מיטלמעסיגן קאפ קענען זיין באלערנדיג, פארוויילנדיג און ווערט צו לייענען. זיי זענען זיין אויסגעצויגענער עסענץ, די פרוכט פון זיין גאנצן טראכטן און לערנען. ער פערזענליך קען אונז אבער נישט באפרידיגן.

מען קען דעריבער לייענען ביכער פון מענטשן וואס מען וואלט נישט געפונען קיין אינטערעס אין זיי אליין. דער זעלבער טעם ברענגט אונז ביסלעכווייז, מיט העכערער גייסטיגער בילדונג, צו געפינען פארוויילונג כמעט בלויז אין ביכער און נישט אין מענטשן.

נישט דערפרישט דעם גייסט מער ווי לייענען די אלטע קלאסיקער. מען זאל נאר נעמען איינעם אין האנט, אפילו פאר א האלבע שעה, שפירט מען זיך גלייך דערפרישט, דערלייכטערט, דערהויבן, אויסגעלייטערט און געשטארקט, ווי ביים קלארן קוואל צווישן שטיינער.

קומט דאס פון די אלטע שפראכן מיט זייער שלימות, אדער פון די גרויסע שעפערישע גייסטער, וועמענס ווערק בלייבן אומבאשעדיגט און אומאפגעשוואכט דורך טויזנטער יאר? אפשר פוןביידע.

איך ווייס אבער: ווען מען וועט אויפגעבן לערנען די אלטע שפראכן, ווי עס איז איצט די סכנה, וועט קומען א נייע ליטעראטור פון אזעלכע בארבארישע, פלאכע און נישטיגע שרייבערייען ווי די וועלט האט נאך נישט געזען.

בפרט ווען די דייטשע שפראך, וואס האט אייניגע מעלות פון די אלטע, וועט ווייטער ווערן פלייסיג און מעטאדיש געפליקט און פארדארבן דורך די צייט'ס נישטיגע שרייבער. פאראַרעמט און פארקריפלט וועט זי ווערן א קלאגליכער זשארגאן.

עס זענען פאראן צוויי געשיכטעס: פאליטישע געשיכטע און די געשיכטע פון ליטעראטור און קונסט. די ערשטע איז געשיכטע פונעם ווילן, די צווייטע פונעם אינטעלעקט.

דעריבער איז די ערשטע פול מיט אומרו און שרעק: אנגסט, נויט, פאלשקייט און שרעקליכע הריגות, אלעס אין מאסן. די צווייטע איז פרייליך ווי דער אפגעטיילטער אינטעלעקט, אפילו וואו זי באשרייבט פארבלאנדזשענישן.

איר הויפט־צוויַיג איז די געשיכטע פֿון פֿילאָזאָפֿיע. פֿילאָזאָפֿיע איז איר באַס־באַגלייטונג. זיין קלאַנג דרינגט אויך אין דער אַנדערער געשיכטע, וואו ער גיט פֿון טיפֿעניש אַן דעם געדאַנק אַ ריכטונג. דער געדאַנק אָבער הערשט איבער דער וועלט.

דעריבער איז פֿילאָזאָפֿיע, אין איר אמת'ן, ריכטיק פֿאַרשטאַנענעם זין, די מאַכטיגסטע מאַטעריעלע מאַכט, הגם זי ווירקט זייער לאַנגזאַם.

אין וועלט־געשיכטע האָט אַ האַלב יאָרהונדערט שטענדיק אַ באַדייט. איר חומר איז כסדר אין באַוועגונג, קומט שטענדיק עפּעס פֿאָר. אין ליטעראַטור־געשיכטע איז די זעלבע צייט אָפֿט גאָרנישט ווערט, ווייל גאָרנישט איז געשען. דורכגעפֿאַלענע פּרוּוון רעכענען זיך נישט. מען שטייט וואו מען איז געשטאַנען פֿאַר פֿופֿציק יאָר.

כדי דאָס קלאָר צו מאַכן, שטעלן מיר זיך פֿאָר דעם פֿאָרשריט פֿון מענטשליכער דערקענונג ווי אַ פּלאַנעט'ס וועג. די פֿאַלשע וועגן וואו מענטשהייט פֿאַרבלאָנדזשעט נאָך יעדן וויכטיגן פֿאָרשריט גלייכן צו די פּטאָלאָמייאישע עפּיציקלען, קליינע קרייזן אויף אַ גרעסערן קרייז. נאָך יעדן אַזאַ קרייז קומט זי צוריק וואו זי איז געווען פֿאַרן אָנהייבן.

די גרויסע קעפּ וואָס פֿירן מענטשהייט באמת ווייטער מאַכן נישט מיט די קליינע קרייזן. דאָס ערקלערט פֿאַרוואָס רום ביי די שפּעטערע דורות ווערט מערסטנס געקויפֿט מיטן פֿאַרלירן הצלחה ביי די מיטצייטיגע, און פֿאַרקערט.

אַזאַ עפּיציקל איז, למשל, פֿיכטע'ס און שעלינג'ס פֿילאָזאָפֿיע, צום סוף געקרוינט מיט העגעל'ס קאַריקאַטור. דער קרייז איז אַוועק פֿון דער ליניע וואָס קאַנט האָט געפֿירט ביז דעמאָלט, און וואָס איך האָב דאָרט אויפֿגענומען צו פֿירן ווייטער.

אין דער צווישן־צייט זענען די אויבנדערמאַנטע כלומרשטע פֿילאָזאָפֿן מיט אַנדערע געלאָפֿן זייער קליינעם קרייז. ער איז איצט ביסלעכווייז געקומען צום סוף און ווייזט דעם עולם וואָס האָט מיטגעלאָפֿן אַז ער שטייט וואו ער איז אַרויסגעגאַנגען.

מיר זעען דעריבער ווי דער וויסנשאַפֿטליכער, ליטעראַרישער און קינסטלערישער צייט־גייסט ווערט בערך יעדע דרייסיק יאָר באַנקראָט. אין דער צייט גייען די טעותים אַזוי ווייט אַז זיי פֿאַלן אונטער דער וואָג פֿון זייער אייגענעם אומזין. די קעגנערשאַפֿט ווערט אויך שטאַרקער.

די זאַך נעמט אָן אַן אַנדער קער, הגם אָפֿט קומט אָן אַנדער טעות אין דער פֿאַרקערטער ריכטונג. ווייזן דעם גאַנג מיט זיין פּעריאָדישן צוריקקער וואָלט געווען דער ריכטיגער חומר פֿאַר ליטעראַטור־געשיכטע. זי גיט אָבער ווייניק אַכט דערויף.

ווייל די פּעריאָדן זענען רעלאַטיוו קורץ איז אויך שווער צוזאַמענברענגען דאַטן פֿון ווייטע צייטן. די זאַך איז דעריבער גרינגסטער צו באַטראַכטן אין דער אייגענער צייט.

פֿאַר אַ ביישפּיל פֿון די נאַטור־וויסנשאַפֿטן קען מען נעמען ווערנער'ס נעפּטוניסטישע געאָלאָגיע. איך בלייב אָבער ביים שוין געבראַנגטן ביישפּיל וואָס איז אונדז נענטער.

נאך קאנט'ס גלאנצפולער תקופה איז גלייך געקומען אין דייטשער פילאזאפיע א צייט וואס האט געוואלט אימפאנירן אנשטאט איבערצייגן; גלענצן און איבערטרייבן, בעיקר זיין אומפארשטענדליך, אנשטאט גרינטליך און קלאר; נאך מער, שפינען אינטריגעס אנשטאט זוכן דעם אמת.

פילאזאפיע האט דערביי נישט געקענט מאכן קיין פארשריט. צום סוף איז די גאנצע שולע מיט איר מעטאד באנקראט געווארן.

אין העגעל מיט זיינע חברים האבן די חוצפה פון אומזיניגע שרייבעריי, דאס געוויסנלאזע לויבן און דער קלארער ציל פונעם גאנצן געשעפט דערגרייכט אזא גרויסע מאס אז עס האט ענדליך געדארפט עפענען אלעמענס אויגן צום שווינדל. ווען דער שוץ פון אויבן איז צוריקגעצויגן געווארן צוליב געוויסע אנטדעקונגען, האבן זיך אויך די מיילער געעפנט.

פיכטע און שעלינג, די פארגייער פון דער קלאגליכסטער פאלשער פילאזאפיע, זענען מיטגעשלעפט געווארן אין איר אונטערגאנג. דערפון שטאמט די פילאזאפישע עם־הארצות וואס האט זיך באוויזן אין דייטשלאנד נאך קאנט, אין דער ערשטער העלפט פונעם יארהונדערט.

מען האט זיך דאך פארריסן פאר די אויסלענדער מיט די דייטשן'ס פילאזאפישן טאלאנט, בפרט נאכדעם וואס אן ענגלישער שרייבער האט מיט ביטערער איראניע גערופן זיי א פאלק פון דענקער.

ווער עס וויל צולייגן צו אונזער כלל פון קליינע קרייזן ביישפילן פון קונסט־געשיכטע זאל באטראכטן בערניני'ס סקולפטור־שולע. זי האט נאך געבליט אינעם פאריגן יארהונדערט, בעיקר אין פראנקרייך. אנשטאט אנטיקער שיינקייט האט זי געוויזן נידעריגע נאטור, אנשטאט אנטיקער פשטות און חן די פראנצויזישע מענועט־מאנירן.

די שולע איז באנקראט געווארן ווען ווינקעלמאן האט געוויזן דעם ריכטיגן וועג און געברענגט א צוריקקער צו דער אלטער שולע.

אן אנדער ביישפיל קומט פון מאלעריי אינעם ערשטן פערטל פונעם איצטיגן יארהונדערט. מען האט געהאלטן קונסט בלויז פאר א מיטל פון מיטל־אלטערישער רעליגיעזקייט און גענומען נאר קירכליכע טעמעס.

די מאלער האבן נישט געהאט די אמת'ע ערנסטקייט פון יענעם גלויבן. פונדעסטוועגן האבן זיי אין זייער פארבלענדעניש גענומען פראנטשעסקא פראנטשיא, פיעטרא פערודזשינא, אנדזשעלא דא פיעזאלע און ענליכע אלס מוסטערן. זיי האבן זיי אפילו געשטעלט העכער פון די באמת גרויסע מייסטער וואס זענען געקומען שפעטער.

וועגן דעם און דער ענליכער נייגונג אין פאעזיע האט געטע געשריבן זיין אלעגארישע פאבל "פפאפנשפיל". אויך די שולע איז צום סוף אנערקענט געווארן פאר אן אומבאגרינדעטער און באנקראט געווארן. דערנאך איז געקומען א צוריקקער צו נאטור אין בילדער פון לעבן און טאג־טעגליכע סצענעס, הגם זיי זענען אויך טיילמאל געווארן ווולגאר.

לויט דעם גאנג פון מענטשליכן פארשריט איז די געשיכטע פון ליטעראטור מערסטנס א קאטאלאג פון א מוזיי פון מיסגעבורטן. די בעסטע קאנסערווירנדיגע פליסיגקייט דערפאר איז שוויַיג־לעדער.

די וויניגע באמת געלונגענע געבורטן דארף מען נישט זוכן דארט. זיי לעבן, און מען טרעפט זיי אומעטום אין דער וועלט, אומשטערבליך און אייביג פריש.

זיי אליין שאפן אמת'ע ליטעראטור. איר געשיכטע האט וויניג פערזענליכקייטן. מיר לערנען זי נאך אין דער יוגנט פון אלע געבילדעטע מענטשן'ס מויל, נישט פון ביכלעך.

קעגן דער איצטיגער מאניע צו לייענען ליטעראטור־געשיכטע כדי קענען רעדן וועגן אלץ אן וויסן קיין זאך רעקאמענדיר איך א שטיקל פון ליכטענבערג: צווייטער באנד, זייט 302 אין דער אלטער אויסגאבע.

איך וואלט זייער געוואלט איינער זאל פרובירן שרייבן א טראגישע געשיכטע פון ליטעראטור. ער זאל דערציילן ווי די פארשידענע פעלקער האבןביים לעבן באהאנדלט זייערע גרויסע שרייבער און קינסטלער, וואס זענען זייער העכסטער שטאלץ.

ער זאל ווייזן דעם אומענדליכן קאמף פונעם גוטן און עכטן אין אלע צייטן און לענדער קעגן דער שטענדיגער הערשאפט פונעם פארדארבענעם און שלעכטן.

ער זאל שילדערן די ליידן פון כמעט אלע אמת'ע אויפקלערער פון מענטשהייט, די גרויסע מייסטער אויף יעדן געביט און אין יעדער קונסט. מיט קליינע אויסנאמען האבן זיי געלעבט אן אנערקענונג, מיטגעפיל און נאכפאלגער, אין ארעמקייט און נויט, געמוטשעט דאס גאנצע לעבן.

רום, כבוד און רייכטום זענען אויסגעפאלן צו די אומווירדיגע אין זייער פאך. זיי האבן געהאט עשו'ס גורל: בשעת ער איז געווען אויף דער יעג פאר זיין פאטער, האט יעקב, אנגעטאן אין זיינע קליידער, אוועקגענומען אין דער היים דעם פאטער'ס ברכה.

טראץ אלעם האט די ליבע צו זייער ארבעט זיי אויפגעהאלטן ביז דער שווערער קאמף פון די מחנכים פון מענטשהייט איז פארטיג געווארן. דער אומשטערבליכער לארבער האט געקרוינט זייערע קעפ. אויך פאר זיי האט געקלאפט די שעה:

"דער שווערער פאנצער ווערט א פליגל־קלייד.
קורץ איז דער ווייטאג, אומענדליך די פרייד."

די מעטאפיזיק פון געשלעכטליכער ליבע

[רעדאקציע־באמערקונג: דער עסיי לייגט פאר שאפענהויער'ס מעטאפיזישע טעאריע פון ליבע. זיינע קביעות וועגן ירושה, געשלעכט, קערפער־פארעם און נאטור זענען היסטארישע מיינונגען, נישט היינטיגע וויסנשאפט אדער אנווייזונגען. זיין באנוץ פון "מין" מיינט דא בדרך כלל דעם מענטשליכן מין. דער מחבר באשרייבט אויך צווינגען און געוואלד ווי טייל פון זיין טעאריע; דאס איז נישט קיין בארעכטיגונג דערפאר.]

מען איז געוואוינט אז דיכטער באשעפטיגן זיך בעיקר מיט געשלעכטליכער ליבע. זי איז די הויפּט־טעמע פון כמעט אלע דראמאטישע ווערק, טראגישע און קאמישע, ראמאנטישע און קלאסישע, אינדישע און אייראפּעאישע.

זי איז אויך דער חומר פון דעם גרעסטן טייל לירישער און עפּישער פּאעזיע, בפרט ווען מען רעכנט דערצו די גרויסע הויפנס ראמאנען וואס מען ברענגט שוין הונדערטער יאר יעדעס יאר ארויס אין אלע ציוויליזירטע לענדער, אזוי רעגלמעסיג ווי די ערד'ס פּרוכט.

לויט זייער הויפּט־אינהאלט זענען די ווערק פּילזייטיגע, קורצע אדער דעטאלירטע באשרייבונגען פון געשלעכטליכער תאוה. די גלענצנדסטע, ווי "ראמעא און יוליע", "די נייע העלאיזע" און "ווערטהער", האבן אפילו געוואונען אומשטערבליכקייט.

ווען לא ראשפוקא מיינט אז ליידנשאפטליכע ליבע איז ווי גייסטער, וואס אלע רעדן וועגן זיי אבער קיינער האט נישט געזען; און ווען ליכטענבערג לייקנט אין "די מאכט פון ליבע" איר רעאליטעט און נאטירליכקייט, מאכן זיי א גרויסן טעות.

עס איז אוממעגליך אז עפּעס פרעמד און קעגן דער מענטשליכער נאטור, א פאנטאזיע געכאפּט פון דער לופט, זאל אין אלע צייטן ווערן אומפארמידליך געשילדערט דורכן פּאעטישן גאון און אויפגענומען מיט דעם זעלבן מיטגעפיל. אן אמת קען נישט זיין קינסטלערישע שיינקייט.

אויך דערפארונג, הגם נישט די טאג־טעגליכע, באשטעטיגט אז א לעבעדיגע נייגונג וואס מען קען נאך באהערשן קען אונטער געוויסע אומשטענדן ווערן א ליידנשאפט שטארקער ווי אלע אנדערע.

זי שטופּט אוועק אלע חשבונות און איבערקומט מיט אומגלויבליכן כוח און עקשנות אלע שטערונגען. מענטשן ריזיקירן אפילו דאס לעבן ווען איר באפרידיגונג ווערט אינגאנצן אפּגעזאגט.

די ווערטהערס און די דזשאקאפּא ארטיסעס זענען נישט נאר אין ראמאנען. יעדעס יאר ווייזט אייראפּע אן כאטש א האלב טוץ פון זיי. זייערע ליידן האבן נישט קיין אנדער כראניקער ווי דער שרייבער פונעם אפיציעלן פּראטאקאל אדער דער צייטונגס־רעפּארטער. די לעזער פון די פּאליציי־און־געריכט באריכטן אין ענגלישע און פראנצויזישע צייטונגען קענען דאס באשטעטיגן.

נאך גרעסער איז די צאל וואס די זעלבע ליידנשאפט ברענגט צו גייסטיגן צוזאמענברוך. מען הערט אויך פון פארליבטע פּארלעך וואס נעמען זיך דאס לעבן צוליב אויסערליכע שטערונגען.

מיר איז אבער שטענדיג אומקלאר פארוואס מענטשן וואס זענען זיכער אין זייער קעגנזייטיגער ליבע און ערווארטן אין איר דאס העכסטע גליק קלייבן נישט בעסער זיך אפּצוטיילן פון אלע געזעלשאפטליכע באציאונגען און איבערטראגן די גרעסטע שוועריגקייטן, אנשטאט אויפגעבן מיטן לעבן דאס גליק וואס זיי קענען זיך נישט פארשטעלן קיין גרעסערס דערפון.

די נידעריגערע גראַדן פון דער ליידנשאַפט מיט אירע געוועגליכע שטויסן זעט יעדער טאָג־טעגליך. כל זמן מען איז נישט אַלט האָט מען זיי מערסטנס אויך אין האַרצן.

מיט דעם אַלעם וועט מען נישט צווייפלען אין דער רעאַליטעט אָדער וויכטיגקייט פון ליבע. אַנשטאָט זיך וואונדערן פאַרוואָס אַ פילאָזאָף נעמט די שטענדיגע טעמע פון אַלע דיכטער, דאַרף מען זיך וואונדערן פאַרוואָס פילאָזאָפן האָבן ביז איצט כמעט נישט באַטראַכט אַזאַ וויכטיגע טייל פונעם מענטשליכן לעבן. זי איז געבליבן אַן אומבאַאַרבעטער חומר.

פּלאַטאָן האָט זיך די מערסטע אָפּגעגעבן דערמיט, בעיקר אין "סימפּאָזיום" און "פעדראָס". וואָס ער זאָגט בלייבט אָבער אין דער וועלט פון מיטאָס, לעגענדעס און שפּיל און רעדט בעיקר וועגן דער גריכישער פּעדעראַסטיע.

דאָס ביסל וואָס רוסאָ זאָגט אין זיין "אָפּהאַנדלונג וועגן אומגלייכקייט" איז נישט ריכטיג און איז קנאַפּ. קאַנט'ס הסבר אינעם דריטן טייל פון "וועגן דעם געפיל פון שיינקייט און דערהויבנקייט" איז זייער איבערפלעכליך און נישט באַהאַוונט, ממילא אויך טיילווייז פאַלש.

פּלאַטנער'ס באַהאַנדלונג אין זיין "אַנטראָפּאָלאָגיע", סעיף 1347 און ווייטער, וועט יעדער האַלטן פאַר פלאַך. כדאי אָבער צו ברענגען שפּינאָזאַ'ס דעפיניציע פאַר איר מאָדנער נאַיווקייט: "ליבע איז אַ קיצל, באַגלייט פון דער געדאַנק פון אַן אויסערליכן גורם."

איך האָב דעריבער נישט קיין פאַרגייער צו שטיצן זיך אויף אָדער ענטפערן. די פראַגע איז געקומען צו מיר אָביעקטיוו און אַליין אַריין אין מיין וועלט־באַטראַכטונג.

איך קען אָבער די ווייניגסטע ערוואַרטן אַנערקענונג פון מענטשן וואָס זענען אַליין אונטער דער הערשאַפט פון דער ליידנשאַפט און זוכן אויסצודריקן זייערע איבערפליסנדיגע געפילן אין דערהויבענע, וואָלקן־שוועבנדיגע בילדער.

מיין בליק וועט זיי אויסזען צו פיזיש און מאַטעריעל, כאָטש ער איז בעצם מעטאַפיזיש, אַפילו טראַנסצענדענטאַל. זיי זאָלן קודם טראַכטן אַז די פּערזאָן וואָס אינספּירירט זיי היינט צו מאַדריגאַלן און סאָנעטן וואָלט קוים באַקומען זייער בליק ווען זי וואָלט געבוירן געוואָרן אַכצן יאָר פריער.

יעדע פאַרליבטקייט, ווי איבערערדיש זי זאָל זיך האַלטן, האָט אירע וואָרצלען אינעם געשלעכטליכן אינסטינקט. זי איז נאָר דער גענוי באַשטימטער, ספּעציאַליזירטער, אין שטרענגסטן זין אינדיווידואַליזירטער אינסטינקט.

מיט דעם אין זינען זאָל מען באַטראַכטן איר וויכטיגע ראָלע אין אַלע גראַדן און ניואַנסן, נישט נאָר אין טעאַטער און ראָמאַנען, נאָר אין דער אמת'ער וועלט.

נאָך דער ליבע צום לעבן איז זי דער שטאַרקסטער און אַקטיווסטער פון אַלע טרייבנדיגע לעבנס־כוחות. זי פאַרלאַנגט שטענדיג האַלב די כוחות און מחשבות פונעם יונגערן טייל פון מענטשהייט. זי איז דער לעצטער ציל פון כמעט יעדן מענטשליכן שטרעבן.

זי שטערט וויכטיגע ענינים און אונטערברעכט אין יעדער שעה די ערנסטע ארבעט. זי פארמישט מאמענטנווייז אפילו די גרעסטע קעפ. זי שטערט מיט אירע בענקשאפטן סיי מלוכה־לייט'ס פארהאנדלונגען, סיי געלערנטע מענטשן'ס פארשונגען. אירע ליבע־בריוו און האר־לעקלעך געפינען זיך אפילו אין מיניסטערישע טאשן און פילאזאפישע מאנוסקריפטן.

זי דערמוטיגט צו ערנסטע און נידעריגסטע מעשים, צעשטערט טייערסטע באציאונגען און צערייסט שטארקסטע פארבינדונגען. זי נעמט אלס קרבן אמאל לעבן, אמאל געזונט, אמאל רייכטום, ראנג און גליק. זי מאכט אן ערליכן מענטש געוויסנלאז און דעם געטרייען א פאררעטער.

אין אייןווארט, זי קומט ווי א פיינטליכער דעמאן איבערקערן, פארמישן און אומווארפן אלץ. מען וויל זיך אויסרופן: פארוואס דער גאנצער טומל? פארוואס דאס איינרייסן וועלטן, דער שרעק און עגמת־נפש? עס גייט דאך נאר אז יעדער האנס זאל געפינען זיין גרעטע!

[דער מחבר'ס פוסנאט זאגט אז דער לעזער זאל אליין איבערזעצן די לעצטע פראזע אין אריסטאפאנעס'ס מער דירעקטער שפראך.]

פארוואס זאל אזא קלייניגקייט שפילן אזא וויכטיגע ראלע און שטענדיג שטערן דאס גוט איינגעארדנטע מענטשליכע לעבן?

פארן ערנסטן פארשער אנטפלעקט דער אמת אבער ביסלעכווייז דעם ענטפער. עס איז נישט קיין קלייניגקייט. די וויכטיגקייט איז גאר אינגאנצן צוגעפאסט צו איר ערנסט און ברען.

דער לעצטער ציל פון יעדן ליבע־שפיל, קאמיש אדער טראגיש, איז באמת וויכטיגער ווי אלע אנדערע צילן פון מענטשליכן לעבן. ער איז ווערט דעם טיפן ערנסט מיט וואס יעדער יאגט נאך אים.

עס ווערט דערמיט דערגרייכט נישט ווייניגער ווי דאס שאפן דעם קומענדיגן דור. די פערזאנען וואס וועלן אויפטרעטן אויף דער בינע ווען מיר גייען אראפ ווערן באשטימט אין זייער עקזיסטענץ און כאראקטער דורך די כלומרשט פריוואלע ליבע־שפילערייען.

זייער עקזיסטענץ ווענדט זיך אינגאנצן אין אונזער געשלעכטליכן אינסטינקט בכלל. זייער עצם ווענדט זיך אין דער פערזענליכער אויסוואל ביים באפרידיגן אים, אין געשלעכטליכער ליבע, און ווערט דערמיט פעסטגעשטעלט אומפארענדערליך אין יעדן פרט.

דאס איז דער שליסל צו דער פראגע. מיר וועלן אים גענויער קענען ווען מיר נוצן אים אויף אלע גראדן פון פארליבטקייט, פון פארבייגייענדיגער סימפאטיע ביז דער העפטיגסטער ליידנשאפט. מיר וועלן זען אז די פארשידענע גראדן קומען פון דעם ווי פערזענליך און גענוי די אויסוואל איז.

די ליבע־שפּילערייען פֿון יעדן דור אינאיינעם זענען דער ערנסטער טראַכטן פֿונעם גאַנצן מענטשלעכן מין וועגן שאַפֿן אַ קומענדיגן דור, וואָס וועט ווידער שאַפֿן אומצאָליגע שפּעטערע דורות.

דער ענין איז אַזוי וויכטיג ווייל דאָ גייט נישט, ווי ביי אַנדערע ענינים, וועגן דעם יחיד'ס גליק אָדער אומגליק, נאָר דעם לעבן און באַזונדערן כאַראַקטער פֿונעם גאַנצן מענטשליכן מין אין דער צוקונפֿט. דער יחיד'ס ווילן קומט דאָ אין אַ העכערן כוח, אַלס דער ווילן פֿונעם מין.

אויף דעם רוט דער ליבע־שפּיל'ס פּאַטאָס און דערהויבנקייט, דאָס טראַנסצענדענטאַלע פֿון אירע התפּעלות און ווייטאָגן, וואָס דיכטער ווערן שוין טויזנטער יאָר נישט מיד צו שילדערן אין אומצאָליגעביישפּילן.

קיין טעמע קען זיך נישט פֿאַרגלייכן אין אינטערעס. זי איז נוגע דעם גאַנצן מין'ס גליק און אומגליק. זי פֿאַרהאַלט זיך צו אַנדערע טעמעס, וואָס רעדן נאָר וועגן דעם יחיד'ס גליק, ווי אַ דריי־דימענסיאָנעלער קערפּער צו אַ פֿלאַכער אויבערפֿלאַך.

דעריבער איז שווער אויפֿוועקן אינטערעס אין אַ דראַמע אָן ליבע. דעריבער ווערט די טעמע אויך נישט אויסגענוצט, אַפֿילו מען נוצט זי יעדן טאָג.

וואָס דערשיינט אינעם פּערזענליכן באַוואוסטזיין ווי דער אַלגעמיינער געשלעכטליכער אינסטינקט, אָן באַציאונג צו אַ באַשטימטער פּערזאָן פֿונעם אַנדערן געשלעכט, איז פֿאַר זיך, אויסער דער ערשיינונג, פּשוט דער ווילן צום לעבן.

ווען דער אינסטינקט ווענדט זיך צו אַ באַשטימטער פּערזאָן איז עס פֿאַר זיך דער ווילן צו לעבן אַלס אַ גענוי באַשטימטער יחיד.

דער אינסטינקט, פֿאַר זיך אַ סוביעקטיווע באַדערפֿעניש, קען דאָ געשיקט אַנטאָן אַ מאַסקע פֿון אָביעקטיווער באַוואונדערונג און אַזוי אָפּנאַרן דעם באַוואוסטזיין. נאַטור דאַרף דעם סטראַטעגישן גאַנג פֿאַר אירע צילן.

אַז די באַוואונדערונג, ווי אָביעקטיוו און דערהויבן זי זאָל אויסזען, האָט נאָר דעם ציל ברענגען אַ קינד מיט באַשטימטע אייגנשאַפֿטן, באַשטעטיגט זיך לויט מיין מיינונג דערפֿון וואָס קעגנזייטיגע ליבע איז נישט דער עיקר, נאָר פֿיזישע באַפֿרידיגונג.

די זיכערקייט אַז דער אַנדערער האָט ליב קען נישט טרייסטן ווען מען קען נישט זיין פֿיזיש אינאיינעם. טייל מענטשן זענען דערפֿון געקומען צו נעמען זיך דאָס לעבן.

אויף דער אַנדערער זייט באַגייגן זיך שטאַרק פֿאַרליבטע, ווען זיי קענען נישט געווינען ליבע צוריק, מיט פֿיזישער באַפֿרידיגונג אַליין. דער מחבר ברענגט אַלס ביישפּיל געצוואונגענע חתונות, טייערע מתנות און אַנדערע קרבנות צו קויפֿן אַ פֿרוי'ס פֿריינטלעכקייט טראָץ איר אַנטיפּאַטיע, און אַפֿילו פֿאַלן פֿון פֿאַרגוואַלטיגונג.

[רעדאַקציע־באַמערקונג: דאָס זענען דעם מחבר'ס ביישפּילן אין אַ היסטאָרישער טעאָריע. געוואַלד און צווינגען זענען נישט ליבע אָדער קיין ערלויבטער מיטל דערצו.]

דער אמת'ער ציל פון יעדן ראמאן, אומבאוואוסט פאר די באטייליגטע, איז לויט דער טעאריע דאס ברענגען אויף דער וועלט א באשטימט קינד. ווי דער ציל ווערט דערגרייכט איז דערביי צווייטראנגיג.

די דערהויבענע און עמפינדליכע פארליבטע נשמות מעגן מאכן וואספארא טומל זיי ווילן קעגן דעם הארטן רעאליזם פון מיין טעאריע. זיי לעבן דאך אין טעות.

איז געניי באשטימען די אינדיווידואליטעטן פונעם קומענדיגן דור נישט א העכערער, ווערדיגערער ציל ווי אלע זייערע איבערפליסנדיגע געפילן און איבערנאטירליכע זייף־בלאזן? איז פאראן אן ערדישער ציל וויכטיגער און גרעסער?

נאר דער ציל פאסט צו דער טיפקייט פון ליידנשאפטליכער ליבע, דעם ערנסט וואס באגלייט זי און דער וויכטיגקייט וואס זי גיט אפילו קלייניגקייטן אין איר געגנט מיט אירע מאטיוון.

די אלע נארישקייטן, אומענדליכע מי און פלאג ביים יאגן דעם געליבטן ווערן אויסזען פאסיג נאר ווען מען האלט דעם ציל פארן אמת'ן. עס איז דער קומענדיגער דור אין זיין גאנצער פערזענליכער באשטימטקייט וואס רייסט זיך דורך די שטויסן און מי צום לעבן.

זיין באוועגונג שפירט מען שוין אין דער איבערגעטראכטער, באשטימטער, קאפריזישער אויסוואל ביים באפרידיגן דעם אינסטינקט, וואס מען רופט ליבע.

די וואקסנדיגע קעגנזייטיגע נייגונג פון צוויי פארליבטע איז בעצם שוין דער ווילן צום לעבן פונעם נייעם יחיד וואס זיי קענען און ווילן ברענגען אויף דער וועלט. שוין ווען זייערע בענקנדיגע בליקן טרעפן זיך צינדט זיך זיין ניי לעבן און מעלדט זיך אן אלס א קומענדיגע הארמאנישע, פיין ארגאניזירטע אינדיווידואליטעט.

זיי בענקען נאך א אמת'ער פאראייניגונג, צוזאמענשמעלצן אין איין אייציגן וועזן כדי ווייטער צו לעבן נאר אין אים. דאס ווערט מקוים אין זייער קינד, וואו די אייגנשאפטן פון ביידע עלטערן לעבן ווייטער, פאראייניגט אין איין וועזן.

קעגנזייטיגע, אינגאנצן פעסטע אנטיפאטיע צווישן א מאן און א פרוי איז לויט דער טעאריע א צייכן אז זייער מעגליך קינד וואלט געווען שלעכט צוזאמענגעשטעלט, אומהארמאניש און אומגליקליך.

דעריבער ליגט א טיפער זין דערין וואס קאלדעראן רופט די שרעקליכע סעמיראמיס "די טאכטער פון דער לופט", אבער שילדערט זי אלס א טאכטער פון פארגוואלטיגונג, נאכגעפאלגט דורך מארד פון דעם מאן.

וואס ציט צוויי פערזאנען פון פארשידענע געשלעכטער אזוי אויסשליסליך איינס צום צווייטן איז דער ווילן צום לעבן, וואס דערשיינט אינעם גאנצן מין. לויט זיינע צילן שטעלט ער דא פאראויס זיין וועזן אלס א מעגליכן יחיד פון דעם פאר.

לויט שאפענהויער ירש'נט דער יחיד דעם ווילן אדער כאראקטער פונעם פאטער, דעם אינטעלעקט פון דער מוטער און דעם קערפער־געבוי פון ביידע. די פארעם גייט בדרך כלל נאכן פאטער, די גרייס מער נאך דער מוטער.

ער פארגלייכט דאס צו א כלל וואס ער זעט ביים פארן חיות און פארבינדט בעיקר מיט דעם וואס דער עובר'ס גרייס דארף פאסן צום מוטער־לייב.

[די ירושה־קביעות זענען דעם מחבר'ס היסטארישע השערות, נישט א באשטעטיגטער הסבר פון גענעטיק.]

ווי מען קען נישט ערקלערן יעדן מענטש'ס באזונדערע אינדיווידואליטעט, אזוי קען מען נישט ערקלערן די באזונדערע פערזענליכע ליידנשאפט פון צוויי פארליבטע. אין זייער טיפסטן יסוד זענען זיי די זעלבע זאך. דאס ערשטע ערקלערט דאס אומדערקלערליכע אינעם צווייטן.

דעם ערשטן אנהייב פונעם נייעם יחיד, די אמת'ע שעה פון זיין לעבן'ס געבורט, דארף מען זען אין דעם מאמענט ווען זיינע עלטערן הייבן אן ליב האבן איינער דעם צווייטן, "to fancy each other", לויטן טרעפנדיגן ענגלישן אויסדרוק.

ווען זייערע בענקנדיגע בליקן באהעפטן זיך קומט דער ערשטער עמבריא פונעם נייעם וועזן. ווי אלע עמבריאנען ווערט ער מערסטנס צעטרעטן.

דער נייער יחיד איז אין א געוויסער מאס א נייע פלאטאנישע אידעע. ווי אלע אידעען שטרעבן מיט דער גרעסטער אנשטרענגונג צו ווערן אן ערשיינונג און כאפן זיך גיריג אין דער מאטעריע וואס דאס סיבה־געזעץ טיילט צווישן זיי, שטרעבט אויך די באזונדערע אידעע פון מענטשליכער אינדיווידואליטעט זיך צו פארווירקליכן.

די גיריגקייט און אנשטרענגונג איז די צוקונפטיגע עלטערן'ס קעגנזייטיגע ליידנשאפט. זי האט אומצאליגע גראדן, אבער איבעראל דעם זעלבן תוך.

זי ווערט מעכטיגער וואס מער פערזענליך זי איז, וואס מער דער געליבטער האט מיט זיין גאנצן געבוי און אייגנשאפטן די אויסשליסליכע פעאיגקייט צו באפרידיגן דעם ליבנדיגן'ס וואונטש און באדערפעניש. די באדערפעניש ווערט ווידער באשטימט דורך יענעם'ס אייגענע פערזענליכע אייגנשאפטן. וואס זיי זענען וועלן מיר זען שפעטער.

די נייגונג אין ליבע ווענדט זיך קודם צו געזונט, כוח און שיינקייט, ממילא אויך יוגנט. דער ווילן שטרעבט קודם צוריק אויפשטעלן דעם מענטשליכן מין'ס טיפ אלס יסוד פון יעדער אינדיווידואליטעט. דער געוועגליכער פלירט גייט נישט פיל ווייטער.

דערצו קומען ספעציעלערע פאדערונגען וואס מיר וועלן באזונדער אויספארשן. מיט זיי שטייגט די ליידנשאפט ווען מען זעט פאר זיך די מעגליכקייט פון באפרידיגונג.

די העכסטע גראדן קומען אבער פון אזא צוגעפאסטקייט פוןביידע אינדיווידואליטעטן, ווען דעם פאטער'ס ווילן, זיין כאראקטער, און דער מוטער'ס אינטעלעקט שאפן אינאיינעם פונקט דעם יחיד נאך וועמען דער ווילן צום לעבן אינעם גאנצן מין בענקט.

לויט דער גרויסקייט פונעם מין'ס ווילן גייט די בענקשאפט איבער א שטערבליך הארץ'ס מאס. אירע מאטיוון גייען אויך איבער דעם יחיד'ס פארשטאנד. דארט ליגט די נשמה פון אמת'ער גרויסער ליידנשאפט.

וואס שלימות'דיגער צוויי פערזאנען פאסן זיך אין די פארשידענע באציאונגען וואס מיר וועלן נאך באטראכטן, אלץ שטארקער איז זייער קעגנזייטיגע ליידנשאפט.

ווייל מען טרעפט נישט צוויי אינגאנצן גלייכע פערזאנען וואלט צו יעדן באשטימטן מאן בעסטער געפאסט א באשטימטע פרוי, שטענדיג אין באציאונג צו דעם קינד וואס זיי זאלן ברענגען אויף דער וועלט. ווי זעלטן זיי טרעפן זיך איז אזוי זעלטן אמת'ע ליידנשאפטליכע ליבע.

די מעגליכקייט פון אזא ליבע איז אבער אין יעדן פון אונז. דעריבער פארשטייען מיר אירע באשרייבונגען אין פאעטישע ווערק.

גראד ווייל ליידנשאפטליכע ליבע דרייט זיך בעצם ארום דעם צוקונפטיגן קינד מיט זיינע אייגנשאפטן, קענען צוויי יונגע, געזונטע מענטשן פון פארשידענע געשלעכטער האבן א פריינטשאפט אן קיין געשלעכטליכע ליבע, ווען זייער געמיט, כאראקטער און גייסטיגער אויסזען פאסן זיך.

וועגן געשלעכטליכער ליבע קען אפילו הערשן צווישן זיי א געוויסע אנטיפאטיע. לויט דער טעאריע קומט דאס ווייל זייער מעגליך קינד וואלט געהאט דיסהארמאנישע פיזישע אדער גייסטיגע אייגנשאפטן. זיין לעבן און כאראקטער וואלטן נישט געפאסט צו דעם ווילן צום לעבן, ווי ער דערשיינט אין דעם מין.

דער פארקערטער פאל איז אויך פאראן. טראץ דעם חילוק אין געמיט, כאראקטער און גייסטיגן אויסזען, טראץ דער אנטיפאטיע דערפון און אפילו פשוטער פיינטשאפט, קען געשלעכטליכע ליבע אויפקומען און ווערן שטארק, פארבלענדנדיג זיי צו אלע אנדערע זאכן. ווען זי פירט זיי צו חתונה איז די חתונה זייער אומגליקליך.

איצט וועלן מיר מער גרינטליך אויספארשן דעם ענין. עגאיזם איז אזוי טיף איינגעווארצלט אין יעדער אינדיווידואליטעט אז בלויז אויף עגאיסטישע צילן קען מען זיך זיכער פארלאזן צו ברענגען א יחיד צו האנדלען.

דער מין האט אמת'דיג א מער אריגינעלן, נענטערן און גרעסערן רעכט אויפן יחיד ווי די פארגייענדיגע אינדיווידואליטעט אליין.

ווען דער יחיד דארף אבער טאן פאר דעם מין'ס וואוילזיין און אויפהאלטונג, אפילו ברענגען א קרבן דערפאר, קען זיין אינטעלעקט, וואס איז אויסגערעכנט נאר פאר פערזענליכע צילן, נישט דערפילן די וויכטיגקייט אזוי קלאר אז ער זאל האנדלען ריכטיג.

נאטור קען דעריבער דערגרייכן איר ציל נאר דורך איינפלאנצן אין אים אן אילוזיע. ער זעט א טובה פאר זיך אין וואס איז באמת א טובה נאר פארן מין. ער דינט דערמיט דעם מין און מיינט ער דינט זיך.

א ריינע פאנטאזיע שוועבט פאר אים און פארנעמט אלס מאטיוו דעם פלאץ פון דער רעאליטעט. די אילוזיע איז דער אינסטינקט.

אין רוב פאלן דארף מען דערין זען דעם מין'ס געדאנק, וואס ווייזט דעם ווילן וואס איז נוצליך פאר אים. ווייל דער ווילן איז געווארן פערזענליך דארף מען אים אפנארן, ער זאל אויפנעמען וואס דער מין שטעלט אים פאר אלס א פערזענליכן געדאנק.

עס זאל זיך אים דאכטן אז ער יאגט נאך אייגענע צילן, ווען באמת יאגט ער נאר דעם מין'ס צילן. דאס ווארט מיינט דא דעם מין אין זיין אמת'ן זין.

די אויסערליכע ערשיינונג פון אינסטינקט זעען מיר בעסטער ביי חיות, וואו זיין ראלע איז פיל גרעסער. דעם אינעווייניגסטן פראצעס קענען מיר, ווי יעדע אינעווייניגסטע ערשיינונג, שטודירן נאר אין זיך.

טייל האלטן אז דער מענטש האט כמעט נישט קיין אינסטינקטן, אויסער דעם וואס ברענגט דאס ניי־געבוירענע קינד צו זוכן און כאפן דער מוטער'ס ברוסט.

מיר האבן אבער באמת א זייער באשטימטן, קלארן און אפילו קאמפליצירטן אינסטינקט: די פיינע, ערנסטע, קאפריזישע אויסוואל פון א צווייטן יחיד פאר געשלעכטליכער באפרידיגונג.

די באפרידיגונג פאר זיך, אלס חוש'דיגע הנאה באזירט אויף דעם יחיד'ס דרינגענדיגער באדערפעניש, האט נישט קיין שייכות מיט דעם אנדערן'ס שיינקייט אדער מיאוסקייט.

ווען מיר נעמען דאס דאך אזוי ערנסט און קלייבן אזוי פארזיכטיג, איז קלאר אז מען טוט נישט פאר דעם וואס קלייבט, כאטש ער איז איבערגעצייגט דערפון. מען טוט פאר דעם אמת'ן ציל פון ליבע, דעם צוקונפטיגן קינד, אין וועמען דעם מין'ס טיפ דארף בלייבן אזוי ריין און ריכטיג ווי מעגליך.

דורך טויזנט פיזישע צופאלן און מאראלישע אומגליקן קומען פאר פארשידענע אפווייכונגען פון דער נארמאלער מענטשליכער געשטאלט. דאך ווערט דער אמת'ער מענטשליכער טיפ כסדר אויפגעשטעלט פון דאס ניי.

דאס פארדאנקען מיר, לויט דעם מחבר, דעם שיינקייט־חוש וואס גייט שטענדיג פארן געשלעכטליכן אינסטינקט. אן אים פאלט דער אינסטינקט צו דער מדרגה פון אן אפשטויסנדיגער באדערפעניש.

דעריבער וויל יעדער קודם די שענסטע פערזאנען, וואו דעם מין'ס כאראקטער שטייט מיט דער גרעסטער ריינקייט. דערנאך זוכט ער אינעם אנדערן מעלות וואס פעלן אים אליין. ער וועט אפילו האלטן פאר שיין חסרונות וואס זענען פארקערט צו זיינע אייגענע. קליינע מענער זוכן, למשל, גרויסע פרויען; בלאנדע האבן ליב ברונעטע.

דאס בלענדיגע אנטציקונג וואס באהערשט א מאן ביים זען א פרוי וועמענס שיינקייט פאסט צו אים, מיט וועמען ער זעט דאס העכסטע גליק, איז דער מין'ס גייסט. ער דערקענט אויף איר דעם קלארן שטעמפל פונעם מין און וויל דווקא מיט איר ממשיך זיין אים.

דורך דער אבסאלוטער נייגונג צו שיינקייט ווערט דער טיפ אויפגעהאלטן. דעריבער איז איר ווירקונג אזוי שטארק. מיר וועלן נאך באטראכטן די פרטים וואס זי נעמט אין אכט.

דער מענטש ווערט באמת געפירט דורך דעם אינסטינקט פאר דעם מין'ס וואוילזיין. ער אליין מיינט ער זוכט נאר זיין אייגענעם העכסטן פארגעניגן.

דא ווערט אונז באלערנדיג געוויזן דער תוך פון יעדן אינסטינקט. כמעט שטענדיג ברענגט ער דעם יחיד צו באוועגונג פאר דעם מין'ס וואוילזיין.

אן אינסעקט זוכט מיט גרויס זארג א באשטימטע בלום, פרוכט, מיסט, פלייש, אדער ווי די שלופף־וועספן א צווייטן אינסעקט'ס לארווע, כדי דארט צו לייגן זיינע אייער. ער שרעקט זיך נישט פון מי און סכנה.

די זארג איז ענליך צו דער פון א מאן וואס קלייבט פאר געשלעכטליכער באפרידיגונג א פרוי פון באשטימטן כאראקטער וואס פאסט צו זיין געשמאק. ער יאגט איר מיט אזא ברען אז קעגן יעדן שכל מקריב'ט ער זיין לעבן'ס גליק דורך א נארישער חתונה, אדער זיין פארמעגן, כבוד און לעבן דורך א ליבע־אווענטור, אפילו דורך א פארברעכן ווי נאוף אדער פארגוואלטיגונג.

דער מחבר ערקלערט דאס אלס דינען דעם מין'ס צילן אויפן יחיד'ס חשבון און אויספירן נאטור'ס העכסטן ווילן. די ערקלערונג באצייכנט נישט די מעשים אלס גערעכט.

דער אינסטינקט קומט איבעראל ווי אן אויסגעטראכטע פעולה מיט א ציל, אבער איז באמת אינגאנצן אן קיין באוואוסטזיין דערפון. נאטור פלאנצט אים וואו דער טוער וואלט נישט געקענט פארשטיין דעם ציל אדער נישט געוואלט נאכיאגן אים.

דעריבער איז אינסטינקט בדרך כלל געגעבן חיות, בעיקר די נידעריגסטע מיטן קלענסטן פארשטאנד. דעם מענטש איז ער כמעט נאר געגעבן אינעם פאל וואס מיר האבן דא באטראכט. אנדערש וואלט דער מענטש פארשטאנען דעם ציל, אבער נישט נאכגעיאגט אים מיטן נויטיגן ברען אויפן אייגענעם חשבון.

ווי ביי יעדן אינסטינקט נעמט דער אמת אן א צורה פון אילוזיע כדי ווירקן אויפן ווילן. די אילוזיע פון ליידנשאפט זאגט פארפירעריש צו דעם מאן אז אין דער פרוי'ס ארעמס, וועמענס שיינקייט פארבלענדט אים, וועט ער געפינען מער פארגעניגן ווי ביי יעדער אנדערער.

ווען זי ווענדט זיך אויסשליסליך צו איין פערזאן שאפט זי די פעסטע איבערצייגונג אז זיין מיט איר וועט ברענגען דאס העכסטע גליק.

ער מיינט דעריבער אז ער גיט אלע זיינע כוחות און קרבנות פאר דער אייגענער הנאה. באמת טוט ער נאר פארן אויפהאלטן דעם מין'ס נארמאלן טיפ, אדער ברענגען צום לעבן א באשטימטע אינדיווידואליטעט וואס קען נאר קומען פון די עלטערן.

דער אינסטינקט'ס כאראקטער, א האנדלונג וואס זעט אויס צו ווערן באשטימט דורכן געדאנק פון א ציל ווען זי איז באמת פריי דערפון, איז דא אזוי קלאר אז דער מענטש וואס ווערט געטריבן דורך דער אילוזיע פארנאכלעסיגט און שטערט אפט אפילו דעם ציל וואס פירט אים אליין, דאס ברענגען קינדער. אזוי איז כמעט ביי יעדער ליבע אויסער דער חתונה.

אויך דאס פאסט דערצו: יעדער פארליבטער וואס דערגרייכט ענדליך דעם פארגעניגן שפירט א מאדנע אנטוישונג. ער וואונדערט זיך פארוואס דאס אזוי הייס באגערטע גליק גיט נישט מער ווי אנדערע געשלעכטליכע באפרידיגונג. דאס מונטערט אים נישט

שטארק אויף.

זיין וואונטש האט זיך פארהאלטן צו זיינע אנדערע וואונטשן ווי דער מין צום יחיד, אן אומענדליכע זאך צו אן ענדליכער. די באפרידיגונג גייט אבער נאר לטובת דעם מין און דרינגט נישט אין דעם יחיד'ס באוואוסטזיין.

דורכגענומען פון דעם מין'ס ווילן האט ער מיט פולער מסירות געדינט א ציל וואס איז נישט געווען זיינער. דעריבער שפירט ער זיך צום סוף אפגענארט. די אילוזיע איז פארשוואונדן וואס האט געמאכט אים דעם מין'ס אפגענארטן.

פלאטאן זאגט דעריבער טרעפנדיג: "עס איז נישט פאראן קיין מער אפנארנדיגע זאך ווי ליידנשאפט."

דאסווארפט ווידער א ליכט אויף חיות' אינסטינקטן און זייערע קונסטליכע נייגונגען. אן קיין ספק ווערן אויך זיי געכאפט פון אן אילוזיע וואס זאגט צו אן אייגענע הנאה בשעת זיי מיען זיך אזוי פלייסיג און מיט פולער מסירות פארן מין.

דער פויגל בויט א נעסט. דער אינסעקט זוכט דעם איינציג פאסיגן פלאץ פאר די אייער אדער יאגט רויב וואס ער אליין וועט נישט געניסן, נאר אוועקלייגן נעבן די אייער אלס שפייז פאר צוקונפטיגע לארוון. די בין, וועספ און מוראשקע בויען זייער קינסטליכן געבוי און פירן זייער קאמפליצירטע עקאנאמיע.

זיי ווערן אלע, לויט מיין מיינונג, געפירט דורך אן אילוזיע וואס לייגט אן עגאיסטישע מאסקע אויף וואס מען טוט פארן מין. דאס איז כאטש דער איינציגער וועג צו פארשטיין דעם אינעוויינינגסטן, סוביעקטיוון פראצעס אונטער די אינסטינקטיווע ערשיינונגען.

אויסערליך, אביעקטיוו, שטעלט זיך די זאך אזוי פאר: ביי אינסעקטן, שטארק באהערשט פון אינסטינקט, וועגט די גאנגליען־נערוון־סיסטעם, וואס איך רוף סוביעקטיוו, מער ווי די מוח־סיסטעם, וואס איך רוף אביעקטיוו.

דערפון שליס איך אז זיי ווערן נישט אזוי געטריבן פון אן אביעקטיווער, ריכטיגער אויפפאסונג פון זאכן ווי פון סוביעקטיווע פארשטעלונגען. די גאנגליען־סיסטעם ווירקט אויפן מוח און וועקט וואונטשן. דערמיט ווערן זיי געטריבן פון אן אילוזיע, די פיזיאלאגישע זייט פון יעדן אינסטינקט.

[די ערקלערונג פון נערוון־סיסטעמען איז דעם מחבר'ס היסטארישע טעאריע.]

פאר קלארקייט דערמאן איך נאך א שוואכערן מענטשליכן ביישפיל: די מאדנע עסן־באגערונגען פון שוואנגערע פרויען.

זיי קומען מסתמא, לויט דער השערה, ווייל דער עמבריא'ס שפייז פארלאנגט צייטווייליג א באשטימטע ענדערונג אין דעם בלוט וואס פליסט צו אים. די שפייז וואס וואלט געקענט שאפן די ענדערונג ווערט דעריבער גלייך פארגעשטעלט פאר דער שוואנגערער ווי א הייס באגערטע זאך. אויך דא שאפט זיך אן אילוזיע.

די פרוי האט דעריבער לויט מיר איין אינסטינקט מער פון דעם מאן און א פיל מער אנטוויקלטע גאנגליען־סיסטעם אין פארבינדונג דערמיט.

דער מענטש'ס שטארק הערשנדיגער מוח מאכט אז ער האט ווייניגער אינסטינקטן ווי חיות און די ווייניגע קענען אויך לייכט ווערן פארדארבן.

אלס ביישפיל רופט דער מחבר פעדעראסטיע א קרענקליכע אפווייכונג פונעם שיינקייט־חוש וואס פירט די אויסוואל אין געשלעכטליכער באפרידיגונג. ער פארגלייכט עס צו דער פלייש־פליג וואס לייגט אייער אין Arum Dracunculus־בלומען אנשטאט פארפוילט פלייש, אפגענארט דורך זייער נבלה־גערוך.

[דאס איז דעם מחבר'ס היסטארישע, אפשטויסנדיגע באצייכענונג און פארגלייך, נישט א היינטיגער מעדיצינישער אפשאץ פון געשלעכטליכער אריענטאציע. דער אלטער טערמין האט נישט דעם זעלבן גענויען באדייט ווי היינטיגע נעמען פאר אריענטאציע.]

אז יעדע געשלעכטליכע ליבע שטאמט פון אן אינסטינקט בלויז פארן צוקונפטיגן קינד וועט אונז ווערן אינגאנצן קלאר ווען מיר אנאליזירן אים גענויער. דאס וועלן מיר איצט טאן.

קודם דארף מען באמערקן, לויט מיין טעאריע, אז דער מאן איז פון נאטור גענייגט צו אומטריישאפט אין ליבע און די פרוי צו טריישאפט.

דעם מאן'ס ליבע שוואכט זיך שטארק אפ פונעם מאמענט פון באפרידיגונג. כמעט יעדער אנדערער פרוי ציט אים מער ווי די וואס ער האט שוין, און ער זוכט אן ענדערונג. די פרוי'ס ליבע הייבט אבער גראד דאן אן וואקסן.

דאס איז לויט דעם מחבר א רעזולטאט פון נאטור'ס צילן, אויפהאלטן און פארמערן יעדן מין. א מאן קען, ווען ער האט די צאל פרויען, ברענגען איבער הונדערט קינדער א יאר. א פרוי קען, מיט וויפיל מענער זי זאל נישט זיין, נישט האבן מער ווי איין קינד א יאר, נישט רעדנדיג פון צווילינג.

דעריבער פארקוקט ער זיך אויף אנדערע. זי בינדט זיך שטארק צו איינעם ווייל נאטור פירט איר אינסטינקטיוו, אן נאכטראכטן, צו זארגן פאר א פארזארגער און שיצער פאר אירע צוקונפטיגע קינדער.

דעם מאן'ס טריישאפט האט דעריבער לויט אים א קינסטליכן כאראקטער, דער פרוי'ס א נאטירליכן. ער שליסט דערפון אז איר אומטריישאפט איז אביעקטיוו, לויט אירע רעזולטאטן, און סוביעקטיוו, לויט איר כלומרשט אומנאטירליכקייט, פיל ווייניגער פארגעבליך ווי זיינס.

[די אלגעמיינע קביעות און דער פארשידענער מאראלישער מאסשטאב זענען דעם מחבר'ס היסטארישע מיינונג, נישט דער רעדאקציע'ס.]

כדי נישט בלייבן אומבאגרינדעט און באשטעטיגן אז דער פארגעניגן פונעם אנדערן געשלעכט איז, ווי אביעקטיוו עס זאל אויסזען, א פארדעקט אינסטינקט פונעם מין צו האלטן זיין טיפ, מוזן מיר גענוי אונטערזוכן די מאטיוון פון דער אויסוואל.

מיר דארפן אריין אין ספעציעלע פרטים, כאטש עס קען אויסזען מאדנע אין א פילאזאפישן ווערק.

די מאטיוון טיילן זיך אין די וואס באציען זיך צום מין'ס טיפּ, צו שיינקייט; די וואס נעמען אריין גייסטיגע אייגנשאפטן; און די רעלאַטיווע, וואס קומען פון דער נויט קעגנזייטיג צו פארעכטן אדער נייטראליזירן איינזייטיגקייטן און אפּווייכונגען פוןביידע ליבנדיגע. מיר וועלן זיי באזונדער באטראכטן.

דער הויפּט־תּנאי פאר אונזער אויסוואל און נייגונג איז דער עלטער. בכלל גייט עס, לויט דעם מחבר, פון אנהייב ביזן סוף פון דער מאנאטליכער ווסת. בפרט ציט דער עלטער פון אכצן ביז אכט־און־צוואנציג.

ער טענה'ט אז אויסער די גרעניצן קען קיין פרוי נישט ציען און אן עלטערע פרוי וואס האט נישט מער קיין ווסת רופט אן עקל ארויס. יוגנט אן שיינקייט האט נאך א רייץ, שיינקייט אן יוגנט קיינמאל נישט.

[די ווערטער זענען דעם מחבר'ס פאראלטעטע אלגעמיינע קביעות וועגן עלטער און צוציעונג, נישט אן אפשאַץ פון מענטשן'ס ווערט.]

דער אומבאוואוסטער מאטיוו איז כאטש די מעגליכקייט פון קינדער בכלל. יעדער פארלירט דעם רייץ פארן אנדערן געשלעכט אין דער מאס וואס מען דערווייטערט זיך פון דער בעסטער צייט דערפאר.

דער צווייטער תּנאי איז געזונט. אקוטע קראנקהייטן קוקן מיר אן ווי א צייטווייליגע שטערונג, אבער כראנישע אדער אויסגעצערטקייט שרעקן אפּ ווייל זיי גייען, לויט דער טעאריע, איבער אויפן קינד.

דער דריטער איז איר קערפּער־געבוי, ווייל דערויף רוט דעם מין'ס טיפּ. נאך עלטער און קראנקהייט שטויסט גארנישט אזוי אפּ ווי א פארקרימטע פיגור. אפילו דאס שענסטע פנים קען נישט פארגיטיגן דערפאר. מען וועט ענדערש קלייבן דאס מיאוסטע פנים מיט א שלאנקער פיגור.

יעדע אומפּראפּארציע אינעם געבוי ווירקט שטארק, ווי א קורצע, פארדרייטע, קורץ־פיסיגע פיגור, אפילו א הינקענדיגער גאנג ווען ער קומט נישט פון אן אויסערליכן צופאל. א זעלטן שיינע פיגור קען אבער פארדעקן אלע פעלערן און באצויבערן אונז.

דערצו געהערן קליינע פיס, אזוי הויך געשאצט אלס א וויכטיגער צייכן פונעם מין. ביי קיין חיה זענען די tarsus און metatarsus, די צוויי טיילן פון דעם פוס־סקעלעט, אינאיינעם נישט אזוי קליין ווי ביים מענטש. דאס האט א שייכות מיטן אויפרעכטן געבוי.

דעריבער זאגט יהושע בן סירא, XXVI, 23 אין דער מקור־אויסגאבע: "די פרוי וואס איז שלאנק און האט שיינע פיס איז ווי א גאלדענער זייל אויף א זילבערנעם געשטעל."

ציין זענען אויך וויכטיג פאר דערנערונג און ווערן לויט דעם מחבר באזונדער איבערגעגעבן בירושה.

דער פערטער תּנאי איז א געוויסע פולקייט פונעם גוף, דאס איבערוועגן פון דער וואקסנדיגער, פארעמנדיגער פונקציע. זי זאגט צו אסאך שפּייז פארן קינד, דעריבער שטויסט גרויס מאגערקייט אפּ.

פולע פרויען־בריסט האבן פאר א מאן א באזונדערן רייץ ווייל זייער דירעקטע פארבינדונג מיט קינדער־געבורט זאגט צו פיל שפייז פארן ניי־געבוירענעם. צו פעטע פרויען שטויסן אבער, לויט זיין מיינונג, אפּ ווייל דאס ווייזט אויף א פארקלענערטן מוטער־לייב און עקרות. דער קאפּ ווייסט נישט דערפון, נאר דער אינסטינקט.

[די קביעות וועגן גוף־גרייס, פּרוכטבארקייט און ירושה זענען היסטארישע השערות, נישט מעדיצינישע אנווייזונגען.]

די לעצטע ראלע שפּילט שיינקייט פון פנים. אויך דא נעמט מען קודם אין אכט די ביינערדיקע טיילן. דעריבער גיט מען פיל אכט אויף א שיינער נאז, בעת א קורצע, אויפגעהויבענע נאז פארדארבט אלץ.

א קליינער בויג פון דער נאז ארויף אדער אראפּ האט באשטימט אסאך מיידלעך'ס לעבן־גליק. דער מחבר האלט דאס פאר ריכטיג ווייל עס גייט וועגן דעם מין'ס טיפּ.

א קליין מויל מיט קליינע קין־ביינער שפּילט א וויכטיגע ראלע אלס ספּעציפישער מענטשליכער צייכן קעגן חיות' מיילער. א צוריקגעדרוקטער, ווי אפגעשניטענער קין שטויסט באזונדער אפּ ווייל mentum prominulum, דער ארויסשטעקנדיגער קין, איז לויט אים א צייכן בלויז פונעם מענטשליכן מין.

צום סוף ציען שיינע אויגן און שטערן אונזער אכטונג. זיי זענען שוין פארבונדן מיט גייסטיגע, בעיקר אינטעלעקטועלע אייגנשאפטן, וואס ווערן לויט דער טעאריע גע'ירש'נט פון דער מוטער.

די אומבאוואוסטע מאטיוון וואס פירן די פרוי קענען מיר נישט אנגעבן מיט דער זעלבער גענויאקייט. בכלל קען מען אבער זאגן דאס פאלגנדע.

פרויען האבן מער ליב מענער צווישן דרייסיג און פינף־און־דרייסיג, אפילו מער ווי יונגע בחורים מיט דער העכסטער מענטשליכער שיינקייט. דער מחבר ערקלערט דאס דערמיט וואס זי ווערט געפירט נישט פון געשמאק, נאר פון אינסטינקט, וואס דערקענט אין דעם עלטער דעם מאן'ס העכסטן רעפּראדוקטיוון כוח.

בכלל געבן זיי ווייניג אכט אויף פנים־שיינקייט, ווי זיי וואלטן אויף זיך גענומען זי צו געבן דעם קינד. בעיקר געווינען זיי דעם מאן'ס כוח און מוט, וואס זאגן צו געזונטע קינדער מיט א מוטיגן שיצער.

יעדן פיזישן חסרון און אפּווייך פונעם מאן'ס טיפּ קען די פרוי לויט אים אויסגלייכן אינעם קינד ווען זי איז אליין גאנץ אין דעם פרט אדער ווייכט אפּ אין דער פארקערטער ריכטונג.

אויסגעשלאסן זענען אייגנשאפטן ספּעציפיש פארן מאן, וואס די מוטער קען נישט איבערגעבן: מענליכע ביינער־געבוי, ברייטע אקסלען, שמאלע היפטן, גראדע פיס, מוסקל־כוח, מוט און ענליכע.

דערפון קומט, לויט דעם מחבר, אז פרויען האבן אפט ליב מיאוסע מענער, אבער קיינמאל אן אוממענליכן מאן. דעם חסרון קענען זיי נישט נייטראליזירן.

די צווייטע גרופּע מאַטיוון באַציט זיך צו גייסטיגע אייגנשאַפטן. דאָ ווערט די פרוי, לויט דער טעאָריע, שטענדיק געצויגן דורך גוטע אייגנשאַפטן פונעם האַרץ אָדער כאַראַקטער וואָס מען ירש'נט פונעם פאָטער.

באַזונדער כאַפּן איר אַ שטאַרקער ווילן, באַשלאָסנקייט און מוט, אפשר אויך איידלקייט און אַ גוט האַרץ. אינטעלעקטועלע מעלות האָבן אָבער נישט קיין אינסטינקטיווע דירעקטע מאַכט איבער איר ווייל זיי ווערן נישט גע'ירש'נט פונעם פאָטער.

אַ באַאָרגאַניזעטער שכל שטערט נישט הצלחה ביי פרויען. גאָר אויסערגעוויינלעכע גייסטיגע פעאיקייטן אָדער גאונות קענען לויט דעם מחבר שאַטן, ווי אַן אָפּווייכונג פון דער נאָרמע.

דעריבער ווערט אַ געבילדעטער, קלוגער, ליבלעכער מענטש אָפט פאַרטונקלט אין אַ פרוי'ס אויגן דורך אַ מיאוסן, נאַרישן, גראָבן מאַן. חתונות פון ליבע קומען אויך צווישן מענטשן גייסטיג אינגאַנצן אַנדערש: ער גראָב, שטאַרק און באַאָרגאַניזעט, זי פיין־פילנדיק, פיין־טראַכטנדיק, געבילדעט און עסטעטיש; אָדער ער אַ גאון און געלערנט, זי, אין דעם מחבר'ס ביטערער שפּראַך, "אַ נאַרישע גאַנז".

דאָס ערקלערט זיך ווייל נישט אינטעלעקטועלע מאַטיוון שפּילן דעם הויפּט־טייל נאָר אינסטינקטיווע. מענטשן האָבן נישט חתונה פאַר אַ קלוגן שמועס נאָר פאַר קינדער. עס איז אַ בונד פון הערצער, נישט קעפּ.

ווען אַ פרוי טענה'ט זי האָט זיך פאַרליבט אין אַ מאַן'ס שכל רופט דער מחבר דאָס אַ פּוסטן, לעכערלעכן ליגן אָדער אַן אָפּווייכונג פון אַ פאַרדאַרבענעם וועזן.

[דאָס איז זיין היסטאָרישער פאַראורטייל וועגן פרויען, נישט אַ פאַקט אָדער דער רעדאַקציע'ס מיינונג.]

מענער ווערן אין זייער אינסטינקטיווער ליבע נישט געפירט דורך אַ פרוי'ס כאַראַקטער. דעריבער האָבן אַזוי פיל "סאָקראַטעסן" געפונען זייערע "קסאַנטיפּעס", ווי שעקספּיר, אַלברעכט דירער, בייראָן און אַנדערע.

אינטעלעקטועלע אייגנשאַפטן ווירקן אָבער אָן קיין ספק ווייל מען ירש'נט זיי פון דער מוטער. זייער איינפלוס ווערט דאָך לייכט איבערגעוואויגן דורך פיזישער שיינקייט, וואָס רירט ווייכטיגערע פּרטים און ווירקט מער דירעקט אויפן מאַן.

מוטערס שפּירן אָדער וויסן פון דערפאַרונג דעם איינפלוס און לערנען טעכטער קונסטן, שפּראַכן און ענלעכע זאַכן כדי זיי זאָלן ציען מענער. זיי העלפן דעם אינטעלעקט מיט קינסטלעכע מיטלען, פונקט ווי זיי טוען מיט היפטן און ברוסט.

איך רעד די גאַנצע צייט נאָר וועגן דער דירעקטער אינסטינקטיווער נייגונג וואָס ברענגט אמת'ע פאַרליבטקייט.

ווען אַ פאַרשטענדיגע, געבילדעטע פרוי שעצט אַ מאַן'ס שכל און טאַלאַנט, אָדער אַ יונגערמאַן באַטראַכט מיט ישוב־הדעת זיין כלה'ס כאַראַקטער, איז דאָס נישט אונזער ענין. אַזוי האַנדלט מען ביי אַן איבערגעטראַכטער אויסוואַל פאַר חתונה, נישט ביי דערליידנשאַפטלעכער ליבע וואָס איז יעצט אונזער טעמע.

ביז איצט האב איך באטראכט די אבסאלוטע מאטיוון וואס גילטן פאר יעדן. איצט גיי איך צו די רעלאטיווע, פערזענליכע.

אלעס איז דא אויסגערעכנט צוריק אויפצושטעלן דעם מין'ס טיפ מיט זיינע יעצטיגע חסרונות, פאררעכטן די אפווייכונגען וואס דער קלייבער טראגט שוין און צוריקברענגען דעם טיפ צו זיין ריינער פארעם. יעדער האט דעריבער ליב וואס פעלט אים אליין.

די אויסוואל לויט אזעלכע מאטיוון, קומענדיג פון פערזענליכע אייגנשאפטן און געווענדט צו די זעלבע, איז פיל מער באשטימט, באשלאסן און אויסשליסליך ווי א אויסוואל לויט אבסאלוטע מאטיוון.

דעריבער שטאמט אמת'ע ליידנשאפטליכע ליבע געווענליך פון די רעלאטיווע מאטיוון, בעת די לייכטערע פארליבטקייט קומט פון די אבסאלוטע. גראד נישט די רעגלמעסיגע, שלימות'דיגע שיינקייטן צינדן דעריבער געווענליך אן א מאן'ס גרויסע ליידנשאפט.

פאר אזא נייגונג דארף מען עפעס וואס מען קען אויסדריקן נאר מיט א כעמישן פארגלייך. ביידע פארליבטע מוזן נייטראליזירן זיך ווי א זויער־שטאף און אלקאלי ווערן נייטראל אין א זאלץ.

די נויטיגע תנאים זענען אזוי: יעדער געשלעכט איז איינזייטיג. די איינזייטיגקייט איז שטארקער ביי איינעם ווי ביים צווייטן. זי קען ביי יעדן ווערן בעסער אויסגעפילט דורך געוויסע אייגנשאפטן פון דעם אנדערן געשלעכט ווי דורך אנדערע.

דער יחיד דארף א פארקערטע איינזייטיגקייט כדי אויספילן דעם מענטשליכן טיפ אינעם נייעם יחיד וואס זאל געבוירן ווערן. אלעס קומט צום סוף צו זיינע אייגנשאפטן.

דער מחבר באשרייבט פארשידענע גראדן פון מענליכע און פרויענליכע געשלעכט־צייכנס. ער נוצט פאראלטעטע מעדיצינישע טערמינען ווי "גינאנדער", "היפאספאדעאוס", "אנדראגינע" און "הערמאפראדיטיזם" פאר וואס ער שטעלט אויף א ליניע צווישן ביידע געשלעכטער.

ער טענה'ט אז מענטשן אויפן מיטלפונקט קענען נישט ווערן צוגערעכנט צו קיין איינעם און קענען נישט ברענגען קינדער. די קביעה און די פאראורטיילנדיגע שפראך זענען טייל פון זיין היסטארישער טעאריע, נישט א היינטיגער מעדיצינישער אפשאץ פון אינטערסעקס מענטשן.

פאר דער קעגנזייטיגער נייטראליזאציע דארף לויט אים א באשטימטער גראד פון זיין מענליכקייט גענוי פאסן צו א באשטימטן גראד פון איר פרויענליכקייט. ביידע איינזייטיגקייטן ווערן אזוי אויסגעגליכן. דער מענליכסטער מאן וועט זוכן די פרויענליכסטע פרוי און פארקערט. יעדער וועט זוכן דעם אנדערן'ס געשלעכטליכקייט אין א גראד וואס פאסט צו זיין אייגענעם.

צי די באציאונג איז דא שפירן ביידע אינסטינקטיוו. מיט אנדערע רעלאטיווע מאטיוון ליגט דאס אונטער די העכסטע גראדן פון פארליבטקייט.

ווען פארליבטע רעדן מיט פאטאס וועגן זייערע נשמות' הארמאניע גייט עס מערסטנס, לויט דעם מחבר, וועגן זייער הארמאניע פארן צוקונפטיגן קינד מיט זיין שלימות. דאס איז פיל וויכטיגער ווי זייער נשמות' הארמאניע, וואס ווערט אפט גלייך נאך דער חתונה א שרייענדיגע דיסהארמאניע.

ווייטערע רעלאטיווע מאטיוון קומען דערפון וואס יעדער שטרעבט אויסגלייכן אייגענע שוואכקייטן, חסרונות און אפווייכונגען דורך א פארבינדונג מיט א צווייטן. זיי זאלן נישט איבערקומען אינעם קינד אדער זיך פארגרעסערן ביז אן אינגאנצן אומנארמאלער געשטאלט.

וואס שוואכער א מאן איז אין מוסקל־כוח אלץ מער וועט ער זוכן שטארקע פרויען. פרויען טוען אויך דאס זעלבע. ווייל זייערע מוסקלען זענען לויטן מחבר שוואכער פון נאטור, האבן זיי געוועגליך ליב וואס שטארקערע מענער.

וואוקס שפילט אויך א וויכטיגע ראלע. קליינע מענער האבן אן אבסאלוטע נייגונג צו גרויסע פרויען, און פארקערט. א קליינער מאן'ס ליבע צו א גרויסער פרוי איז באזונדער ליידנשאפטליך ווען זיין פאטער איז גרויס און נאר דער מוטער'ס איינפלוס האט אים געמאכט קליין.

לויט דער טעאריע האט ער גע'ירש'נט פונעם פאטער בלוט־געפעסן מיט ענערגיע וואס וואלטן געקענט שפייזן א גרויסן גוף. ווען זיין פאטער און זיידע זענען אליין קליין איז די נייגונג שוואכער.

ווען גרויסע פרויען האבן נישט ליב גרויסע מענער קומט עס, לויט אים, ווייל נאטור וויל נישט א צו גרויסן מין וואס וואלט מיט די פרוי'ס כוחות געוועזן צו שוואך צו לעבן לאנג. ווען זי קלייבט דאך א גרויסן מאן, אפילו פאר א העכערן געזעלשאפטליכן אנזען, באצאלן די קינדער פאר דער נארישקייט.

אויך קאלירן זענען וויכטיג. בלאנדע זענען, לויט דעם מחבר, אבסאלוט גענייגט צו שווארצע אדער ברוינע האר, זעלטן פארקערט.

ער ערקלערט דאס מיט דער השערה אז בלאנדע האר און בלויע אויגן זענען א נאטור־שפיל, כמעט אן אפווייכונג, ווי ווייסע מייז אדער כאטש א ווייס פערד. ער טענה'ט אז מען טרעפט זיי נאר אין אייראפע, נישט נאענט צו די פאלן, און זיי קומען מסתמא פון סקאנדינאוויע.

ער לייגט פאר זיין מיינונג אז ווייסע הויט איז נישט נאטירליך פאר מענטשן; שווארצע אדער ברוינע הויט איז דער אריגינעלער קאליר, ווי ביי די אינדישע מענטשן וואס ער האלט פאר אונזערע אבות.

לויט אים איז פון נאטור נישט ארויסגעקומען קיין ווייסער מענטש, דעריבער איז נישט פאראן קיין אריגינעלע ווייסע ראסע. ער רופט יעדן ווייסן מענטש אן אפגעבלייכטן.

פארטריבן אין א פרעמדן צפון, וואו דער מענטש איז ווי אן עקזאטישע פלאנץ און דארף אויך א ווארעמען פלאץ אין ווינטער, איז ער אין טויזנטער יאר געווארן ווייס.

דער מחבר ברענגט ראמא מענטשן, וועמען די אלטע אויסגאבע רופט מיט א היינט אפשטויסנדיקן נאמען, אלס ביישפיל. ער באשרייבט זיי ווי א גרופע פון אינדיע וואס איז געקומען בערך פיר הונדערט יאר פריער און ווי אן איבערגאנג צווישן אינדישע און אייראפעאישע הויט־קאלירן.

דעריבער שטרעבט נאטור, לויט אים, דורך געשלעכטליכער ליבע צוריק צו טונקעלע האר און ברוינע אויגן, איר אריגינעלן מוסטער. ווייסע הויט איז געווארן אונזער צווייטע נאטור, אבער נישט אזוי שטארק אז אינדישע מענטשן'ס ברוינע הויט זאל אפשטויסן אונז.

[די גאנצע ערקלערונג פון הויט־קאליר, אפשטאם און "ראסע" איז דעם מחבר'ס פאראלטעטע השערה. זי ווערט דא פארבליבן אלס טייל פון זיין טענה, נישט אלס באשטעטיגטע מענטש־געשיכטע אדער ביאלאגיע.]

אויך אין באזונדערע גוף־טיילן זוכט יעדער א פארעכטונג פאר זיינע חסרונות, אלץ מער וואס וויכטיגער דער טייל איז. דעריבער האבן מענטשן מיט שטומפע נעזער שטארק ליב האקנעזער און פאפוגיי־פנימער. אזוי אויך ביי אנדערע טיילן. זייער שלאנקע מענטשן מיט לאנגע גופים און גלידער קענען אפילו געפינען רייץ אין קליינע, איינגעבויגענע מענטשן.

טעמפעראמענט האט אן ענליכע ווירקונג. יעדער האט ליב א פארקערטן טעמפעראמענט, אבער נאר ווי ווייט זיין אייגענער איז פעסט און אויסגעשפראכן.

ווער עס איז שלימות'דיג אין א פרט זוכט נישט דעם פאסיגן חסרון ביי א צווייטן און האט אים נישט ליב. ער קען אים אבער גרינגער פארזען, ווייל ער אליין פארזיכערט די קינדער קעגן אים.

דער מחבר ברענגט קאליר אלס ביישפיל: זייער ווייסע מענטשן ווערן נישט אפגעשטויסן פון א געלעכליכן פנים, אבער א געלעכליכער מענטש זעט אין בלענדנדיגער ווייסקייט א געטליכע שיינקייט.

דער זעלטענער פאל פון א מאן פארליבט אין א זייער מיאוסער פרוי קומט, לויט אים, ווען ביי דער געניויער הארמאניע פון געשלעכט־גראדן זענען אלע אירע אפווייכונגען פארקערט צו זיינע און דעריבער א פארעכטונג. די פארליבטקייט איז דאן געוועהנליך שטארק.

די טיפע ערנסטקייט מיט וואס מיר באטראכטן יעדן טייל פונעם פרוי'ס גוף און זי אונז; די קריטישע אויסקלייבונג; די קאפריזן פון דער אויסוואל; דעם חתן'ס געשפאנטע אכטונג אויף דער כלה; זיין פארזיכט און מורא זיך נישט אפנארן וועגן א טייל פון איר גוף; דער גרויסער ווערט פון יעדן מעלה אדער חסרון: אלעס פאסט צו דער וויכטיגקייט פונעם ציל.

דאס קומענדיגע קינד וועט, לויט דער טעאריע, מוזן טראגן דעם זעלבן חסרון דאס גאנצע לעבן. דער מחבר שרייבט, למשל, אז אפילו א ביסל קרומע זייטן ביי דער פרוי קען לייגן א הויקער אויף איר זון'ס אקסלען. ער נעמט דאס אלס מוסטער אויך פאר אנדערע טיילן.

[אזעלכע דירעקטע ירושה־קביעות זענען היסטארישע השערות.]

אלעס ווערט געטאן אומבאוואוסט. יעדער מיינט ער מאכט די שווערע אויסוואל נאר פאר דער אייגענער הנאה, וואס קען באמת איגאנצן אויסבלייבן.

דאך מאכט ער א אויסוואל וואס פאסט, לויט זיין אייגענעם גוף־געבוי, צו דעם מין'ס אינטערעס האלטן זיין טיפ אזוי ריין ווי מעגליך. דאס איז די געהיימע אויפגאבע.

דער יחיד האנדלט אומבאוואוסט אויף דעם באפעל פון א העכערן פרינציפ, דעם מין. דערפון קומט דער ווערט וואס ער גיט זאכן צו וואס ער אלס יחיד קען און זאל זיין גלייכגילטיג.

עס איז עפעס אייגנארטיג אין דער טיפער אומבאוואוסטער ערנסטקייט מיט וואס צוויי יונגע מענטשן באטראכטן זיך ביים ערשטן טרעפן; אין זייערע פארשנדיגע, דורכדרינגענדיגע בליקן; אין דער אכטונג מיט וואס זיי באטראכטן אלע שטריכן און גלידער.

דאס לערנען און פארשן איז דעם מין־גייסט'ס טראכטן וועגן דעם יחיד וואס קען קומען פון דעם פאר און דער צוזאמענשטעלונג פון זיינע אייגנשאפטן. פון דעם רעזולטאט ווענדט זיך ווי גוט די צוויי וועלן געפעלן זיך און ווי שטארק זייער ליבע וועט זיין.

די ליבע קען שוין זיין גאנץ שטארק און דאך פלוצלינג אויסלעשן זיך ווען מען אנטדעקט עפעס פריער אומבאמערקט.

אין אלע מענטשן וואס קענען האבן קינדער טראכט דער מין־גייסט וועגן דעם קומענדיגן דור. זיין כאראקטער איז קופידאן'ס גרויסע ארבעט, וואס ער טוט אומפארמידליך מיט חשבונות און נאכטראכטן.

קעגן דער וויכטיגקייט פון דער ארבעט פארן מין און אלע קומענדיגע דורות זענען דעם יחיד'ס ענינים, מיט זייער גאנצן קורץ־לעביגן סך־הכל, זייער קליין. דעריבער איז קופידאן שטענדיג גרייט מקריב זיין די יחידים אן נאכטראכטן.

ער פארהאלט זיך צו זיי ווי אן אומשטערבליכער צו שטערבליכע, זיינע אינטערעסן צו זייערע ווי דאס אומענדליכע צום ענדליכן. ווייל ער באזארגט פיל וויכטיגערס ווי פערזענליך גליק און ווייטאג גייט ער מיט דערהויבענער רואיגקייט אן אין מלחמה־גערויש, אין טאג־טעגליכן טומל אדער מגפה. ער קומט אפילו אין דער אפגעזונדערטקייט פון א קלויסטער.

מיר האבן געזען אז פארליבטקייט שטייגט מיט איר פערזענליכקייט. די פיזישע אייגנשאפטן דארפן זיין אזוי אז איינער זאל ספעציעל און אינגאנצן אויספילן דעם צווייטן פאר א בעסערן מין־טיפ און דעריבער באגערן נאר אים.

דא קומט שוין אן ערנסטע תאוה. ווייל זי ווענדט זיך צו איין איינציגן מענטש, ווי אויפן ספעציעלן באפעל פונעם מין, באקומט זי אן איידעלערן און דערהויבענערן כאראקטער.

בלויזער געשלעכטליכער רייץ איז אבער גראב. אן קיין פערזענליכער אויסוואל ווענדט ער זיך צו אלעמען און וויל אויפהאלטן דעם מין נאר אין צאל, נישט אין קוואליטעט.

די פערזענליכקייט מיט דער שטארקייט פון ליבע קען דערגרייכן אזא מדרגה אז אן באפרידיגונג פארלירן אלע וועלטליכע גוטס, אפילו לעבן, זייער ווערט. דער פארלאנג ווערט זייער געשפאנט און מענטשן ווערן גרייט מקריב זיין אלץ. אינגאנצן אפגעזאגט קען ער ברענגען צו גייסטיגן צוזאמענברוך אדער זעלבסטמארד.

אונטער אזא גרויסער ליידנשאפט ליגן מסתמא נאך אומבאוואוסטע מאטיוון, וויינציגער קלאר פון די פריערדיגע.

מיר מוזן אננעמען אז נישט נאר גוף־געבוי, נאר אויך דעם מאן'ס ווילן און דער פרוי'ס אינטעלעקט שטייען אין א ספעציעלער באציאונג, מיטן רעזולטאט אז נאר דער מאן מיט דער פרוי קענען ברענגען א געוויסן באשטימטן יחיד לויט דעם מין־גייסט'ס פלאן.

זיינע מאטיוון ליגן אינעם תוך פון זאכן און זענען אונז נישט צוטריטליך. געניער: דער ווילן צום לעבן וויל זיך דא פארווירקליכן אין א באשטימטן יחיד וואס קען קומען נאר פונעם פאטער און דער מוטער.

דער מעטאפיזישער באגער האט צווישן לעבעדיגע באשעפענישן נישט קיין אנדערע ארענע ווי די קומענדיגע עלטערן'ס הערצער. זיי ווערן פארכאפט פון ליבע און מיינען זיי ווילן פאר זיך וואס האט נאך א ריין מעטאפיזישן ציל, אויסער דער וועלט פון שוין פארהאנענע זאכן.

דעם מעגליכן יחיד'ס דראנג צו אנהייבן עקזיסטירן, פון דער אריגינעלער קוואל פון אלע באשעפענישן, שטעלט זיך אונז פאר אלס די גרויסע ליידנשאפט וואס פאראכט אלץ און וואס די עלטערן פילן איינס צום צווייטן.

באמת איז עס אן אילוזיע אן א גלייכן. דער פארליבטער איז גרייט אויפגעבן לעבן־גוטס פאר פיזישע נאענטקייט דווקא מיט דער פרוי, כאטש זי גיט באמת נישט מער ווי אנדערע.

אז עס גייט נאר וועגן דעם זעט מען דערפון וואס אויך די גרויסע ליידנשאפט לעשט זיך אויס ביים פארגעניגן, צו די פארליבטע'ס גרויסער וואונדער.

זי לעשט זיך אויך ווען די פרוי'ס מעגליכע עקרות צעשטערט דעם מעטאפיזישן ציל. דער מחבר דערמאנט הופעלאנד'ס היסטארישע באשרייבונג פון ניינצן מעגליכע גוף־פעלערן אלס גורמים. עס איז נישט קיין היינטיגע מעדיצינישע רשימה.

דער ציל ווערט טאג־טעגליך צעשטערט אין די מיליאנען עמבריאנען וואס גייען פארלוירן, וואו דער זעלבער מעטאפיזישער לעבנס־פרינציפ שטרעבט צום לעבן. דער איינציגער טרייסט איז אז פארן ווילן צום לעבן שטייען אפן אומענדליכע רוים, צייט און מאטעריע, אן אויסשעפליכע מעגליכקייט צוריקצוקומען צום לעבן.

טעאפראסטוס פאראצעלסוס האט נישט באהאנדלט די טעמע, און מיין גאנצער געדאנקען־גאנג איז אים געווען פרעמד. דאך האט ער בדרך אגב אנגעדייטעט דעם געדאנק.

אין אן אנדערן צוזאמענהאנג, אויף זיין צעשפרייטן שטייגער, זאגט ער אז גאט פאראייניגט די פרויען ווי אוריה'ס פרוי מיט דוד, כאטש דאס איז קעגן דער ערליכער, געזעצליכער חתונה לויט מענטשליכן געדאנק. פאר שלמה'ס צוליב, וואס האט נאר געקענט געבוירן ווערן פון בת־שבע מיט דוד'ס זרע, האט גאט פאראייניגט זיי, כאטש זי איז דערמיט געווארן א מנואפת.

[דאס איז דעם מחבר'ס איבערגעגעבענע פאראצעלסוס־ציטאט, נישט א רעדאקציע־קביעה אדער א פסיקה.]

די ליבע־בענקשאפט וואס דיכטער פון אלע צייטן באזינגען אין אומצאליגע אופנים אן אויסשעפן אדער געהעריג שילדערן זי; די בענקשאפט וואס פארבינדט זיין מיט א באשטימטער פרוי מיט אומענדליכן גליק און איר אומדערגרייכבארקייט מיטן טיפסטן אומעט: דאס קען נישט קומען פון א פארגייענדיגן יחיד'ס באדערפעניש.

דאס זענען דעם מין־גייסט'ס זיפצן. ער זעט א וויכטיגן מיטל צו געווינען אדער פארלירן פאר זיינע צילן און זיפצט דעריבער אזוי טיף.

נאר דער מין לעבט אומענדליך און קען האבן אומענדליכע וואונטשן, באפרידיגונג און ווייטאגן. דא איז אלעס איינגעשלאסן אין א שטערבליכן מענטש'ס ענגע ברוסט. קיין וואונדער נישט אז זי קען כמעט פלאצן און נישט געפינען א אויסדרוק פאר אומענדליכן גליק אדער ווייטאג.

דאס גיט דעם חומר פאר דערהויבענער עראטישער פאעזיע וואס גיסט זיך אין טראנסצענדענטאלע, איבערערדישע פארגלייכן. דערוועגן האט פעטראַרקא געזונגען. דאס האט געגעבן דעם חומר פאר סען־פרע, די ווערטהערס און דזשאקאפא ארטיסעס, וואס מען קען אנדערש נישט פארשטיין.

די אומענדליך הויכע שאצונג פון דער געליבטער קען זיך נישט שטיצן אויף גייסטיגע, אביעקטיווע מעלות. זי איז דעם פארליבטן דערפאר אפט נישט גענוג באקאנט, ווי ביי פעטראַרקא.

נאר דער מין־גייסט קען אויפן ערשטן בליק דערקענען איר ווערט פאר זיינע צילן. גרויסע ליידנשאפטן ווערן געוועגליך געבוירן אויפן ערשטן בליק.

מערקווירדיג איז א פלאץ אין מאטעא אלעמאן'ס שוין צוויי הונדערט און פופציג יאר באריםטן ראמאן "Guzman de Alfarache": פאר ליבע דארף מען נישט פארברענגען פיל צייט, זיך איבערלייגן און קלייבן. מען דארף נאר אזביים ערשטן בליק זאל זיין א קעגנזייטיגע צוגעפאסטקייט און איינשטימיגקייט, וואס מען רופט "סימפאטיע פונעם בלוט" און וואס דארף א באזונדערן איינפלוס פון די שטערן.

דעריבער איז פארלירן די געליבטע דורך א קעגנער אדער טויט דער טיפסטער ווייטאג פארן ליידנשאפטליך פארליבטן. דער געפיל איז טראנסצענדענטאל. ער רירט נישט נאר דעם יחיד, נאר זיין אייביגן עצם אינעם מין'ס לעבן, וועמענס באזונדערן ווילן און שליחות ער האט געפילט דורך ליבע.

דעריבער איז קנאה אזוי פייגנדיג און ווילד, און זיך אפזאגן פון דער געליבטער דער גרעסטער קרבן. א העלד שעמט זיך זיך צו באקלאגן אין יעדן אנדערן ענין, נישט אין ליבע. דא קלאגט נישט ער, נאר דער מין.

אין קאלדעראן'ס "די גרויסע זענאביא", צווייטער אקט, זאגט דעציוס צו זענאביא: "דו האסט מיך ליב? אוי הימל, הונדערט טויזנט זיגן וואלט איך אוועקגעגעבן דערפאר!"

דער כבוד וואס האט ביז איצט געוועלטיגט איבער אלע אינטערעסן ווערט ארויסגעשטופט ווען געשלעכטליכע ליבע, דעם מין'ס אינטערעס, דערשיינט. זי האט אן אבסאלוטן איבערגעוויכט ווייל דעם מין'ס אינטערעסן זענען אומענדליך וויכטיגער ווי די גרעסטע פערזענליכע.

נאר פאר זיי וויכן כבוד, פליכט און טריישאפט וואס האבן זיך געהאלטן קעגן אלע אנדערע נסיונות, אפילו טויט־סכנה.

אין פריוואטן לעבן זעען מיר אויך אז אין קיין אנדערן פאל איז געוויסנהאפטיגקייט נישט אזוי זעלטן. אפילו גאנץ ערליכע מענטשן פארבייגן אמאל זייער ערליכקייט און פארראטן זייער חתונה־פליכט ווען ליידנשאפטליכע ליבע, דעם מין'ס אינטערעס, באהערשט זיי.

עס דאכט זיך זיי אפילו אז זיי האבן א העכערע בארעכטיגונג ווי אנדערע פערזענליכע אינטערעסן קענען געבן, ווייל זיי האנדלען פארן מין.

שאמפאר'ס באמערקונג איז אינטערעסאנט: "ווען א מאן און א פרוי פילן א שטארקע ליידנשאפט איינס צום צווייטן דאכט זיך מיר שטענדיג אז וועלכע שטערונגען זאלן נישט זיין, איר מאן, קרובים און אנדערע, זענען זיי פון נאטור באשטימט איינס פארן צווייטן און האבן א געטליכן רעכט איינער אויפן אנדערן, טראץ די געזעצן און מוסכמות פון מענטשליכן צוזאמענלעבן."

דער מחבר דערמאנט אויך יעזוס'ס יחס צו דער זינדיגער פרוי אינעם נייעם טעסטאמענט, וואו ער האלט אז אלע אנוועזנדיגע זענען פונקט אזוי שולדיג.

פון דעם שטאנדפונקט איז דער גרעסטער טייל פון "דעקאמעראן" א שפאס פונעם מין־גייסט איבער דעם יחיד'ס רעכט און אינטערעסן וואס ער צעטרעט.

מיט דער זעלבער לייכטקייט שטופט דער מין־גייסט אוועק אלע געזעלשאפטליכע חילוקים און ענליכע באציאונגען וואס שטערן צוויי ליידנשאפטליך פארליבטע צו פאראייניגן זיך. ער יאגט צילן פאר אומענדליכע רייען פון דורות און בלאזט די מענטשליכע געזעצן מיט זייערע טעמים אוועק ווי א שטויבעלע.

[דער מחבר באשרייבט דא זיין מעטאפיזישע פארשטעלונג פון ליידנשאפט. דאס גיט נישט קיין רשות פארראטן, צווינגען אדער שעדיגן אנדערע.]

צוליב די טיפע יסודות גייט דער מענטש גערן קעגן סכנה פאר ליבע'ס ציל. אפילו א פחדן באקומט מוט.

מיר זעען מיט אינטערעס און פארגעניגן אין דראמעס און ראמאנען ווי יונגע העלדן קעמפן פאר זייער ליבע, דעם מין'ס אינטערעסן, און זיגן איבער עלטערע מענטשן וואס האבן אין זינען נאר דעם יחיד'ס טובה.

די פארליבטע'ס שטרעבונגען זעען אויס וויכטיגער, העכער און דעריבער גערעכטער ווי די אנדערע, אין דער מאס וואס דער מין איז וויכטיגער פונעם יחיד.

כמעט אלע קאמעדיעס האבן אלס יסוד־טעמע דעם מין־גייסט מיט זיינע צילן קעגן די פארגעשטעלטע פערזאנען'ס אינטערעסן, אונטערגראבנדיג זייער גליק.

געוועגליך דערגרייכט ער זיין ציל. דאס באפרידיגט דעם צוקוקער לויט דער פאעטישער גערעכטיגקייט, ווייל ער שפירט ווי ווייט דעם מין'ס צילן גייען איבער דעם יחיד'ס.

דער צוקוקער פארלאזט דעריבער צום סוף רואיג דעם זיגרייכן פארליבטן פאר. מיט זיי טיילט ער די אילוזיע אז זיי האבן געבויט זייער אייגענעם גליק, ווען זיי האבן באמת מקריב געווען אים פארן מין, קעגן די עלטערע וואס זארגן פאר א תכלית.

עטליכע אומגעווענליכע קאמעדיעס האבן פרובירט דאס פארקערט און פארזיכערט דעם יחיד'ס גליק אויפן מין'ס חשבון. דער צוקוקער שפירט דאן דעם מין־גייסט'ס פיינליכן געפיל. דאס יחיד'ס אזוי פארזיכערטע גליק טרייסט אים נישט.

אין טראגעדיעס מיט א ליבע־האנדלונג גייען די פארליבטע, דעם מין'ס געצייג, מערסטנס אונטער ווען זיינע צילן ווערן נישט מקוים, ווי אין "ראמעא און יוליע", "טאנקרעד", "דאן קארלאס", "וואלענשטיין" און "די כלה פון מעסינא".

א מאן'ס ליבע שאפט אפט קאמישע און אמאל טראגישע עפיזאדן. ער איז דעמאלט אינעם מין־גייסט'ס רשות און געהערט זיך נישט אליין. זיינע מעשים שטימען נישט מיט זיין פערזענליכן וועזן.

אין די העכערע גראדן ווערן זיינע מחשבות פאעטיש און דערהויבן, אפילו טראנסצענדענטאל און איבער־פיזיש. ער זעט אויס אינגאנצן פארגעסן דעם זייער פיזישן ציל.

דאס קומט ווייל דער מין־גייסט, וועמענס ענינים זענען אומענדליך וויכטיגער ווי פערזענליכע, באהערשט אים פאר א ספעציעלער שליחות: לייגן דעם יסוד פאר אן אומבאשטימט לאנגער ריי דורות מיט געווי באשטימטע אייגנשאפטן וואס זיי קענען נאר באקומען פון אים אלס פאטער און זיין געליבטער אלס מוטער.

אן אים קענען די דורות אלס אזעלכע נישט קומען צום לעבן, בשעת דער ווילן צום לעבן פארלאנגט אויסדריקליך זייער עקזיסטענץ.

דאס געפיל פון טראנסצענדענטאל וויכטיגע זאכן הייבט דעם פארליבטן אזוי הויך איבער אלעס ערדיש, אפילו זיך אליין, און גיט זיינע פיזישע וואונטשן אן איבער־פיזישן כאראקטער. ליבע ווערט א פאעטישער עפיזאד אפילו אין דעם מערסט פראזאישן מענטש'ס לעבן, כאטש דארט ווערט עס אמאל קאמיש.

די שליחות פונעם ווילן, וואס דערשיינט אינעם מין, קומט אין דעם פארליבטן'ס באוואוסטזיין אונטער דער מאסקע פון אן ערוואַרטעטער אומענדליכער גליקזעליגקייט אין דער פאראייניגונג דווקא מיט דער פרוי.

אין די העכסטע גראדן ווערט די פאנטאזיע אזוי שטראלנדיג אז ווען מען קען נישט דערגרייכן זי פארלירט לעבן אליין דעם רייץ. עס זעט אויס פוסט, אן פרייד און הנאה. טייל מענטשן קומען דערפון צו זעלבסטמארד.

דער מחבר ערקלערט דאס מעטאפיזיש: דער יחיד'ס ווילן איז געכאפט אין דעם מין־ווילן'ס געווירבל. דער צווייטער האט אזא איבערגעוויכט אז ווען ער קען נישט ווירקן אלס מין־ווילן וויל ער אויך נישט ווירקן אלס פערזענליכער ווילן.

דער יחיד איז פאר אים א צו שוואכע כלי פאר דער אומענדליכער בענקשאפט צום באשטימטן מענטש. דער מחבר באשרייבט אויך פאלן פוןביידע פארליבטע'ס זעלבסטמארד און האלט אז א גייסטיגער צוזאמענברוך קען פארדעקן דעם באוואוסטזיין פון דער האפענונגלאזער לאגע און אזוי אויפהאלטן דאס לעבן.

[דאס איז א היסטארישער פילאזאפישער הסבר, נישט א מעדיצינישע קביעה אז די אויסגאנגען זענען אומפארמיידליך אדער די איינציג מעגליכע.]

נישט נאר אומבאפרידיגטע ליידנשאפט האט אמאל א טראגישן סוף. אויך באפרידיגטע פירט אפטער צו אומגליק ווי גליק, לויט דעם מחבר.

אירע פאדערונגען שטויסן זיך אפט אזוי מיט דעם פארליבטן'ס וואוילזיין אז זיי אונטערגראבן אים, קענען נישט צופאסן זיך צו זיינע אנדערע אומשטענדן און צעשטערן זיין לעבן־פלאן.

נישט נאר אויסערליכע אומשטענדן, נאר די אייגענע אינדיווידואליטעט קען זיין קעגן דער ליבע. די ליידנשאפט כאפט א פערזאן וואס אויסער דער געשלעכטליכער באציאונג קען אויפוועקן נאר האס, פאראכטונג און עקל.

דער מין־ווילן איז אבער אזוי פיל מעכטיגער אז דער ליבנדיגער פארמאכט די אויגן אויף אלע אומאנגענעמע אייגנשאפטן, פארקוקט אלץ, וויל נישט וויסן און פארבינדט זיך אויף אייביג מיט זיין ליידנשאפט'ס פערזאן.

ווען דער מין־ווילן איז באפרידיגט פארשווינדט די אילוזיע און לאזט איבער א פארהאסטע לעבן־באגלייטערין. אזוי ערקלערט דער מחבר פארוואס קלוגע, אויסגעצייכנטע מענער זענען אמאל פארבונדן מיט פרויען וועמען ער באצייכנט ביטער אלס שלעכטע, וואס צוקוקער קענען נישט פארשטיין ווי זיי האבן געקליבן זיי.

דעריבער האבן די אלטע פארגעשטעלט אמור בלינד.

דער פארליבטער קען אפילו קלאר זען די אומדערטרעגליכע חסרונות אין דער כלה'ס טעמפעראמענט און כאראקטער, נעמען זיי ביטער און וויסן אז זיי זאגן צו א געפלאגט לעבן. דאך שרעקן זיי נישט אפ.

ער זוכט בעצם נישט זיין אינטערעס, נאר דעם אינטערעס פון א דריטן וואס דארף ערשט געבוירן ווערן, כאטש ער ווערט באהערשט פון דער אילוזיע אז ער טוט פאר זיך.

דאס זוכן אן אינטערעס נישט פאר זיך, דער שטענדיגער שטעמפל פון גרויסקייט, גיט דערליידנשאפטליכער ליבע א שאטן פון דערהויבנקייט און מאכט זי א ווערדיגע טעמע פאר פאעזיע.

געשלעכטליכע ליבע קען אפילו לעבן צוזאמען מיטן שטארקסטן האס צו דער זעלבער פערזאן. פלאטאן האט זי שוין דעריבער פארגליכן מיט וועלף'ס ליבע צו שעפעלעך.

דאס קומט ווען דער ליידנשאפטליך פארליבטער קען מיט אלע זיינע מי און בקשות נישט געווינען אכטונג. דער האס קעגן דער געליבטער קען דאן קומען ביז מארד און דערנאך זעלבסטמארד. דער מחבר ווייזט אויף צייטונגס־באריכטן פון אזעלכע פאלן.

ער האלט אז א פארליבטער איבערטרייבט נישט ווען ער רופט דער געליבטער'ס קאלטקייט "גרויזאמקייט", בפרט ווען זי באזירט זיך דערמיט און פרייט זיך פון זיינע ליידן. דער פארליבטער שטייט אונטער א שטויס ענליך צום אינסעקט'ס אינסטינקט, וואס צווינגט אים קעגן אלע שכל־טעמים נאכיאגן דעם ציל און אויפגעבן אלעס אנדערש.

[דאס איז דער מחבר'ס באשרייבונג פון דעם פארליבטן'ס געפיל. א פרוי איז נישט שולדיג אדער גרויזאם דערפאר וואס זי זאגט אפ א באציאונג. די מעטאפיזישע ערקלערונג בארעכטיגט נישט קיין געוואלד.]

נישט איינער נאר אסאך "פעטראַרקאס" האבן געלעבט אויף דער וועלט. זיי האבן געטראגן די אומבאפרידיגטע ליבע א גאנץ לעבן ווי א קלאץ אויפן פוס און אויסגעזיפצט אין איינזאמע וועלדער. נאר פעטראַרקא האט אויך געהאט דעם פאעטישן גאון, דעריבער גייט אויף אים געטע'ס שיינער פסוק:

"ווען דער מענטש פארשטומט אין זיין פלאג,
האט מיר א גאט געגעבן צו זאגן ווי איך לייד."

דער מין־גייסט פירט באמת א שטענדיגע מלחמה קעגן די כוחות וואס שיצן דעם יחיד. ער איז זייער פארפאלגער און שונא, שטענדיג גרייט צעשטערן פערזענליך גליק אן רחמנות פאר זיינע צילן. אפילו גאנצע פעלקער'ס וואוילזיין איז אמאל א קרבן פון זיינע קאפריזן.

שעקספיר גיט אביישפיל אין "הענרי דער זעקסטער", דריטער טייל, דריטער אקט, סצענעס צוויי און דריי.

אלעס רוט דערויף וואס דער מין, וואו אונזער וועזן האט זיין ווארצל, האט אן עלטערן און נענטערן רעכט אויף אונז ווי דער יחיד. דעריבער קומען זיינע אינטערעסן קודם.

די אלטע האבן דאס געשפירט ווען זיי האבן פארקערפערט דעם מין־גייסט אין קופידאן. מיט זיין קינדערישן אויסזען איז ער א בייזער, גרויזאמער, קאפריזישער, דעספאטישער דעמאן איבער געטער און מענטשן.

זיינע סימנים זענען א טויטליכן בויגן, בלינדקייט און פליגלען. די פליגלען ווייזן אויף זיין אומבאשטענדיגקייט, וואס קומט געוועגליך ערשט מיט דער אנטוישונג נאך דער באפרידיגונג.

ווייל די לײדנשאפט רוט אויף אן אילוזיע וואס שטעלט דעם מין'ס ווערט פאר ווי דעם יחיד'ס, מוז די פארבלענדונג אויפהערן ווען דעם מין'ס ציל איז דערגרייכט. דער גייסט לאזט דעם יחיד צוריק פריי.

דער יחיד פאלט צוריק אין זיין אריגינעלער באגרעניצונג און ארעמקייט. מיט וואונדער זעט ער אז נאך אזא הויכן, העלדישן, אומענדליכן שטרעבן האט ער נישט באקומען מער פאר דער אייגענער הנאה ווי יעדער געשלעכטליכער באפרידיגונג.

קעגן דער ערווארטונג איז ער נישט גליקליכער. ער זעט אז דער מין־ווילן האט אפגענארט אים. דעריבער פארלאזט א באפרידיגטער טעזעאוס געוועגליך זיין אריאדנע. ווען פעטראַרקאַ'ס לײדנשאפט וואלט געווען באפרידיגט וואלטן זיינע לידער פארשטומט, ווי א פויגל ווערט שטיל נאך לייגן די אייער.

איך באמערק דא בדרך אגב: ווי ווייניג מיין מעטאפיזיק פון ליבע זאל געפעלן די וואס זענען געבונדן אין דער לײדנשאפט'ס שטריקן, אויב שכל־טעמים קענען בכלל העלפן דערקעגן וועט דער אמת וואס איך האב אנטדעקט העלפן די מערסטע.

דאך בלייבט אין כוח דעם אלטן קאמיקער'ס ווארט: "שכל קען גארנישט טאן וואו עס איז נישט קיין שכל אדער מאס."

חתונות פון ליבע ווערן געמאכט פארן מין, נישט פאר די יחידים. די פארליבטע מיינען זיי גייען צום אייגענעם גליק. דער אמת'ער ציל איז זיי פרעמד: א קינד וואס קען נאר קומען פון זיי.

דער ציל ברענגט זיי צוזאמען. שפעטער דארפן זיי אויסקומען אזוי גוט ווי מעגליך. אפט זענען אבער די פאר, צוזאמענגעפירט דורכן אינסטינקטיוון תעתוע פונעם לײדנשאפט, אין אנדערע זאכן אינגאנצן אנדערש. דאס ווערט קלאר ווען דער תעתוע פארשווינדט, ווי ער מוז.

דעריבער זענען חתונות פון ליבע לויט דעם מחבר געוועגליך אומגליקליך. מען באזארגט דעם קומענדיגן דור אויפן היינטיגן'ס חשבון. א שפאניש ווערטל זאגט: "ווער עס האט חתונה פון ליבע וועט לעבן אין טרויער."

אנדערש איז א חתונה פאר תכלית, מערסטנס לויט דער עלטערן'ס אויסוואל. די מאטיוון זענען כאטש רעאל און קענען נישט אליין פארשווינדן. זיי זארגן פארן היינטיגן דור'ס גליק אויפן קומענדיגן'ס חשבון, וואס בלייבט נאך א פראגע.

א מאן וואס האט אין זינען געלט אנשטאט זיין נייגונג לעבט מער אינעם יחיד ווי אינעם מין. דאס גייט קעגן דעם אמת, דעריבער זעט עס אויס אומנאטירליך און רופט פאראכטונג ארויס.

א פרוי וואס זאגט קעגן אירע עלטערן'ס עצה אפּ א רייכן, נישט אלטן מאן און ווארפט אוועק יעדן חשבון פאר דער אייגענער אינסטינקטיווער אויסוואל מקריב'ט איר גליק פארן מין.

מען קען איר דעריבער נישט אפזאגן א געוויסע אנערקענונג. זי האט געקליבן דאס וויכטיגערע און געהאנדלט אין נאטור'ס, גענויער דעם מין'ס גייסט. די עלטערן'ס עצה איז געווען אין דעם גייסט פון פערזענליכן עגאיזם.

עס זעט דעריבער אויס ווי ביי א חתונה מוז פארלירן אדער דער יחיד אדער דער מין. געוועגליך איז טאקע אזוי. דער גליקליכער צופאל פון מאטעריעלן חשבון צוזאמען מיט ליידנשאפטליכער ליבע איז זייער זעלטן.

אז די מערסטע מענטשן זענען פיזיש, מאראליש אדער אינטעלעקטועל צוריקגעשטאנען קען אפשר טיילווייז קומען, לויט דעם מחבר, ווייל חתונות ווערן נישט געמאכט לויט דער ריינער אויסוואל און נייגונג, נאר לויט אויסערליכע מאטיוון און צופאלן.

ווען מען נעמט מיטן חשבון אויך א ביסל נייגונג אין אכט איז דאס א פשרה מיטן מין־גייסט.

גליקליכע חתונות זענען לויט אים זעלטן ווייל דער עיקר־ציל איז נישט דער הייגטיגער נאר דער צוקונפטיגער דור.

פאר א טרייסט פאר די צארטע, ליבנדיגע נשמות גיב איך צו: אמאל קומט צו דער געשלעכטליכער ליבע א געפיל פון אינגאנצן אנדערן אפשטאם, אמת'ע פריינטשאפט באזירט אויף איינשטימיגע מיינונגען. זי קומט אבער ערשט ווען דער ליידנשאפט ווערט אויסגעלאשן אין באפרידיגונג.

די פריינטשאפט שטאמט מערסטנס דערפון וואסביידע'ס פיזישע, מאראלישע און אינטעלעקטועלע אייגנשאפטן, וואס האבן אויסגעפילט זיך פארן קינד און געשאפן די ליבע, פילן אויך אויס די יחידים אליין. די פארקערטע כאראקטער־שטריכן שאפן א הארמאניע פון נשמות.

די גאנצע מעטאפיזיק פון ליבע איז נאענט פארבונדן מיט מיין אלגעמיינער מעטאפיזיק. דאס ליכט וואס זי ווארפט דערויף קען מען צוזאמענעמען אזוי.

מיר האבן געזען אז די פארזיכטיגע אויסוואל ביים באפרידיגן דעם געשלעכטליכן אינסטינקט, וואס גייט דורך אומצאליגע מדרגות ביז ליידנשאפטליכע ליבע, רוט אויפן מענטש'ס זייער ערנסטן אינטערעס אין דעם קומענדיגן דור'ס פערזענליכע אייגנשאפטן.

דער אינטערעס באשטעטיגט צוויי אמת'ן וואס איך האב פארגעלייגט אין פריערדיגע קאפיטלעך.

ערשטנס, דעם מענטש'ס עצם איז אומצעשטערבאר און לעבט ווייטער אינעם קומענדיגן דור. דער אינטערעס, אזוי שטארק און לעבעדיג, קומט נישט פון א חשבון אדער כוונה, נאר פון אונזער וועזן'ס טיפסטע שטויסן.

ער וואלט נישט געווען אזוי אומאויסווארצלבאר און מעכטיג ווען דער מענטש וואלט געווען אינגאנצן פארגייענדיג און אן אינגאנצן אנדערער דור וואלט נאר אין צייט איבערגענומען זיין פלאץ.

צווייטנס, דעם מענטש'ס עצם ליגט מער אינעם מין ווי אינעם יחיד. דער אינטערעס אין דעם מין'ס אייגנשאפטן, דער ווארצל פון יעדער ליבע, פון דער לייכטסטער נייגונג ביז דער ערנסטער ליידנשאפט, איז באמת דאס וויכטיגסטע פאר יעדן.

אין הצלחה אדער דורכפאל רירט דער ענין אים צום טיפסטן. ווען דער אינטערעס ווערט פעסט און אבסאלוט שטופט ער אלע אייגענע אינטערעסן אוועק, און אין נויט מקריב'ט ער זיי.

דער מענטש ווייזט דערמיט אז דער מין איז אים נענטער ווי דער יחיד און ער לעבט מער דירעקט אינעם ערשטן ווי אינעם צווייטן.

פארוואס קען דער פארליבטער נישט אויפהערן באטראכטן זיין אויסדערוויילטע און איז גרייט ברענגען יעדן קרבן? ווייל זיין אומשטערבליכער טייל ציט זיך צו איר. נאר דער שטערבליכער טייל פארלאנגט אנדערע זאכן.

דער לעבעדיגער, ברענענדיגער באגער צו א באשטימטער פרוי איז דעריבער א דירעקטע גאראנטיע פארן קערן פון אונזער וועזן'ס אומצעשטערבארקייט און זיין אומשטערבליכקייט אינעם מין.

האלטן די אומשטערבליכקייט פאר לייכט און נישט גענוג איז א טעות. מען פארשטייט דאן אונטער דעם מין'ס קומענדיגן לעבן נאר אנדערע באשעפענישן וואס זענען ענליך צו אונז אבער נישט איינס מיט אונז.

דער בליק קומט ווייל אונזער דערקענונג איז געווענדט צום אויסערן. מיר באטראכטן נאר דעם מין'ס געשטאלט ווי אונזער אויג זעט זי, נישט איר תוך.

דער תוך איז אבער דער קערן אונטער אונזער באוואוסטזיין און איז אפילו מער דירעקט ווי דאס באוואוסטזיין אליין. אלס א זאך פאר זיך איז ער פריי פונעם אינדיווידואליטעט־פרינציפ און בעצם דער זעלבער אין אלע יחידים, צי זיי לעבן צוזאמען אדער איינער נאכן צווייטן.

דער תוך איז דער ווילן צום לעבן, וואס פארלאנגט אזוי דרינגענדיג לעבן סיי איצט סיי שפעטער און ווערט דעריבער נישט באקעמפט אפילו דורך טויט.

אבער ער קען נישט קומען צו א בעסערן צושטאנד ווי דער יעצטיגער. מיטן לעבן זענען דעריבער אויך אומפארמיידליך שטענדיגע ליידן און דעם יחיד'ס שטארבן.

די אויפגאבע צו באפרייען אים דערפון איז געגעבן דער פארניינונג פונעם ווילן צום לעבן. דורך איר טיילט זיך דער פערזענליכער ווילן אפ פונעם מין'ס שטאם און גיט אויף זיין אייגענעם לעבן דערין.

[אין שאפענהויער'ס פילאזאפיע באצייכנט "פארניינונג פונעם ווילן צום לעבן" אן אפזאגן פונעם באגער, נישט א רעקאמענדאציע נעמען זיך דאס לעבן.]

וואס דער ווילן צום לעבן ווערט דאן קענען מיר נישט באשטימען. מיר האבן נישט די נויטיגע ידיעות אדער חומר. מיר קענען נאר באצייכענען עפעס וואס האט די פרייהייט צו זיין אדער נישט זיין דער ווילן צום לעבן. פארן צווייטן פאל האט בודהיזם דאסווארט "נירוואנא".

דער פונקט וועט שטענדיג בלייבן אומצוטריטליך פאר מענטשליכער דערקענונג אלס אזעלכער.

ווען מיר קוקן פון דעם לעצטן שטאנדפונקט אויפן לעבן־יריד זעען מיר אלעמען פארכאפט פון נויט און פלאג. אלע שטרענגען זיך מיט אלע כוחות אן צו באפרידיגן אומענדליכע באדערפענישן און פטור ווערן פון אומצאליגע צרות, אן אפילו די קלענסטע האפענונג פארדינען מער ווי א קורצע אויפהאלטונג פון דעם געפלאגטן פערזענליכן לעבן.

אינמיטן יריד זעען מיר צוויי פארליבטע'ס בענקנדיגע בליקן. פארוואס זענען זיי אזוי באהאלטן, שרעקעדיג און פאר'גנב'עט?

דער מחבר'ס ביטערער סוף איז: זיי זענען פאררעטער. זיי טראכטן געהיים ווי צו איבער'חזר'ן די גאנצע נויט און פלאג וואס אן זיי וואלט געקומען צום סוף. זיי ווילן נישט דערלאזן עס, ווי אנדערע פון זייער מין האבן פריער נישט דערלאזן.

וועגן דער נישטיגקייט פון לעבן

די נישטיגקייט דריקט זיך אויס אין דער גאנצער פארעם פון לעבן: אין דער אומענדליכקייט פון צייט און רוים קעגן דעם יחיד'ס ענדליכקייט איןביידע; אין דער פארגייענדיגער יעצטיגקייט, די איינציגע פארעם פון רעאליטעט; אין דער אפהענגיגקייט און רעלאטיווקייט פון אלע זאכן; אין שטענדיג ווערן אן זיין; אין שטענדיג וועלן אן באפרידיגונג; אין שטענדיג שטרעבן, וואס איז דאס לעבן, ביז מען ווערט פלוצלינג באזיגט.

צייט מיט אלע זאכן'ס פארגייענדיגקייט אין איר און דורך איר איז נאר די פארעם וואס אנטפלעקט פארן ווילן צום לעבן, פאר זיך אומפארגייענדיג, די נישטיגקייט פון זיין שטרעבן. דורך צייט ווערט אלץ יעדן אויגנבליק צונישט אונטער אונזערע הענט און פארלירט יעדן אמת'ן ווערט.

וואס איז געווען איז מער נישטא און איז אזוי ווייניג ווי וואס איז קיינמאל נישט געווען. אלץ וואס איז, איז שוין אינעם קומענדיגן מאמענט פארגאנגען. דעריבער האט דער קלענסטער "איצט" איבערן וויכטיגסטן "אמאל" די מעלה פון רעאליטעט, ווי עפעס קעגן גארנישט.

נאך אומצאליגע טויזנטער יאר נישט־זיין איז דער מענטש פלוצלינג דא, צו זיין וואונדער. נאך א קורצער צייט איז ער ווידער נישטא פאר פונקט אזוי לאנג. "דאס קען נישט זיין ריכטיג", זאגט דאס הארץ. אפילו דער פשוטער פארשטאנד מוז דערפון שפירן צייט'ס אידעאלקייט.

מיט רוים'ס אידעאלקייט איז דאס דער שליסל צו יעדן אמת'ן מעטאפיזיק, ווייל עס מאכט פלאַץ פאר אן אנדערן סדר פון זאכן ווי דער נאטירליכער. דעריבער איז קאנט אזוי גרויס.

יעדע געשעעניש פון אונזער לעבן געהערט נאר איין מאמענט צום "איצט", דערנאָך אויף אייביג צום "אמאל". יעדן אוונט זענען מיר מיט איין טאג ארעמער.

מיר וואלטן אפשר פארלוירן דעם זינען ביים זען ווי שנעל די קורצע לעבנס־צייט גייט פארביי, ווען מיר וואלטן אין דער טיפקייט פון אונזער וועזן נישט געהאט א באהאלטן באוואוסטזיין אז מיר האבן אן אומאויסשעפליכן קוואל פון אייביגקייט, פון וואס צו באנייען די לעבנס־צייט.

אויף אזעלכע מחשבות קען מען באזירן די לערע אז געניסן פונעם איצט און מאכן אים דעם לעבן'ס ציל איז די גרעסטע חכמה. נאר איצט איז רעאל, דאס אנדערע נאר א מחשבה־שפיל.

מיטן זעלבן רעכט קען מען אבער רופן דאס די גרעסטע נארישקייט. וואס איז שוין אינעם קומענדיגן מאמענט נישטא און צעלאזט זיך ווי א חלום איז נישט ווערט אן ערנסטן שטרעבן.

אונזער עקזיסטענץ האט נישט קיין אנדערן יסוד אדער באדן ווי דעם פארשווינדנדיגן איצט. איר פארעם איז דעריבער שטענדיגע באוועגונג אן דער מעגליכקייט פון רו, וואס מיר הערן נישט אויף צו זוכן.

זי איז ווי איינער וואס לויפט בארג־אראפ. ווען ער שטעלט זיך אפ פאלט ער; נאר ווייטער לויפן האלט אים אויף די פיס. אדער ווי א שטאנג באלאנסירט אויפן פינגער־שפיץ. אדער א פלאנעט וואס פאלט אויף דער זון ווי נאר ער הערט אויף לויפן פאראויס. אומרו איז דער טיפ פונעם זיין.

אין א וועלט אן קיין פעסטקייט אדער דויערנדיגן צושטאנד, וואו אלץ ווערט געכאפט אינעם אומאויפהערליכן געווירבל און ענדערונג, וואו אלץ איילט און פליט און האלט דורך שטענדיגן דרוק און באוועגונג די באלאנס אויפן שטריק, קען מען נישט טראכטן פון גליק.

גליק קען נישט וואוינען וואו עס איז נאר פלאטאן'ס "שטענדיג ווערן און קיינמאל נישט זיין". קודם איז קיין מענטש נישט גליקליך. ער שטרעבט א גאנץ לעבן צו אן אנגעזעענעם גליק, דערגרייכט זעלטן און דאן נאר צו ווערן אנטוישט.

בדרך כלל קומט יעדער צוריק אין האפן ווי א שיף־ברוכיגער, אן קיין מאסט. צום סוף איז אויך אלץ איינס צי מען איז געווען גליקליך אדער אומגליקליך אין א לעבן פון פארגייענדיגע מאמענטן וואס איז איצט פארטיג.

מען דארף זיך וואונדערן ווי די גרויסע, פארשידנארטיגע, אומאויפהערליכע באוועגונג אין דער מענטשליכער און חיהשער וועלט ווערט געשאפן און אויפגעהאלטן דורך צוויי פשוטע ספרונזשינעס, הונגער און געשלעכטליכן שטויס, מיט א ביסל הילף פון

לאנגווייליגקייט. זיי זענען די הויפּט־טרייבקראַפט פונעם קאָמפּליצירטן מעכאַניזם אונטער דעם מאָדנעם פּופּן־שפּיל.

ווען מיר קוקן נענטער זעען מיר אַז די נישט־אָרגאַנישע וועלט ווערט יעדן מאָמענט אונטערגעוואָרפן כעמישע כוחות און צום סוף פאַרניכטעט דורך זיי. אָרגאַניש לעבן ווערט מעגליך נאָר דורכן שטענדיקן אויסטויש פון מאַטעריע, וואָס דאַרף אַ שטענדיקן צופלוס, אויסערליכע הילף.

אָרגאַניש לעבן איז דעריבער אַליין ווי אַ שטאַנג באַלאַנסירט אויף דער האַנט און מוז שטענדיק זיך באַוועגן. עס איז אויך אַ שטענדיקע באַדערפעניש, אַן אייביק צוריקקומענדיקער דוחק און אומענדליכע נויט. נאָר דורך אים איז באַוואוסטזיין מעגליך.

דאָס אַלעס איז די ענדליכע עקזיסטענץ. קעגן איר דאַרף מען זיך אַן אומענדליכע עקזיסטענץ פאָרשטעלן אַלס עפּעס אָן קיין אויסערליכן אַנגריף, וואָס דאַרף נישט קיין הילף פון דרויסן. זי איז דעריבער אין אייביקער רו אָן ענדערונג, צייט, צאָל אָדער פאַרשידנקייט. דער נעגאַטיווער באַגריף פון אַזאַ אומענדליכן זיין איז דער יסוד־קלאַנג פון פּלאַטאָן'ס פילאָזאָפיע.

אַזוי מוז זיין די עקזיסטענץ וואָס דער וועג צו איר ווערט געעפנט דורך פאַרניינען דעם ווילן צום לעבן.

די לעבן־סצענעס זענען ווי גראָבע מאָזאַיק־בילדער. פון דער נאָענט מאַכן זיי נישט קיין איינדרוק. מען מוז זיך דערווייטערן כדי זען זייער שיינקייט.

דערגרייכן דאָס געוואונטשענע הייסט דעריבער דערקענען זיין נישטיקייט. מיר לעבן שטענדיק וואַרטנדיק אויף עפּעס בעסערס, אָפט אויך מיט חרטה און בענקשאַפט נאָך וואָס איז פאַרביי. דעם איצט רעכענען מיר נישט. מיר האַלטן אים נאָר פאַר אַ וועג צום ציל.

ביים צוריקקוקן צום סוף וועלן רוב מענטשן דערקענען אַז זיי האָבן געלעבט אַ גאַנץ לעבן צייטווייליק. זיי וועלן זיך וואונדערן אַז וואָס זיי האָבן געלאָזט פאַרבייגיין אָן הנאה, אָן אַפילו קוקן דערויף, איז גראָד געווען זייער לעבן, וואָס זיי האָבן געוואַרט אויף אים.

דעם מענטש'ס גאַנצער לעבן־וועג איז דעריבער אַזוי: אָפּגענאַרט דורך האָפענונג טאַנצט ער אין טויט'ס אָרעמס.

דערצו קומט דעם פּערזענליכן ווילן'ס אומזעטיקייט. יעדע באַפרידיגונג שאַפט אַ נייעם וואונטש. זיין קיינמאָל נישט באַפרידיקטער באַגער האָט נישט קיין סוף.

דער יסוד איז אַז דער ווילן פאַר זיך איז דער האַר פון וועלטן, וועמען אַלץ געהערט. נאָר דאָס גאַנצע קען באַפרידיקן אים, נישט אַ טייל, און דאָס גאַנצע איז אומענדליך.

מיר דאַרפן דעריבער מיטלייד האָבן ביים זען ווי אומענדליך ווייניק דער וועלט־האַר באַקומט אין זיין פּערזענליכער ערשיינונג, מערסטנס קוים גענוג פאַרן גוף'ס אויפהאַלטונג. דערפון קומט זיין טיפער ווייטאָג.

אין דער איצטיגער גייסטיג שוואכער תקופה, וואס פלעגט אלעס בייז, רופט מען מיט אייגענעם, הויך־געשטעלטן, אומשיינעם ווארט "יעצט־צייט", ווי איר איצט וואלט געווען דער איצט פאר ווענמעס צוליב אלע אנדערע האבן עקזיסטירט.

אין דער תקופה שעמען זיך אפילו פאנטעאיסטן נישט זאגן אז לעבן איז "אן אייגענער ציל". ווען אונזער עקזיסטענץ וואלט געווען דער וועלט'ס לעצטער ציל וואלט עס געווען דער אומזיניגסטער ציל וואס מען האט זיך געשטעלט, צי מיר אליין אדער א צווייטער.

לעבן איז קודם אן אויפגאבע צו האלטן אים אויף, צו פארדינען זיין שפייז. ווי נאר די אויפגאבע איז געלייזט ווערט וואס מען האט געווינען א לאסט. דאן קומט די צווייטע אויפגאבע, אויסנוצן עס כדי אפווערן לאנגווייליגקייט, וואס ווארפט זיך אויף יעדן פארזיכערט לעבן ווי א לויערנדיגער רויב־פויגל.

די ערשטע אויפגאבע איז געווינען עפעס. די צווייטע איז מאכן אז מען זאל נישט שפירן דאס געוואונענע, עס זאל נישט ווערן א לאסט.

אז מענטשליכע עקזיסטענץ איז עפעס א טעות זעט מען לויט דעם מחבר פון דער פשוטער באמערקונג: דער מענטש איז א געמיש פון באדערפענישן. זייער שווער דערגרייכטע באפרידיגונג גיט נאר א ווייטאגלאזן צושטאנד, וואו מען ווערט א קרבן פון לאנגווייליגקייט.

זי ווייזט גלייך אז עקזיסטענץ פאר זיך האט נישט קיין ווערט. לאנגווייליגקייט איז נאר דאס שפירן לעבן'ס פוסטקייט.

ווען לעבן, וואס אונזער גאנצער וועזן און עקזיסטענץ ווילן, וואלט געהאט א פאזיטיוון ווערט און רעאלן אינהאלט, וואלט נישט געווען לאנגווייליגקייט. פשוט זיין אליין וואלט אויסגעפילט און באפרידיגט אונז.

מיר געניסן אבער פון לעבן נאר ביים שטרעבן, ווען ווייטקייט און שטערונגען שפיגלען אונז דעם ציל אלס עפעס וואס וועט באפרידיגן, אן אילוזיע וואס האלט נישט נאך דער דערגרייכונג. אדער ביי א ריין אינטעלעקטועלער ארבעט, ווען מיר גייען בעצם ארויס פון לעבן צו באטראכטן אים ווי צוקוקער אין א לאזשע.

אפילו חושו'דיג פארגעניגן איז א שטענדיג שטרעבן וואס הערט אויף ווי נאר דער ציל איז דערגרייכט.

ווען מיר זענען נישט אין קיין איינעם פון די צוויי צושטאנדן און ווערן איבערגעגעבן דעם לעבן אליין, דערקענען מיר זיין אינהאלטלאזקייט און נישטיגקייט. דאס איז לאנגווייליגקייט.

אפילו דער אומאויסוואָרצלבארער, גיריגער יאגד נאך וואונדער אין אונז ווייזט ווי גערן מיר וואלטן געוואלט צעברעכן דעם לאנגווייליגן נאטירליכן סדר.

אפילו די רייכע'ס פאר, גלאנץ און פייערליכקייט זענען בלויז אומזיסטע מי זיך דערהייבן איבער אונזער לעבן'ס נאטירליכער ארעמקייט. וואס זענען, ביים ליכט באטראכט, איידלשטיינער, פערל, פעדערן, רויטע סאמעט, טענצער, שפרינגער, מאסקאראדן,

קליידער־בייטן און אזוי ווייטער?

דער ווילן צום לעבן אנטפלעקט זיך צום פולסטן אינעם אויסערגעוויינליך קינסטפולן, קאמפליצירטן מענטשליכן ארגאניזם. אז ער מוז ווערן שטויב און זיין גאנצער וועזן און שטרעבן ווערן צום סוף איבערגעגעבן דער פארניכטונג איז נאטור'ס פשוטער אנווייז אז דאס גאנצע שטרעבן איז בעצם נישטיג.

נאטור איז שטענדיג אמת'דיג און אויפריכטיג. ווען דאס שטרעבן וואלט געהאט אן אייגענעם ווערט און געדארפט זיין, וואלט עס נישט געהאט נישט־זיין אלס ציל.

די נויט צו שטארבן קומט קודם ווייל דער מענטש איז נאר אן ערשיינונג, נישט א זאך פאר זיך. ווען ער וואלט געווען אזא וואלט ער נישט געקענט פארגיין. אז די זאך פאר זיך אונטער אזעלכע ערשיינונגען קען זיך נאר ווייזן אין זיי איז א רעזולטאט פון אירע אייגנשאפטן.

וואספארא חילוק צווישן אונזער אנהייב און סוף! דער אנהייב אין באגער־שיכרות און תאוה'ס אנטציקונג, דער סוף אין דער צעשטערונג פון אלע אברים און דעם טויטן גוף'ס נבלה־גערוך.

דער וועג צווישןביידע גייט אין געזונט און לעבן־פרייד שטענדיג בארג־אראפ: די חלומ'דיגע קינדער־יארן, פרייליכע יוגנט, פארהארעוועטע מיטל־יארן, שוואכע, אפט קלאגליכע עלטער, די לעצטע קראנקהייטן'ס פלאגן און דער קאמף מיט טויט. ווייזט עס נישט, לויט דעם מחבר, אז לעבן איז א טעות וועמענס רעזולטאטן ווערן אלץ קלארער?

דער ריכטיגסטער בליק וואלט געווען לעבן אלס אן אנטוישונג. אלעס פירט מיט גענוג קלארקייט דערצו.

אונזער לעבן האט א מיקראסקאפישן כאראקטער. עס איז אן אומטיילבארער פונקט וואס מיר ציען אויס מיט צוויי שטארקע לינזן, צייט און רוים. דעריבער זעען מיר אים פארגרעסערט.

צייט איז א מעכאניזם אין אונזער מוח וואס גיט מיט דויער דער גאנץ נישטיגער עקזיסטענץ פון זאכן און אונז אליין א שיין פון רעאליטעט.

ווי נאריש זיך צו חרטה האבן און באקלאגן אן אמאל דורכגעלאזטן מעגליכן גליק אדער פארגעניגן! וואס וואלט אונז איצט געבליבן דערפון? די טרוקענע מומיע פון אן ערינערונג.

דאס זעלבע געשעט מיט אלץ וואס מיר האבן באמת איבערגעלעבט. צייט'ס פארעם אליין איז ווי א מיטל אויסגערעכנט צו ווייזן די נישטיגקייט פון אלע ערדישע פארגעניגנס.

לעבן, אונזערס און חיות', איז נישט עפעס פעסט און שטענדיג, אפילו נישט צייטווייליג אומפארענדערליך. עס איז אן עקזיסטענץ געשאפן נאר דורך שטענדיגן אויסטויש, ווי א וואסער־געווירבל.

דער גוף'ס פארעם בלייבט א געוויסע צייט עטוואס אומפארענדערט נאר מיטן תנאי פון אן אומאויפהערליכן מאטעריע־אויסטויש. אלטע מאטעריע גייט אוועק, נייע קומט אריין.

דער הויפט־ארבעט פון אלע באשעפענישן איז דעריבער באקומען פאסיגע מאטעריע פאר דעם צופלוס. זיי ווייסן אויך אז אזוי קענען זיי האלטן זייער עקזיסטענץ נאר א געוויסע צייט. דעריבער טראכטן זיי פארן אוועקגיין איבערטראגן איר צו א צווייטן ווען וואס זאל איבערנעמען זייער פלאץ.

דאס שטרעבן קומט אין זייער אייגענעם באוואוסטזיין אלס דער געשלעכטליכער אינסטינקט. אביעקטיוו, אינעם באוואוסטזיין פון אנדערע, קומט עס אלס די געשלעכט־ארגאנען.

מען קען דעם אינסטינקט גלייכן צום פאדעם פון א פערל־קייט. די יחידים וואס קומען שנעל נאכאנאנד זענען די באזונדערע פערל.

ווען מיר פארשטעלן זיך דאס שווינדן פון די פערל שנעלער און זעען אז סיי אינעם גאנצן סדר סיי אין יעדן פערל בלייבט נאר די פארעם, די מאטעריע בייט זיך שטענדיג, פארשטייען מיר אז אונזער עקזיסטענץ איז נאר כלומרשט.

דער בליק ליגט אונטער פלאטאן'ס לערע ווענן די איינציג עקזיסטירנדיגע אידעען און דער פארגייענדיגער נאטור פון די זאכן וואס פאסן צו זיי.

אז מיר זענען נאר ערשיינונגען און נישט זאכן פאר זיך זעט מען קלאר ווייל דער אבסאלוטער תנאי פון עקזיסטענץ איז שטענדיגער צופלוס און אפפלוס פון מאטעריע אלס שפייז. די באדערפעניש קערט זיך שטענדיג צוריק.

מיר זענען דערמיט ווי בילדער געשאפן פון רויך, פלאם אדער א וואסער־גאס, וואס שוואכן זיך אפ אדער פארגייען ווי נאר דער צופלוס הערט אויף.

מען קען אויך זאגן: דער ווילן צום לעבן דערשיינט נאר אין ערשיינונגען פון וואס ווערט אינגאנצן גארנישט. דער גארנישט מיט די ערשיינונגען בלייבט אבער אין דעם ווילן צום לעבן'ס גרעניצן און האט אים אלס יסוד. דאס איז טאקע נישט קלאר.

מיט איין בליק איבער דער גאנצער מענטשליכער וועלט זעט מען אומעטום אן אומאויפהערליכן קאמף, א ביטערע ראנגלעריי פארן לעבן מיט אלע פיזישע און גייסטיגע כוחות קעגן סכנות און אומגליקן אויף יעדן שריט.

ווען מען באטראכט דעם גאנצן קאמף'ס באלוינונג, לעבן און זיין אליין, געפינט מען עטליכע פרייע מינוטן פון ווייטאגלאזער עקזיסטענץ. גלייך דערנאך קומט לאנגווייליגקייט. די מינוטן ווערן אויך שנעל פארטיג דורך א נייע נויט.

אז נאך נויט קומט לאנגווייליגקייט, וואס כאפט אפילו די קלוגערע חיות, קומט לויט דעם מחבר ווייל לעבן האט נישט קיין אמת'ן אינהאלט. נאר באדערפעניש און אילוזיע האלטן אים אין באוועגונג. ווען זיי הערן אויף ווערט קלאר זיין גאנצע נאקעטקייט און פוסטקייט.

ווען מיר גייען פון לעבן אויפן ברייטן פארנעם, דעם טומלדיקן דור־אויסטויש און דער קורצער, אילוזארישער עקזיסטענץ, צו די איינצלהייטן ווי אין קאמעדיע, קען מען דעם איינדרוק פארגלייכן מיט א וואסער־טראפן אונטערן מיקראסקאפ, פול מיט קליינע ארגאניזמען, אדער א קנויל כמעט אומזעבארע קעז־מילבן.

זייער פלייסיגע ארבעט און קאמף מאכן אונז לאכן. דארט אויפן ענגסטן פלאץ און דא אינעם קורצסטן צייט־שפאן זעט די גרויסע, ערנסטע אקטיוויטעט אויס קאמיש.

דער מחבר שליסט: "קיין מענטש האט זיך נאך נישט געפילט אינגאנצן גליקליך אינעם איצט, אויסער ווען ער איז געווען שיכור."

ווענן שרייבן און סטיל

פראגמענט

קודם זענען פאראן צוויי מינים שרייבער: די וואס שרייבן פארן ענין און די וואס שרייבן פארן שרייבן.

די ערשטע האבן דורכגעטראכט געדאנקען אדער זיך דערוואוסט זאכן וואס זיי האלטן פאר כדאי מיטצוטיילן. די צווייטע דארפן געלט און שרייבן פאר געלט. זיי טראכטן נאר וויפיל מען דארף פארן שרייבן.

מען דערקענט זיי ווייל זיי ציען זייערע געדאנקען אויס אזוי ברייט ווי מעגליך, אנטוויקלען אויך האלב־אמת'ע, געצוואונגענע און וואקלדיגע מחשבות. זיי האלטן דעם לעזער אין פינסטערניש כדי מען זאל האלטן זיי פאר וואס זיי זענען נישט. זייער שרייבן האט דעריבער נישט קיין באשטימטקייט און קלארקייט.

מען זעט בכלל אז זיי שרייבן צו פילן פאפיר. דאס טרעפט מען טיילמאל אויך ביי אונזערע בעסטע שרייבער, אין טייל ערטער פון לעסינג'ס "דראמאטורגיע" און אפילו איינע ראמאנען פון זשאן פאל.

ווי נאר איר באמערקט דאס לייגט אוועק דעם בוך. צייט איז טייער. ווען א מחבר שרייבט נאר צו פילן פאפיר נארט ער דעם לעזער, מאכנדיג דעם אנשטעל אז ער האט עפעס צו זאגן.

האנאראר און דער פארבאט איבערצודרוקן זענען לויט דעם מחבר אן אומגליק פאר ליטעראטור. נאר ווער עס שרייבט פארן ענין אליין שרייבט עפעס מיט א ווערט.

וואספארא געווינס פאר יעדע ליטעראטור ווען זי האט ווייניג ביכער אויף יעדן געביט אבער אלע פון הויכער קוואליטעט! דאס וועט אבער נישט זיין כל זמן עס איז פאראן ליטערארישע באצאלונג.

ווי א קללה ליגט אויף דעם געלט. יעדער שרייבער הייבט אן שרייבן שלעכט ווי נאר זיין ציל ווערט פארדינסט. די בעסטע ווערק פון גרויסע מענטשן קומען פון ווען זיי האבן נאך געשריבן אומזיסט אדער פאר זייער ווייניג.

אויך דא גייט דער שפּאַנישער שפּריך: "כּבֿוד און געלט גייען נישט אין איין בייטל."

דער קלאָגליכער מצבֿ פֿון ליטעראַטור אין דייטשלאַנד און אויסער איר שטאַמט אינגאַנצן פֿון פֿאַרדינען געלט דורך ביכער. יעדער וואָס דאַרף געלט זעצט זיך און שרייבט אַ בוך. דער עולם איז אַזוי נאַריש ער קויפֿט עס.

אַן אַנדערער, קלענערער רעזולטאַט איז פֿאַרדאַרבן די שפּראַך. אַסאַך שלעכטע שרייבער לעבן בלויז פֿונעם נאַרישן געשמאַק פֿון אַ עולם וואָס וויל לייענען נאָר וואָס איז היינט געדרוקט: די צייטונגס־לייט, זשורנאַליסטן. אַ טרעפֿנדיגער נאָמען, זאָגט ער, וואָס אין דייטשער איבערזעצונג מיינט "טאָג־אַרבעטער".

[פֿוסנאָט פֿונעם מחבר: גרויסע שרייבער און וויכטיגע קינסטלער האָבן דעם געמיינזאַמען שטריך אַז זייער שאַפֿן איז זיי וויכטיג. פֿאַר אַנדערע איז נאָר פּערזענליכער נוצן און פֿאַרדינסט וויכטיג.

אַ שרייבער וואָס האָט געמאַכט אַ נאָמען מיט אַ בוך לויט זיין אינעווייניגן רוף און נייגונג און ווערט דערפֿון דערמוטיגט צו פֿיל־שרייבעריי האָט פֿאַרקויפֿט זיין רום פֿאַר געלט. ווי נאָר מען שרייבט פֿאַר געלט קומט נישט קיין גוטס.

נאָר אינעם איצטיגן יאָרהונדערט זענען פֿאַראַן שרייבער פֿון פּראָפֿעסיע. פֿריער זענען געוועזן שרייבער פֿון רוף.]

מען קען אויך טיילן שרייבער אין דריי. ערשטנס די וואָס שרייבן אָן טראַכטן, פֿון זכּרון, אַלטע דערמאָנונגען אָדער גלייך פֿון אַנדערע ביכער. דאָס איז דער גרעסטער קלאַס.

צווייטנס די וואָס טראַכטן ביים שרייבן כּדי צו שרייבן. זיי זענען זייער אָפֿט. דריטנס די וואָס האָבן שוין געטראַכט פֿאַר זיי נעמען זיך שרייבן. זיי שרייבן ווייל זיי האָבן פֿריער געטראַכט. זיי זענען זעלטן.

אַ שרייבער פֿון צווייטן מין, וואָס לייגט אָפּ דאָס טראַכטן ביזן שרייבן, איז ווי אַ יעגער וואָס פֿאַרלאָזט זיך אויף מזל. ס'איז אַ ספֿק צי ער וועט ברענגען פֿיל אַהיים.

דער דריטער, זעלטן מין איז ווי אַ יעג וואו מען האָט פֿריער געכאַפּט און צוזאַמענגעטריבן די חיות. מען לאָזט זיי פֿון זייער באַהעלטעניש אין אַ צווייטן פֿאַרצוימטן פּלאַץ, זיי קענען נישט אַנטלויפֿן. דער יעגער דאַרף נאָר צילן און שיסן, דאָס הייסט איבערגעבן די געדאַנקען. דאָס איז אַ יעג מיט רעזולטאַטן.

אַפֿילו צווישן די ווייניגע וואָס טראַכטן ערנסט פֿאַרן שרייבן זענען זייער ווייניג וואָס טראַכטן וועגן די זאַכן אַליין. די איבעריגע טראַכטן וועגן ביכער, וואָס אַנדערע האָבן שוין געזאָגט.

צו אָנהייבן טראַכטן דאַרפֿן זיי אַ נאָענטן, שטאַרקן שטויס פֿון פֿרעמדע פֿאַרטיגע מחשבֿות. די ווערן זייער דירעקטע טעמע. זיי בלייבן שטענדיג אונטער איר איינפֿלוס און דערגרייכן נישט אמת'ע אָריגינעלקייט.

די ערשטע ווערן דערוועקט דורך די זאַכן אַליין. זייער טראַכטן ווענדט זיך דעריבער דירעקט צו די זאַכן. נאָר צווישן זיי טרעפֿן מיר די וואָס בלייבן און געווינען אומשטערבליכקייט.

פֿאַרשטייט זיך מיר רעדן וועגן דער העכערער שרײַבערײַ, נישט איבער בראַנפֿן־ברענען.

נאָר אַ שרײַבער וואָס נעמט דעם חומר דירעקט פֿונעם אייגענעם קאָפּ איז כדאַי צו לייענען.

ביכער־האַנטווערקער, לערנבוך־פּראָפֿעסער און דורכשניטלעכע היסטאָריקער נעמען דעם חומר פֿון ביכער. פֿון דאָרט גייט ער גלײַך צו די פֿינגער, אָן אַפֿילו דורכגיין דעם קאָפּ אָדער באַצאָלן אַ דורכפֿאָר־שטײַער, שוין אָפּגערעדט פֿון באַאַרבעטן.

ווי געלערנט וואָלטן אַסאַך שרײַבער געווען ווען זיי ווייסן אַלץ וואָס שטייט אין זייערע אייגענע ביכער!

דער זין פֿון זייער רעדן איז דעריבער אָפֿט אַזוי אומקלאָר אַז וויפֿיל מען ברעכט נישט דעם קאָפּ קען מען נישט דערגיין וואָס זיי מיינען. זיי טראַכטן פּשוט אינגאַנצן נישט.

אַמאָל איז דער בוך וואָס זיי שרײַבן איבער אויך אַזוי געשריבן. עס דערמאָנט אין גיפּס־אָפּדרוקן פֿון אָפּדרוקן ביז קיין קלאָרער שטריך פֿונעם אָריגינאַל בלײַבט נישט.

מען זאָל דעריבער לייענען צוזאַמענשטעלער אַזוי זעלטן ווי מעגלעך. אינגאַנצן אויסמײַדן איז שווער ווײַל אויך האַנטביכער מיטן צוזאַמענגעדריקטן וויסן פֿון יאָרהונדערטער זענען צוזאַמענשטעלונגען.

קיין טעות איז נישט גרעסער ווי מיינען אַז דאָס לעצטע וואָרט איז שטענדיק דאָס ריכטיגסטע, אַ שפּעטערער טעקסט שטענדיק אַ פֿאַרבעסערונג פֿון אַ פֿריערדיגן און אַן ענדערונג שטענדיק אַ פֿאַרפֿולקאָמונג.

טראַכטנדיגע קעפּ, מענטשן מיט אַ ריכטיגן משפּט און מענטשן וואָס נעמען זייער שרײַבן ערנסט זענען אַלע אויסנאַמען. דער כּלל זענען איבעראַל נישטיגע קעפּ גרייט צו פֿאַררעכטן, אויף זייער וועג און צום ערגערן, וואָס טראַכטנדיגע האָבן געזאָגט נאָך לאַנגער, שטרענגער אַרבעט.

ווער עס וויל קענען אַן ענין מאַכט דעריבער אַ גרויסן טעות ווען ער גייט דווקא צו די נײַסטע ביכער, מיינענדיק וויסנשאַפֿט גייט שטענדיק פֿאָראויס און אַלטע ביכער זענען שוין אויסגענוצט אין די נײַע.

יאָ, זיי זענען אויסגענוצט. אָבער ווי? דער נײַער מחבר פֿאַרשטייט אָפֿט נישט גרינטלעך די אַלטע, אָבער וויל נישט איבערגעבן זייערע ווערטער דירעקט. ער מאַכט דעריבער קאַליע וואָס זיי האָבן אויסגעדריקט בעסער און קלאָרער מיט זייער לעבעדיגער באַקאַנטשאַפֿט פֿונעם ענין.

ער לאָזט אָפֿט אַרויס דאָס בעסטע, טרעפֿנדיגסטע הסברים און געלונגענע באַמערקונגען, ווײַל ער פֿאַרשטייט נישט זייער ווערט אָדער שפּירט דאָס ליכט וואָס זיי וואַרפֿן. אים איז נאָר דאָס פּלאַכע און קליינלעכע נאָענט.

מער ווי אַמאָל האָט אַ נײַער, ערגערער, פֿאַר געלט געשריבענער בוך אַרויסגעשטופּט אַן אַלטן, אויסגעצייכנטן. דער נײַער איז אָבער געקומען מיט אַ גרויסער פּרעטענזיע און איז פֿאַרלויבט געוואָרן דורך חברים.

פאר א פלאץ אין וויסנשאפט פרובירט יעדער ברענגען עפעס ניי צום מארק. אפט איז עס נאר אומווארפן וואס מען האט ביז איצט געהאלטן פאר ריכטיג און לייגן אייגענעם אומזין אויפן פלאץ. אמאל געלינגט דאס קורץ, דערנאך קערט מען צוריק צום אלטן און ריכטיגן.

די נייע נעמען נישט קיין זאך ערנסט אויסער זייער אייגענער חשוב'ער פערזאן. זיי ווילן ציען אויפמערקזאמקייט דערצו. א פאראדאקס קען דאס שנעל טאן.

זייערע אומפרוכטבארע קעפ ווייזן זיי דעם וועג פון לייקענען. זיי לייקענען שוין לאנג אנערקענטע אמת'ן, זאגט דער מחבר, ווי דער לעבנס־כוח, די סימפאטישע נערוון־סיסטעם און ביכאט'ס חילוק צווישן דער ווירקונג פון ליידנשאפטן און אינטעליגענץ. מען קערט זיך צו גראבן אטאמיזם. דער וויסנשאפטליכער גאנג גייט דעריבער אפט צוריק.

[דער מחבר'ס וויסנשאפטליכע ביישפילן און זיין שטיצן די לעבנס־כוח־טעאריע געהערן צו דער היסטארישער דיסקוסיע פון זיין צייט.]

אהער געהערן אויך איבערזעצער וואס פארעכטן און באארבעטן זייער מחבר. דאס זעט מיר שטענדיג אויס א חוצפה. שרייב אליין ביכער וואס מען זאל ווערן איבערזעצן און לאז אנדערע'ס ווערק צורו.

מען דארף דעריבער, ווי ווייט מעגליך, לייענען די אמת'ע שאפער, גרינדער און ערפינדער, אדער כאטש די אנערקענטע גרויסע לערער. בעסער קויפן ביכער פון צווייטער האנט ווי זייער אינהאלט.

ווייל עס איז גרינג צוצוגעבן צו א נייעם אנטדעקונג דארף מען אבער, נאכן ריכטיגן יסוד, אויך קענען די נייסטע צוגאבן.

בכלל גילט דער כלל ווי אומעטום: "דאס נייע איז זעלטן גוט, ווייל דאס גוטע איז נאר א קורצע צייט ניי."

א בוך'ס נאמען דארף זיין ווי א בריוו'ס אדרעס. זיין דירעקטער ציל איז ברענגען דעם בוך צו דעם טייל עולם וואס קען זיך אינטערעסירן אין זיין אינהאלט.

דער נאמען דארף דעריבער כאראקטעריזירן דעם בוך. ווייל ער איז קורץ דארף ער אויך זיין געניי, קנאפ, געדאנקען־רייך און, אויב מעגליך, א מאנאגראם פונעם אינהאלט.

פילווערטערדיגע, אינהאלטלאזע, צוויי־טייטשיגע, פאלשע אדער פארפירערישע נעמען זענען שלעכט. זיי קענען געבן דעם בוך דעם גורל פון א פאלש אדרעסירטן בריוו.

די ערגסטע זענען גע'גנב'עטע נעמען וואס אן אנדער בוך טראגט שוין. זיי זענען א גניבה און דער בעסטער באווייז אז דעם מחבר פעלט אינגאנצן אריגינעלקייט. ווער עס קען נישט צוטראכטן אפילו א נייעם נאמען וועט נאך ווייניגער קענען געבן א נייעם אינהאלט.

נאענט דערצו זענען נאכגעמאכטע, האלב־גע'גנב'עטע נעמען. למשל, ווען ערשטעד שרייבט "וועגן דעם גייסט אין דער נאטור", לאנג נאך מיין "וועגן דעם ווילן אין דער נאטור".

א בוך קען נישט זיין מער ווי אן אפדרוק פון דעם מחבר'ס מחשבות. זייער ווערט ליגט אדער אינעם חומר, וועגן וואס ער האט געטראכט, אדער אין דער פארעם, זיין באארבעטונג, וואס ער האט געטראכט דערוועגן.

דער חומר איז פארשידנארטיג, אזוי אויך די מעלות וואס ער גיט ביכער. דערצו געהערט יעדער דערפארונגס־חומר: היסטארישע און נאטירליכע פאקטן פאר זיך אין ברייטסטן זין. דאס אריגינעלע ליגט דא אינעם אביעקט. דער בוך קען דעריבער זיין וויכטיג ווער עס זאל נישט זיין דער מחבר.

ביי דער פארעם ליגט דאס אריגינעלע אינעם סוביעקט. דער חומר קען זיין צוטריטליך און באקאנט פאר יעדן, אבער די פארעם פון דער אויפפאסונג, וואס מען טראכט דערוועגן, גיט דעם בוך א ווערט. דאס ליגט אינעם מחבר.

ווען דער בוך איז פון דער זייט אויסגעצייכנט און אן א גלייכן מוז דער מחבר אויך זיין אזוי. דעם שרייבער'ס פארדינסט איז דעריבער אלץ גרעסער וואס ווייניגער ער פארדאנקט דעם חומר, וואס מער באקאנט און אויסגענוצט ער איז. די דריי גרויסע גריכישע טראגעדיע־שרייבער האבן, למשל, אלע באארבעט דעם זעלבן חומר.

ביי א בארימטן בוך דארף מען דעריבער גוט אונטערשיידן צי זיין רום קומט פון חומר אדער פארעם.

גאנץ געוועגליכע, פלאכע מענטשן קענען שרייבן זייער וויכטיגע ביכער ווען דער ענין איז צוטריטליך נאר פאר זיי: באשרייבונגען פון ווייטע לענדער, זעלטענע נאטור־ערשיינונגען, עקספערימענטן אדער היסטארישע געשעענישן וואס זיי האבן געזען אליין אדער אויסגעפארשט די קוואלן מיט צייט און מי.

ווען אלעס ליגט אבער אין דער פארעם, דער ענין איז צוטריטליך און באקאנט פאר יעדן, דער ווערט נאר אין וואס דער מחבר האט געטראכט, קען נאר א גרויסער קאפ געבן עפעס כדאי צו לייענען.

די אנדערע טראכטן נאר וואס יעדער געוועגליכער מענטש קען טראכטן. זיי געבן זייער גייסט'ס אפדרוק, אבער יעדן'ס קאפ האט שוין דעם אריגינאל.

דער עולם גיט מער אכט אויפן חומר ווי דער פארעם. דעריבער איז ער אזוי צוריקגעשטאנען אין העכערער בילדונג.

די נייגונג ווייזט זיך לעכערליך ביי פאעטישע ווערק. דער עולם איז שטארק אינטערעסירט צו געפינען די אמת'ע פאקטן אדער דעם דיכטער'ס פערזענליכע אומשטענדן וואס האבן אינספירירט זיי.

די פאסירונגען ווערן צום סוף אים אינטערעסאנטער ווי די ווערק. ער לייענט מער וועגן געטע ווי געטע, לערנט מער די פאוסט־לעגענדע ווי "פאוסט".

שוין בירגער זאגט: "זיי וועלן מאכן געלערנטע פארשונגען ווער לענארא איז בעצם געווען." ביי געטע ווערט דאס פאר אונזערע אויגן מקוים. אסאך פארשונגען וועגן פאוסט מיט דער לעגענדע זענען געווידמעט נאר דעם חומר.

אזא ליבע צום חומר אויפן פארעמ'ס חשבון איז ווי פארזען אן עטרוסקישער וואזע'ס שיינע פארעם און מאלעריי און פארשן כעמיש איר ליים און פארבן.

וירקן דורך חומר, וואס פאסט צו דער שלעכטער נייגונג, איז אינגאנצן אויסגעשלאסן וואו דער פארדינסט דארף ליגן נאר אין דער פארעם, אין פאעזיע.

דאך זעט מען אפט שלעכטע דראמאטישע שרייבער פרובירן פילן דעם טעאטער דורך חומר. זיי ברענגען יעדן מער אדער ווייניגער בארימטן מענטש אויף דער בינע, ווי ארעם זיין לעבן זאל נישט זיין אין דראמאטישע געשעענישן. זיי ווארטן אמאל נישט אפילו ביז די אנדערע פערזאנען שטארבן.

דער חילוק צווישן חומר און פארעם גייט אויך אויף א פשוטן שמועס. שכל, משפט, שארפקייט און לעבעדיגקייט מאכן קודם א גוטן שמועסער, געבנדיג דעם שמועס א פארעם.

באלד דערנאך פרעגט מען אבער וועגן דעם אינהאלט, וואס מען קען רעדן מיט אים, זיין ויסן. אויב ער ווייסט זייער ווייניג האט דער שמועס נאר א ווערט ווען די אויבנדערמאנטע פארעם־מעלות זענען זייער הויך. דאן בלייבט דער אינהאלט ביי אלגעמיין באקאנטע זאכן און באציאונגען פון נאטור אדער מענטשליכן לעבן.

דער פארקערטער פאל איז אן די מעלות, ווען נאר זיין וויסן גיט דעם שמועס א ווערט. דאן ווענדט זיך דער גאנצער ווערט אינעם אינהאלט.

א מחשבה לעבט אמת'דיג און לעבעדיג נאר ביז זי גייט איבער די גרעניץ צו ווערטער. דארט ווערט זי פארשטיינערט און בלייבט טויט, אבער נישט פארניכטבאר, ווי פארשטיינערט חיות און פלאנצן פון דער אור־וועלט.

מען קען דאס שנעל פארגייענדיגע אמת'ע לעבן אויך פארגלייכן צו א קריסטאל בשעתן אויסקריסטאליזירן.

ווי נאר אונזער געדאנק האט געפונען ווערטער איז ער נישט מער אזוי טיף באזיילט אדער אמת'דיג. אנהייבן עקזיסטירן פאר אנדערע הייסט אויפהערן לעבן אין אונז, ווי א קינד דערווייטערט זיך פון דער מוטער ווען ער הייבט אן זיין אייגענע עקזיסטענץ.

א פעדער איז פאר טראכטן וואס א שטעקן איז פאר גיין. א מענטש מיט א לייכטן גאנג דארף נישט קיין שטעקן, און דער שלימות'דיגסטער טראכטן קומט אן א פעדער. נאר מיט דער עלטער נעמט מען געבן סיי א שטעקן סיי א פעדער.

א השערה פירט אינעם קאפ וואו זי האט באקומען פלאץ אדער איז געבוירן א לעבן ווי אן ארגאניזם. זי נעמט פון דרויסן נאר דאס נוצליכע און פאסיגע. דאס פרעמדע און שעדליכע לאזט זי נישט ארייז אדער טרייבט עס ארויס ווען מען צווינגט עס אריין.

סאטירע דארף, ווי אלגעברע, ארבעטן נאר מיט אבסטראקטע, אומבאשטימטע גרויסן, נישט קאנקרעטע, באשטימטע. מען זאל זי נישט טאן אויף לעבעדיגע מענטשן ווי מען טוט נישט אנאטאמיע אויף זיי, ווען מען וויל נישט ריזיקירן שלעק און אפילו דאס לעבן.

כדי א ווערק זאל זיין אומשטערבליך דארף ער האבן אזויפיל מעלות אז מען טרעפט נישט גרינג א מענטש וואס פארשטייט און שעצט אלע. אבער יעדע צייט דערקענט איינער א מעלה און א צווייטער אן אנדערן.

דער ווערק'ס אנזען האלט דעריבער דורך יארהונדערטער טראץ דעם שטענדיגן אויסטויש פון אינטערעסן. מען שעצט אים אמאל אין איין זין, אמאל אין אן אנדערן, קיינמאל נישט אינגאנצן אויסגעשעפט.

דער שאפער פון אזא ווערק, וואס פארלאנגט אן אנדענק און לעבן אין די קומענדיגע דורות, קען נאר זיין איינער וואס זוכט אומזיסט א גלייכן צווישן די מיטצייטיגע איבער דער ברייטער ערד. זיין באזונדערקייט ווארפט זיך שטארק אין די אויגן.

ער וואלט אויך אזוי געבליבן ווען ער וואלט, ווי דער "אייביגער איד" פון דער אלטער אייראפעאישער לעגענדע, דורכגעוואנדערט אסאך פארגאנגענע דורות. אנדערש קען מען נישט פארשטיין פארוואס זיינע מחשבות זאלן נישט אונטערגיין ווי אנדערע.

אין קונסט און ליטעראטור איז כמעט יעדע צייט עפעס א פאלשער בליק, שטייגער אדער מאניר אין דער מאדע און ווערט באוואונדערט. דורכשניטליכע קעפ נעמען עס מיט גרויס פלייס אן און נוצן עס. דער קלוגער דערקענט און זאגט אפ. ער בלייבט אויסער דער מאדע.

נאך עטליכע יאר דערקענט אויך דער עולם דעם פארס, לאכט אים אויס און די באוואונדערטע שמינקע פון די ווערק פאלט אראפ ווי שלעכטע גיפס־טינק פונעם וואנט.

מען זאל זיך דעריבער נישט ארגערן, נאר פרייען ווען א פאלשער בליק, וואס ווירקט שוין לאנג שטיל, ווערט אמאל פעסט און קלאר אויסגעזאגט הויעך. מענטשן ווען דאן גיכער שפירן זיין פאלשקייט און אויסדריקן דאס פונקט אזוי פעסט.

סטיל איז דעם גייסט'ס פנים. ער נארט ווייניגער אפ ווי דער פיזישער פנים. נאכמאכן א פרעמדן סטיל הייסט טראגן א מאסקע. ווי שיין זי זאל זיין וועט זי אן לעבן שנעל ווערן אזוי נודנע און אומדערטרעגליך אז דאס מיאוססטע לעבעדיגע פנים איז בעסער.

לאטיינישע שרייבער וואס מאכן נאך די אלטע'ס סטיל זענען ווי מאסקעס. מען הערט זייער גוט וואס זיי זאגן, אבער זעט נישט זייער פנים, זייער סטיל.

אנדערש איז מיט די זעלבשטענדיג טראכטנדיגע'ס לאטיינישע שריפטן, נישט אראפגעבערענגט צו נאכמאכן, ווי סקאטוס עריגענא, פעטרארקא, בייקאן, דעקארט, שפינאזא און אנדערע.

געמאכטקייט אינעם סטיל איז ווי א גרימאסע. די שפראך וואס מען שרייבט איז דעם פאלק'ס פנים. גרויסע חילוקים שטייען פעסט דערין, פון גריכיש ביז די קאראיבישע שפראך, זאגט דער מחבר.

פאר אן ערשטן אפשאץ פון א שרייבער דארף מען נישט וויסן איבער וואס אדער וואס ער האט געטראכט. דאס וואלט פארלאנגט לייענען אלץ. גענוג קודם צו וויסן ווי ער האט געטראכט.

זיין סטיל איז א געניע קאפיע פונעם טראכטן'ס וועג, זיינע הויפט־כאראקטער־שטריכן און אלגעמיינער קוואליטעט. סטיל ווייזט די פארמאלע נאטור פון אלע מחשבות וואס בלייבט די זעלבע וועגן וואס מען זאל נישט טראכטן.

ער איז ווי דער טייג פון וואס מען קנעט אלע געשטאלטן, ווי פארשידענע זיי זאלן זיין.

ווען מען האט געפרעגט איילנשפיגל ווי לאנג מען דארף גיין צו א פלאץ האט ער געענטפערט דאס קודם אומפאסיגע "גיי!". פון דעם מענטש'ס גאנג האט ער געוואלט אויסרעכענען די צייט. אזוי לייען איך א פאר זייטן פון א שרייבער און ווייס בערך ווי ווייט ער קען פירן מיך.

יעדער מיטלמעסיקער שרייבער ווייסט שטיל ווי די זאך איז און פרובירט פארדעקן זיין נאטירליכן סטיל. דאס צווינגט אים קודם אפזאגן יעדע פשוטע נאיווקייט. זי בלייבט די פריווילעגיע פון העכערע גייסטער וואס שפירן זייער אייגענעם כוח און קומען מיט זיכערקייט.

דורכשניטליכע קעפ קענען זיך נישט ברענגען צו שרייבן ווי זיי טראכטן. זיי מיינען עס וועט אויסזען צו פשוט. עס וואלט אבער כאטש עפעס געווען.

ווען זיי וואלטן ערליך געטאן די ארבעט און דאס ווייניג געוועגליכע וואס זיי האבן געטראכט איבערגעגעבן פשוט, וואלט מען נאך געקענט לייענען זיי. אין זייער פאסיגן געגנט וואלטן זיי אפילו באלערנדיג געווען.

אנשטאט מאכן זיי דעם אנשטעל אז זיי האבן געטראכט פיל מער און טיפער. זיי זאגן עס מיט געצוואונגענע, שווערע ווענדונגען, נייע ווערטער און לאנגע זאצן וואס גייען ארום דעם געדאנק און פארהילן אים.

זיי וואגן זיך צווישן ווילן מיטטיילן און ווילן באהאלטן. זיי צירן אויס דעם געדאנק מיט א געלערנטן אדער טיפן אויסזען, מען זאל מיינען עס איז פיל מער דערין ווי מען ווייסט אין דעם מאמענט.

אמאל געבן זיי אים שטיקלווייז, קורצע, פיל־טייטשיגע, פאראדאקסישע זאצן וואס ווייזן כאטש אן מער ווי זיי זאגן. שעלינג'ס נאטור־פילאזאפישע שריפטן זענען גלענצנדיגע ביישפילן.

אמאל גיסט מען ווערטער און גייט אויף אן אוממעגליכן וועג ארום דעם ענין, ווי מי־יודע־וואספארא וואונדער זענען נויטיג צו פארשטיין זיין טיפן זין. באמת איז עס א פשוטער געדאנק, אויב נישט סתם א באנאליטעט. פיכטע'ס פאפולערע שריפטן און הונדערטער אנדערע שטרויענע קעפ'ס פילאזאפישע לערנביכער זענען ביישפילן.

אמאל שרייבט מען מיט א כלומרשט פארנעמען סטיל און פארמאטערט דעם לעזער מיט אומענדליך לאנגע, אינהאלטלאזע זאצן. דער מחבר ברענגט מיט ביטערקייט די העגעליאנער אין העגעל'ס "יארביכער פון וויסנשאפטליכער ליטעראטור".

אמאל מאכט מען נאר דעם אנשטעל פון א קלוגן סטיל און זעט אויס ווי פארדרייט פון זינען. די פרווון צו אפהאלטן דעם "nascetur ridiculus mus", דעם לאטייניש בילד פון א לעכערליכן מייזל וואס וועט געבוירן ווערן נאך גרויסן טומל, מאכן אפט שווער צו דערגיין וואס זיי ווילן.

זיי שרייבן אויך ווערטער און גאנצע זאצן אן טראכטן גארנישט דערביי, האפנדיג א צווייטער וועט עפעס אויסטראכטן.

אונטער דער גאנצער אנשטרענגונג ליגט דער אומפארמידליכער פרווון פארקויפן ווערטער פאר געדאנקען. מיט נייע אדער ניי באנוצטע אויסדרוקן, ווענדונגען און צוזאמענשטעלונגען שאפט מען א שיין פון שכל וואו זיין פעלן איז פיינליך.

עס איז פארוויילנדיג צו זען ווי מען פרובירט איין וועג און נאכדעם אן אנדערן ווי מאסקעס פאר שכל. יעדע נארט אפ א ווייל דעם אומדערפארענעם ביז מען דערקענט א טויטע מאסקע, לאכט אויס און בייט פאר אן אנדערער.

מיר זעען א שרייבער אמאל שרייבן מיט שיכור'דיגער התלהבות, אמאל שוין אויפן קומענדיגן בלאט מיט הויכע מליצות, ערנסט, געלערנט און אויסגעצויגן ביזן שווערסטן באלעסטן. דאס דערמאנט אין קריסטיאן וואלף אין א מאדערנעם אנטלאג.

די אומפארשטענדליכקייט-מאסקע האלט דאס לענגסטע, בעיקר אין דייטשלאנד. פיכטע האט איר איינגעפירט, שעלינג פארבעסערט און העגעל געברענגט צום העכסטן פונקט, אלע מיט גרויס הצלחה.

נישט קיין זאך איז אבער גרינגער ווי שרייבן אז קיינער זאל נישט פארשטיין. נישט קיין זאך איז שווערער ווי איבערגעבן וויכטיגע מחשבות אז יעדער פארשטייט. פאר אן אמת'ן גייסט זענען די קונצן איבעריג. ער קען ווייזן זיך ווי ער איז.

די פריערדיגע שרייבער זענען ווי מעטאל-ארבעטער וואס פרובירן הונדערטער צוזאמענשטעלונגען צו פארבייטן דאס איינציגע גאלד, וואס מען קען נישט פארבייטן.

א שרייבער זאל זיך היטן פון ווייזן מער שכל ווי ער האט. דאס מאכט דעם לעזער חושד זיין אז ער האט זייער ווייניג. מען מאכט דעם אנשטעל גראד וואו עפעס פעלט.

דעריבער איז "נאיוו" א לויב פאר א שרייבער. ער קען זיך אן מורא ווייזן ווי ער איז. בכלל ציט נאטירליכע פשטות אן, אומנאטירליכקייט שטויסט אפ.

יעדער אמת'ער דענקער פרובירט אויסדריקן מחשבות אזוי ריין, קלאר, זיכער און קורץ ווי מעגליך. פשטות איז דעריבער שטענדיג געווען א צייכן סיי פון אמת סיי פון גאונות.

דער געדאנק מאכט דעם סטיל שיין, נישט סטיל דעם געדאנק ווי די כלומרשטע דענקער מיינען. סטיל איז נאר דעם געדאנק'ס שאטן-בילד. אומקלאר און שלעכט שרייבן הייסט טראכטן פארמישט און נעפלדיג.

דער ערשטער, אפשר כמעט דער גאנצער כלל פון גוטן סטיל איז האבן וואס צו זאגן. מיט דעם גייט מען ווייט!

פאַרנאַכלעסיקן דעם כּלל איז אָבער אַ יסוד־שטריך פֿון דײַטשע פֿילאָזאָפֿישע און אַנדערע אַבסטראַקטע שרײַבער, בעיקר זינט פֿיכטע. זיי מאַכן דעם אָנשטעל צו זאָגן עפּעס אָן האָבן וואָס.

דעם שטײַגער, אײַנגעפֿירט דורך די אוניווערסיטעטן'ס כּלומרשטע פֿילאָזאָפֿן, טרעפֿט מען בײַ אַלע שרײַבער פֿון דער צײַט, אַפֿילו די גרעסטע ליטעראַרישע נעמען.

דערפֿון קומען געצוואונגענער, נעפּלדיקער, צווײַ־אָדער־פֿיל־טײַטשיקער סטיל; פֿילווערטערדיקייט און שווערקייט; איבעריקע ווערטער־פֿאַרפֿלייצונג; און דער פֿאַרדעקן פֿון ביטערער מחשבה־אָרעמקייט אונטער אומפֿאַרמײַדליכן, פֿאַרטוּיבנדיקן רעדן ווי אַ מיל.

מען קען לייענען שעהן אָן רײַכער ווערן אַפֿילו מיט איין קלאָרן, גענוי אויסגעדריקטן געדאַנק.

דײַטשע געדולד האָט זיך צוגעוואוינט לייענען אַזאַ געמיש פֿון אָנהייב ביזן סוף אָן וויסן וואָס דער מחבר וויל. מען מיינט אַזוי דאַרף זײַן, און טראַכט נישט אַז ער שרײַבט נאָר כּדי שרײַבן.

אַ גוטער, געדאַנקען־רײַכער שרײַבער געווינט שנעל דעם לעזער'ס צוטרוי אַז ווען ער רעדט האָט ער ערנסט וואָס צו זאָגן. דער פֿאַרשטענדיקער לעזער באַקומט געדולד אים אויפֿמערקזאַם נאָכצוגיין.

ווײַל ער האָט באמת וואָס צו זאָגן דריקט ער זיך פּשוט און באַשטימט אויס. ער וויל אויפֿוועקן בײַם לעזער פּונקט זײַן אייגענעם געדאַנק, נישט אַן אַנדערן.

מיט בואַלאָ קען ער זאָגן: "מײַן געדאַנק ווײַזט זיך איבעראַל אין דער ליכטיקער וועלט. מײַן פּסוק, גוט אָדער שלעכט, זאָגט שטענדיק עפּעס."

אויף די אַנדערע גייט בואַלאָ'ס וואָרט: "די וואָס רעדן פֿיל זאָגן קיינמאָל גאָרנישט."

זיי פֿאַרמײַדן וואו מעגליך באַשטימטע אויסדרוקן כּדי קענען אין נויט אַרויסראַטעווען דעם קאָפּ. זיי קלײַבן די מער אַבסטראַקטע אויסדרוקן. מענטשן פֿון גײַסט קלײַבן די קאָנקרעטע, וואָס ברענגען דעם ענין נענטער צום דירעקטן בילד, דעם קוואַל פֿון קלאָרקייט.

די נייגונג צום אַבסטראַקטן האָט אַסאַך בײַשפּילן. באַזונדער לעכערליך איז דעם לעצטן צען יאָר'ס דײַטשע שרײַבן: אַנשטאָט "bewirken" אָדער "verursachen", באַווירקן אָדער פֿאַראורזאַכן, שטעלט מען איבעראַל "bedingen", מאַכן אַ תּנאי.

דער מער אַבסטראַקטער, אומבאַשטימטער אויסדרוק זאָגט ווייניקער, ווי "נישט אָן דעם" אַנשטאָט "דורך דעם". עס לאָזט אָפֿענע הינטער־טירן, טײַער פֿאַר מענטשן וועמענס שטילע ידיעה פֿון אייגענער אומפֿעאיקייט מאַכט מורא פֿון יעדן באַשטימטן אויסדרוק.

בײַ אַנדערע איז עס נאָר דעם פֿאָלק'ס נייגונג גלײַך נאָכמאַכן יעדע ליטעראַרישע נאַרישקייט ווי יעדע גראָבקייט אין לעבן. ביידע פֿאַרשפּרייטן זיך שנעל. דער מחבר שטעלט דערקעגן אָן ענגלענדער וואָס פֿאַרלאָזט זיך אין שרײַבן און טאָן אויפֿן אייגענעם

אורטייל, וואס ער האלט פאר א זעלטן דייטשע מעלה.

די אויבנדערמאנטע ווערטער זענען דעריבער פארשוואונדן פון די לעצטע צען יאר'ס ביכער־שפראך און מען רעדט נאר פון "bedingen". דאס איז אזוי' כאראקטעריסטיש לעכערליך אז ס'איז כדאי דערמאנען.

דורכשניטליכע קעפ'ס באנאלע, לאנגווייליגע שריפטן קען מען אויך ערקלערן ווייל זיי רעדן נאר מיט א האלבן באוואוסטזיין. זיי פארשטייען אליין נישט זייערע ווערטער, אויסגעלערנט און פארטיג איבערגענומען. זיי שטעלן צוזאמען גאנצע פראזן מער ווי באזונדערע ווערטער.

דעריבער פעלן זיי קלאר אפגעשטעמפלטע מחשבות. זיי האבן נישט אפילו דעם נויטיגן שטעמפל, דאס אייגענע קלארע טראכטן. אנשטאט געפינט מען אן אומבאשטימט טונקל געוועב פון ווערטער, אומגייענדיגע פראזן, אויסגענוצטע ווענדונגען און מאדע־אויסדרוקן.

זייער שרייבן איז ווי א דרוק מיט שוין פיל מאל גענוצטע אותיות.

מענטשן פון גייסט רעדן אבער באמת צו אונז אין זייערע שריפטן. זיי קענען באלעבן און פארוויילן אונז. נאר זיי שטעלן באזונדערע ווערטער צוזאמען מיט פולן באוואוסטזיין, אויסוואל און כוונה.

וואס זיי זאגן איז צו די אנדערע ווי אן אמת'דיג געמאלטער בילד צו א שאבלאן־בילד. אין יעדן ווארט ווי יעדן פינזל־שטריך איז א באזונדערע כוונה. ביי די אנדערע איז אלעס מעכאניש.

[פוסנאט: טרעפנדיגע אויסדרוקן, אריגינעלע רעדנסארטן און געלונגענע ווענדונגען זענען ווי קליידער. ווען זיי זענען ניי גלאנצן זיי און מאכן א גרויסן איינדרוק. יעדער כאפט זיך אבער אין זיי, זיי ווערן שנעל אויסגענוצט און פארוועלקט, און צום סוף מאכן זיי נישט קיין איינדרוק.]

דעם זעלבן חילוק זעט מען אין מוזיק. א גאון'ס ווערק האבן איבעראל זיין גייסט אין יעדן טייל. ליכטענבערג האט ענליך באמערקט גאריק'ס נשמה אין יעדן מוסקל פון זיין גוף.

וועגן לאנגווייליגע שריפטן קען מען זאגן בכלל אז לאנגווייליגקייט איז פון צוויי מינים, אביעקטיוו און סוביעקטיוו.

אביעקטיווע קומט שטענדיג פונעם חסרון דא: דער מחבר האט נישט קיין קלארע מחשבות און וויסן צו געבן. ווער עס האט גייט גראד צום ציל און גיט קלארע באגריפן. ער איז נישט פילווערטערדיג, אינהאלטלאז אדער אומקלאר, ממילא אויך נישט לאנגווייליג.

אפילו זיין יסוד־געדאנק איז פאלש וועט ער זיין קלאר, גרינטליך דורכגעטראכט און כאטש פארמאל ריכטיג. די ארבעט האט דאך א ווערט. אן אביעקטיוו לאנגווייליגער ווערק איז אבער שטענדיג ווערטלאז.

סוביעקטיווע לאנגווייליגקייט איז נאר רעלאטיוו. דעם לעזער פעלט אינטערעס אינעם ענין צוליב א געוויסער באגרעניצונג. אן אויסגעצייכנטער ווערק קען דעריבער פאר א באשטימטן לעזער זיין לאנגווייליג, ווי א שלעכטער ווערק קען זיין אים אינטערעסאנט

ווען דער ענין אדער מחבר ציט אים.

דייטשע שרייבער זאלן באמערקן: מען דארף טראכטן ווי א גרויסער גייסט, אבער רעדן אין אלעמענס שפראך. נוצן געוועגליכע ווערטער פאר אומגעוועגליכע מחשבות. זיי טוען אבער פארקערט.

זיי הילן טריוויאלע באגריפן אין געקליבענע ווערטער און קליידן גאנץ געוועגליכע מחשבות אין אומגעוועגליכע, אויסגעטראכטע, הויך־געשטעלטע, זעלטן באנוצטע אויסדרוקן. זייערע זאצן גייען אויף שטאלצן.

אין דער ליבע צו געצוואונגענע פראזן, הויכע מליצות, אויפגעבלאזענעם, איבערטריבענעם, וואלקן־שוועבנדיגן סטיל האבן זיי אלס מוסטער דעם סאלדאט פיסטאל. זיין פריינט פאלסטאף האט אומגעדולדיג אויסגערופן: "זאג וואס דו האסט צו זאגן ווי א מענטש פון דער וועלט!"

פאר "stile empese", פארשטערקטער און שטייפער סטיל, איז נישט פאראן א גענוי דייטש ווארט, אבער מען טרעפט אים אלץ אפטער אין דער פראקטיק.

מיט הויך־געשטעלטע פאדערונגען איז אזא סטיל אין ביכער ווי געמאכט פארנעמקייט אין לעבן, דער זעלבער אומדערטרעגליכער אנשטעל. גייסטיגע ארעמקייט פארקליידט זיך אין אים ווי נארישקייט פארקליידט זיך אין פארנעמקייט און פארמאלקייט.

ווער עס שרייבט הויך־געשטעלט איז ווי איינער וואס פוצט זיך אויס כדי מען זאל נישט מישן אים מיטן המון. א זשענטלמאן האט נישט די סכנה אפילו אין די ערגסטע קליידער. ווי איבערגעטריבענע פאר אין קליידונג ווייזט אן א פלעבעיער, ווייזט הויך־געשטעלטער סטיל אן א דורכשניט־קאפ.

[פוסנאט: ווער עס האט עפעס באמת ווערט צו זאגן דארף נישט פארוויקלען עס אין הויך־געשטעלטע אויסדרוקן, שווערע פראזן און טונקעלע רמזים. ער קען זאגן פשוט, קלאר און נאטירליך, זיכער אז עס וועט ווירקן. די וואס נוצן קונציקע מיטלען ווייזן זייער ארעמקייט אין מחשבות, גייסט און וויסן.]

אבער אויך דער פרווון שרייבן גענוי ווי מען רעדט איז פאלש. יעדער ליטערארישער סטיל זאל האבן עפעס א קרובות צו לפידארישן סטיל, די קנאפע שפראך פון שטיין־אויפשריפטן, דער פאטער פון אלע סטילן.

מען זאל אפזאגן דעם פרווון ווי דעם פארקערטן, רעדן ווי מען שרייבט, וואס קומט סיי פעדאנטיש סיי שווער צו פארשטיין ארויס.

טונקלקייט און אומקלארקייט זענען שטענדיג א זייער שלעכטער סימן. אין ניין־און־ניינציג פאלן פון הונדערט קומען זיי פון אומקלארע מחשבות, כמעט שטענדיג פון זייער אריגינעלן סתירה, אומקאנסעקוועגץ און דעריבער פאלשקייט.

ווען א ריכטיגער געדאנק ווערט געבוירן אינעם קאפ שטרעבט ער שוין צו קלארקייט און דערגרייכט זי שנעל. וואס איז קלאר דורכגעטראכט געפינט גרינג דעם פאסיגן אויסדרוק.

אלץ וואס א מענטש קען טראכטן קען מען זאגן אין קלארע, פארשטענדליכע, איין־טייטשיגע ווערטער.

די וואס שטעלן צוזאמען שווערע, טונקעלע, פארפלאנטערטע, צוויי־טייטשיגע רייד ווייסן נישט ריכטיג וואס זיי ווילן זאגן. זיי האבן א נעפלדיגע פארשטעלונג וואס זוכט ערשט ווערן א מחשבה.

אפט ווילן זיי באהאלטן פון זיך און אנדערע אז זיי האבן נישט וואס צו זאגן. ווי פיכטע, שעלינג און העגעל מאכן זיי דעם אנשטעל צו וויסן וואס זיי ווייסן נישט, טראכטן וואס זיי טראכטן נישט און זאגן וואס זיי זאגן נישט.

וועט איינער מיט עפעס רעכטס צו זאגן זיך שטארק מיען זאגן קלאר אדער אומקלאר?

שוין קווינטיליאן זאגט: "מערסטנס זענען די ווערטער פונעם פיל־געלערנטן גרינגער צו פארשטיין און קלארער. וואס נידעריגער דער שרייבער אלץ טונקעלער."

[פוסנאט: דאס אומפארשטענדליכע איז נאענט צום אומפארשטענדיגן. עס איז פיל מער מסתבר אז אונטער אים ליגט א פארנארונג ווי גרויסע טיפקייט.]

מען זאל אויך נישט רעדן אין רעטענישן, נאר גענוי וויסן צי מען וויל זאגן עפעס אדער נישט. אומזיכערער אויסדרוק מאכט די דייטשע שרייבער אומאינטערעסאנט. נאר ווען זיי ווילן מיטיילן עפעס וואס איז אין א געוויסן פרט נישט ערלויבט קען מען פארשטיין אן אויסנאם.

יעדע איבערטרייבונג ברענגט אפט דעם היפוך פונעם געוואלטן. ווערטער מאכן מחשבות פארשטענדליך נאר ביז א פונקט. ווען מען הויפט איבער דעם פונקט מאכן זיי די מחשבות אלץ אומקלארער.

טרעפן דעם פונקט איז סטיל'ס אויפגאבע און דעם שרייבער'ס משפט־ארבעט. יעדעס איבעריגע ווארט טוט פארקערט פון זיין ציל.

וואלטער זאגט: "דער בייאווארט איז דעם הויפטווארט'ס שונא." דאך פארדעקן אסאך שרייבער זייער מחשבה־ארעמקייט מיט איבעריגע ווערטער.

מען דארף דעריבער פארמיידן פיל רעדן און אריינפלעכטן אומוויכטיגע באמערקונגען וואס פארגיטיגן נישט דעם לעזער'ס מי.

מען זאל שפארעוודיג נוצן דעם לעזער'ס צייט, אנשטרענגונג און געדולד. אזוי געווינט מען דעם צוטרוי אז אלץ געשריבן איז כדאי אויפמערקזאם לייענען און וועט באלוינען זיין ארבעט.

עס איז שטענדיג בעסער אויסלאזן א גוטע זאך ווי צוצוגעבן עפעס וואס זאגט גארנישט. בכלל, זאגט נישט אלץ! "דער סוד פון לאנגווייליגקייט איז זאגן אלץ."

וואו מעגליך נאר די עסענץ און הויפט־זאכן, נישט וואס דער לעזער קען אליין צוטראכטן.

אסאך ווערטער פאר ווייניג מחשבות זענען א זיכערער סימן פון מיטלמעסיקייט. ווייניג ווערטער מיט אסאך מחשבות א זיכערער סימן פון א גרויסן קאפ.

דער נאקעטער אמת איז דער שענסטער. וואס פשוטער ער ווערט געזאגט אלץ טיפער דער איינדרוק. טיילווייז ווייל ער באהערשט אומגעשטערט דעם גאנצן געמיט אן צעשפרייטע זייט־מחשבות. טיילווייז ווייל דער צוהערער שפירט מען קויפט אדער נארט

נישט אונטער אים מיט רעטארישע קונצן. די גאנצע ווירקונג קומט פונעם ענין.

וואספארא רעדע וועגן לעבן'ס נישטיגקייט מאכט א שטארקערן איינדרוק ווי איוב'ס ווערטער: "דער מענטש, געבוירן פון א פרוי, איז קורץ אין טעג און זאט מיט אומרו. ווי א בלום קומט ער ארויס און ווערט אפגעשניטן; ער אנטלויפט ווי א שאטן און בלייבט נישט."

דעריבער איז געטע'ס נאטירליכע פאעזיע אן א פארגלייך העכער פון שילער'ס רעטארישער, לויט דעם מחבר. דערפון קומט אויך טייל פאלקסלידער'ס שטארקע ווירקונג.

ווי אין בויען היט מען זיך פון איבעריגע צירונגען, זאל מען אין ווארט־קונסט קודם היטן זיך פון אומנויטיגע רעטארישע פוצונגען, אומנוצליכע איבערטרייבונגען און איבערפלוס אין אויסדרוק. מען זאל שטרעבן צו א באשיידענעם סטיל.

אמת'ע קורצקייט איז שטענדיג זאגן נאר וואס איז ווערט צו זאגן, אויסמיידן לאנגע הסברים פון וואס יעדער קען אליין אויסטראכטן און ריכטיג אונטערשיידן דאס נויטיגע פונעם איבעריגן.

מען זאל אבער קיינמאל מקריב זיין קלארקייט פאר קורצקייט, שוין אפגערעדט גראמאטיק. אפשוואכן דעם אויסדרוק אדער פארקלענערן א זאץ'ס זין כדי שפארן עטליכע ווערטער איז א קלאגליכע אומפארשטאנד.

דערצו שטרעבט אבער די פאלשע קורצקייט אין דער מאדע: אויסלאזן וואס דינט דעם ציל, דאס גראמאטיש אדער לאגיש נויטיגע. דייטשלאנד'ס שלעכטע שרייבער פון אונזער צייט זענען דערפון באנומען ווי פון א מאניע און טוען עס מיט אומגלויבליכער נארישקייט.

מיטן אראפגעגאנגענעם ליטעראטור־מצב און פארנאכלעסיגן אלטע שפראכן זעט מען אלץ אפטער, הגם נאר אין דייטשלאנד, דעם פעלער פון סוביעקטיוון סטיל.

עס איז דעם שרייבער גענוג אליין צו וויסן וואס ער מיינט און וויל. דער לעזער גייט אים נישט אן. אן זארג פאר אים שרייבט מען א מאנאלאג ווען עס דארף זיין א דיאלאג, מיט באזונדער קלארקייט ווייל מען הערט נישט דעם אנדערן'ס פראגעס.

דער סטיל זאל דעריבער זיין אביעקטיוו, נישט סוביעקטיוו. מען דארף שטעלן ווערטער אזוי אז זיי פירן דירעקט דעם לעזער צו טראכטן פונקט דעם מחבר'ס געדאנק.

זייער וועג פון קאפ צו פאפיר איז פיל גרינגער ווי פון פאפיר צו קאפ. פארן צווייטן וועג דארף מען העלפן מען מיט אלע מיטלען.

ווען דאס געלינגט ווירקן ווערטער ריין אביעקטיוו ווי א פארטיגער אויל־בילד. סוביעקטיווער סטיל ווירקט ווי פלעקן אויף א וואנט. נאר איינער וועמענס פאנטאזיע ווערט פונקט דערוועקט דערפון זעט פיגורן. אנדערע זעען נאר פלעקן.

נאכלעסיג שרייבן ווייזט קודם אז דער שרייבער גיט נישט קיין גרויסן ווערט זיינע אייגענע מחשבות. נאר זיכערקייט אין זייער אמת און וויכטיגקייט ברענגט די התלהבות פאר אומפארמידליכן אויסדויער זוכן זייער קלארסטן, שענסטן און שטארקסטן אויסדרוק.

ווי מען נוצט גאלדענע אדער זילבערנע כלים פאר הייליגקייטן און אומשאצבארע קונסטווערק, אזוי זאל מען היטן דעם אויסדרוק.

די אלטע שרייבער וועמענס מחשבות לעבן שוין טויזנטער יאר אין זייערע אייגענע ווערטער, די "קלאסיקער", האבן שטענדיג געשריבן מיט ישוב־הדעת. פלאטאן האט, למשל, זיבן מאל געענדערט דעם אנהייב פון זיין "רעפובליק".

דייטשן צייכענען זיך לויט דעם מחבר אויס אין נאכלעסיגקייט סיי פון סטיל סיי פון קליידונג, פון דעם זעלבן קוואל אין זייער נאציאנאלן כאראקטער.

ווי שלומפערדיגע קליידונג ווייזט גרינגשעצונג צו דער געזעלשאפט וואו מען קומט, ווייזט א געאיילטער, נאכלעסיגער, שלעכטער סטיל א באליידיגנדיגע גרינגשעצונג צום לעזער. ער באשטראפט דעם שרייבער דערפאר מיט נישט לייענען.

באזונדער פארוויילנדיג זענען קריטיקער וואס קריטיקירן אנדערע אין דעם נאכלעסיגסטן סטיל פון געדונגענע שרייבער. ווי איינער אין געריכט אין א שטוב־ראק און פאנטאפלען.

ווי איך טראכט פריער צי צו רעדן מיט א שלעכט און שמוציג געקליידטן מענטש, וועל איך לייגן א בוך אין דער זייט ווען זיין שלומפערדיגער סטיל ווארפט זיך גלייך אין די אויגן.

ביז בערך הונדערט יאר צוריק האבן געלערנטע, בעיקר אין דייטשלאנד, געשריבן לאטיין. א גרייז דערין איז געווען א שאנדע. רוב האבן זיך ערנסט געמיעט שרייבן עלעגאנט און אסאך איז געלונגען.

איצט זענען זיי באפרייט פון די קייטן און קענען שרייבן אין דער מוטער־שפראך. מען קען דעריבער כאטש ערווארטן די העכסטע ריכטיגקייט און עלעגאנץ.

אין פראנקרייך, ענגלאנד און איטאליע איז טאקע אזוי, זאגט דער מחבר. אין דייטשלאנד פארקערט. ווי געדונגענע דינער שמירן זיי זייער טעקסט געאיילט, מיט וואס קומט אין זייער אומגעוואשענעם מויל, אן גראמאטיק אדער לאגיק.

דער הויפט־כלל פון סטיל זאל זיין: דער מענטש קען האלטן נאר איין מחשבה אויפאמאל אין קאפ. מען זאל נישט פארלאנגען צוויי, דריי אדער מער.

דער שרייבער טוט אבער גראד דאס ווען ער שטופט מחשבות אלס אונטער־זאצן אין די ליידיגע ערטער פונעם הויפט־זאץ און צערייסט אים. אזוי ברענגט ער בכוונה אן שום נוצן דעם לעזער אין א פארמישונג.

בעיקר טוען דאס דייטשע שרייבער. זייער שפראך פאסט טאקע בעסער דערפאר ווי אנדערע לעבעדיגע שפראכן. דאס מאכט עס מעגליך, נישט לויבנסווערט.

קיין פראזע לייענט זיך נישט אזוי גרינג און אנגענעם ווי די פראנצויזישע, בדרך כלל פריי פון דעם חסרון. דער פראנצויז שטעלט זיינע מחשבות אינעם לאגישסטן, נאטירליכסטן סדר, איינס נאכן צווייטן, פארן לעזער צו דורכטראכטן און געבן יעדן פולע אויפמערקזאמקייט.

דער דייטש פלעגט איין געדאנק אין אנדערן, א פילפאכיג פארפלאנטערטן זאץ, ווייל ער וויל זאגן זעקס זאכן אויפאמאל אנשטאט נאך דער רייע.

אנשטאט צוציען און האלטן דעם לעזער'ס אכטונג פארלאנגט ער דורכטראכטן דריי אדער פיר מחשבות אויפאמאל, קעגן דער איינקייט פון אויפפאסונג. אדער, ווייל דאס איז אוממעגליך, שנעל בייטן צווישן זיי.

דערמיט לייגט ער דעם יסוד פאר א שווערן סטיל, נאך פארשווערט דורך הויך־געשטעלטע אויסדרוקן פאר פשוטע זאכן און אנדערע קונצן.

דער מחבר רופט שווערקייט דעם דייטשן'ס אמת'ן נאציאנאלן שטריך. ער זעט איר אין גאנג, מעשים, שפראך, רעדן, דערציילן, פארשטיין, טראכטן און בעיקר שרייבן.

זיי האבן ליב לאנגע, שווערע, אומגעלומפערטע זאצן. דער זכרון לערנט געדולדיג די לעקציע פינף מינוט ביז צום סוף ווערט דער געדאנק קלאר און די רעטעניש געלייזט.

דאס פארגעניגט זיי. מיט נאך אנגעבלאזענקייט און אנשטעל גייט דער שרייבער ארויס פון די כלים. גאט זאל געבן דעם לעזער געדולד!

מער ווי אלץ מיען זיי זיך צו מאכן די אויסדרוקן אומזיכער און אומבאשטימט, אלעס אין נעפל. טיילווייז לאזט מען א הינטער־טיר פאר יעדן זאץ, טיילווייז מאכט מען דעם אנשטעל צו זאגן מער ווי מען האט געזאגט.

טיילוויז קומט עס אויך פון אמת'ער נארישקייט און פארשלאפנקייט. דאס מאכט די דייטשע שרייבעריי פארהאסט פאר אויסלענדער וואס ווילן נישט טאפן אין פינצטער. אונזערע לאנדסלייט זעען אויס, לויט אים, מער צוגעפאסט דערצו.

די לאנגע זאצן מיט אונטער־זאצן איינס אינעם צווייטן, ווי געבראטענע גענז מיט עפל, פארלאנגען קודם זכרון־ארבעט. מען זאל אבער ענדערש אויפוועקן פארשטאנד און משפט. זייער טעטיגקייט ווערט דווקא דערפון שווערער און שוואכער.

אזעלכע זאצן געבן נאר האלב־פארטיגע פראזן. דער זכרון דארף זיי זאמלען און היטן ווי שטיקלעך פון א צעריסענעם בריוו ביז שפעטערע שטיקלעך פילן אויס און געבן א זין.

מען דארף דעריבער א ווײַלע לייענען אן טראכטן, אדער נאר געדענקען אלץ אין האפענונג אז דער סוף וועט ברענגען ליכט. ערשט דאן קען מען א ביסל טראכטן.

מען באקומט שוין פיל צו לערנען אויסנווייניג פאר עפעס צו פארשטיין. דאס איז שלעכט און א מיסברויך פונעם לעזער'ס געדולד.

דורכשניט־קעפ האבן ליב דעם סטיל ווייל דער לעזער פארשטייט ערשט נאך צייט וואס ער דארף גלייך פארשטיין. אזוי זעט דער שרייבער אויס טיפער און קלוגער פון אים.

דאס איז נאך א קונץ מיט וואס מיטלמעסיקע שרייבער אומבאוואוסט, ווי אינסטינקטיוו, באהאלטן זייער גייסטיגע ארעמקייט און שטעלן זיך אין אן אנדער ליכט. זייער ערפינדערישקייט דערין איז צום באוואונדערן.

עס גייט בפירוש קעגן געזונטן פארשטאנד צו צונויפשלאגן איין מחשבה קוואר איבער דער צווייטער ווי א האלצערנעם קרייץ.

דאך טוט מען עס ווען א שרייבער אונטערברעכט זיך מיט נאך עפעס און לאזט דעם לעזער מיט אן אנגעהויבענעם, אמאל נאך זינלאזן, זאץ ביז דער סוף קומט. ווי געבן געסט א ליידיגן טעלער אין האפענונג שפעטער וועט עפעס קומען דערויף.

קאמעס, פוסנאטן און קלאמערן אינמיטן טעקסט זענען בעצם פון דער זעלבער משפחה. זיי אונטערשיידן זיך נאר אין גראד. ווען דעמאסטענעס און ציצערא האבן אויך געשריבן אזעלכע פארפלאנטערטע זאצן וואלט געווען בעסער אן זיי.

דאס בויען זאצן קומט צום שלעכטן געשמאק'ס העכסטן פונקט ווען די אונטער־זאצן זענען נישט ארגאניש איינגעפאסט, נאר אריינגעשטופט דורך צעברעכן דעם הויפט־זאץ.

ווי אונטערברעכן א צווייטן איז חוצפה, איז נישט וויניגער חוצפה זיך אליין אונטערברעכן, ווי שלעכטע, נאכלעסיגע, געאיילטע שרייבער טוען מיט פארגעניגן זעקס מאל אויפן בלאט, דאס ליבע ברויט שטענדיג פאר די אויגן.

דער שטייגער באשטייט אין דעם, מען דארף וואו מעגליך געבן דעם כלל מיטן ביישפיל אינאיינעם, אז מען צעברעכט א זאץ צו שטופן אן אנדערן אין מיטן.

זיי טוען דאס נישט נאר פון פוילקייט, נאר נארישקייט. זיי האלטן עס פאר א ליבליכע לייכטקייט וואס באלעבט דעם ענין. אין באזונדערע זעלטענע פאלן קען מען אוודאי אנטשולדיגן עס.

וויניג שרייבער שרייבן ווי אן ארכיטעקט, קודם מאכנדיג דעם פלאן און דורכטראכטנדיג אלע פרטים.

רוב שרייבן ווי מען שפילט דאמינא. האלב בכוונה, האלב צופעליג לייגט מען איין שטיין צום צווייטן. אזוי קומט דער סדר און צוזאמענהאנג פון זייערע זאצן.

זיי ווייסן קוים בערך די פארעם פונעם גאנצן אדער וואו אלעס וועט פירן. אסאך ווייסן אפילו דאס נישט. זיי שרייבן ווי קאראל־פאליפן בויען זיך: א זאץ ווערט צוגעגעבן צום זאץ און אלעס בלייבט אויפן באשעפער'ס בארעט.

דערצו איז דאס היינטיגע לעבן א גרויסער גאלאפ. אין ליטעראטור ווייזט עס זיך אויס אין אויסערגעוועגליכער שנעלקייט און נאכלעסיגקייט.